

HIIHTOPUMMIEN JÄLJILLÄ

Alppien kausiasukkien alakulttuurin nomadinen elämäntyyli

Kulttuuriantropologian
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Historian ja etnologian laitos
Kevät 2007
Ilja Koivisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Ilja Koivisto	
Työn nimi – Title Hiihtopummien jäljillä – Alppien kausiasukien alakulttuurin nomadinen elämäntyyli	
Oppiaine – Subject Etnologiatieteet/kulttuuriantropologia	Työn laji – Level Pro gradu
Aika – Month and year Toukokuu 2007	Sivumäärä – Number of pages 147
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielma käsittelee Suomesta vuosittain Alppien hiihtokeskuksiin koko hiihtokaudeksi matkustavien laskijoiden eli ns. ”hiihtopummien” elämäntyyliä. Heidän toimintaansa tarkastellaan alakulttuuriksi kutsutussa symbolisessa merkitysjärjestelmässä rakentuvana nomadisena vuodenaikaismuuttona. Aikaisemmasta suomalaisesta alakulttuurien tutkimuksesta poiketen tutkielma ei juuri tukeudu birminghamilaiseen perinteeseen vaan perustuu enemmän amerikkalaisesta Chicagon koulukunnasta ammentaneelle alakulttuurin tutkimukselle.</p> <p>Tutkimusaineiston muodostavat kolmentoista informantin teemahaastattelut ja havainnointiaineisto kahdesta vuotuistapahtumasta sekä kirjoittajan kokemukset asumisesta ”hiihtopummikommuunissa” tutkimusta edeltäneeltä ajalta. Aineiston perusteella tutkimuksessa rakennetaan ideaalityyppi hiihtopummiksi tulemisesta sekä hiihtopummin noudattamasta vuodentakierrosta. Merkitysjärjestelmästä on tarkastelun kohteeksi valittu informanttien laskemiselle, työlle ja vapaa-ajalle antamat arvostukset, joita verrataan siihen, kuinka tiivistä kukin informantti noudattaa ideaalityyppistä vuodentakierrosta. Vertailun perusteella luodaan malli merkitysjärjestelmään sitoutumisesta soveltaen David R. Unruh (1980) sosiaaliseen maailmaan sitoutumisen nelijakoa. Hiihtopummiksi ei tulla päivässä, vaan merkitysjärjestelmään kasvetaan hiihtoharrastuksen syventyessä.</p> <p>Hiihtopummin elämäntyyli on valinta, jonka seurauksena yksilön toimintaa jäsentää vuodenaikaismuutto. Se jakaa elämän kahtia. Kesällä työskennellään Suomessa ja pidetään yhteyttä sukulaisiin ja ystäviin. Talvi on hiihtopummien keskinäisen yhteisöllisyyden aikaa, jolloin keskitytään koskemattoman puuterilumen tavoitteluun. Alppien kausiasukeille hiihtopummi on elämäntyylin vertauskuva. Kausien viettäminen Alpeilla erottaa hiihtopummien elämäntyylin tavallisesta elämästä ja laskeminen rinteiden ulkopuolella kausiasukit tavallisista turisteista.</p> <p>Tutkielman tekemiseen on saatu ohjausta Matkailualan verkostoyliopistosta.</p>	
Asiasanat – osakulttuuri, nuorisokulttuuri, vastakulttuuri, elämäntapa, matkailu, alppihiihto, lumilautailu, laskettelu, kausityö, vapaa-aika, paimentolaisuus	
Säilytyspaikka – Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	
Mikä ihmeen hiihtopummi?	2
Vapaalasku	5
Hiihtopummit aikaisemmassa tutkimuksessa	7
Tutkimuskysymykset	11
2. AINEISTO JA METODIT	
Teemahaastattelut lumipallomenetelmällä	13
Pummi vai tutkija vai pummiva tutkija?	20
Aineiston analyysi	25
3. KÄSITEPUJOTTELUA	
Nomadit etnografisen kuvauksen kohteina	30
Kuviteltu yhteisö, uusheimo vai alakulttuuri?	40
Osallistumisen asteet	48
4. KAUSIASUKIKSI KASVAMINEN	
Mäkeen jo lapsena	53
Hiihtomatkoilla	57
Taitojen kehityksen jatkumo: kausi Alpeilla	62
5. HIIHTOPUMMIN VUODENKIERTO	
Kesätyö ja asuminen Suomessa	65
Syksy ja alkutalvi	69
Hiihtokausi: Uudelta vuodelta Alpeille	72
Kausityö Alpeilla	74
Vuoden tapahtumat	77
6. HIIHTOPUMMIKOMMUUNI ALPEILLA	
Hiihtopummikommuuni taloudellisena ja sosiaalisena yksikkönä	79
Tyypillinen päivä kommuunissa	83
Laskemisen jaetut merkitykset	88
7. VAPAA-AIKAA VAI TYÖTÄ?	
Vapaa-aika työn vastakohtana	99
Laskeminen käy työstä	102
Työ ja vapaa-aika tulevaisuudessa	107
Ei tavallista elämää	114
8. MIKÄ TEKEE HIIHTOPUMMISTA PUMMIN?	118

LÄHTEET
LIITTEET

1. JOHDANTO

Mikä ihmeen hiihtopummi?

Vuorenrinnettä laskee nuori mies. Häntä ei kiinnosta opiskelu, perheen perustaminen tai ura Suomessa. Häntä kiinnostaa koskematonta lumi ja puolen vuoden vetelehtiminen Alpeilla. (Räty 2003, 52.)

Näin aloittaa Reetta Räty hiihtopummeista kertovan artikkelinsa *Elämä on lunta Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä*. Hän esittelee talvikaudeksi Sveitsin Verbieriin ja Ranskan Chamonix'iin matkustaneita suomalaisia nuoria, joiden tavoitteena on laskea mahdollisimman paljon koskematonta puuterilunta. Artikkelin ingressissä tiivistyy hiihtopummin stereotyyppi: yhteiskunnan ulkopuolella elävä nuori mies, jota kiinnostaa vain laskeminen ja laiskottelu. Kaikki eivät kuitenkaan jaa tätä käsitystä hiihtopummeista. Esitellessäni pro gradu -tutkielmani aihetta useille eri ihmisille monet ovat kysyneet: ”Hiihtopummeja, mitä ne ovat?”. Vaikka hiihtopummius liitetään usein nuorisokulttuuriin, epätietoisten joukossa on ollut paljon nuoria, esimerkiksi opiskelijatovereitani.

Aivan tuntematon ilmiö hiihtopummit eivät kuitenkaan ole. *Helsingin Sanomien* lisäksi heidän elämänsä ovat esitelleet mm. *Urheilulehti*, kaupunkilehti *City* sekä useat laskettelu- ja lumilautailun harrastelehdet (ks. esim. Lähdes 1998; Sirén 2006; Heinilä 1995; Henttonen 2003). Hiihtopummit esiintyvät myös kirjallisuudessa ja populaarikulttuurissa. Ranskalaisen kirjailijan Romain Garyn romaanissa *Hiihtopummi* (julk. suomeksi 1967, englannin kielinen alkuteos *The Ski Bum*, 1965) päähenkilö on Sveitsissä kutsuntoja pakoileva amerikkalainen nuori mies, joka elättää itsensä toimimalla laittomana hiihdonopettajana rikkaille turistinaisille. Kesät hän yrittää selviytyä naisten siivellä eläen, mutta välttämättä sitoutumasta kehenkään. Häntä ei kiinnosta mikään *paskarajan* eli vuoriston lumirajan alapuolella. Romain Gary muokkasi kirjastaan elokuvakäsikirjoituksen, joka filmattiin Yhdysvalloissa 1971 nimellä *The Ski Bum* ja jossa tapahtumat oli sijoitettu Coloradon Aspenin hiihtokeskukseen (International Movie Database). Hiihtopummit ovat olleet pääosassa toisessakin Hollywood-elokuvassa. Vuonna

1993 julkaistu *Aspen Extreme* kertoo kahdesta Yhdysvaltojen itärannikolla varttuneesta kaveruksesta, jotka matkaavat Aspeniin, missä he asuvat pakettiautossa ja hankkivat elantonsa hiihdonopettajina (International Movie Database). Englanniksi on julkaistu useita kirjoja hiihtopummeista sekä oppaita hiihtopummeiksi aikoville (ks. esim. Laklan 1973; Peterson 1998; Poster & Grondahl 1995; Zeiger 1988). Myös Internetistä löytyy hiihtopummien neuvoihin ja työnvälitykseen keskittyneitä sivustoja (ks. esim. About.com, Hoenisch 2005, Natives.co.uk, Romar & Steinberg 2000-2004). Onpa eräs *Aku Ankan taskukirja* -sarjan osa saanut nimekseen *Hiihtopummi* (ks. Kuva 1).

Kuva 1. Hiihtopummi. Aku Ankan taskukirja 1998.

Kulttuurimme sisään on siis muodostunut tunnettu ihmisryhmä, joka vuosi vuoden jälkeen talven tullessa karistaa Suomen lumet jaloistaan ja suuntaa Alpeille. Tutkin hiihtopummi-ilmiötä suomalaisessa kontekstissa, vaikka samankaltaista liikehdintää esiintyy mm. Iso-Brianniasta, Australiasta ja Skandinaaviasta Keski-Eurooppaan Alpeille. Kulttuuriantropologi Riitta Hännisen mukaan skotlantilaiset lumilautailijat käyttävät termiä *doing a season*, jolla tarkoitetaan talvikausien viettämistä hiihtopummina Alpeilla tai kesäkausien laskemista Australian tai Uuden-Seelannin vuorilla (Hänninen 2006, 57-58). Pohjois-Amerikassa hiihtopummien reitit vievät Itä- ja Länsirannikoilta Kalliovuorille. Myös muutamilla muilla urheilulajeilla on omat pumminsia. Hyville lainelautailupaikoille kokoontuu *surffipummeja* ympäri maailmaa, ja hyvien kalliokiipeilypaikkojen ympäristössä eletään *kiipeilypummeina* (Heinilä 1986, 94-97; Lunnas 2003, 130).

Maantieteellisistä ja kulttuurillisista eroista johtuen hiihtopummius saa eri yhteyksissä erilaisia muotoja ja merkityksiä. Yhdistävänä tekijänä on muuttoliike hiihtokeskuksen ja kesäympäristön välillä vuodenaikojen mukaan. Tämä yhtymäkohta kulttuuriantropologian perinteisiin tutkimuskohteisiin, kesä- ja talvialueiden välillä muuttaviin paimentolaisiin ja metsästäjä-keräilijöihin sai minut kiinnostumaan aiheesta. Näkemykseni vahvistui entisestään, kun *Skimbaaja*-lehden perustaja Ari Heinilä vertasi artikkelissaan laskettelijan harrastuksien vaihtelua eri vuodenaikoina laskettelusta purjelautailuun saamelaiden vuodenvuoroon, jossa eri riistalajien pyynti ajoittui niin ikään vuodenvuoroon mukaan (Heinilä 2006, 31). Saamelaisia ajoi liikkeelle toimeentulo, mutta mikä saa hiihtopummit matkustamaan kuukausiksi Alpeille vuosi vuoden jälkeen?

Kiinnostukseni aiheeseen ei kumpua vain kulttuuriantropologian oppihistoriasta, vaan olen myös intohimoinen laskija. Olen harrastanut laskettelua 8-vuotiaasta ja viimeiset kymmenen vuotta olen laskenut pääasiassa telemark-suksilla. Vuonna 1999 vietin helmi-maaliskuun Ranskan Chamonix'ssa asuen *hiihtopummikommuunissa* ja maaliskuussa 2003 tein kiertomatkan Sveitsin ja Ranskan Alpeille. Kevättalven 2005 olin vaihto-opiskelijana Ranskan Alpeilla

Grenoblessa. Tutkiessani hiihtopummeja olen myös joutunut pohtimaan omaa suhdettani laskemiseen, opiskeluun, työhön ja vapaa-aikaan.

Vapaalasku

Alppien kausiasukkien toimintaan liittyy olennaisena osana lumilautailukulttuuria muistuttava vaihtoehtoisuus suhteessa perinteisempiin kilpaurheilulajeihin, eritoten ratalaskuun. Tähän liittyy käsite *vapaahiihto* (eng. *freeskiing*). Sitä kutsutaan myös *vapaalaskuksi* (eng. *freeriding*), jolloin ei korosteta toiminnan suksisidonnaisuutta vaan vapaalasku on mahdollista myös muilla välineillä kuten lumilaudalla tai monoskillä. Vapaahiihto/vapaalasku voidaan käsittää kahdella tavalla. Laajimmillaan se tarkoittaa lähes kaikkea vapaamuotoista laskemista perinteisten alppihiihtokilpailujen ja -harjoitusten ulkopuolella. Se voi tässä tapauksessa pitää sisällään hyppimistä hyppyreistä, lumikourun eli *paipin* laskua, laskettelua hoidetuilla rinteillä ja ennen kaikkea niiden ulkopuolella sekä kilpailemista vapaalaskukilpailuissa. Suppeammassa merkityksessä vapaalaskuun sisällytetään vain kaksi jälkimmäistä laskemisen muotoa.

Vapaalaskukilpailut tapahtuvat jyrkillä hoitamattomilla vuorenrinteillä. Tuomaristo valitsee voittajan valitun laskureitin eli *linjan* vaikeuden, laskun hallinnan sekä sujuvuuden (tyylin) perusteella (Lindfors 1998, 79). Vapaalaskun sanotaan syntyneen 1990-luvulla nuorien innovatiivisten hiihtäjien otettua mallia lumilautailusta ja lumilautailijoiden pukeutumistyylistä (ks. esim. Kay & Laberge 2003, 391). Aluksi lumilautailijat vastustivat vapaalaskijoiden pyrkimyksiä laskea hiihtokeskusten lumilautailijoille rakentamista hyppyreistä ja muista suorituspaikoista (Kokkonen 1998, 48-51). Vapaalaskijoiden laskettelusukset levenivät, ja niiden kantoihin taivutettiin ns. *twintip*, joka mahdollisti laskemisen hyppyreihin selkä edellä (Anttila 1998, 24-25; Lavia 2003 a, 36-39). Yhdysvaltalainen vapaalaskija Kirsten Kremerin (2003, 374) mukaan vapaalaskijat etsivät hiihdossaan jatkuvasti uusia innovatiivisia itseilmaisun tapoja vapaana kaikista perinteiseen lasketteluun liittyvistä rajoituksista. Heille

laskettelukeskukset ja vuoret ovat leikkikenttiä, joita pyritään hyödyntämään aina uudella ja ennennäkemättömällä tavalla.

Aluksi vapaalaskijoita kutsuttiin hiihdon *uudeksi koulukunnaksi (new school¹)* (Gunne 1997, 24). Myöhemmin *new school* vakiintui tarkoittamaan vain rinteisiin rakennetuilla tempuradoilla eli *streeteillä* laskemista sekä kaupunkiympäristössä tapahtuvaa kaiteiden liukumista eli *grindausta* suksilla. New schoolin eriytyminen on johtanut suppeampaan käsitykseen vapaahiihdosta/vapaalaskusta. Se pitää sisällään vain hoidettujen rinteiden ulkopuolella eli *offareilla* hiihtämisen ja vapaalaskukilpailuissa laskemisen.² Tässä työssä puhun vapaahiihdosta/vapaalaskusta pääosin jälkimmäisessä merkityksessä, koska tutkimustani varten haastattelemani informantit antoivat vapaalaskulle yleensä suppeamman merkityksen.

Kanadalaiset urheilusosiologit Joanne Kay ja Suzanne Laberge ovat artikkelissaan *Oh Say Can You ski? Imperialistic Construction of Freedom in Warren Miller's Freeriders* (2003, 382-383) tutkineet vapauden ja vapaalaskun suhdetta yhdysvaltalaisen hiihtoelokuvatuottaja Warren Millerin *Freeriders*-elokuvassa. He näkevät *freeriding*-termin syntymisen vastaliikkeenä Yhdysvalloissa ja Kanadassa 1990-luvun lopussa vallinneelle *extremelajien³* suosion nousulle, joka liittäessään extreme-sanan laskemiseen vaaransi

---

¹ Vapaalaskuvallankumous ei ole ensimmäinen mullistus hiihtomailmassa. Se muistuttaa kovin 1970-luvulla Yhdysvalloissa syntyneitä *hot dog*-hiihtobuumia, jonka seurauksena nykyään olympiamitaleista ja Kansainvälisen hiihtoliiton (Federation Internationale du Ski, FIS) maailmanmestaruuksista kilvoitellaan *freestylehiihdossa* (Luotonen 1998, 44-47). Freestyle oli hyvin suosittua varsinkin 1980-luvulla, mutta jäi lumilautailun yleistyessä marginaalilajiksi. Alun perin freestyle piti sisällään *kumparelaskun, hypyt ja baletin*. Balettissa kilpaileminen loppui freestylen yleisen suosion laskun mukana. Vapaalasku kohtasi freestylen, kun yhdysvaltalainen Jonny Moseley voitti kumparelaskun olympiakultaa Naganossa 1998 uudenlaisella hypyllä, jossa suksen reunaan tartutaan kädellä kuten lumilautatempuissa samanaikaisesti kun laskija pyörii akselinsa ympäri 360 astetta (ks esim. Kremer 2003, 374). Tämän jälkeen FIS:n freestylelajien listalle on otettu *lumilautacrossia (boardercross)* jäljittelevä *skiercross*, alun perin lumilautailuun tarkoitettu *half pipen* laskeminen suksilla ja niin ikään lumilautailusta tuttuissa *big air*-hyppyissä kilpaileminen. (Freestylehiihdon alalajit ks. esim. Skimbaaja 1/1977, 16-19)

² Lumilautailijoiden keskuudessa vapaalasku (freeride) käsitetään yleensä tässä suppeamassa merkityksessä (Humphreys 2003, 422). Lumilautailukulttuurissa newschoolia vastaavaa streeteillä ja hypyreillä tempuilua on kutsuttu jo pitkään freestyleksi, joka on taas erotettava suksilla tapahtuvasta freestylehiihdosta (lumilautailun alalajit ks. esim. Hasanen 2001, 8-10; Henttonen 1999 a, 64; Mannermaa 2004, 14-26, 95).

³ Robert E. Rinehartin ja Synthia Sydnorin toimittamassa teoksessa *To the Extreme. Alternative Sports, Inside and Out* (2003), johon Kayn ja Labergen artikkelikin sisältyy, extremelajina

kaupallisuudessaan vapaalaskun vaihtoehtoisen ja marginaalisen luonteen. Heidän mukaansa pohjoisamerikkalaiset vapaalaskijat halusivat myös erottautua eurooppalaisesta *extreme-hiihtoliikkeestä*, johon liittyi vaikeiden vuoristokiipeilyreittien hiihtäminen ja korkea riskinotto. Vapaalaskijat säilyttivät marginaalisen statuksen korostamalla lajinsa "vapautta". Silti suuri yleisö liittyy vapaalaskun yhä extremeen. Kay ja Laberge korostavat: "To the mainstream, 'freeriders' are extreme, to the freeriders, 'extreme' is mainstream, but to all, freeriding is the paragon of freedom."

Mikael Leppä on teollisen muotoilun pro gradu -tutkielmaansa varten haastatellut suomalaisia extreme-laskijoita, joista osa on viettänyt myös hiihtopumminelämää. Haastatelluille extremen kaksoismerkitys on tuttu. Heille se on ennen kaikkea oman lajinsa äärisuoritus, jossa tietoisesti asetutaan alttiiksi hengenvaaralle. Riskiä hallitaan lajiin liittyvin taidoin ja ympäristöä koskevin tiedoin. Omasta toiminnastaan he erottavat extreme-sanan avulla markkinoidut urheilulajit, joihin ei liity hengenvaarallisia äärisuorituksia. Leppä kutsuu näitä lajeja "extreme-henkisiksi" lajeiksi, mutta huomauttaa toisaalta, että extremelajiakin voidaan joissakin tapauksissa harrastaa extremehenkisesti ilman suurta riskin ottoa. (Leppä 2005, 54-59.)

Hiihtopummit aikaisemmassa tutkimuksessa

Äärimmäinen esimerkiksi sellaisesta henkilöstä, jolle alppihiihto on todella elämäntapa, on nk. "hiihtopummi" (nimitys yleinen, ja sitä käytetään ympäri maailmaa). Hiihtopummi on henkilö, joka rakastaa alppihiihtoa yli kaiken. Hän elää yhteiskunnan ulkopuolella lähes välittämättä normaalista elämästä, sillä hänelle laskeminen ja rinteiden tarjoamat uudet haasteet ovat kaikkein tärkeintä. "Pummin" hänestä tekee se, ettei hän halua sijoittaa rahaa välttämätöntä enempää saadakseen laskea, ja myös se, että hänelle työ ei saa olla laskemisen esteenä. Kesäajat hän yrittää tehdä mahdollisimman paljon töitä voidakseen talvella nauttia vapaasti laskemisesta. Hiihtopummi on yleensä nuori, usein hyvinkoulutettu mies tai opiskeleva mies, joka jättää tavallisen elämän muutamaksi talvikaudeksi ja suuntaa Itävallan, Sveitsin tai Ranskan Alpeille tai Kanadan Kalliovuorille nauttimaan alppihiihdosta täysillä. (Luomaranta 1991, 102-103)

Näin määrittelee hiihtopummin Anne-Maj Luomaranta alppihiihdon integroitumista suomalaiseen kulttuuriin tarkastelleessa etnologian pro gradu -

tutkielmassaan. Määritelmässään hän on tukeutunut useampiin laskettelun harrastelehti *Skimbaajan* artikkeleihin. Mikael Leppä on samoilla linjoilla. Hänelle hiihtopummi on ”suurissa hiihtokeskuksissa laskettelukauden majaileva intohimoinen laskija”, joka ”tekee töitä harrastuksensa ehdoilla ja elää halvalla” (Leppä 2005, 5). Luomarannasta poiketen Leppä ei määritä, missä työnteko tapahtuu. Anna Vanhala on puolestaan tutkinut erästä Alppien kausiasukkipokkoreita sosiologian pro gradu -työssään *Postmoderni yhteisö - suomalainen hiihtoyhteisö Ranskan Alpeilla*. Yhteisön jäsenet eivät koe itseään hiihtopummeiksi, koska he eivät työskentele talvella maassa, johon menevät hiihtämään, vaan kesäisin Suomessa. Vanhala kutsuu heitä heidän oman esimerkinsä mukaan *kausilaisiksi* tai *hiihtäjiksi*, ja hänelle hiihtopummeja ovat hiihtokeskuksissa talvisin työskentelevät kausiasukit. (Vanhala 2003, 1-2, 31.)

Vanhalan informanttien suhtautuminen johtuneen hiihtopummikäsitteen historiasta. Suomeen se on tullut englannin kielen sanasta *ski bum*, joka tarkoitti alunperin Yhdysvalloissa lähinnä Kalliovuorten hiihtokeskuksiin talvikaudeksi matkustaneita nuoria hiihtäjiä, jotka elättivät itsensä sekalaisilla töillä kuten tiskaamalla tai antamalla hiihdonopetusta. Yksi ensimmäisiä hiihtopummeja oli myöhemmin hiihtoelokuvaohjaajana uran luonut Warren Miller, joka vuonna 1946 leirytyi pienen asuntovaununsa kanssa Sun Valleyn hiihtokeskukseen tarkoituksenaan hiihtää mahdollisimman paljon (Kjessel 1997, 28). Tuolloin Miller elätti itsensä hiihdonopettajana. Myöhemmin termillä on ainakin Suomessa ryhdytty tarkoittamaan myös hiihtokohteessa työskentelemättömiä kausiasukkeja. Laskettelun harrastelehti *Skimbaajan* perustaja ja entinen päätoimittaja Ari Heinilä on kritisoinut nykyistä hiihtopummitermin laajaa käyttöä:

Hiihtopummi on useimmiten väärä ilmaisu niistä kymmenistä suomalaisista, jotka viettävät talven lumilla. Hiihtopummeilla tarkoitettiin ainakin aikaisemmin henkilöitä, jotka matkustivat, liftasivat, hiihtokohteisiin viimeisillä penneillä. He hankkivat paikan päältä hanttihommia, joilla rahoittivat oleskelunsa ja hiihtonsa. Olen enää harvoin törmännyt tällaiseen pioneerimäiseen toimintaan. Nyt näyttää siltä, että oleskelu- ja matkarahat on tienattu etukäteen tai sitten pappa betalar.” (Heinilä 2000, 81.)

Saman huomion työajan muuttumisesta tekee myös Juhani Sirén *City*-lehden artikkelissa, jossa hän vertailee 1980-luvun pummeja nykyisiin, joita hän kutsuu ski-pummien uudeksi sukupolveksi (Sirén 2006, 8). Muutos näkyy myös *Skimbaaja*-lehden artikkeleissa, sillä 1970- ja 1980-luvuilla hiihtopummit liitetään niissä työskentelyyn hiihtokeskuksessa, mutta 1990-luvulta lähtien pummeina esitetään useammin henkilöitä, jotka varaavat hiihtokauden pelkästään laskemiselle (ks. esim. Heinilä, 1984, 37-39; Pettersson 1986, 40; Heinilä 1995, 10-14; Routala 1998, 30-35).

Syy hiihtopummin merkityksen muuttumiseen sekä Alpeilla työskentelemättömyyden lisääntymiseen löytyy Suomen vuonna 1995 solmimasta ETA-jäsenyydestä. Sen myötä työskentely muissa ETA-maissa ei vaatinut enää työlupaa, joten laillisen työpaikan etsiminen oleskeluluvan saamiseksi ei ollut enää hiihtopummeille tarpeellista. Toisaalta uudistus muutti myös aikaisemmin ilman työlupaa pimeästi työskennelleiden hiihtopummien asemaa. Heistä tuli laillisia kausityöläisiä. Se vähensi hiihtopummitöiden romanttista "underground-imagoa" ja muutti hiihtopummin merkitystä. Näitä muutoksia uumoili heti ETA-sopimuksen voimaan astumisen jälkeen Jouni Heinonen (1994, 46-47) *Skimbaaja*-lehden artikkelissaan *Pummit euro-aikaan*. Muutoksen vaikutukset alkoivat näkyä ilmeisen pian, sillä kaksi vuotta myöhemmin lehden yleisön osastossa nimimerkki "Nimetön pummi", joka itse oli lähdössä Alpeille töihin neljänneksi talveksi, arvosteli närkästyneenä hiihtokeskukseen pelkästään hiihtämään tulleita hiihtopummeja:

Viime talvena Brixentalissa (2000 asukasta) oli noin sata hiihdosta pitävää; oppaita, maikkoja ja sitten niitä pummeja. Arvoasteikko oli selvä, toisaalta 75 % hiihtopummeista oli resukoita, äidin helmoista hiihtämään, vain pelkkää hiihtoa. ("Nimetön Pummi" 1996, 80.)

Lumilautailukulttuuria Suomessa ja Skotlannissa tutkinut Riitta Hänninen (2006, 57) ei tee eroa työskentelypaikan perusteella. Skotlantilaisten lumilautailijoiden tapauksessa hiihtopummiksi lähdetään nimenomaan ulkomaisiin hiihtokeskuksiin, koska lumiolosuhteet ylämaan vuoristossa ovat epävarmat:

Doing a season entails travelling and living abroad for an extended period of time. Some of the riders raise money in advance by doing several jobs simultaneously, while others plan to work

abroad as they move from one place to another. The concept of a ski bum refers to a person who has adopted this alternative lifestyle in the course of his or her search for better snow conditions and for company with similar interests. (Hänninen 2006, 57.)

Vanhalan, Luomarannan, Lepän ja Hännisen lisäksi hiihtopummeista on kirjoittanut sosiologi Soile Veijola (2005, 90-113). Hän on analysoinut ilmiötä lähinnä Reetta Rädyn (2003) artikkelin perusteella. Veijola ei ota kantaa työskentelyyn tai hiihtopummi-termin tarkempaan merkitykseen vaan hänelle hiihtopummit ovat vain yksi esimerkki turistien yhteisöstä. Tässä tutkimuksessa en tee eroa sen perusteella työskenteleekö henkilö ainoastaan kesäisin Suomessa vai hankkiiko hän lisäansioita myös hiihtokauden aikana. Seuraan lähinnä siis Lepän ja Hännisen esimerkkiä ja kutsun sekä Vanhalan että Luomarannan ehdottamalla tavalla työskenteleviä henkilöitä hiihtopummeiksi.

Hiihtopummin määrittämiseen ei riitä pelkkä työskentely. Ollakseen hiihtopummi henkilön täytyy asua hiihtokeskuksessa tarpeeksi kauan. Hänninen puhuu pidemmästä ajanjaksosta (*extended period of time*) ja Luomaranta muutamasta talvikuukaudesta ja (Hänninen 2006, 57; Luomaranta 1991, 102-103). Vanhalan tutkimassa kommuunissa vieraili kenttätöytäalven aikana noin 60 henkeä, mutta yhteisön vakiojäsenenä eli kausilaisina hän piti henkilöitä, jotka asuivat siellä vähintään kaksi kuukautta (Vanhalan 2003, 1-2). Seuraan Vanhalan esimerkkiä ja pidän hiihtopummiuden edellytyksenä vähintään kahden kuukauden asumista hiihtokeskuksessa. Reetta Rädyn artikkelista paljastuu, että kausilaista käytetään myös hiihtopummien synonyymina:

Hiihtopummit ovat nuoria naisia ja miehiä, jotka tulevat kylään voidakseen hiihtää ja lumilautaila koko talven, joulukuusta huhtikuun loppuun. Itse he sanovat itseään *kausilaisiksi* erotuksena viikon viipyvistä turisteista. (Räty 2003, 54)

Kausilainen tai *Alppien kausiasukki* eivät ole niin arvolutautuneita ilmaisia kuin hiihtopummi. Niistä puuttuu hiihtopummi-sanan kompaktius sekä viittaus pummiuteen, toisten siivellä elämiseen. Ne eivät myöskään viittaa haluun elää mahdollisimman halvalla eivätkä tuo esiin hiihtoa toiminnan perimmäisenä motiivina. Kuvatakseen ilmiötä yhtä osuvasti ne tarvitsisivat tuekseen lisämääreitä. Todettuani eron päädyn tässä työssä käyttämään niin kausilaista kuin Alppien kausiasukkia synonyymina hiihtopummille.

Alppihiihdosta ja lumilautailusta käytän yhteistä termiä *laskeminen*. En vertaile aineistossani juuri muutenkaan alppihiihtäjiä tai lumilautailijoita, koska hiihtopummiksi voi lähteä riippumatta käytetystä välineestä. On kuitenkin hyvä tietää, että lumilautailulla oli yhdeksänkymmentäluvun alkuun asti vaihtoehtoinen asema suhteessa alppihiihtoon, ja esimerkiksi Yhdysvalloissa monet hiihtokeskukset eivät päästäneet lumilautailijoita rinteisiinsä vielä vuosikymmenen lopussakaan (Howe 1998, 112-117; Humphreys 2003, 407-408). Riitta Hänninen sekä uusiseelantilainen liikuntatieteilijä Duncan Humphreys ovat tutkineet lumilautailun vaihtoehtoisuutta suhteessa valtakulttuuriin ja muihin urheilulajeihin. Myös Elina Hasanen on käsitellyt aihetta lumilautailua alakulttuurina tarkastelleessa liikuntasosiologian pro gradu -tutkielmassaan (ks. Hasanen 2001, Humphreys 1997, 147-160; 2003, 407-428; Hänninen 2004, 75-88; 2005, 33-46; 2006, 48-64).

Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmani on seuraava: keitä ovat hiihtopummit ja mikä tekee heistä pummeja? Ongelmaa lähestyn kolmen tutkimuskysymyksen avulla. Kuinka hiihtopummiksi tullaan? Mitä hiihtopummit tekevät? Millaisia merkityksiä hiihtopummit antavat laskemiselle, vapaa-ajalle ja työlle? Lopuksi pohdin, mikä tekee hiihtopummeista pummeja? Työjärjestys on seuraava. Luvussa kaksi esittelen käyttämäni aineiston ja analyysimenetelmät sekä oman suhteeni tutkimuskohteeseen. Tarkastelen myös mitä keinoja tutkijalla on käytössään etäännyäkseen läheisestä aineistosta. Aineiston esittely vastaa osaltaan tutkimusongelman ensimmäiseen osaan tarjotessaan hiihtopummien ikään ja elämäntilanteeseen liittyvää taustatietoa. Luvussa kolme esittelen teoreettisen viitekehýkseni. Tarkastelen yhtäältä kuinka nomadeja on kuvattu etnografisesti eurooppalaisessa kirjallisuudessa ja toisaalta antropologisissa tutkimuksissa. Vertailen myös näkökulmia, joilla hiihtopummeja tai vastaavia ilmiöitä on lähestytty antropologisessa, sosiologisessa ja kulttuurintutkimuksessa. Sen lisäksi etsin tutkimuskirjallisuudesta tapoja, joilla yksilöt kiinnittyvät hiihtopummiuden kaltaisiin ilmiöihin.

Tutkimuskysymyksistä ensimmäiseksi käsittelen hiihtopummiksi tulemista, jonka jaan kolmeen vaiheeseen luvussa neljä. Toinen tutkimuskysymys, mitä hiihtopummit tekevät, jakaantuu useampaan alakysymykseen. Luvussa viisi tarkastelen missä hiihtopummit asuvat ja mitä he tekevät kunakin vuodenaikana. Selvitän myös miten hiihtopummit hankkivat elantonsa. Lisäksi esittelen hiihtopummien tärkeimmät kokoontumiset ja tapahtumat. Tarkastelun pohjalta luon mallin hiihtopummin vuodenkierrosta.

Luku kuusi jakaantuu toisen ja kolmannen pääkysymyksen kesken. Kahdessa ensimmäisessä alaluvussa *Hiihtopummikommuuni taloudellisena ja sosiaalisena yksikkönä* ja *Tyypillinen päivä kommuunissa* jatkan hiihtopummien toimien esittelyä. Painotus on työn sijasta sosiaalisessa kanssakäymisessä ja laskemisessa. Ensimmäisessä alaluvussa vastaan kysymyksiin, kuinka hiihtopummit asuvat talvisin hiihtokohteessa ja miksi he ovat päätyneet valitsemiinsa asumisratkaisuihin. Lisäksi tutkin, kuinka hiihtopummikommuuniin sitoudutaan. Jälkimmäisessä selvitän, mitä rutiineja ansiotyön lisäksi kuuluu hiihtopummien päivittäisiin aktiviteetteihin heidän asuessaan talvella hiihtokeskuksissa. Vaikka kaikissa edellisissä käsittelyluvuissa esiteltyjen toimien voidaan katsoa kuuluvan osaksi hiihtopummien kulttuuria sanan laajimmassa merkityksessä, niin vasta kuudennen luvun viimeinen alaluku *Laskemisen jaetut merkitykset* liukuu kolmannen pääkysymyksen pariin ja vastaa kysymykseen, millaisia merkityksiä hiihtopummit antavat laskemiselle.

Luvussa seitsemän kysyn, minkälaisia merkityksiä ja arvostuksia työ ja vapaa-aika sekä laskeminen vapaa-ajan toiminta saavat hiihtopummien keskuudessa? Selvitän myös, minkälaisia työhön ja vapaa-aikaan liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia hiihtopummeilla on ja kuinka hiihtopummius vaikuttaa elämäntilanteeseen. Rakennan mallin hiihtopummin mahdollisesta elämäntilanteesta tukeutuen luvussa neljä esittelemääni kehityskertomukseen, informanttien tulevaisuuden suunnitelmiin ja haastattelujen aikaiseen elämäntilanteeseen. Lopuksi pyrin kiteyttämään olennaisen luvussa kahdeksan pohtimalla, mikä tekee hiihtopummista pummin toisaalta hiihtopummien oman näkemyksen mukaan ja toisaalta ulkopuolisten silmissä. Esittelen myös mahdollisia teemoja jatkotutkimukselle.

2. AINEISTO JA METODIT

Teemahaastattelut lumipallomenetelmällä

Aloitin tutkimukseni haastattelemalla yhtätoista Alppien kausiasukkia 2.11.2003 ja 18.12.2003 välisenä aikana kulttuuriantropologian kandidaattiseminaaria varten. Koska tutkin itselleni läheistä aineistoa, ei esiyymmärryksen luomiseen tutkimuskentästä tarvinnut juurikaan käyttää aikaa. Teemahaastatteluihin päädyin, koska alustavat tutkimuskysymykseni käsittelivät teemoja, joita parhaiten pystyy selvittämään keskusteluissa informanttien kanssa ja koska osallistuvan havainnoinin sovittaminen kandidaattiseminaarin aikatauluun ei ollut mahdollista. Vapaamuotoinen haastattelutilanne antaa myös mahdollisuuden tutkimuskysymyksien tarkentamiseen haastatteluissa esiin nousevien ehkä ennalta odottamattomien teemojen pohjalta. Haastattelujen teemalista löytyy liitteistä (Liite 1).

Informantit löysin helposti aikaisempien kontaktieni pohjalta. Koska osa informanteista oli haastatteluvaiheen aikana siirtynyt töihin Lappiin, tein kenttätömatkan Ruka- ja Pyhätuntureille sekä Rovaniemelle 15. - 18.12.2003. Samalla pääsin pikaisesti tutustumaan heidän syksyiseen työhönsä kotimaan hiihtokeskuksissa. Informantiksi kelpuutin henkilöt, joilla oli vähintään yksi Alpeilla laskien vietetty kuukausi takanaan. Tiesin omasta kokemuksestani, että hiihtokeskuksissa ja pummikommuuneissa liikkuu monenlaisia laskijoita. Halusin aineistostani mahdollisimman monipuolisen niin, että se käsittäisi sekä kokeneita hiihtopummeja, vasta kausiasukin elämää kokeilleita että niitä, jotka vierailevat säännöllisesti Alppien pummikommuuneissa, mutta eivät asu siellä koko sesonkia. Ajattelin, että aineisto ehkä tarjoaisi myöhemmin mahdollisuuden vertailuihin tyypittelyihin. Kuukauden mittainen oleskelu eroaa jo matkatoimistojen tarjoamista turistimatkoista, jollainen ostetaan yleensä vain viikoksi tai kahdeksi (matkatoimistojen hiihtomatkojen luonteesta ks. Uusitalo 1998, 70). Vaikka informanttien vastauksissa kokonaiseksi kaudeksi lasketaan vasta kolmen-neljän kuukauden oleskelu Alpeilla, päätin silti sisällyttää aineistooni myös lyhyempiä aikoja olleet, koska halusin saada näkemyksen

kausiasukkien piirissä hiihtopummiudelle annettuihin erilaisiin merkityksiin. Päätettyäni jatkaa aiheen parissa myös pro gradu -työssäni täydensin aineistoa kahdella haastattelulla 5.2.2004 ja 13.10.2004 käyttäen samaa teemalistaa. Informanttien vastaukset teemojen osalta toistuivat hyvin samankaltaisina, joten katsoin aineistoni kylläntyneen ja rajasin informanttien määrän kolmeentoista (lista informanteista löytyy lähteistä: H1-H13).

Ensimmäiseksi informantiksi valitsin Jaakko Järvensivun (s. 1974, H1), jonka kanssa olen veljeni ohella viettänyt eniten aikaa rinteessä. Vuonna 1999 asuimme noin kuukauden samassa kommuunissa Ranskan Chamonix'ssa ja maaliskuussa 2003 teimme kuukauden mittaisen automatkan kierrellen Sveitsin ja Ranskan hiihtokeskuksia. Hän ei ole ollut Alpeilla säännöllisesti joka vuosi, mutta on edellä mainittujen matkojen lisäksi ollut kahtena talvena neljän kuukauden kielikoulussa Ranskan Alpeilla yhdeksänkymmentäluvun puolivälissä matkustaen joka viikonloppu läheisiin hiihtokeskuksiin laskemaan. Hiihtokeskuksissa hän majoittui suomalaisten kausiasukkien kimppakämpissä.

Haastateltuani Jaakkoa muokkasin teemalistaa lisäämällä keskusteluissa esiintulleista teemoja. Jaakon jälkeen haastattelin Jarkko Henttosta, joka on pitkän linjan kausiasukki:

Sillon seiskaluokalla mä laskin tosi paljon ja. Näin mä harrastin judoa siin välissä sen muutaman vuoden ja sitte tot sitten sitten seittämäntoistvuotiaana muistaakseni vuonna kaheksankytseittämän eli oisinkohan mä ollu lukion toisella nii me ruvettiin yhen mun kaverin harrastaa lumilautailua ja siitä eteenpäin mä oonkin sit laskenu aika paljon joka talvi. Elikä niin kun suunnilleen niin kun puolet elämästäni oon ollut erittäin aktiivisesti laskenu. Tyyliin kuudestykymmenest sataanviiteenkymmeneen päivään vuodessa. Ollu ulkomailla laskemassa kahest puolest kuukaudest seittämään kuukauteen vuodessa viimesen noin kahentoist vuoden aikana. (Jarkko Henttonen s.1970, H2)

Tapasin Jarkon ensimmäisen kerran Luostotunturilla jouluna 1997 ollessani työharjoittelussa ohjelmapalveluyrityksessä. Hän kyyditti koiravaljakolla englantilaisturisteja ympäri saman järven jäätä, jolla pyöritin vastaavanlaista rinkiä moottorikelkoilla. Jarkko houkutteli minut mukaansa kiipeämis- ja laskemisreissulle Pohjois-Norjaan Lyngenin niemimaalle seuraavaksi kevääksi, ja helmikuussa 1999 olinkin jo matkalla kahdeksi kuukaudeksi Ranskan Chamonix'iin Jarkon järjestettyä minulle työharjoittelupaikan kaverinsa

majatalosta, jossa "työnteko ei haittaisi laskemista". Nykyään olemme silloin tällöin yhteydessä, viimeaikoina enimmäkseen Jarkon ja muutaman hänen kaverinsa perustaman *Loska*-nimisen omakustannelehden vuoksi. Se on laskettelon harrastelehti, joka keskittyy new school -hiihtoon ja vapaalaskuun, ja on suunnattu pääasiassa taitaville ja nuorille laskijoille toisin kuin perinteikkäämpi *Skimbaaja*, jossa on juttuja kaiken tasoisille harrastajille. (Vrt. esim. *Loska* 1/2004 ja *Skimbaaja* 1/2004.)

Jarkko on aikaisemmin kirjoittanut artikkeleja myös *Skimbaajaan*. Käytän joitakin hänen artikkelejaan tutkimusaineistoni tukena. Kirjoittamisen lisäksi Jarkko on kilpaillut kansainvälisissä vapaalaskukilpailuissa, ollut perustamassa Suomen vapaalaskuliittoa ja järjestänyt sen puitteissa vapaalaskukilpailuja Suomessa. Hänen vastauksensa teemahaastattelussa esittämiini kysymyksiin olivat poikkeuksellisen pitkiä ja toivat esiin näkökulmia, joista lopulta muodostui tutkimukseni keskeisiä johtopäätöksiä. Häntä voikin pitää tutkimukseni avaintiedottajana hänen alakulttuuriin liittyvän roolinsa, tietojensa ja ilmaisukykyensä perusteella, mutta varsinaisena avainhenkilönä häntä ei voi pitää, koska oman taustani vuoksi pääsyntä kentälle ei vaatinut avainhenkilön käyttämistä (Grönfors 1982, 73-77, 112-116).

Jaakon ja Jarkon ohella pyysin haastateltaviksi muitakin hiihtäessäni tapaamiani henkilöitä. En kuitenkaan halunnut haastatella vain kavereitani, joten pyysin heitä ehdottamaan minulle ennestään tuntemattomia henkilöitä, jotka heidän mielestään sopisivat haastateltaviksi. Tämä "lumipallomenetelmä" toimi hyvin esimerkiksi kenttätömatkallani Ruka- ja Pyhätuntureille joulukuussa 2003 (Grönfors 1982, 165). Päädyin informanttien H5, H6 ja H8 ehdotuksesta haastattelemaan tuolloin Pyhätunturin hiihtokoulussa työskennellyttä Heli Nordenstedia (H9), jota en ollut aikaisemmin tavannut. Hän oli ollut nuorempana kolme kautta Ranskan Chamonix'ssa ja sen jälkeen viettänyt kolmena talvena hieman kokonaista kautta lyhyempiä aikoja Italian Monte Rosalla. Matkojen lyhentymisen syynä olivat parisuhteen vakiintuminen ja työelämässä eteneminen (H9). Lopulta sain helposti kokoon 12 informanttia, joista neljä oli minulle entuudestaan täysin tuntemattomia, kahden kanssa olin vaihtanut joskus muutaman sanan ja kuusi tunsin kohtuullisen hyvin, mikä

tarkoittaa, että olimme laskeneet useampia päiviä yhdessä tai asuneet samassa majapaikassa vaihtelevia ajan jaksoja muutamasta päivästä pariin kuukauteen. Viimeisen informantin poimin yliopistoni ranskankielen valmentavalta kurssilta syksyllä 2004 (H13). Informantin kausiaskukkitauusta paljastui hänen pitämästään Chamonix'n hiihtokeskusta käsitteelleestä esitelmästä.

Informanteilla oli keskimäärin takanaan viisi sellaista talvea, jolloin he olivat viettäneet Alpeilla vähintään kuukauden. Jos lasketaan vain vain täydet kaudet, joiksi informantit yleensä laskivat yli kolmen kuukauden mittaiset ajanjaksot, keskiarvo putoaa neljään. Informanttien keski-ikä oli haastatteluhetkellä 29 vuotta ja aineisto painottui hieman vanhempiin kausiasukkeihin, joista osa oli esimerkiksi töiden takia lyhentänyt Alpeilla vuosittain vietettyä aikaa verrattuna aikaisempiin kausiinsa. Toisaalta aineiston painottuminen jo lopettelemassa oleviin antoi mahdollisuuden tarkastella myös kausiasukkuuden elämäntulkua pelkän kausiasukiksi kehittymisen sijasta. Lievästä painottumisesta huolimatta aineistosta löytyy sekä vasta-alkajia, muutaman kauden Alpeilla viettäneitä että pitkänlinjan kausiasukkeja.

Informantit olivat yhtä lukuun ottamatta aloittaneet laskemisen 1980-luvulla. Heidän vanhempinsa taustaa kuvaa hyvin taloudellinen vakavaraisuus. Suurimmalla osalla ainakin toinen vanhemmista oli ylempi toimihenkilö tai yrittäjä⁴ ja yhden informantin perheessä molemmat vanhemmat olivat ylempiä toimihenkilöitä. Ainoassa perheessä, jossa informantin molemmat vanhemmat olivat työntekijöitä, informantin isä työskenteli hyväpalkkaisella paperialalla. Yhden informantin äiti oli työntekijä ja isä työllistyi luontaistaloudessa. Yhtään informanttia ei tullut sellaisesta perheestä, jossa toinen vanhemmista olisi ollut alempi toimihenkilö ja toinen työntekijä, mutta yhdessä perheessä molemmat vanhemmat olivat alempia toimihenkilöitä. Vain yksi informantti tuli yksinhuoltajaperheestä. Vanhempien mahdollisista työttömyysjaksoista ei ollut puhetta.

---

⁴ Leimaamisen välttämiseksi en viittaa suoraan haastateltaviin sosioekonimista taustaa käsittelevissä kysymyksissä.

Viiden informantin vanhemmat eivät itse juurikaan lasketelleet aloitusvaiheessa, mutta silti informanttien perhetausta näyttäisi siis asettuvan 1980-luvun lopun tyyppillisten laskettelu harrastajien yleiskuvaan, sillä Susanna Keinäsen ja Anne-Mari Virtasen Matkailun edistämiskeskukselle tekemän selvityksen mukaan valtaosa tuon ajan rinnehihdon harrastajista oli keskimääräistä hyvätuloisempia ja koulutetumpia (Keinänen & Virtanen 1989, 20-22). On kuitenkin muistettava, että haastatteluja tehdessäni olen kysynyt vanhempien sen hetkistä toimea, joten informanttien harrastuksen aloittamisen aikoihin heidän vanhempansa ovat saattaneet olla aivan erilaisessa sosioekonomisessa asemassa kuin haastatteluhetkellä esimerkiksi opiskelijoina. Toisaalta osa vanhemmista on jo nyt eläkkeellä ja he ovat voineet olla tuolloin työuransa huipulla. Maantieteellisesti informanttien sekä harrastuksen aloittamisen aikaiset että nykyiset asuinpaikat vaihtelivat Savukosken ja Helsingin sekä Joensuun ja Jalasjärven välillä. Asuinpaikalla Suomessa ei siis näyttäisi olevan esteenä laskettelu aloittamiselle tai kausiasukiksi ryhtymiselle. Lähin laskettelurinne on saattanut sijaita kaukanakin lapsuuden kodista ja laskemaan on päästy esimerkiksi loma-aikoina isovanhempien ja sukulaisten luona vierailtaessa (H2, H5, H8).

Informanteista kolme oli ammattikorkeakouluopiskelijoita ja kaksi opiskeli yliopistossa. Kahdella informantilla oli korkeakoulututkinto ja toisella heistä myös vuoristo-oppaan tutkinto. Yhdellä informantilla oli sairaanhoitajan, yhdellä urheiluhierojan ja yhdellä merkonomien koulutus. Kaksi informanteista oli ylioppilaita ja yhdellä oli koulutustaustanaan peruskoulu. Ylioppilasta toisella oli takanaan keskeytetty insinöörin koulutus ammattikorkeakoulussa ja toisella oli opiskelupaikka yliopistossa, josta hän oli kuitenkin ilmoittautunut poissaolevaksi jo lähes kymmenen vuoden ajan. Peruskoulun suorittanut informanttikin oli tehnyt ammatti-instituutissa päättötyötä vaille valmiit media-assistentin opinnot. Informanteista viidellä oli hiihdonopettajan koulutus.

Seitsemän informanteista on jossain vaiheessa tehnyt hiihtoon liittyvää sponsorointiyhteistyötä jonkin yrityksen kanssa. Muutama heistä hankkii osan elannostaan kirjoittamalla matkakertomuksia hiihto- ja sanomalehtiin. Esimerkiksi Jarkko Henttonen (s.1970, H2) ja Arto Majava (s.1974, H12) ovat

esiintyneet paljon hiihtolehdissä ja kuuluivat Lapin Kullan Freeride -teamiin, joka järjesti keväällä 2004 Kilpisjärveltä televisoidun Lapin Kulta Freeride Camp -nimisen tosi-tv -ohjelman. He ovat hyvin tunnettuja vapaalaskua ja off-pistehiihtoa harrastavien ihmisten keskuudessa. Kahdella informantilla oli oma yritys, joista toinen hiihtomatkoihin erikoistunut matkatoimisto. Kaksi informanttia työskenteli hiihtävinä matkaoppaina talvisin ja myöskin kesäisin he työllistyivät matkatoimistonsa kautta. Kaksi informanttia ilmoitti ammatikseen sekätyömiehen ja yksi sanoi, ettei hänellä ollut ammattia lainkaan ellei vapaahiihtoa katsota ammatiksi.

Aineistosta jäivät puuttumaan Alpeilla baareissa, ravintoloissa ja hotellien vastaanotoissa työskentelevät. Vain yksi informantti oli tehnyt ravintola-alan töitä, mutta hänkin vain Suomessa. Toinen puute löytyy alppikohteiden maantieteellisestä kattavuudesta. Informanttieni kausiasuinpaikat olivat suosituimmuusjärjestyksessä Chamonix (Ranska, 7 informanttia oli viettänyt ainakin yhden kauden), La Grave (Ranska, 5), Monte Rosa (Italia, 2) ja St Anton (Itävalta, 2). Yhden informantin kohteita olivat Verbier (Sveitsi), Saalbach/Hinterklemm (Itävalta), Meribel (Ranska) ja Alppien ulkopuolelta Sierra Nevada (Espanja). Verbierissä viettää kauttansa vuosittain suurinpiirtein yhtä paljon suomalaisia kuin Chamonix'ssakin, joten Verbierin kausiasukeja on aineistossani vähän suhteessa kauttaan siellä viettävien oletettuun määrään. Aineistoni painottuminen Chamonix'n ja La Graven ympärille johtunee laskuhistoriastani. Suomalaisten kausiasukkien keskuudessa Verbier on saanut lempinimen *Pekkalandia* ja sen suomalaisia kausiasukkeja kutsutaan lempinimillä *pekka* ja *repekka* sukupuolesta riippuen (H4). Nimityksiä käytetään joskus myös yleisesti missä tahansa keskuksessa kauttaan viettävistä suomalaisista. Aineistoni puutteita Verbierin osalta paikkaan käyttämällä aineistoni ohella Verbierissä kolmatta talvea asuvan ja siellä ravintolassa blokkarina työskentelevän Arttu Muukkosen verkkoblogia *Elämää Alpeilla*. Lisäksi hyödynnän Reetta Rädyn Helsingin Sanomien Kuukausiliitteeseen kirjoittamaa reportaasia *Elämä on lunta*, joka esitteli suomalaisten kausilaisten elämää nimenomaan Verbierin hiihtokeskuksessa (Räty 2003, 52-61).

Taustastani johtuen puhuimme informanttien kanssa samaa kieltä. Lisäksi osalla informanteista oli aikaisempia kokemuksia haastateltavana olemisesta, ja osan tunsin ennestään, joten kaikista haastattelutilanteista muodostui hedelmällisiä ja kohtuullisen vapautuneita. Informantit olivat selvästi pohtineet omaa suhdettaan laskemiseen, matkustamiseen, työhön ja tulevaisuuteen. Heidän kykynsä puntaroida elämäntyylään ja yhteinen harrastustaustamme loivat pohjan vuorovaikutuksen syntymiselle. Jaetut merkitykset paljastuivat usein, kun teemalistan pohjalta esittämäni kysymykset kirvoittivat informanteilta huvittuneet naurut, koska he tiesivät minun jo etukäteen suurin piirtein arvaavan, mitä he aikoivat vastata. Esimerkiksi mainittakoon kysymys *offpiste-laskuissa* mukana kannettavista varusteista.

Toisinaan taas nämä "tyhmät kysymykset" liittyivät yhteyksiin, jotka sivusivat jotain menneisyydessä yhdessä koettua tapahtumaa. Ne olivat kuitenkin tietoinen pyrkimykseni vieraannuttaa itseäni läheisestä ilmiöstä. Antropologisessa kenttätutkimuksessa liian läheinen suhde tutkittaviin ei ole pelkästään etu, vaan se voi myös aiheuttaa ongelmia. Ensimmäisiä haastatteluja purkaessani panin merkille, että olin keskittynyt lähes ainoastaan talvella Alpeilla tapahtuvaan toimintaan. En osannut tarttua kesää koskeviin teemoihin, koska en ollut niistä kiinnostunut. Lasketteleva arkiminä halusi puhua vain laskemisesta, kun tutkijaminän olisi kuulunut olla kiinnostunut kaikista informantin elämään liittyvistä piirteistä. Ensimmäisten haastattelujen jälkeen lisäsin teemalistaan uusia teemoja sekä laajensin joitakin vanhoja⁵, mutta silti tehtyäni kaikki haastattelut huomasin, etten ollut tarttunut offarilasketteluun vaaroihin ja laskiessa otettaviin riskeihin, vaikka joissakin haastatteluissa teemoja sivusimmekin. Merkittyjen rinteiden ulkopuolella laskettaessa on olemassa aina kuolemanvaara⁶, mutta haastatteluissa en ymmärtänyt ottaa esille informanttien, laskemisen ja kuoleman suhdetta. Epäilen, että riskeihin liittyvä "sokea pisteeni" johtuu siitä, että tiedostan laskemiseen liittyvän hengenvaaran, mutta en halua miettiä sitä – saati sitten puhua siitä - liian usein.

---

⁵ Muutokset merkitty teemalistaan, joka löytyy liitteistä. (Liite 1.)

⁶ Lumivyöryriski on yleensä suurin silloin kuin puuterilumen laskeminen on parasta eli suuren lumisateen aikana tai heti sen jälkeen. Lisää vaaratekijöitä laskemiseen tulee liikuttaessa hyvin korkealla vuoristossa tai jäätiköillä, joilla riskeinä lumivyöryjen lisäksi ovat raiioon putoaminen ja tippuvien jäälohkareiden tai kivien alle jääminen.

Sama saattaa päteä informantteihinkin, tosin vaarat tulivat esiin joissakin haastatteluissa esimerkiksi omakohtaisten ”läheltä piti” -tarinoiden yhteydessä.

Pummi, tutkija vai pummiva tutkija?

Uskontotieteilijä René Gothóni kuvaa tutkijan suhdetta kenttään kolmen käsitteen avulla. ”Eläytymistä” hän pitää kaiken etnografisen kenttätutkimuksen perusedellytyksenä, sillä tutkijan on kyettävä osallistumaan ja eläytymään tutkimiansa ihmisten elämään. ”Etäännyttämisellä” hän tarkoittaa ”ihmisen älyllistä kykyä (tilapäisesti) irrottautua tunne-elämästään ja lakata tuntemasta yhteenkuuluvuutta”. Kenttää tarkastellaan etäältä ikään kuin ulkopuolisen näkökulmasta. Gothóni pitää etäännyttämistä kriittisen tutkimuksen perusedellytyksenä. ”Sitoutumisella” hän puolestaan tarkoittaa subjektiivisuutta, jonka seurauksena liian tunteenomaisesti tutkimuskohteeseensa sitoutunut tutkija ei kykene tekemään kriittistä ja puolueetonta tutkimusta. (1997, 142-143.) Sitoutumisen ääriesimerkkinä voisi pitää ilmiötä, jota kutsutaan kulttuuriantropologiassa termillä ”going native”. Sillä kuvataan yleensä niitä tutkijoita, jotka ovat hylänneet tutkijan roolinsa ja ryhtyneet elämään kuin tutkittavansa.

Gothónin mukaan kenttätöitä tekee tutkijan eläytyvä minä ja kenttäaineistosta tieteellisen artikkelin puolestaan kirjoittaa etäännyntynyt minä. Toisaalta hän ehdottaa, että sitoutumista täytyy pyrkiä välttämään sukuloimalla eläytymisen ja etäännyntymisen välillä kenttätöiden aikana. (1997, 143.) Tulkitsisin edellistä siten, että sukuloimintia näiden kahden aseman välillä tapahtuu koko ajan, mutta kenttätöiden aikana eläytyvä minä on pääroolissa, kun taas kirjoitusprosessin aikana näkökulma on useimmiten etäännyntyneen minän. Gothónin vaatimus tunne-elämästä irrottautuvasta etäännyttämisestä on osoittautunut tapauksessani kohtuuttomaksi. Etenkin aineistoa purkaessani ja uudelleen lukiessani mutta myös kirjoitusprosessin aikana erilaiset lasketteluun liittyvät muistot ja tulevaisuuden suunnitelmat ovat tulvahdelleet mieleeni tuon tuosta. Laskettelu on ollut – ja on edelleen – niin suuri osa elämäni, etten kyennyt sammuttamaan laskemista kohtaan tuntemaani intohimoa saati sitten

katkaisemaan tunnesiteitä ja yhteenkuuluvuutta laskutovereihini, eikä siihen mielestäni tule edes pyrkiä.

Mikrohistorioitsija Carlo Ginzburg puhuu etäännyttämisen sijaan ”vieraannuttamisesta”, millä hän tarkoittaa luopumista itsestään selvistä olettamuksista ja totunnaisista käsittämistavoista (Ginzburg 1996, 149,166). Vaikka vieraannuttamisenkin mahdollisuus voidaan kyseenalaistaa, sillä olemme kaikki kulttuurimme ja menneisyytemme muovaamien merkitysjärjestelmien vankeja, olen pyrkinyt tutkimukseni aikana tietoiseen vieraannuttamiseen. Niin sanotuilla ”tyhmillä kysymyksillä” haastattelutilanteissa olen yrittänyt saada informantit avaamaan meille molemmille tuttuja termejä ja teemoja kuin täysin ulkopuoliselle tutkijalle. Lisäksi olen osin vieraantuakseni ja osin opiskelujeni vaatiman ajan vuoksi rajoittanut laskemista ja erityisesti laskemisen vuoksi matkustamista kandidaatin työn kirjoitusvaiheessa talvella 2003-2004 sekä pro gradua-viimeistellesäni talvella 2006-2007.

Folkloristi ja uskontoantropologi Päivikki Suojasen mukaan jokaisella tutkijalla on kolme luontaista taustayhteisöä, joihin hän on eri tavoin sidoksissa. Nämä ovat tutkimuskohteen yhteisö, tiedeyhteisö ja tutkijan oma synnyinyhteisö. Tutkija ”suodattaa tutkimuskohteensa tieteen kielelle oma yhteisönsä taustalla”. (Suojanen 1982, 151.) Suojanen tutki väitöskirjassaan *Saarna, saarnaaja ja tilanne, The Spontaneous Sermon: Its Production and Context* (1978) itselleen todella läheistä aihetta, Länsi-Suomen rukoilevaisuusliikkeen maallikkosaarnaajia, jolloin tutkimuskohteen yhteisö ja synnyinyhteisö olivat yksi ja sama asia, sillä tutkija oli kasvanut liikkeen parissa, jonka johtajiin hänen pappi-isänsä kuului (Suojanen 1996, 36). Tutkittaessa läheistä aihetta tutkijan täytyy Suojasen mukaan ”etäännyttää itse tutusta kohteesta” (1997, 149). Se edellyttää ”ulkopuolisen perspektiivin hankintaa ja hallintaa ainakin hetkeksi: tutun kulttuurin etäännyttämistä, kokonaan toiselaisten, uusien kysymysten tekemistä, kyseenalaistamista” (1997, 155). Etäännyttämisellä hän tarkoittaa tutkijan pyrkimystä selkeään roolijakoon tutkijan ja tutkittavan Toisen välillä. Suojasen näkemys etäännyttämisestä lähenee siis enemmän Ginzburgin vieraannuttamista kuin Gothónin tunnesiteiden etäännyttämisestä. Suojaselle erityisiä ongelmia aineistonkeruuvaiheessa aiheutti se, ettei hänen tutkijan

roolinsa ollut aina selvä tutkittaville, jotka saattoivat alkaa purkamaan sielunhoidollisia asiotaan tutkijalle kuin tämän pappi-isälle konsanaan. (1997, 149-151.)

Folkloristi Tuija Saarisen mukaan tutkittavat määrittävät tutkijalle useita rooleja suhteessa kenttään. Tutkijan ollessa osa aineistoansa yhteiset elämänvaiheet informanttien kanssa rakentavat tätä suhdetta. (Saarinen 2003, 46-47.) Anna Vanhalan tutkimassa hiihtoyhteisössä arvostettiin ja kunnioitettiin henkilöitä ensisijaisesti laskutaidon mukaan, ei välttämättä luonteenpiirteiden tai sosiaalisten kykyjen mukaan (2003, 37-38). Alppien kausiasukkien maailmassa minut on todennäköisesti siis määritelty laskutaitoni ja -historiani mukaan. Muita mahdollisia ja määrittelyn kannalta keskeisiä ominaisuuksiani ovat voineet olla harrastamani hiihtovalokuvaus, skicross-maajoukkueessa laskenut ja silloin tällöin kausiasukkien majapaikoissa majoittuva veljeni sekä tutkijuus, josta vitsaillaan. Osa informanteistani tuntee kulttuuriantropologian historiaa, ja olen muutaman kerran saanut kuulla olevani "kallonmittaaja". Minut on asetettu tutkijan kategoriaan leikin varjolla. Toisaalta leikinlaskun aikana olen itse tuonut esiin "pummiuteni" haluna päästä laskemaan tutkimusta tekosyynä käyttäen eli olen käyttänyt huumoria osoittaakseni paikkani hiihtopummina tutkimani ilmiön sisäpiirissä.

Huolimatta useista määrittelymahdollisuuksista en usko, että informanteille tuotti vaikeuksia sopeutua tutkijan rooliini. Sen sijaan minulla oli aika ajoin suuria vaikeuksia pitää tutkijan etäännyvä minä erillään laskettelevasta ja kausiasukkielämäkin kokeilleesta arkipäivän eläytyvästä minästä. Suojanen (1982, 150) on todennut, että joskus etäännyminen onnistuu vasta tutkimuksen päätyttyä, kun uudet tutkimuskohteet antavat tarvittavaa etäisyyttä ja perspektiiviä kohteeseen. Perspektiivittömyydestä voi seurata, ettei tutkija pysty asemoimaan itseään suhteessa tutkimuskohteeseen. Tutkijana Suojanenkin oli tyytymätön siihen, ettei kyennyt väitöskirjassaan "kirjoittamaan laajaa etnografista esiyymmärrystä Länsi-Suomen rukoilevaisuudesta tutkielmansa olennaiseksi avaimeksi", jonka avulla tutkimuksen luotettavuutta, totuudellisuutta ja eettisyyttä voitaisiin pohtia (Suojanen 1996, 31). Tästä johtuen hän palasi kenttätyökokemuksiinsa ja oman roolinsa reflektointiin

aineistonsa syntymisessä useissa etnografiaa ja antropologista kenttätöitä käsittelevissä kirjoituksissaan (ks. Suojanen 1982, 150-152; 1996; 1997, 149-157). Suojasen esimerkkiä seuraten olen pyrkinyt työssäni tuomaan esiin oman henkilökohtaisen suhteeni tutkimuskohteeseen sekä vaikeuteni tutkijaposition saavuttamisessa.

Kandidaattiseminaarityötäni varten en siis tehnyt osallistuvaa havainnointia aikataulullisista syistä. Matkasta Alpeille luopumiseen vaikutti myös hiihtopummeille ominainen ajatusmaailmani: kahden viikon matka, joka olisi ehkä ollut toteutettavissa, tuntui tuhlaukselta, koska matkakustannukset suhteessa itse hiihtokeskuksessa vietettyyn aikaan olivat korkeat. Sen sijaan pro gradua -tutkielmaani varten tein koko kauden mittaisen kenttätömatkan, kun kevätlukukaudella 2005 matkasin vaihto-opiskelijaksi Grenobleen Ranskan Alpeille tarkoitukseni viettää mahdollisimman paljon aikaa läheisessä kausiasukkipöytämuunissa. Huonoksi onnekseni havainnoinnin kohteeksi kaavailemani kausiasukkien yhteisö hajosi, koska he eivät voineet enää vuokrata majapaikakseen perinteistä tukikohtaansa, vanhaa ja huonokuntoista majataloa eikä vastaavan kokoista ja hintaista tilaa ollut keskuksessa tarjolla. Kommuunin primus motorina toiminut informantti (H11) vietti talven kiertelemällä autolla useissa eri kohteissa ja piipahti vain kahdesti vanhassa kotikeskuksessaan siellä vietetyn yhteisajan jäädessä noin kahteen viikkoon. Tapasimme kuitenkin molemmilla visiiteillä.

Olin siis kentällä ilman tutkimuskohdetta. Laskemista tämä ei tietenkään estänyt, mikä lievitti jonkin verran harmistustani, mutta vaikutti ratkaisevasti siihen, että myös pro gradu -tutkimukseni painottuu pääasiassa haastatteluaineistoon. Päädyin viettämään opiskelujeni loma-ajat toisessa *suomalaiskämpässä*, joka koostui pääasiassa jyväsyläläisistä vapaalaskijoista mukaan lukien veljeni. Tyypillisestä kausiasukkiyhteenliittymästä se poikkesi siinä, että asunnon vuokrauksesta vastasi laskijoiden perustama urheiluseura, joka talkoilla keräsi rahaa vuokraa varten. Vuokra-aika oli myös verraten lyhyt vain noin kaksi kuukautta. Liityin seuran jäseneksi, koska majoittuminen kommuunissa oli silloin halvempaa. Tutkimukseni aikana tein osallistuvaa havainnointia myös kahdessa vuotuistapahtumassa. Ensin havainnoin

1.11.2003 Helsingissä järjestetyt Skiexpo-messuja, jonne kokoontuu vuosittain huomattava joukko kausiasukkeja. Messuilla tarkkailin mm. millä osastoilla kausiasukit vierailivat ja mistä puhuttiin. Myöhemmin osallistuin Vapaalaskun SM-kilpailuihin Kilpisjärvellä 3.-10.4.2004

Suurimman ongelman havainnoinnissa aiheutti kuitenkin se, etten kenttätöiden aikana keväällä 2005 itse kyennyt ottamaan systemaattista tutkijapositiona. Viettäessäni aikaa kommuunissa havainnointi ja muistiinpanojen tekeminen tuntui olevan ylivoimainen ponnistus tutkittavan ilmiön läheisyyden ja laskuintohimojeni vuoksi. Oli helpompaa heittäytyä tapahtumien kulkuun ja antautua laskemaan sekä viettämään iltaelämää tuttujen kavereiden kanssa kuin analysoida omia ja ympäristönsä liikkeitä. Opiskelun ja laskemisen jälkeen ylitsejäävän ajan käyttäminen kenttätöpäiväkirjan kirjoittamiseen oli raskasta. Onnistuin paljon paremmin havainnoinnissa haastattelujen yhteydessä Suomessa, jolloin pyrin sopimaan haastattelut mahdollisuuksien mukaan informanttien koteihin, jotta näkisin kuinka he asuvat Suomessa verrattuna yhteiskommuuneihin Alpeilla. Tuolloin pyrin kiinnittämään huomiota siihen, kuinka laskeminen näkyi esimerkiksi asuntojen sisustuksessa. Toisaalta arkielämän tarkkailu Suomessa rajoittui vain haastatteluvierailuihin, koska informantit levittäytyivät kesätöihin ympäri Suomen ja olisin voinut havainnoida heitä vain henkilö kerrallaan. Siihen ei ollut ajallisia eikä rahallisia resursseja.

En kuitenkaan ollut huolestunut havainnointini hajanaisuudesta, sillä olin ollut Alpeilla useampaan kertaan ja elänyt eripituisia aikoja neljässä eri pummikommuunissa vuosina 1999 ja 2003. Päätin käyttää näitä kokemuksiani takautuvasti hyväkseni kandidaattiseminaarin tapaan myös pro gradu -työssäni. Ratkaisullani on joitakin esikuvia etnografian historiassa. Esimerkkinä mainittakoon Nels Andersonin klassikkotutkimus *Kulkumiehet – hobojen elämää 20-luvun Amerikassa* (1988 [1923]). Anderson oli itse entinen kulkumies, joka pääsi kodittomille miehille suunnattuun sosiaaliseen koulutusohjelmaan, jonka puitteissa kirjoitti tutkimuksena omiin kokemuksiinsa nojautuen. On kuitenkin huomioitava, että usean vuoden takaiset muistikuvat ovat hämärämpiä kuin kenttätöpäiväkirjan muistiinpanot, joita kirjoitetaan huomattavasti pienemmällä viiveellä itse tapahtumista. Muistoihin palaaminen on tuskin koskaan

systemaattista toisin kuin havainnointi kentällä. Lisäksi olen kertonut joistain ylöskirjaamistani tapahtumista useaan otteeseen eri yhteyksissä elämäni aikana, joten kerrontani lienee niiltä osin kiteytynyttä. Esittämiini kokemuksiin on siten suhtauduttava kuten mihin tahansa muistitietoon, joka suuntautuu nykyhetkestä menneisyyteen. Ne saattavat kertoa jotain olennaista hiihtopummikulttuurista, mutta sitäkin enemmän ne kertovat kyseisten kokemusten merkityksestä minulle vai pitäisikö sanoa ”eläytyväälle minälleni”?

Tutkimukseeni liittyi muutamia eettisiä ongelmia. Olin tavannut aikaisemmillä hiihtomatkoillani henkilöitä, jotka eivät olleet oikeutettuja sosiaalisuuksiin, joita nauttivat hiihtokauden aikana. Aioin käyttää tutkimuksessani informanttien oikeita nimiä, joten minua askarrutti aluksi se, kuinka tulisi suhtautua tutkimuksen aikana mahdollisesti esiin tuleviin epärehellisiin keinoihin ansaita rahaa. Tulisiko kertoa mahdollisista väärinkäytöksistä vai vaieta niistä ja samalla vaieta myös yhdestä tärkeästä hiihtopummit ”pummiuteen” liittävästä piirteestä? Vai pitäisikö kertoa mahdollisista epärehellisyyksistä, mutta peittää informanttien henkilöllisyys niin, ettei heidän tunnistamisensa olisi mahdollista. Vapaalaskua läheltä seuranneet voisivat peitenimistä huolimatta tunnistaa informanttien henkilöllisyyden käyttämieni suorien lainausten sisällön perusteella. Lopulta aineistostani ei juuri noussut esiin laittomuuksia. Pitäidyin siis alkuperäisessä suunnitelmassani käyttää oikeita nimiä. Ratkaisua puolsi myös se, että muutamat informanteista olivat omalla nimellään joko kirjoittaneet harrastelehtiin tai esiintyneet niissä hiihtopummeihin liittyvissä artikkeleissa, joita käytän aineistoni tukena. Nyt informanttien yhdistäminen artikkeleihin on mahdollista muillekin lukijoille kuin vain sisäpiiriläisille. Varmistaakseni, että informanteille ei koituisi tutkimuksestani odottamatonta harmia, päätin antaa tekstini ensin heille luettavaksi, jotta heillä olisi mahdollisuus ehdottaa siihen muutoksia tai huomautuksia ennen julkistamista.

Aineiston analyysi

Pääaineistoni koostuu kolmentoista informantin haastatteluista. Kandidaattiseminaariesitelmää varten, jonka tein kahdentoista ensimmäisen

haastattelun perusteella, en litteroinut haastatteluja vaan kuuntelin ne lävitse ja poimin nauhoilta hiitopummien elämää mielestäni hyvin kuvaavia mainintoja. Rakensin esitelmäni valitsemieni lainausten ympärille ilman systemaattista analyysiä. Myöhemmin tekemäni johtopäätökset alkoivat vaikuttaa hapuilevilta, joten tätä tutkimusta varten päätin litteroida haastattelut sanatarkasti. Kaikkiaan tekstiä tuli 170 sivua yksittäisten haastattelujen pituuden vaihdellessa yhdeksästä yhdeksääntoista sivuun. Annoin kullekin informantille koodin haastattelujärjestyksessä, jolloin ensimmäistä informanttia kuvaa koodi H1 ja viimeistä H13.

Litteroinnin jälkeen järjestelin aineiston poimimalla kustakin haastattelusta järjestelmällisesti informanttien mielipiteitä tai tietoja informanttien toiminnasta yhdeksään eri teemaan liittyen. Teemoiksi muodostuivat kausiasukiksi kasvaminen, työ ja rahoitus, vuodenvaihtaminen, sosiaaliset suhteet, vapaalasku toimintana, laskemisen merkitys, tulevaisuuden suunnitelmat sekä hiihtopummisuus. Kukin teema jakautui kahdesta yhteentoista alakysymykseen tai -teemaan. Analyysirungon rakenne on nähtävissä liitteissä (Liite 2).

Analyysirungonperusteella jaottelin informanttien suhtautumista kuhunkin teemaan liittyviin kysymyksiin. Liitin merkintöihin tarkennuksia, jotka olivat usein informantin suhtautumista hyvin kuvaavia suoria lainauksia tai yleisestä linjasta poikkeavaa informaatiota. Esimerkiksi työhön ja rahoitukseen liittyvän teeman ”Työskenteleekö vain Suomessa?” -kysymyksen kohdalla informantin koodin perään merkitsin sulkuihin tarkennuksen, mikäli hän työskenteli kesäisin useammassa työpaikassa yhtäaikaan. Joissakin tapauksissa sulkuihin merkityistä maininnoista kehittyi oma alakysymys. Näin kävi esimerkiksi laskemisen merkitystä selvittävän teeman alla, jossa puuterilumeen laskemiseen liittyneistä kuvauksista nousivat esiin lumen syvyyttä kuvaavat ilmaisut. Ne saivat siis oman alakysymyksensä: ”Kuinka syvää on syvä lumi?”.

Kun analyysirunkoa (Liite 2) vertaa haastattelujeni teemalistaan (Liite 1), voi huomata, etten analyysissäni käsittele kaikkia teemalistalla olleita aihepiirejä. Teemalistasta paljastuu myös tiettyjä epäloogisuuksia, joissa teeman otsikkona on kysymys, joka on analyysivaiheessa tippunut jonkin toisen

haastattelutilanteessa suuremman painoarvon saaneen teeman yhdeksi alakysymykseksi. Esimerkiksi teemalistan kysymyksistä, ” Kuinka valitset kohteen?” ja ”Missä käyt laskemassa?”, ensimmäinen osoittautui tämän tutkimuksen kannalta lähes merkityksettömäksi, ja jälkimmäiselläkin oli vain informanttien taustaa valaisevan informaation arvo. Teeman alapuoliset kysymykset laskemisesta itse kohteessa ja vapaa-ajan kokemisesta sen sijaan osoittautuivat hyvinkin keskeisiksi. Samoin teemalistan pääkysymys, ”Vaatiiko hiihtäminen paljon rahaa?”, kääntyi aineiston analyysissä alakysymykseksi työtä ja rahoitusta käsittelevään teemaan.

En pitäytynyt täysin haastattelumateriaalissa, vaan liitin joitakin informantteja alakysymysten alle havainnointini perusteella. Täydennykset liittyivät yleensä informanttien tekoihin. Esimerkiksi jos haastattelussa ei satuttu puhumaan vaikkapa opintolainasta, mutta tiesin aikaisemmin käytyjen keskustelujen perusteella informantilla sitä olevan, merkitsin sen ylös. Mielenpitoja ja merkityksiä koskevissa kysymyksissä sen sijaan pitäydyin vain haastattelujen sisällössä, koska pääasiallisena havainnointiaineistonani olivat kokemukseni tutkimuksen aloittamista edeltäneeltä ajalta. Siksi tilanteen, jossa mielipide oli tullut esiin, sekä mielipiteen tarkan muodon dokumentointi oli lähes mahdotonta.

Hiihtopummiksi tulemista analysoin jaottelemalla kehityksen vaiheisiin. Liittämällä kaikki vaiheet yhteen saadaan kausiasukiksi kasvamisen ihannetyyppi tai ideaalityyppi, joka sinällään ei edusta kaikkia mahdollisia tapauksia vaan hypoteettista tilannetta, joka rakentuu sille ominaisista ja välttämättömistä komponenteista. Ajatuksen ihannetyypistä Grönfors on lainannut Max Weberiltä (Weber 1949; Grönfors 1982, 167). Ideaalityypin avulla voidaan ymmärtää myös siitä poikkeavaa toimintaa (Heiskala 1990, 10). Siksi ihannetyypin luomisen lisäksi olen pyrkinyt esittelemään myös poikkeavia tapauksia. Näin muodostuu ennemminkin kuva hiihtopummiksi kasvamisesta vaihtelevana kehityspolkuna, joka henkilöstä riippuen rakentuu erilaisista lyhyemmistä vaiheista ja palasista.

Informanttien kertomusten muovautuminen laskemista koskevaksi kehitystarinaksi on lähes vääjäämätöntä. Ensinnäkin teemalistani

kysymyksenasettelu lähtee liikkeelle kronogisesti laskettelon aloittamisesta nykypäivää kohti luoden näin narratiivisen mallin kehityskertomukselle (ks. Liite 1). Toiseksi haastattelutilanne liittyy informantin rooliin kausiasukkina, joten asetelma ohjaa kerrontaa nimenomaan laskemiseen liittyväksi ja informantin haastatteluhetken identiteettiä tukevaksi (Linde 1993, 25-37). Tuija Saarinen on käyttänyt käsitettä osaelmäkerta tutkiessaan vain tiettyä aluetta informantinsa elämästä, ja J. P. Roosin mukaan jokaisella ihmisellä on useita versioita elämäkerrastaan esitettäviksi kontekstista riippuen (Roos 1988, 148; Saarinen 2003, 40-41). Informanttien kertomuksia voisikin kausiasukiksi tulemisen osalta nimittää ”laskettelu-elämäkerroiksi”.

Selvittääkseni, mitä hiihtopummit tekevät, rakensin haastatteluaineiston perusteella edellistä muistuttavan useista vaihtoehtoisista komponenteista rakentuvan ihannetyypin hiihtopummin vuodenvierrosta. Sen luomisessa omalla esiymmärrykselläni aiheesta on ollut suurempi vaikutus kuin muiden tutkimuskysymysten kohdalla, sillä koko tutkimukseni lähti oivalluksesta perinteisten nomadien ja hiihtopummien vuodenvierroksen yhtäläisyyksistä. Olin huomannut vuodenaikaismuuttoliikkeen omassa elämässäni niinä vuosina, kun vietin pidempiä aikoja lasketellen Alpeilla. Myös havaintoni tuntemieni kausiasukkien elämästä ennen tutkimukseni aloittamista ohjasivat vuodenvierroksen rakentumista. Haastattelujen aikana en missään vaiheessa pyytänyt informantteja kuvailemaan vuodenvierrotaan, vaan lähestyin aihetta toimintaan liittyvien kysymysten kuten: ”Mitä teet kesäisin?” tai ”Työskenteletkö talvella Alpeilla?” kautta. Siksi vuodenvierroksen kuva rakentui useiden analyysirungon teemojen kuten vuodenvierroksen, työn ja rahoituksen sekä sosiaalisten suhteiden yhteydessä. En tyytynyt vain selvittämään, kuinka mikin aktiviteetti sijoittui vuodenvierroksessa, vaan pyrin myös löytämään niin työn kuin vapaa-ajan sisällöstä yhdistäviä piirteitä. Vaikka löysin muutamia poikkeuksia, en verrannut niitä ideaalityyppeihin vielä tässä vaiheessa.

Vasta siirtyessäni tarkastelemaan laskemiselle annettuja merkityksiä ryhdyin vertailuihin. Niissä vertasin informanttien tekoja ja joitakin taustatietoja heidän laskemista, työtä ja tulevaisuutta koskeviin puheisiinsa. Esimerkiksi vertailin kuinka vain kesäisin Suomessa työskentelevät informantit erosivat sekä

Suomessa että Alpeilla työskentelevistä. Kuinka he puhuivat laskemisesta ja työstä? Minkälaisia ilmaisuja käytettiin? Vertasin myös informanttien Alpeilla viettämän ajan pituutta ja kausien määrää heidän antamiin merkityksiin laskemiselle, työlle, perheelle ja suunnitelmille tulevaisuudesta. Informanttien tulevaisuuteen liittyvien vastausten vertailua vaikeutti se, että viidessä haastattelussa olen kysynyt epähuomiossa, että mitä informantti aikoi tehdä 50 vuoden kuluttua, kun muilta olin kysynyt: ”Mitä teet, kun olet 50-vuotias?”. Joka tapauksessa oletuksenani oli, että vuosittain pidemmän ajan viettäminen Alpeilla kertoisi suuremmasta sitoutumisesta hiihtopummiuteen, minkä taas pitäisi näkyä puheessa laskemiselle anettuna suurempana merkityksenä työhön ja perheeseen verrattuna.

Viimeisen tutkimuskysymyksen, mikä tekee hiihtopummeista pummeja, selvittäminen alkoi oikeastaan siitä, että haastattelupyyntöä esittäessäni ja haastattelua tehdessäni en itse maininnut hiihtopummeja vaan puhuin aina Alppien kausiasukeista. Tiesin omasta kokemuksesta, että termiä hiihtopummi käytettiin yleisesti kausilaisten keskinäisessä puheessa. Esimerkiksi viettäessäni kaksi kuukautta Ranskan Chamonix’ssa talvella 1999 asumassani kommuunissa nimitystä käytettiin yleisesti. Toisaalta edellisistä Anna Vanhalan tutkimuksen ja Reetta Rädyn artikkelin perusteella vaikutti, että kaikki kausiasukit eivät nimitystä käyttäneet tai eivät ainakaan halunneet leimautua hiihtopummeiksi julkisesti muiden silmissä. Siksi halusin katsoa, mainitseeko informantti termin oma-aloitteisesti. Yhdeksän teki näin. Kun kissa oli nostettu pöydälle, tartuin sitä hännästä ja kysyin suoraan tilanteesta riippuen, tunsiko informantti olevansa hiihtopummi tai mikä hänen mielestään oli hiihtopummi. Vastauksia vertailin jälleen taustatietoihin kuten ikään, Alpeilla vietettyjen kausien määrään ja pituuteen, työskentelyajankohtaan vuodenkierrossa ja työn määrään itse hiihtokohteessa pyrkimyksenäni selvittää erosivatko hiihtopummikäsitukset sen mukaan, milloin he olivat aloittaneet laskemisen, millaista työtä ja kuinka paljon he tekivät tai kuinka intensiivisesti he kiinnittyivät kausiasukin vuodenkiertoon. Niille informanteille, jotka eivät maininneet hiihtopummitermiä oma-aloitteisesti, esitin samat kysymykset haastattelun loppupuolella. Lopuksi vertasin informanttieni käsityksiä populaarikulttuurissa ja

etenkin hiihtolehdissä esitettyihin näkemyksiin hiihtopummeista ja heidän toiminnastaan.

Hiihtopummien työhön, perheeseen ja tulevaisuuteen suhtautumisen lisäksi hiihtopummiuden ytimen löytämisessä olennaisena osana oli myös selvittää, kuinka hiihtopummit olivat kokeneet ympäristön suhtautumisen heidän toimintaansa. Yhtäältä tarkastelin, kuinka hiihtopummit kertoivat oman lähipiirinsä eli perheen ja kavereiden suhtautuneen kausien viettämiseen Alpeilla. Toisaalta vertasin informanttien kokemuksia yhteiskunnan heidän ikäisilleen asettamiin odotuksiin. Merkityksien analysoinnissa aineiston temaattinen jaon pohjalta tapahtuva vertailu informantin taustaan sekä tekoihin ja toisaalta hänen toimillensa antamiin arvostuksiin ja merkityksiin muodostaa analyysini perustan.

3. KÄSITEPUJOTTELUA

Nomadit etnografisen kuvauksen kohteena

Kutsuessaan kulttuuria tai elämäntyyliä nomadiseksi tutkijan olisi hyvä tiedostaa erilaiset merkitykset ja arvostukset, joita nomadismiin ilmiönä ja toisaalta nomadeihin ihmistyyppinä tai yhteisöinä on aikojen kuluessa liitetty. Venäläinen etnologi A. M. Khazanov (1984 [1983], 1, 8-12) on jakanut nomadien kuvaamisen historian viiteen vaiheeseen. Ensimmäisenä nomadeja kuvasivat antiikin Kreikan oppineet. He loivat pohjan kahdelle myyttiselle ja arvottavalle näkemykselle, jotka ovat nähtävissä nomadi-käsitteen käytössä halki vuosisatojen. Ensinnäkin antiikin Kreikassa nomadiset kansat, joita kreikkalaiset yleensä nimittivät skyyteiksi ja jotka aika ajoin ulottivat ryöstöretkensä kreikkalaisiin kaupunkeihin, nähtiin usein uhkana yhteiskunnalle. Nomadeja kuvanneen Herodotuksen tekstejä tutkineen filosofi John Sellarsin mukaan skyyttinimityksellä ei antiikin kreikassa aina tarkoitettu tiettyä kansaa, vaan sillä viitattiin yleisesti myös nomadiseen elämäntapaan ja arkikielessä skyytillä saatettiin tarkoittaa vihaisen näköistä, päänsä kaljuksi ajanutta tai rajoituksetta

juovaa ihmistä (Sellars 1998, 78, 86-87). Suhtautuminen skyytteihin loi pohjan näkemykselle nomadista ”pahuuden ruumiillistumana” (*evil incarnate*). Toisaalta antiikin historioitsijoiden Herodotuksen ja Ephoruksen ihannoivat kuvaukset skyyttien liikkuvasta elämäntavasta loivat osaltaan myyttiä vapaasta nomadista, joka on osittain rinnasteinen myyttiin ”jalosta villistä” (*noble savage*)⁷. (Khazanov 1984 [1983], 1, 8-12.) Raakalaismaisen nomadin myytti saa tukea mm. Raamatun profeetoilta, jotka kuvasivat Lähi-idän vaeltavien kansojen raakaa ryöstelyä juutalaisten keskuudessa (Khazanov 1984 [1983], 2, 7; ks. esim. Jer. 5: 15-17).

Vapaan nomadin ja jalon villin myyttien syntyyn antiikin Kreikassa vaikuttivat Herodotuksen ja Ephoruksen jälkeen kynnikit ja stoalaiset filosofit, jotka asettivat skyyttien luonnollisen barbaarisen elämän syntisen ja rappeutuneen kaupunkielämän vastakohtaksi. (Khazanov 1984 [1983], 1.) Kynnikkoja kuten Diogenesta elähdyttivät Herodotuksen ja Ephoruksen kuvaukset skyyttien askeettisesta ja eläimellisestä elämästä. Toisaalta ihannointia herätti myös aroelämän materiaallinen köyhyys ja tasa-arvoisuus sekä näennäinen riippumattomuus kaupunkiyhteiskunnasta. Laitumet olivat yhteiset ja perheen koko omaisuus liikkui mukana hevosvetoisissa vaunuissa. Sellars kutsuu nomadien yhteisomistusta käsitteellä ”nomadic distribution”. (Sellars 1998, 77-78, 80.) Jalon nomadin myytti elää Khazanovin mukaan nykypäivänäkin esimerkiksi cowboyhin liitetyissä vapauden ja riippumattomuuden ihanteissa. (Khazanov 1984 [1983], 1, 8-12.) Nels Anderson (1988 [1923]) puolestaan katsoo kiertelevän pummin eli *hobon* olevan 1900-luvun alun teollistuneen amerikkalaisen yhteiskunnan vastine vapaalle karjapaimenelle. Siinä missä karjapaimen liittyi Yhdysvaltojen villin rajaseudun etenemiseen kohti länttä 1800-luvun puolivälissä, hobo liittyi teollistumisen liikkumiseen samojen alueiden yli 1920-luvulla. Pummin hahmossa cowboyn sankarillisuuden on kuitenkin korvannut köyhyys, joka sekin on antiikin nomadien ominaisuus.

---

⁷ Herodotuksen skyyttikuvauksia tutkinut filosofi John Sellars suhtautuu kriittisesti siihen, että Herodotuksen ja Ephoruksen myönteiset skyyttikuvaukset voitaisiin selittää johtuvan jalon villin myytistä. Hän perustelee näkemystään sillä, että skyyttien elämä todella oli joiltakin osin laadukkaampaa ja edistyneempää kuin kreikkalaisten. (1998, 91-92.) Herodotuksen ja Ephoruksen kuvausten yhdenmukaisuus antiikin skyyttien todellisen elämän kanssa on kuitenkin toisarvoinen kysymys myytin synnyn kannalta ja onkin mielestäni kiistämätöntä, että kuvauksilla on ollut oma osansa jalon villin myytin synnyssä aivan kuten Khazanov esittää.

Vaikka Herodotuksen ja Ephoruksen tekstit on helppo liittää vapaan nomadin myytin muotoutumiseen, ovat ne olleet synnyttämässä myös nomadia pahuuden ruumiillistumana. Siinä missä skyyttien eläimellinen käytös näytti kyynikoista ihailtavalta, sama eläimellisyys vahvasti kuvaa nomadeista barbaarisina villoina toisenlaisen näkökulman omaavan lukijan mielessä⁸. Riippumatta siitä kauhistellaanko vai ihastellaanko antiikin kuvauksissa nomadielämää, keskeistä niissä on nomadien asettaminen vastakohtaksi kreikkalaiselle sivilisaatiolle. Liikkuminen ja paikallaan olo, paimentolaisuus ja maanviljely, epäsäännöllisyys ja säännöllisyys, köyhyys ja rikkaus, barbarismi ja sivilisaatio, vapaus ja järjestys asettuvat vastakkaisia maailmoja erottaviksi ominaisuuksiksi. Filosofit Deleuze ja Guattari (1980) kuvaavat erontekoa jaolla ”nomokseen” ja ”polikseen”, jossa nomos esiintyy kaupunkivaltion ja lain vastakohtana merkiten rajoittamatonta takamaata (Sellars 1998, 70-71).

Deleuzen ja Guattarin eronteko perustuu täysin kreikankielen etymologiaan. Ranskalainen taloustieteilijä ja akateemikko Jacques Attali (2003, 100) huomioi laajassa ihmiskunnan historiaa liikkumisen näkökulmasta luotaavassa teoksessaan *L’homme nomade*, että kreikkalaisissa majataloissa vierasta kutsuttiin nomadiksi (*nomos*)⁹ tai barbaariksi (*barbaros*), mikäli hän ei majataloon tullessaan uhrannut kreikkalaisille jumalille. Sellarsin mukaan nomos tarkoitti antiikin kreikassa joko aroa (*nomós*) tai perinteistä tapaa (*nómos*)¹⁰. Molempien alkuperä on sanassa *némō*, joka merkitsi jakamista, jaottelua tai levittäytymistä (engl. *distribution*). Kantamuoto voidaan kääntää myös konkreettiseksi eläinten paimentamiseksi laitumella¹¹. ”Noma’des” puolestaan tarkoittaa niitä, jotka elävät arolla (*nomós*) tai niitä jotka vaeltelevat laitumilla. (Sellars 1998, 70-72.) ”Barbaros” taas on alun perin tarkoittanut

⁸ Herodotuksen kuvaus skyyttien eläimellisyydestä ks. esim. Sellars 1998, 75-76.

⁹ Attali käyttää jostain syystä kreikan kielen muotoa ”nomos” eikä ”noma’d”, joka on Aikion & Vornasen (1981) mukaan kreikan kielen nomadia tarkoittava yksikkömuoto länsimaisilla aakkosilla kirjoitettuna. Attalin erhehtä selittää joko vakiintunut ranskalainen käytäntö tai hänen teoksensa laajasta fokuksista johtuva ajoittainen epätarkkuus yksityiskohdissa.

¹⁰ Tarkka merkitys voisi olla myös normi tai laki siinä mielessä, että perinnäisestä tavasta on tullut pysyvä käytäntö (Sellars 1998, 70).

¹¹ Filosofit Deleuze & Quattari (1980) ovat huomauttaneet, että *némō* merkitsee ennemminkin eläinten ja ihmisten jakautumista laitumelle kuin laitumien jakamista ihmisten kesken (Sellars 1998, 87; Deleuze & Quattari 1980, 472).

muukalaista, joka ei puhunut kreikkaa ja myöhemmin sivistymätöntä henkilöitä, raakalaista tai julmuria (Aikio & Vornanen 1981, 78).

Nomadien kuvauksen toinen vaihe sijoittuu Khazanovin mukaan keskiajalle. Skyyttien paikan nomadien arkkityyppinä ovat ottaneet hunnit, jotka luetaan kristillisessä Euroopassa Jumalan lähettämiksi vitsauksiksi siinä missä kolera tai ruttokin. Näkemys kiteytyy hunnien johtajan Attilan lempinimeen ”Jumalan ruoska”. (Khazanov 1984 [1983], 2.) Myöhäiskeskiajalla hunnien paikan perivät mongolit, kun Tsingis Kaanin jälkeläiset hyökkäsivät Eurooppaan ryöstäen Novgorodin ja Kiovan sekä polttaen Krakovan. (Attali 2003, 184-185.) Hyökkäyksen jälkeen he perustivat Kultaisen ordan nimellä tunnetun nomadivaltion nykyisen Etelä-Venäjän ja Khazakstanin alueelle. Mongolit näyttäytyvät Eurooppalaisen sivilisaation kehittymisen uhkana myös moderneille nomaditutkijoille. Khazanovin teoksen englanninkielisen version esipuheessa britti Ernest Gellner (1984, xx) kirjoittaa:

...it was Khorezm and Kiev which, by their resistance and sacrifice , exhausted the Mongols sufficiently to save Europe from also being overrun by them. It was Khorezmian and Kievan blood which saved Europe, and thus allowed it to develop.

Keskiaikaisen nomadismikuvauksen toisinajattelijat löytyvät arabialaisesta maailmasta 1200- ja 1300-luvuilta. Historioitsijat Rashid al-Din ja Ibn Khaldun huomioivat, että nomadit olivat erottamaton osa ajan poliittista elämää ja kuvasivat heidät ensimmäistä kertaa, ei vain sivilisaation vastakohtana tai välivaiheena, vaan itsenäisenä ja tärkeänä osana historiaa. Rashid al-Din ja Ibn Khaldunin näkemykset saivat vastakaikua länsimaissa paljon myöhemmin ensimmäisten perusteellisia kenttätöitä tehneiden antropologien alkaessa tutkia nomadisia kansoja. (Khazanov 1984 [1983], 9.)

Nomadien kuvaamisen kolmas vaihe liittyy antropologian ja historian kehittymiseen moderneiksi tieteiksi 1700- ja 1800-luvuilla. Vaikka ensimmäiset yritykset asettaa nomadien yhteiskunnat ihmisen kehityshistorian jatkumolle tehtiin jo antiikin Kreikassa, nyt nomadien asettamisesta omaan kehitysvaihelokeroonsa tuli muoti-ilmiö, joka innosti monia ajan ajattelijoita. Adam Ferguson ja Adam Smith näkivät paimentolaisuuden yhteiskunnan

sosiaalisen erilaistumisen alkupisteenä. (Khazanov 1984 [1983], 8-10.) Karl Marxille nomadismi oli ihmiskunnan primitiivinen kehitysvaihe, josta historian kulku oli sen pelastanut kohti korkeampia muotoja, joiden huippenuksena odotti sosialismi (Attali 2003, 281; Gellner 1984, xiii). Hänen näkemyksensä toistaa myyttiä nomadeista villeinä raakalaisina.

Antropologisessa tutkimuksessa kulttuurievolutionistinen koulukunta teki 1800-luvun lopussa kehitysvaihenäkökulmasta tieteenalan pääparadigman vuosikymmeniksi. Sivilisaation huippu oli kommunismin sijasta sen hetkinen kapitalistinen länsimainen yhteiskunta. Varsinaista etnografiaa ei vielä kirjoitettu vaan antropologit saivat tietonsa nomadeista lähetyssaarnaajien, kauppiaiden ja seikkailijoiden kuvauksista. (Khazanov 1984 [1983], 8-10.) On paikallaan huomauttaa, että keskiajan jälkeen nomadeja ihailevat lähestymistavat jatkoivat eloaan. Montesquieu (1999 [1721]) korosti nomadisten yhteiskuntien tasa-arvoisuutta. Rousseau (1980 [1782-1789]) kaipuu takaisin luontoon ja ajatukset jalosta villistä ihanteellisen ihmisen esikuvana voidaan nähdä jatkumona nomadien ja sivilisaation väliselle dikotomialle. Darwinismista inspiroitunut saksalainen maantieteilijä Friedrich Ratzel (1909 [1887]) taas katsoi nomadisten yhteisöjen olevan ylivoimaisia organisaatioita, koska niissä luonnonvalinta pääsee toteutumaan puhtaimmillaan. Ihailtavaa nomadismissa oli myös jatkuva uuden elintilan etsiminen. Ihailusta huolimatta nomadismi oli Ratzelille, aivan kuten Marxillekin, vain väline sivilisaatioiden valtopyrkimysten oikeuttamiseksi. (Attali 2003, 243, 282-283.)

Nomadien kuvauksen neljäs vaihe alkaa 1900-luvun alussa, jolloin siitä tulee lähes yksinomaan antropologien työskentelyaluetta. Ensimmäiset kenttätöitä tehneet tutkijat jalkautuvat nomadien pariin. Silti suuri osa tutkimuksesta on edelleen ns. nojatuoliantropologien tekemää, ja nomadismilla tarkoitetaan milloin metsästäjä-keräilijöiden, milloin paimentolaisten tai saaristoissa liikkuvien kalastajakansojen elämäntapaa. Malliesimerkki sekä nojatuoliantropologisesta tutkimuksesta että nomadi-käsitteen väljästä käytöstä on ranskalaisen antropologin ja sosiologin Marcel Maussin (1979 [1904-1905]) eskimojen vuodenaikaismuuttoa käsittelevä tutkimus. Hän tarkastelee metsästyksellä ja merinisäkkäiden pyynnillä elävien

eskimojen vuodenaikaismuuttoa ”nomadisaationa” (*nomadisation*), vaikka ei koskaan käynytkään Grönlannissa, Pohjois-Kanadassa tai Alaskassa.

Neljännän vaiheen kenttätyötutkimus ei vielä ole useinkaan aineistolähtöistä. Esimerkiksi kulttuuripiiriteoriaa luotaessa nomadien käyttämät esineet pyrittiin asettelemaan jo valmiiksi luotuun teoreettiseen kehykseen (Khazanov 1984 [1983], 10-11). Maussin aikalainen, maantieteilijä Emmanuel de Martonne [1904] kuvailee karpaattien paimenia sanalla ”nomadisme” ja pitää heidän ”transhumance-elämätapaansa” siirtymävaiheena totaalista nomadismista paikallaan pysyvään maanviljelyyn (Attali 2003, 280; Transhumance ks. alaviite 12). Samantyylinen ajattelu on luettavissa vielä 1950-luvullakin kulttuuriantropologian oppikirjoissa ja yleisesityksissä, joissa nomadit (tällä kertaa viitataan useimmiten paimentolaisiin) esitellään omana kulttuuritasonaan metsästäjä-keräilijöiden ja maanviljelijöiden välissä (ks. esim. Hoebel 1965 [1958], 67).

Viidennen ja viimeisen vaiheen nomadien kuvaamisessa Khazanov katsoo alkaneen 1950-luvulla. Vaiheelle on ominaista pikkutarkkojen kenttätyötutkimusten määrän huomattava kasvaminen. (Khazanov 1984 [1983], 11-12.) Esimerkiksi viidennen vaiheen tutkimuksista käy hyvin Jeremy Ironsin ja Neville Dyson-Hudsonin toimittama artikkelikokoelma *Perspectives on nomadism* (1972). Kirjaan sisältyvässä artikkelissaan Dyson-Hudson arvostelee aikaisempaa nojatuoliantropologiaa ja toteaa malinovskilaisen aallon saavuttaneen nomaditutkimuksen viimein 1950-luvulta lähtien (Dyson-Hudson, Neville 1972, 6-7).

Yksityiskohtaisen kenttätyötiedon lisääntyminen näyttää johtavan tutkimuskohteen tarkkaan rajaamiseen¹². Sekä A. M. Khazanovin että Neville

---

¹² Khazanovin mielestä metsästäjä-keräilijöiden ja paimentolaisten elinkeinot ja muuttoliikkeen syyt ovat niin erilaisia, että molempia kulttuurimuotoja on mahdotonta luokitella nomadismien käsitteen alle. Hän ehdottaa, että liikkuvia metsästäjä-keräilijöitä tulisi kutsua ”vaelteleviksi” (*wandering*) tai ”puolivaelteleviksi” (*semi-wandering*) erotuksena paimentolaisista. Kroeber (1947) puolestaan tekee saman jaon asettamalla metsästäjä-keräilijät käsitteen *primitive nomadic* alle ja jättäen käsitteen *pastoral nomadic* paimentolaisille. (Khazanov 1984 [1983], 15.) Rada Dyson-Hudson (1972, 31) Ugandalaisesta karimojong-heimosta käsitettä ”puolipaimentolainen” (*semi-nomadic*), koska he kiertelivät osan vuodesta karjalaumojensa kanssa, mutta asuvat toisen puoliskon kiinteissä kylissä viljellen maata. Jos taas suurin osa

Dyson-Hudsonin mielestä nomadismilla tulisi tarkoittaa vain paimentolaisuuden muotoa, johon liittyy karjanhoito pääelinkeinona sekä yhteisön liikkuminen karjan mukana laidunalueelta toiselle koko maallinen omaisuus mukanaan. Vaikka jo antiikin kreikkalaiset ja keskiajan arabioppineet liittivät nomadit tiettyyn ekologiseen ympäristöön eli aroon (nomós), vasta viidennen vaiheen moderneille antropologeille nomadismi oli ennen kaikkea ihmisyhteisöjen sopeutumista ekologiseen ja sosiaaliseen ympäristöön. (Khazanov 1984, 15, 69; Dyson-Hudson, Neville 1972, 23-24; Hoebel 1965, 67.) Antropologi Brian Spooner puhuu sopeutumisesta ”kulttuurisena ekologiana” (*cultural ecology*) ja painottaa ihmisen pyrkimystä hyödyntää saatavilla olevia resursseja (Spooner 1972, 127, 130). Dyson-Hudson kuitenkin korostaa, että nomadeja ei voi pitää pelkästään eläinten kaltaisina olentoina, joiden toiminta on vain reagoitua ekologiseen ympäristöön. Nomadien toiminnan taustalla vaikuttavat myös poliittiset, ekonomiset, sosiaaliset ja psykologiset tekijät. Hänelle sopeutuminen ei ole pelkkää ympäristön determinismia vaan yksilöllisten toimijoiden valintojen tulos (Dyson Hudson, Neville 1972, 7, 13-14, 16).

Vaikka paimentolaisuutta tutkineet antropologit ovat pyrkineet rajaamaan nomadismien käsitteen vain omaan käyttöönsä ja vaikka Khazanov (1984 [1983], 15) erityisen jyrkästi varoittaa liittämästä käsitettä muihin liikkuviin ryhmiin kuten metsästäjä-keräilijöihin, sademetsien vaeltaviin kaskiviljelijöihin, romaneihin tai teollistuvan yhteiskunnan liikkuviin siirtotyöläisiin, ovat muutamat antropologit, sosiologit ja matkailuntutkijat uhmanneet rajoituksia ja kuvanneet mm. kodittomia alkoholisteja ”urbaaneina nomadeina” (Spradley 1988), reppumatkailijoita ”globaaleina nomadeina” (Richards & Wilson 2004 b; Binder 2004; Cohen 2004; Welk 2004), turisteja ”yltäkylläisyyden nomadeina” (Turner & Ash 1975) tai matkailua nomadisina riitteinä ja käytänteinä (Franck 2004, 87-

---

populaatiosta asuu kiinteissä kylissä ja erilliset paimenet asuvat karjan kanssa laitumilla, tulisi elämäntapaa kutsua Khazanovin mukaan nimellä *herdsman husbandry* tai *distant-pastures husbandry*. Vuoristoseuduilla tapahtuvasta vastaavasta muuttoliikkeestä, jossa erilliset paimenet vievät laaksojen kiinteistä kylistä karjan vuoristoylänköjen laitumille kesäkaudeksi, on käytetty perinteisesti nimitystä *transhumance* tai *yaylag-pastoralism*. Sitä ei tule sekoittaa ”vertikaaliin pastoralismiin” (*vertical pastoralism*), jossa koko yhteisö liikkuu karjan mukana vuoriston eri kasvillisuusvyöhykkeillä vuodenaikojen mukaan. (Khazanov 1984 [1983], 22-23.) Paimentolaistutkijoiden luomista tarkoista lajitteluista huolimatta on viidennen vaiheen aikaisissa antropologissa tutkimusklassikoissa on yhä viitattu myös metsästäjä-keräilijöihin (ks. esim. Holmberg 1969).

126). Kulttuuriantropologi Tom Selänniemi esittelee väitöskirjassaan *Matka ikuiseen kesään* (1996, 44-45) matkailua kriittisesti tarkastelleiden sosiologien Louis Turnerin ja Jordan Ashin (1975) näkemystä, joka vertaa nykyajan turisteja barbaariheimoihin ja erityisesti mongolien Kultaiseen ordaan:

Molemmat kansainvaellukset aiheuttavat kulttuurien törmäämisen. Yksi ero kuitenkin löytyy: vanha Tsingis Khanin jälkeläisten johtama imperiumi oli rahaton paimentolaiskansa, joka uhkasi kiinteitä asutuksia Euroopassa. Nykyään malli on käänteinen: turistit tulevat teollistuneista keskuksista uhaten perifeerisiä alueita:

"Today it is the Nomads of Affluence, coming from the new Constantinoples – cities like New York, London, Hamburg or Tokyo – who are creating a newly dependent social and geographic realm: The Pleasure Periphery." (Turner & Ash 1975, 11).

Mielenkiintoista Turnerin ja Ashin näkemyksessä on kenen näkökulmasta periferia määritellään. Kultainen orda oli aikansa laajin valtio Uralin länsipuolella ja sen pääkaupungista Saraista käsin katsottuna läntinen Eurooppa kenties syrjäistä periferiaa. Myytti villistä ja raa'asta nomadista Eurooppalaisen kaupunkielämän vastakohtana elää vahvana tutkijoiden mielikuvissa. Turner ja Ash kiinnittävät huomiota myös keskuksen ja periferian varallisuuseroihin, ja siten heidän näkemyksensä rakentuu osittain köyhyydessä ja yhteiskunnan ulkopuolella elävän nomadin myyttille, vaikkakin kääntää sen päälaelleen nykyaikaisten matkailijoiden kohdalla.

Myös James P. Spradleyn (1988) kuvaus kodittomista ja alkoholisoituneista pummeista eli "urbaaneista nomadeista" rakentuu samalle myyttille. Mongolit sivilisaation ulkoisena uhkana ovat korvanneet ns. järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolella elävät köyhät kulkurit sisäisenä järjestyshäiriönä. Nels Anderson (1988 [1923]) kuvailee puolestaan kulkumiesten eli hobojen kaupunkien laitamilla asuttamia slummikortteleita eli hoboheimioita. Nimitys kuvastaa slummeissa vietetyn elämän poikkeavuutta varsinaisten kaupunkikeskusten elämästä. Anna Vanhala (2003, 9-11) kiinnittyy samaan traditioon tarkastellessaan Alppien kausiasukkeja yhteiskunnan ulkopuolella elävinä boheemeina, vaikkei heistä varsinaisesti puhukaan nomadeina tai pummeina. Kaikki sai kuitenkin alkunsa uuden ajan alun Ranskasta, missä kunigas Frans I sääti vuonna 1547 irtolaislain, jonka perusteella kaikki työhön kykenevät köyhät voitiin kolmen päivän toimettomuuden jälkeen tuomita kahdeksi vuodeksi

pakkotyöhön. Mikäli tuomittu kieltäytyi tai yritti paeta seurauksena oli polttomerkintä ja tuomio elinikäiseen orjuuteen. Näistä irtolaisista eli kulkureista, kodittomista ja kerjäläisistä alettiin käyttää nimitystä nomadit (Attali 2003, 222-223.)

Reppumatkailijoista artikkelikokoelman *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice* (Richards & Wilson 2004 a) kirjoittaneet tutkijat ovat halunneet ennen kaikkea korostaa tutkittaviensa sattumanvaraista ja etukäteen lukkoon lyömätöntä eli sanalla sanoen vapaata matkustustapaa nimittämällä heitä nomadeiksi. Kokoelman toimittaneet Greg Richards ja Julie Wilson kirjoittavat teokseen sisältyvässä artikkelissaan:

The nomad therefore represents not just the 'other' to be visited, but also an idealised form of travel as liberation from the constraints of modern society. The global nomad crosses physical and cultural barriers with apparent ease in the search for difference and differentiation and in the way, the backpacker as nomad is placed in oppositon to the 'tourist', caught in the iron cage of the modern tourist industry. (Richards & Wilson 2004 b, 5.)

Nomadiseen matkustukseen reppumatkailijoita ajaa halu löytää koskemattomia kohteita ja vältellä turistikeskuksia. Sama halu kuitenkin johtaa heidät kulkemaan vakiintuneita reppumatkailijoiden reittejä vakiintuneiden enklaavien eli reppumatkailijoiden alakulttuurin areenoiden tai näyttämöiden välillä (Richards & Wilson 2004 b, 5). Australian Harvest Trail'a sadonkorjuu aikaan kiertäviä reppumatkailijoita tutkineet Cooper, Erfurt ja O'Mahony (2004, 195) huomauttavat, että vakiintuneet reitit ja riippuvaisuus reppumatkailijoita varten tuotetuista palveluista (esim. hostellit, *Lonely Planetin* tyyppiset matkaopaskirjat) estävät reppumatkailijoita olemasta todella vapaita ja ulkopuolisia, ja siksi heitä ei pitäisi kutsua nomadeiksi. Richards ja Wilson (2004 b, 5; 2004 c, 262) vastaavat, että juuri samat syyt yhdistävät reppumatkailijat perinteisiin nomadeihin, jotka parhaiden laitumien etsiminen johti sykliseen ja vakiintuneeseen muuttoliikkeeseen laitumien välillä. Reppumatkailijoiden ruohoa ovat tuoret ja uudet kokemukset, joita etsitään koskemattomilta laitumilta eli kohteista, joissa on mahdollisimman vähän muita matkailijoita. Cohen (2004, 51) tosin huomioi, että kokemuksen tuoreudeksi riittää useimmiten sen uutuus kokijalle itselleen.

Richardsille ja Wilsonille aivan kuten James P. Spradleylle nomadi on vapaan liikkuvuuden vertauskuva. Reppumatkailijoita tai kodittomia alkoholisteja tai perinteisiä paimentolaisia lähemmin tarkastellessa huomataan, että vapaudella on rajansa ja se on osittain näennäistä. Kulttuurintutkija Caren Kaplan (1996) on analysoinut nomadin vertauskuvallista asemaa moderneissa länsimaissa ja hänelle nomadi on seuraavaa:

the one who can track a path through a seemingly illogical space without succumbing to nation-state and or bourgeois organisation and mastery. The desert symbolises the site of critical and individual emancipation in Euro-American modernity; the nomad represents a subject position that offers an idealized model of movement based on perpetual displacement. (Kaplan 1996, 66.)

Reppumatkailijoiden vapaata liikkuvuutta rajoittavat esimerkiksi raha ja aika (Richards & Wilson 2004 b, 5). Kodittomien alkoholistien vapaus katkeaa jatkuviin pidätyksiin (Spradley 1988). Filosofi Gilles Deleuze huomauttaa, että usein myös perinteisten paimentolaisten liikkuvuus on näennäistä, sillä muuttoliike tapahtuu heidän hallitsemansa alueen sisällä, johon he ovat yhtä kiintyneitä kuin paikallaan asuvat omaan maatilkkuunsa ja jonka he voivat jättää vain hylkäämällä nomadisen elämäntapansa (Stivale 1998, 4). Nomadikaan ei voi vaeltaa minne haluaa. Mongolien vaellus pysähtyi Wienin porteille, ja Kultaisen ordan liikkuminen oli vapaata vain valtakunnan sisällä. Antropologi Rada Dyson-Hudsonin tutkiman karimjong-heimon (1972, 33-35) aluetta taas rajoittivat ympäristökijät, kuten veden ja ruuan saatavuus, maaperän laatu, tietyissä ympäristöissä esiintyvät karjataudit ja vihamieliset naapurikansat.

Nomadina käsitteen vertauskuvallinen käyttö etnografisessa tutkimuksessa on rakentunut nomadimyytien eri osille kuten vapaudelle, tasa-arvolle ja individualismille sekä aution nomadisen tilan ja kansallisvaltion luokkayhteiskunnan eli symbolisesti autiomaan ja kaupungin vastakkaisuudelle. Vaikka eräät tutkijat ovat huomanneet nomadismiin liittyvän myös ekologisia ja ekonomisia rajoitteita, ei tätä puolta vertauskuvallisessa käytössä ole juurikaan hyödynnetty. Tarkastelemalla Alppien kausiasukkaita hiihtopummeina ja nomadeina uusinnan myyttejä köyhästä kulkurinomadista, vapaasta ja ihailtavasta nomadista sekä nomadista järjestäytyneen yhteiskunnan vastakohtana. Tasa-arvoisuuden myytti sisältyy vapauteen: tasa-arvoa on

yksilön vapaus valita mitä tekee. Toisaalta kutsuttaessa hiihtopummeja nomadeiksi on tarkasteltava myös heidän sopeutumistaan ekologiseen, ekonomiseen ja sosiaaliseen ympäristöönsä.

Caren Kaplanin pohdinta nomadiposition vertauskuvallisuudesta liittyy viime aikoina useilla eri tieteenaloilla käytyyn keskusteluun postmodernin subjektin identiteetistä¹³, jota on usein kuvattu nomadiseksi (ks. esim. Deleuze & Guattari 1980; Mouffe 1993; Bauman 1996; Inkinen 2000; Sumiala-Seppänen 2001). Ajatuksena on yksilön identiteettien moninaisuus ja hetkellisyys. Sosiologi Zygmunt Bauman (1996) kuvaa modernia subjektia pyhiinvaeltajaksi ja postmodernia nomadiksi. Modernin subjektin identiteettityö on projekti kohti verrattain varhain valittua elämän päämäärää ja sen avulla täydellistyvää yksilöä. Postmodernin subjektin identiteettityö on vastaavasti päämäärätöntä ja hetkellistä, vailla sitoutumista aikaan ja paikkaan. Mike Featherstone (1991) on verrannut postmodernin identiteetin muodostusta ostoskeskukseen, josta yksilö valitsee kulloisenkin identiteetin hetkellisten mieltymysten mukaan. Bauman esittää, että kulkiessaan ajan ja paikan läpi yksilöt liikkuvat myös erilaisten identiteettien läpi. Tämä johtaa häilyvien mielikuvayhteisöjen (*imagined communities*) muodostumiseen usein jonkin yhdistävän tekijän kuten harrastuksen ympärille. (Sumiala-Seppänen 2001, 52-54.) Seuraavaksi onkin paikallaan pohtia, voitaisiinko hiihtopummeja tarkastella mielikuvayhteisönä ja millaisia muita lähestymistapoja on tarjolla.

Kuviteltu yhteisö, uusheimo vai alakulttuuri?

Anna Vanhala (2003) on tarkastellut pieneen hiihtokeskukseen Ranskan Alpeille kokoontuvaa suomalaisten kausiasukkien yhteisöä Zygmunt Baumanin (1996) esimerkkiä seuraten habitaattina, jolla Bauman tarkoittaa kuvitteellisia yhteisöjä (*imagined communities*) tai kotipaikkoja, jotka keräävät yhteen samoista asioista kiinnostuneita yksilöitä – tässä tapauksessa laskijoita. Habitaatti ei pakota ketään jäämään tai sitoutumaan pysyvästi, ja yksilöt

---

¹³ Yksityiskohtaisesti postmodernin identiteetin synnystä ja sen eroista moderniin identiteettiin ks. Sumiala-Seppänen 2001, 40-56.

rakentavat identiteettinsä kulloisenkin habitaatin mukaan. (Vanhala 2003, 3-5.) Vanhalan tutkimus hiihtoyhteisö tulee näkyväksi vain talven aikana hiihtokeskuksessa. Tämä onkin ominaista kuvitelluille yhteisöille, jotka olemassa ainoastaan silloin kun niitä symbolisesti ja yhteisöllisesti rakennetaan ja tehdään näkyviksi (Sumiala-Seppänen 2001, 54-55). Antropologi Benedict Anderson (1991) huomauttaa, että pohjimmiltaan kaikki yhteisöt pienimmistä kasvokkaisyhteisöistä kansakuntiin ovat kuviteltuja. Erot löytyvät siitä, kuinka ne kuvitellaan. (Veijola 2005, 96-97.)

Anna Vanhala rinnastaa habitaatin Michel Maffesolin (1996) postmoderniin uusheimoon (*neo-tribe*) (Vanhala 2003,4). Uusheimoon ei myöskään sitouduta pysyvästi ja sitä pitää koossa – sen aikaa kun pitää – vain yhdessä jaetut elämykset eli Vanhalan tutkimassa yhteisössä hiihtokokemukset tai niiden tavoittelemisen. Uusheimot ovat kulutus-, harrastus- ja elämäntapayhteisöjä eli -enklaaveja, joihin kuulutaan vapaaehtoisesti niiden itsensä takia eikä yksilöllisten tai historiallisten syiden vuoksi. Heimoihin kuulumisen avulla yksilöt ilmaisevat ja toteuttavat kulttuurillista identiteettiä. Yksilö voi kuulua samanaikaisesti moniin heimoihin sitoutumatta täydellisesti yhteenkään, mikä johtaa uusheimojen yhteisöllisyyden näennäiseen häilyvyyteen. (Veijola 2005, 97-98, 104, 109.). Sosiologi Arto Noro puhuu puolestaan uusheimojen yhteydessä posttraditionaalisten yhteisöjen kevyestä yhteisöllisyydestä (Noro 1989, 4). Maffesolin ajatukset uusheimosta ja niiden yhteisöllisestä tyylistä ovat innoittaneet muitakin laskettelua ja lumilautailua viime aikoina tarkastelleita tutkijoita (ks. Hasanen 2001; Hänninen 2004; 2005).

Sosiologi Soile Veijola (2005) sivuaa hiihtopummeja artikkelissaan *Turistien yhteisöt*. Hän rinnastaa kuvitellut yhteisöt ja uusheimot *sosiaaliseen maailmaan*, joka on David R. Unruh (1980) käyttämä käsite. (Veijola 2005, 101.)

”Sosiaalisella maailmalla on omat toiminnan, puheen, ja ajattelemisen tapansa, merkityksellisuuden kriteerinsä ja elämänskeemansa, jotka ulkopuolisen on helppo havaita. Se läpäisee jäsenensä elämän monia eri reittejä pitkin. Esimerkkejä sosiaalisista maailmoista ovat vaikkapa urbaanien ympäristöjen homo- tai surffaajayhteisöt.” (Veijola 2005, 99-100.)

Sosiaalinen maailma aivan kuten kuviteltu yhteisö tai uusheimokaan ei vaadi pysyvää sitoutumista, mahdollistaa hetkittäisen kokoontumisen ja kuulumisen useampaan sosiaaliseen maailmaan yhtäaikaan.

Näkökulma on hyvin lähellä alakulttuurin käsitettä. Urheilusosiologiassa on tutkittu urheilun alakulttuureja jo 1950-luvulta lähtien, ja etnografisen tutkimuksen kohteena ovat olleet mm. nyrkkeilijät, jalkapalloilijat ja naispuoliset ammattilaisgolfarit (Snyder & Spreitzer 1989, 74). Suomessa urheiluharrastukseen perustuvina alakulttuureina on tutkittu mm. lumilautailua ja rullalautailua. (ks. Hasanen 2001; Hänninen 2004; Harinen et al. 2006). Nuorisotutkimuksessa alakulttuurilla on usein viitattu ”todellisiin yhteisöihin” ja tarkasti rajattuihin nuorisoryhmiin. Harinen et al. (2006, 55, 32) huomauttavat, että harrastus voi kuitenkin liittää toimijat osaksi laajempaa ja kuvitteellisempaa yhteisöä ja alakulttuuria: ihmisiin jotka tiedetään, mutta joita ei ehkä koskaan tavata. Silti he pitävät alakulttuureja yleensä nuorison paikallisina ja suhteellisten pysyvinä yhteenliittyminä, joiden toiminta on kuitenkin häilyvää ja ”hengailun omaista”. Lisäksi he liittävät toiminnan kaupunkiympäristöön. (, 55, 32.)

Yleisestä nuorisotutkimuksesta poikkeavaa näkökulmaa edustaa urheilusosiologi Kent Pearson (1979), joka väitöskirjassaan *Surfing Subcultures of Australia and New Zealand* tarkastelee alakulttuuria rajatun yhteisön sijasta jaettuna merkitysjärjestelmänä. Hänen mukaansa alakulttuuri on yksilöiden jakama merkityksien systeemi, joka pitää sisällään sosiaalisen käyttäytymisen säännöstön ja näiden sääntöjen ilmaisemat arvot. Sen lisäksi siihen kuuluvat symbolit ja toimintamallit, jotka edustavat vahvistavat yksilöiden jakamia merkityksiä (Pearson 1979, 6,11). Samanlaista lähestymistapaa on käyttänyt Riitta Hänninen lumilautailukulttuuria koskevissa tutkimuksissaan (Hänninen 2004; 2005; 2006).

Pearson ei siis puhu alakulttuurista birminghamilaisen¹⁴ nuorisotutkimuksen tarkoittamassa mielessä, vaan hänen mukaansa alakulttuurikäsitteen avulla kiinnitetään huomiota kulttuuriin muotoihin, jotka ovat osa laajempaa kulttuurista kokonaisuutta, mutta eroavat siitä joidenkin piirteiden perusteella tai asettuvat sen suhteen vastakohtaiseksi. Ollakseen alakulttuuri sillä on oltava myös paljon yhteistä ns. valtakulttuurin kanssa. Pearson esittää, että haluttaessa korostaa alakulttuurin vastarintaista luonnetta sitä voitaisiin kutsua ”vastakulttuuriksi” (*counter culture*). (Pearson 1979, 6, 11, 18.) Ongelma ehdotuksessa on, että birminghamilaisessa perinteessä vastakulttuurilla tarkoitetaan yleisesti keskiluokkaisen nuorison alakulttuureja. Merkitysongelmien kanssa on paininut myös nuorisotutkija Jaana Lähteenmaa, joka huomauttaa, että birminghamilaisessa perinteessä alakulttuurille on määritelty tarkka emokulttuuri, joka on yleensä jonkin yhteiskuntaluokan kulttuuri. Tämän vuoksi alakulttuuri käsitteen käyttö on ongelmallista, jollei tutkittavasta alakulttuurista löydy selvää luokkasidonnaisuutta. Hän puhuikin omissa tutkimuksissaan ”nuorison osakulttuureista” välttääkseen birminghamin painolastin (Lähteenmaa 2000, 82). Niin pitäisi tehdä ehkä Pearsoninkin kohdalla ja kääntää *subculture* hänen käyttämässä merkityksessään osakulttuuriksi. Osakulttuurin käsitteen kääntäminen englantiin olisi kuitenkin hankalaa, sillä jo kriminologit Wolfgang ja Ferracuti (1969 [1967]) ovat todenneet, että sinällään käsitteen *subculture* etuliite *sub-* viittaa vain siihen, että

---

¹⁴ Alakulttuuritutkimuksen juuret ovat *Chicagon koulukunnan* kriminologiassa ja etenkin Albert K. Cohenin (1955) tutkimuksessa amerikkalaisen nuorison jengikulttuurista. Hänen tarkoituksenaan oli löytää ratkaisu Yhdysvaltojen kasvaneeseen nuorisorikollisuuteen pyrkimällä ymmärtämään nuorison alakulttuurien luonnetta, lähteitä ja jatkuvuutta. (Puuronen 1997, 92.) Iso-Britanniassa syntyi puolestaan 1970-luvulla myös nuorison alakulttuureja tutkinut ns. *birminghamilainen koulukunta*. Sen mukaan nuorison alakulttuurit (esim. teddyt tai skinheadit) olivat symbolinen reaktio tai ”maaginen ratkaisuyritys” yhteiskunnallisesta muutoksesta ja luokkaeroista kumpuaville ongelmille. Alakulttuurit jäsenet ilmensivät tyylillään ja toiminnallaan hegemonisen valtakulttuurin vastaisia arvoja. (Fornäs 1995, 105.) Birminghamilaiset kuitenkin olettivat nuorten alakulttuurien näennäisestä kapinallisuudestaan huolimatta uusintavan työväenluokkaisia arvoja ja näin sitovan nuoret luokkansa jäseniksi (Lähteenmaa 1996, 97). Keskiluokkaisen nuorison alakulttuurit (esim. hipit) nimettiin puolestaan vastakulttuureiksi (*counter culture*), joiden reaktio valtakulttuurin hegemoniaan oli tiedostavampaa ja sisälsi sosiaalista kritiikkiä (Fornäs 1995, 106; Lähteenmaa 1996, 121). Suomalainen nuorisotutkimus otti erityisesti kahdeksankymmentäluvulla mallia birminghamilaisesta koulukunnasta (ks. esim. Heiskanen & Mitchel 1985, Lähteenmaa 1989; Ehrnrooth 1988). Koulukunnan näkemyksiä on kritisoitu sopimattomiksi suomalaiseen yhteiskuntaan, koska täällä luokkarakenne ei vastannut Britannian tilannetta (Lähteenmaa 1996, 106-109). Lisäksi birminghamilaista suuntausta on kritisoitu tyttöjen, niin sanottujen tavallisten nuorten ja yksilön näkökulmien unohtamisesta (Hoikkala 1989, 112; Lähteenmaa 1996, 121-122).

alakulttuuri on osa jostain suuremmasta kokonaisuudesta ja vastakkainasettelu syntyy siitä, että jotkin alakulttuurit katsotaan ei-toivotuiksi valtakulttuurin merkitysjärjestelmässä. (Wolfgang & Ferracuti 1969 [1967], 95.) He käyttävät käsitettä Pearsonin tapaan käsitettä *subculture*. Niin tekee myös nuorisokulttuureihin perehtynyt mediatutkija Johan Fornäs, jonka mukaan alakulttuuria voidaan tarkastella laajassa merkityksessä ilman vastakkainasettelun välttämättömyyttä (Fornäs 1995, 111). Pitäydyn siis alakulttuurin käsitteessä.

Erityisen tärkeänä käsitteen käytössä Pearson näkee sosiaalisen systeemin ja kulttuurisen systeemin erottamisen toisistaan. Sosiaalisen systeemin tarkastelussa yksilöiden väliset suhteet, roolit, heidän muodostamansa ryhmät ja sosiaaliset sektorit ovat huomion keskipisteenä. Kulttuurista systeemiä tutkitaan puolestaan ideoiden, uskomusten, arvojen, symbolien ja merkitysten järjestelmänä, jonka avulla yksilöt määrittelevät tilanteita, toimivat niissä sekä arvioivat omia ja toisten tekoja ja tilanteita. Toisaalta erottelu on ollut myös metodologinen. Sosiaalisen systeemin analyysissä näkökulma on ollut systeemin ulkopuolinen ja sitä on tarkasteltu objektiivisesti itsenäisenä ja toimivana kokonaisuutena. Kulttuurisen systeemin analyysissä annetaan enemmän painoarvoa toimijoiden omalle subjektiiviselle näkökulmalle.

Erottelun perusteena Pearson pitää yksilöiden ja ryhmien sosiaalisen interaktion rajojen ja alakulttuurin jaetun arvomaailman rajojen yhteismitattomuutta (Pearson 1979, 14). Wolfgang ja Ferracuti [1967] tuovat esiin, että alakulttuuri voi esiintyä laajana ilmiönä, joka ei edellytä kaikkien alakulttuurin jakavien yksilöiden tai ryhmien henkilökohtaisia sosiaalisia suhteita ja kanssakäymistä (Wolfgang & Ferracuti 1969, 102). Tästä Pearson päätelee, että yksittäinen lainelautailija (voitaisiin puhua myös hiihtopummista) voi jakaa alakulttuurin arvoja ja uskomuksia, vaikka hänellä ei olisi henkilökohtaisia suhteita muihin lainelautailijoihin (tai hiihtopummeihin). Toisaalta taas yksittäisellä ryhmällä lainelautailijoita (tai hiihtopummeja) voi olla ryhmän sisäisiä normeja (*group norms*), joita ei jaeta alakulttuurissa yleisesti. (Pearson 1979, 12-16.) Fornäs on tehnyt myös saman erottelun ja puhuu alakulttuurista (*subculture*) erityisenä elämäntyylinä, jonka jakaa suurempi määrä ihmisiä kuin yksittäinen

henkilökohtaiselle kanssakäymiselle perustuva tarkkarajainen ryhmä, jota hän kutsuu ”mikrokulttuuriksi” (*microculture*). Yksilöt osallistuvat useisiin alakulttuureihin yhtäaikaan ja käyttävät niiden tyylillisiä muotoja oman persoonallisen elämäntyylinsä rakentamiseen. (Fornäs 1995, 110-112.) Fornäsiä seuraavassa jaottelussa hiihtopummikulttuuri olisi alakulttuuri ja yksittäinen hiihtopummikommuuni muodostaisi puolestaan mikrokulttuurin.

Sosiologi J.P. Roos rinnastaa elämäntyylin elämäntapaan pienellä painotuserolla. Elämäntyyli liittyy enemmän kulutukseen ja arkisiin toimintoihin ja elämäntapa puolestaan jäsentyy ennen kaikkea toimintojen ja niiden arvostuksen kautta. (Roos 1988, 13). Liikuntasosiologisessa tutkielmassaan Roos (1989) pohtii mm. yhteiskunnallisen luokan vaikutusta elämäntapaan ja harrastettuihin urheilulajeihin. Tässä hän seuraa sosiologi Antti Kariston esimerkkiä, joka tosin puhuu elämäntavan sijaan elämäntyyleistä (ks. Karisto 1988). Hänisen ja Fornäsin mukaan elämäntyyli (*life style*) eroaa elämäntavasta (*way of life*) ennen kaikkea siksi, että se on yksilön vapaasti valittavissa. Tutkittaessa ilmiötä elämäntyylinä korostetaan yksilön valintoja, jotka ovat mahdollisia kehittyneen massayhteiskunnan tarjotessa yksilöille lukemattomia hyödykkeitä ja resursseja oman persoonallisen elämäntyylin ilmaisemiseen. Elämäntapaan liittyy tietty muuttumattomuus tai muuttamisen vaikeus. Usein elämäntapa periytyy, ja esimerkiksi synnyinyhteisönsä elämäntapaa yksilö ei voi valita. (Hänninen 2006, 50; Fornäs 1995, 112.) Juuri tähän muuttumattomuuteen tukeutuu tutkimus luokkataustan vaikutuksesta elämäntapaan.

Sekä Fornäsin alakulttuuriteoriassa että varhaisissa Hänisen lumilautailututkimuksissa valinnaisuuden lisäksi elämäntyylin merkittäväksi piirteeksi nousee kuluttamalla hankittava ulkoinen tyyli kuten pukeutuminen ja musiikkimaku yksilön elämäntyylin ilmaisuna (Hänninen 2004; 2005). Viimeisimmässä skotlantilaista lumilautailua käsitelleessä artikkelissaan Hänninen toteaa elämäntyylin muodostuvan kulutuksen lisäksi myös jokapäiväisistä teoista ja käytänteistä (Hänninen 2006, 50). Ulkoisen tyylin tarkastelu ei ole uutta, sillä jo birminghamilaisen koulukunnan

nuorisotutkimuksissa alakulttuurien jäsenten pukeutumistyyllillä ja sen tulkinnalla oli suuri merkitys.

Ulkoisen tyylin tarkasteleminen hiihtopummien kohdalla on ongelmallista. Mikael Leppä on todennut, ettei vuorilla viihtyvää extreme-laskijaa voi erottaa esimerkiksi katukuvasta pelkästään pukeutumistyylin perusteella, koska heidän käyttämänsä lasketteluun ja vuorikiipeilyyn tarkoitetut extremehenkiset vaatteet ja varusteet ovat tulleet osaksi valtavirran katumuotia. Kiipeily- ja seikkailuhenkisesti teknisiin kuoritakkeihin ja vaelluskenkiin arkenakin pukeutuvia hän kutsuu ”extreme-heimoksi”, johon liittymiseen riittää pelkkä ulkoinen olemus. Kun siirrytään tarkastelemaan heimon ydintä, lasketteluun aktiiviharrastajia ja extreme-laskijoita, teot ja niiden arvostus nousevat ulkoista tyyliä tärkeämmiksi. (Leppä 2005, 12-14.) Lepän kuvaamista syistä tutkimukseni painopiste on enemmän tekojen ja käytänteiden sekä niiden merkityksien tarkastelussa.

Puhuttaessa hiihtopummien alakulttuurin elämäntyylistä elämäntyyli viittaa yksilön valintoihin, tekoihin ja noudattamiin käytänteisiin sekä väliaikaisuuteen. Se on ikään kuin alakulttuuriksi kutsutun merkitysjärjestelmän näkyvä osa. Alakulttuuri puolestaan sisältää tehtyjen valintojen ja tekojen merkitykset ja arvostukset, ominaisuudet, jotka Roos liittää elämäntapaan. Alakulttuuri on kuitenkin elämäntyylin tavoin elämäntapaa joustavampi, sillä yksilö voi jakaa useiden alakulttuurien arvoja ja sukkuloida merkitysjärjestelmästä toiseen. Myös tietystä yksittäisestä alakulttuurista luopuminen on mahdollista.

Pearson (1979) on kritisoinut alakulttuuri-käsitteen käyttöä aiemmassa tutkimuksessa siitä, että alakulttuuri on usein nähty yksilöiden yläpuolella olevana ja heitä kohtalonomaisesti ohjaavana sosiaalisena rakenteena, johon yksilöt soviaalistetaan. Tämä strukturalistinen näkemys unohtaa, että alakulttuuri ei ole konkreettinen esine, jota voidaan analysoida ulkoapäin vaan tutkijan analyttinen työväline¹⁵. (Pearson 1979, 6, 11, 15-16.) Pearsonin

---

¹⁵ Pearson ei tarkemmin yksilöi kritiikkinsä kohdetta, mutta on ilmeistä, että se on suunnattu birminghamilaista koulukuntaa vastaan. Birminghamin koulukunta ammensi näkemyksiään mm. Claude Lévi-Straussin strukturalismista (Fornäs 1995, 105).

näkemyks on tietoteoreettisilta lähtökohdiltaan ristiriidassa joidenkin suomalaisten alakulttuurien tutkijain sosiologien näkemysten kanssa:

Alakulttuuritutkimus merkitsi perustavanlaatuisia teoreettisia ja metodologisia murroksia suomalaisessa nuorisotutkimuksessa. Alakulttuuritutkimuksessa lähdetään siitä, että vaikka alakulttuurit rakentuvat jäsentensä toiminnalle ja antamille merkityksille, ne ovat kuitenkin objektiivisesti olemassa. Tutkimuksissa korostetaan välttämättömyyttä pyrkiä vuorovaikutukseen tutkittavien yksilöiden kanssa, vaikka ei välttämättä hyväksytätkään tutkimustulosten subjektiivisuutta ja arvovälittyneisyyttä. Alakulttuurin tutkimuksissa on tavoitteena objektiivinen tieto, mutta tietämisen kohteeksi on otettu ihminen tai ihmisryhmä (alakulttuuri) merkityksiä tuottavana ja maailman merkityksellisenä kokevana toimijana. Alakulttuuritutkimuksissa, joissa korostetaan välttämättömyyttä ymmärtää tutkittavan kulttuurin merkitys kyseisen kulttuurin jäsenille, käytetään useimmiten menetelmänä haastattelua täydennettynä havainnoinnilla eli pyritään metodologisesti dialogiseen suhteeseen tutkittavien kanssa. (Puuronen 1997, 112-113.)

Pearson (1979, 15) huomauttaa, että tutkijan luoma kuva alakulttuurista on hänen valintojensa tulos, eräänlainen ideaalityyppi, jota ei esiinny sellaisenaan missään, siksi alakulttuurisen merkitysjärjestelmän tutkiminen objektiivisesti on mahdotonta. Myös Stig Söderholm on tehnyt huomion, että antropologi luo kentän nimeämällä jonkin kokonaisuuden kulttuuriksi, jolla on omat erottuvat piirteensä (1997, 111). Jukka Siikala taas toteaa, että tutkiessaan kulttuuria tutkija ei koskaan pysty ottamaan täysin ulkopuolisen asemaa, koska sitä tutkiessaan hän osallistuu samalla sen (vieraankin) luomiseen (Siikala 1997, 23). Pearson toteaa Clifford Geertziin (1973) nojautuen kulttuurien olevan merkityksien verkostoja, joiden termistön avulla toimijoiden teoilleen antamat ja teoistaan saamat merkitykset voidaan kuvata ja tulkita. Tavoitteena on ennen kaikkea ymmärtää asioita tutkittavien näkökulmasta. (Pearson 1979, 67-68.) Alakulttuuriin liittyvien yksilöiden toimia voidaan siis tarkastella ulkopuolisen silmin tiettyyn pisteeseen asti. Voidaan todeta, että informantti H2 on muuttanut viimeiset kaksitoista vuotta joka talvi 3-4 kuukaudeksi Alpeille, mutta heti kun kysytään, millaisia merkityksiä Alpeilla vietetty aika saa eri ihmisten mielissä, on kyseessä objektiivisen tiedon etsimisen sijasta kääntämisestä ja tulkinnasta, sillä tutkijoiden akateeminen maailma on omine arvostuksineen, rituaaleineen, symboleineen ja käytänteineen myös yksi alakulttuuri, jonka "kielelle" tutkija tulkitsee tutkimastaan kulttuurista valitsemiensa ja keskeisinä pitämiensä piirteiden merkityksiä.

Nyt kun sosiaalinen on erotettu kulttuurisesta ja toimiva yksilö elämäntyyllisine valintoineen on tuotu esiin, on aika muistuttaa, että jaetut arvot, merkitykset ja symbolit kuten muutkin alakulttuuriin kuuluvat piirteet muodostuvat aina sosiaalisessa kanssakäymisessä. Siksi myös merkitysjärjestelmiä tutkittaessa on otettava huomioon sen syntyyn vaikuttavat sosiaaliset suhteet. Tosin harrastelehtien ja television ansiosta Pearsonin kuvaama tilanne surffaajien alakulttuurisia merkityksiä jakavasta yksilöstä ilman henkilökohtaisia kontakteja muihin surffaajiin on mahdollinen, mutta ilman heitä tyylillisten valintojen ja jokapäiväisten käytänteiden kantamat merkitykset jäävät jakamatta, koska ulkopuoliset tulkitsevat valinnat ja teot toisin kuin merkitysjärjestelmän jakajat. Epätodennäköiseksi Pearsonin esittämän tilanteen tekevät uudet kaksisuuntaiset viestintäkanavat kuten internet. Surffausta tai off-pistehiihtoa harrastavien keskustelualueet löytyvät helposti hakukoneilla, ja ensimmäisen vastavuoroisen kontaktin luominen merkitysjärjestelmiä jakaviin harrastajiin on helppoa.

Osallistumisen asteet

Jaana Lähteenmaa (2000, 33-36) tarkastelee alakulttuuria ryhmänä ja siihen kuulumisena, eikä tee selvää eroa kulttuurisen ja sosiaalisen välille. Hän kutsuu nuorten sitoutumista samanaikaisesti useampiin alakulttuureihin ”sukkuloinniksi”. Nuorten identifiointumista eri ryhmiin hän tarkastelee niiden vaatiman ajan ja energian näkökulmasta ja jaottelee alakulttuureita sen mukaan kuinka intensiivistä ”satsausta” ne jäseniltään vaativat. Esimerkkeinä ”totaalista satsausta” vaativista alakulttuureista hän pitää lain rajamailla toimivia ryhmiä kuten saatananpalvojia ja moottoripyöräjäengejä. Yhteisöllisesti kevyinä ja vähän satsausta vaativina hän pitää fanikulttuureja ja nettipohjaisia virtuaaliyhteisöjä. Keveydestään huolimatta niihinkin kuulumisen voi merkitä nuorelle todella paljon, ja niihin satsataan valtavasti aikaa ja energiaa.

Soile Veijolalle (2005, 99-101, 104-109) hiihtopummiyhteisö näyttäytyy näkökulmasta riippuen äärimmäisenä sitoutumattomuutena tai yhtä äärimmäisenä yhteisöllisyytenä. Postmoderniin heimoon sitoutumiseen riittää,

että kuluttaa samoja merkkituotteita, suksia ja lasketteluasuja kuin muutkin heimon jäsenet. Toisaalta yhteiselämä talven aikana hiihtopummikommuunissa vaikuttaa tiiviiltä. Jaetut hiihtoelämykset yhdistävät intensiivisesti, mutta vain hetkeksi. Veijola ehdottaa, että syntynyttä tilannetta voisi kuvata ”turistien yhteisöksi”. Hän huomioi, että turistin käsitettä voidaan käyttää kahdessa eri merkityksessä, ensinnäkin sillä voidaan tarkoittaa matkailuteollisuuteen liittyvää matkailijan rakenteellista roolia suhteessa matkakohteeseen, paikalliseen yhteisöön ja kansainväliseen matkailuteollisuuteen, jonka palveluksia he käyttävät. Turistin asema mahdollistaa paikallisista poikkeavan käytöksen ja tietynlaisen vastuuttomuuden muista turisteista ja paikasta, jonne matkustetaan. (Veijola 2005, 101.)

Soile Veijola (2005, 100-101) tuo esiin, että turistin käsitteellä voidaan David R. Unruhin (1980) tapaan kuvata yksilön yleistä asemaa sosiaalisessa maailmassa suhteessa muihin maailmassa toimiviin yksilöihin. Suomalaisessa urheilusosiologiassa Unruhin teoriaa on Veijolan lisäksi soveltanut Pasi Koski (2004) mm. tutkimuksessaan nuorten liikuntasuhteen rakentumisesta. Veijolan mukaan sosiaalinen maailma voidaan käsittää paikallisiksi, alueellisiksi, hajautetuiksi tai maailmanjärjestelmiksi¹⁶. Unruh on vienyt sitoutumisen jaottelun Lähteenmaan totaalista ja kevyttä satsausta pidemmälle ja jakanut sosiaaliseen maailmaan osallistumisen neljään asteeseen. Vieraat (*strangers*) ovat ulkopuolisia, jotka kohtaavat maailman sen rajoilla. Turistit vierailevat maailmassa, mutta kaikki asianosaiset tietävät, että he eivät kuulu siihen. Vakituiset (*regulars*) kokevat maailman omakseen ja sisäpiiriläiset (*insiders*) luovat maailmaan sisältöjä ja muotoja, joita muut voivat käyttää hyväkseen. Pohtiessaan turistin asemaa Veijola kysyy: ”Ovatko turistien yhteisöt sosiaalisia maailmoja, ja ovatko niiden jäsenet joko sisäpiiriläisiä, vakituksia, vieraita – tai turisteja, toiseen potenssiin?” (Veijola 2005, 100-101).

Veijola lähtee liikkeelle hiihtopummeista turisteina rakenteellisessa mielessä, mutta turistien yhteisön heistä tekee erityisesti tapa, jolla yhteisöön kuulutaan. Turistien yhteisö ei ole sitova vaan mahdollisuuksia avaava. Se syntyy

---

¹⁶ Sosiaalinen maailma on tässä mielessä todella lähellä kulttuurin käsitettä, josta voidaan puhua länsimaisena, suomalaisena, savolaisena tai hiihtopummien kulttuurina.

hetkittäisestä läsnäolosta, vierekkäin toimimisesta ja samalla tavalla tulkittavasta toiminnasta. Mukaan voi liittyä uusia ihmisiä milloin tahansa, mutta myös ihmisten poistuminen yhteisöstä tapahtuu yhtä nopeasti. Saapumiseen tai lähtemiseen ei liity pakkoa tai velvollisuuksia eikä yhdessä viihtyminen vaadi ponnisteluja. (Veijola 2005, 104.) Vastuuttomuus ja väliaikaisuus, jotka luonnehtivat rakenteellisten turistien suhdetta matkakohteeseen ja muihin turisteihin, kohdistuu nyt sosiaaliseen maailmaan eikä turistien yhteisöjen tässä mielessä tarvitse liittyä matkustamiseen.

Edellä kuvatut sitoutumismallit ovat ongelmallisia tutkittaessa hiihtopummeja alakulttuurina, sillä Kent Pearsonin (1979) mukaan sosiaalisen ja kulttuurisen systeemin erottaminen johtaa päätelmään, että yksittäiset yksilöt eivät voi kuulua alakulttuureihin. He voivat vain kuulua ryhmiin, jotka jakavat valikoiman alakulttuurisia arvoja, normeja, uskomuksia, symboleja ja muita kategorioita, joita pidetään kulttuurin kuvaamisen kriteereinä, mutta he eivät voi kuulua jaettuihin arvoihin, normeihin, uskomuksiin ja symboleihin. Sen sijaan he jakavat niiden merkityksiä vaihtelevissa määrin. Yksi voi pitää jotakin tiettyä arvoa tärkeänä ja sitoutua siihen. Jollekin toiselle se voi olla yhdentekevää ja kiinnittyminen alakulttuuriin tapahtuu jonkin toisen kriteerin perusteella. Pearsonin mukaan alakulttuureja jakavissa ryhmissä on yksilöitä, jotka ovat enemmän (*high individual attachment*) tai vähemmän (*low individual attachment*) sitoutuneita merkityksiin ja toimintaa. (Pearson 1979, 16-17.) David R. Unruhin neliportainen asteikko alakulttuuriin sitoutumisen tarkastelussa saattaa silti olla käyttökelpoinen ja antaa tarkemman kuvan alakulttuuriin sitoutuneista yksilöistä.

Hiihtopumminimitys esiintyy laajasti populaarikulttuurissa ja se saa eri merkityksiä termin käyttäjästä riippuen. Tarkasteltaessa hiihtopummien alakulttuuria merkitysjärjestelmänä on nimityksen saamien merkitysten ja toimintamekanismien tunnistaminen tärkeää. Folkloristi Jyrki Pöysä (1997) on pohtinut väitöskirjassaan *Jätjän synty - tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä* jätkä-nimityksen problematiikkaa. Hän esittää sen

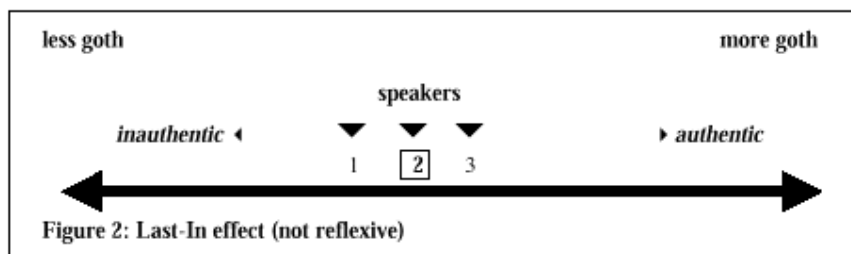
sosiaaliseksi kategoriaksi, joka saa eri yhteyksissä erilaisia jopa ristiriitaisia merkityksiä. Sosiaalisen kategorian hän määrittelee seuraavasti:

Sosiaalisen kategorian käsitteellä viitataan tässä tutkimuksessa sellaiseen kulttuuriseen muodosteeseen, kuvitteelliseen tai todelliseen ihmisjoukkoon, jonka tuottaa sijainti kulttuuristen merkityksenantojen ja diskurssien verkostossa. Sosiaalisen kategorian jäseniltä ei edellytetä keskinäistä vuorovaikutusta, vaikka henkilön määrittäminen kulttuurissa jonkin sosiaalisen kategorian edustajaksi usein juontaakin juurensa ainakin yhdessäesiintymisestä muiden ko. kategorian jäsenten kanssa. (Ks. esim. Spradley 1988, 264.) (Pöysä 1997, 22-23.)

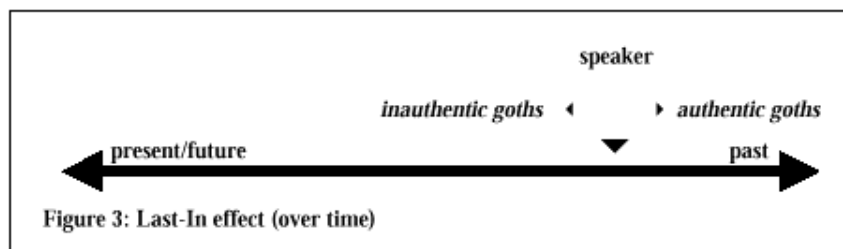
Pöysä on lainannut käsitteen James P. Spradleylta (1988), joka on käyttänyt sitä tutkiessaan yhdysvaltalaisia julkisesta juopumuksesta tuomittuja kodittomia alkoholisteja. Spradley puhuu heistä urbaanien nomadien sosiaalisena kategoriana (1988, 264). Pöysä tekee huomion, että kategoriaan kuuluu sekä keskeisiä että toissijaisia jäseniä. Keskeiset eli prototyyppiset jäsenet toimivat mallina kategoriaa koskevalle ajattelulle. Prototyyppi tulee ihmisille myös ensimmäisenä mieleen ajateltaessa kyseistä kategoriaa. Se kuitenkin eroaa stereotyyppistä siinä, että stereotyyppisessä näkemyksessä ei tunnisteta ryhmän sisäistä erilaisuutta. (Pöysä 1997, 23, 28.) Pearsonin sosiaalisten ja kulttuuristen systeemien erottelua seuraten, voidaan ajatella, että yksilöt eivät sinällään kuulu sosiaalisiin kategorioihin vaan heidät luokitellaan kyseisiin kategorioihin tilanteesta ja luokittelijasta riippuen. Luokitteluun käytetään kulttuurisia arvostuksia ja normeja. Luokittelija voi olla myös henkilö itse.

Antropologi Grant McCracken (1998) on tutkiessaan gootteja kiinnittänyt huomiota goottikulttuuriin kuuluvaan autenttisuuden vaatimukseen, jota uhkaa alakulttuurin leviäminen yhä laajemman ihmisryhmän keskuuteen. Hän on havainnut, että goottien merkitysjärjestelmään liittyy sääntö, jota hän kutsuu ”*last in -säännöksi*”. Ideana on, että gootit jakavat näkymättömän autenttisuuden arvoasteikon, jolle yksilö mielikuvissaan itsensä asettaa. Arvoasteikon sijasta voisi myös puhua goottiudesta jatkumona, jolle jokainen voi itsensä sijoittaa (ks. Kaavio 1). Puhuessaan muista gooteista kertoja pitää itseään autenttisempia gootteja aitoina gootteina, mutta itseään vähemmän autenttisia gootteja hän ei pidä gootteina lainkaan tai ei ainakaan oikeina gootteina. Autenttisuuden ehdoton raja kulkee puhujan kohdalla. Kuka tahansa puhajaa vähemmän sitoutunut on epäaito gootti. Sääntö ei kuitenkaan ole

refleksiivinen. Käyttäessään sääntöä puhuja tunnustaa itseään autenttisempien goottien olemassa olon ja sen, että he saattavat puhua hänestä epäautenttisena goottina. Siksi sääntö pätee vain puhujan käyttäessä sitä. Gootit, joihin puhuja viittaa epäautenttisina, taas vetävät rajan itsensä kohdalle.

Kaavio 1. Autenttisuus goottien alakulttuurissa (McCracken 1998).

Kaavio 2. Autenttisuus goottien alakulttuurissa suhteessa aikaan (McCracken 1998).

Kaaviossa 1 puhuja (*speaker*) kaksi pitää itseään viimeisenä aitona goottina, mutta pitää puhujaa kolme vielä aidompana. Puhuja yksi, jota puhuja kaksi ei pidä goottina lainkaan, pitää taas itseään viimeisenä oikeana goottina. Kaikki ovat oikeutettuja käyttämään samaa retoriikkaa ja toteamaan ”I am the last one in”. McCracken ehdottaa, että sääntöä voisi soveltaa myös muihin alakulttuureihin tai sosiaalisiin ryhmiin, joissa autenttisuus on yksi kriteeri mitattaessa sitoutumista. Hänen mukaansa kaaviota voi soveltaa myös aikaan, jolloin aitoja gootteja ovat kertoja ja häntä aikaisemmin gooteiksi ryhtyneet ja vähemmän aitoja ne, jotka ovat liittyneet goottien alakulttuuriin kertojan jälkeen (Kaavio 2).

Käyttämällä Unruhin neliportaisen asteikkoa, McCrackenin last in -sääntöä ja Pöysän ajatusta jätkänimityksen monimerkityksellisyydestä kyetään kuvaamaan

monipuolisesti yksilöiden kiinnittymistä hiihtopummien alakulttuuriin. Tukkijätkän tapaan hiihtopummi-nimityksen takana on toiminta, joka on yhdistettävissä todellisiin yksilöihin. Nimitykset ovat kuitenkin aina symboleja, jotka saavat eri merkityksiä eri yhteyksissä. Molempien nimitysten merkitysten monimuotoistumiseen on vaikuttanut suuresti tukkijätkien ja hiihtopummien stereotyyppien esittäminen populaarikulttuurissa. Toisaalta merkityksien muovautumiseen vaikuttaa tulkitsijan tausta. On oletettavaa, että tukkijätkä merkitsi eri asiaa itsensä viime vuosisadan alkupuolella uittotöillä elättäneelle kainuulaiselle metsätyömiehelle kuin vuosituhannen vaihteessa samalta alueelta Alpeille lähteneelle hiihtopummille, jolle tukkijätkä tuo kenties ensimmäisenä mieleen hanuria soittavan Esa Pakarisen Rovaniemen markkinoilta. Aivan samoin hiihtopummi voi merkitä eri asiaa yli kymmenen vuoden ajan joka talvi Alpeille useaksi kuukaudeksi matkanneelle kausiasukille kuin hiihtopummi-ilmiötä tutkivalle antropologille.

4. KAUSIASUKIKSI KASVAMINEN

Mäkeen jo lapsena

IK: Eliikkä alotetaan tämmösestä, että millon sä alotit laskemisen... ja mitenkä?

SL: No, mä oikeestaan oon alottanut laskemisen kolmivuotiaana. Isä ja äiti on laskenu aina, ja sitte alotin laskemaan lähinnä isän avustuksella, suksilla. Ja siitä lähtien laskenu koko aika taukoamatta niin paljon kuin pystyy.

IK: Joo-o. Missä sää alotit?

SL: Peuramaalla. Ja sitte ollaan Lapissa kieretty, kun olin pieni. Sitten kun vähän isomaks tuln, niin sitte käytiin Alpeilla ja paljon näissä Suomen pikku keskuksissa ennen ku pääsi kausii viettää tonne Ranskaan. (Sanna Lauren s. 1978. H4, 1)

Lähes kaikki haastatellut olivat aloittaneet laskettelun ennen kouluikää tai ollessaan ala-asteella. Keski-ikä aloittamisajankohtana oli yhdeksän vuotta. Ainoastaan yksi naispuolinen informantti kertoo menneensä mäkeen ensimmäisen kerran vasta 19-vuotiaana. Myös Anna Vanhala tutkiman kausiasukkommuunin asukkaat olivat aloittaneet laskemisen varhain. Lisäksi heistä useat olivat lapsuudessaan ja nuoruudessaan harrastaneet monipuolisesti urheilua ja kilpailleet eri lajeissa. (Vanhala 2003, 24)

Suurimmalle osalle haastattelemistani kausiasukeista vanhempien rooli harrastuksen aloittamisessa oli huomattava, mikä onkin ymmärrettävää huomioitaessa keskimääräinen aloittamisikä. Vain neljä informanttia ei mainitse vanhempia lainkaan. Heistä kolme on aloittanut lasketteluun keskimääräistä vanhempana (10-, 13- ja 19-vuotiaina) ja neljännellä lasketteluun ovat perehdyttäneet sukulaiset (eno ja täti). Yksi informantti korostaa vanhempien veljien esimerkin merkityksestä harrastuksen aloittamisessa ja toinen kertoo pikkuveljen toimineen varhaisena laskuseurana.

Urheilusosiologien Snyderin ja Spreitzerin mukaan lapsen tai nuoren urheiluun sosiaalistumiseen vaikuttavat ennen kaikkea yksilön saaman sosiaalisen tuen (vanhemmat, ikätoverit ja opettajat) sekä urheilusta saadun ulkoisen (mm. sosiaalinen arvostus) ja sisäisen (mm. itsensä toteuttaminen ja hauskuus) palautteen laatu ja määrä. Nämä samat tekijät yhdessä urheilullisen lahjakkuuden kanssa muovaavat yksilön urheiluidentiteetin, jonka kanssa ne vaikuttavat siihen kuinka aktiivisesti yksilö sitoutuu urheiluun. Lisäksi Snyder ja Spreitzer toteavat, että suurin osa aikuisiällä vapaa-ajan urheiluun osallistuvista on tai on ollut hyviä urheilijoita. Monet aikuiset epäröivät ryhtyä harrastamaan kilpailuhenkisiksi mieltämiään urheilulajeja, koska pelkäävät tulevansa nolatuiksi kilpailutilanteessa. (Snyder & Spreitzer 1989, 98, 109-111.)

Sosiaalisen nolaantumisen pelko saattaa selittää aikuisiällä laskemisen aloittaneiden kausiasukkien vähäistä määrää aineistossa. Vaikkei kausiasukkien laskuharrastus olekaan yleensä kilpailuluonteista, niin kilpailullista elementtiä vastaavana rajoittimena voi pitää laskutyylin arvostamista. Eräs informatti kuvasi hyvää laskutyyliä seuraavasti: "Hyvä laskija on sellanen, et se tota... Kyllä hyvä laskija niin kun se se suoriutuu siitä, mitä se tekee se suoriutuu siitä kauniisti ja se suoriutuu tehokkaasti." (Janne Mukkala s.1974, H8, s. 9) Hyvän laskutyylin saavuttamiseen taas vaaditaan vuosia kestäväää aktiivista harrastamista ja urheilullista lahjakkuutta. Kehittyminen on kuitenkin mahdollista kovalla työllä ja nöyrällä asenteella. Sen osoittaa ainoan aikuisena aloittaneen informantin kertomus:

IK: ...Aloitetaan sitte tämmösestä kun kun mitenkä sä aloitit laskemaan?

JH: Vähän oikeestaan vahingossa. Ä..lukion jälkeen en tienny, että mikäköhän musta tulis isona. Oli sateinen lokakuu ja minä luin sunnuntain Hesaria, kattelin ja mietin siinä, että mitäköhän tekis. Sitten siinä selailin työpaikkoja ja haettiin Pyhätunturille eri tehtäviin henkilöitä ja mää sitte saman tien kirjoitin hakemuksen ja löin sen sitten maanantaina postiin. Unohdin koko asian kunnes ne soitti mulle, että haluaisitko tulla Pyhätunturille töihin ja minä menin haastatteluun ja pääsin sinne ja sitte minä päätin, että vois kais opetella laskemaan ja sitte kävin siinä muutaman kerran mäessä ja totesin, että tähän on tosi kivaa, että mä haluan tehdä tätä enemmän. Eli mitä se oli yheksänkymmentä.

IK: No, kenen kanssa sää aloitit?

JH: Joo, tästä saa varmasti kiittää Pyhätunturin hiihtokoulun Matti Honkasta ja Antti Pennasta ja niitten kärsivällisyyttä, että ne jakso paapoo mua ja näyttää kaikki asiat miljoonanteen kertaa. (Johanna Hall s. H7, 1)

Huolimatta edellä esitetyn kaltaisista poikkeuksista vanhempien vaikutus näyttäisi korostuvan suhteessa ikätovereihin ja opettajiin laskemisharrastuksen aloittamisessa. Myöhemmin kavereiden rooli kasvaa ja kertoipa eräs informantti keskustellessamme lasketteluelokuvista vuoden 2003 Skiexpo-messuilla, että yläasteen liikuntatunneilla opettaja oli näyttänyt off-pistehiidosta kertovia hiihtoelokuvia, jotka olivat innostaneet jatkamaan harrastusta. Laskemisen aloittamista on informanteilla seurannut tiivis harrastuskausi kotimaassa — yleensä lähimmässä rinteessä. Sen sijainnista riippuen laskemassa käytiin lähes joka ilta tai sitten vain viikonloppuisin:

JH: Tietysti Jalasjärvellä, missä me asuttiin silloin, ei ollu hiihtokeskusta. Lähin hiihtokeskus oli Seinäjoella muistaakseni tai Seinäjoel oli yks, Kauhajoel toinen. Niis käytiin satunnaisesti viikonloppuisin. Mä sain mun ensimmäiset omat oikeet lasketteluvälineet, kun mä olin neljännellä luokalla. Niillä mä laskin niin ku neljä, viis, kuus. Sit me muutettiin Jalasjärveltä Hollolaan vuonna kaheksankytölme. Nii siinä oli tää Messilän hiihtokeskus ihan vieressä. Ja sitten mä sain niin kun tän ensimmäisen kausikortin sinne, kun mä olin siis seiskalla. (Jarkko Henttonen H2, s. 1)

Samaan ikävaiheeseen liittyvät säännölliset lomamatkat perheen kanssa Lappiin. Yllättävän moni eli lähes puolet (5kpl) informanteista oli tuolloin myös käynyt vanhempiensa kanssa hiihtolomamatkalla Alpeilla. Lisäksi yksi informantti oli perheen asuessa vaiheen aikana Yhdysvaltojen etelävaltioissa (mm. Alabama sekä Etelä- ja Pohjois-Carolina) tehnyt vanhempiensa kanssa hiihtolomamatkoja Appalakeille ja Kalliovuorille. Yhden informantin taas vei Alpeille vanhempien sijasta täti:

IK: Mitenkäs se jatku siitä eteenpäin sitte?

EO: No, se jatku siitä, että muutaman kerran vuokrattiin sukset ja sitte tuttavaperheeltä käytiin ostamassa jotkut vanhat pulikat sitte. Ja sitte ku rinne oli aika lähellä mejän taloa, niin sitte tuli käytyä melkein joka päivä mäessä.

IK: No, mitenkäs lähit ensimmäistä kertaa ulkomaille laskee?

EO: Ensimmäisen kerran olin oli jotaki neljäs tai viijesluokkalainen taisin olla tädin kanssa Sveitsissä. Joo se tais olla se olla mun ensimmäinen kerta. Viikon lomalla siellä. Flimsissä ja Laxissa.

IK: Tota niin lasketteliks sun vanhemmat?

EO: Ei. Ei oo koskaan kokeillukaan.(Erkki Ollila H10, s. 1)

Yhden informantin perheessä matkoista Alpeille ja Lappiin tuli pääasiallinen harrastusmuoto lähimäen jäädessä pienempään rooliin:

IK: Alotetaas semmosella asialla, et kuinka sä alotit laskettelun?

HN: Noo, se oli..mä olin joku kymmenen vuotias ja se lähti ihan siitä, et mun isä innostu ihan kauheesti laskettelusta. Ja sit se päätti, että no niin koko perhe rupee laskettelemaan ja osti välineet kaikille ja varas Davos..eiku ton Badgastainin matkan ennen ku oli ees (nauraa) käyty mäessä ja tota sit se vei meiät Peuramaalle ja sitte parin viikon päästä lähettiin Badgastainiin. Silleen se alko vanhempien kautta.

IK: Joo-o. No, miten se jatku siitä sitte eteenpäin?

HN: No, se jatku niin et i..sielt tuli hirvee innostus sitten. Kaikki oli tosi innoissaan ja tota noin niin isä päätti sit, et ny me lasketellaan, että tää niin ku perheen yhteinen harrastus ja me käytiin joka vuosi kaks kertaa vuodessa jossain Euroopassa. Eli se kerran talvessa vei meiät johonki Euroopan kohteeseen ja sitte kesällä yleensä otettiin auto ja ajettiin tonne Keski-Eurooppaan sitte johonki jäätikölle sitte. Tehtiin semmonen kuukauden lomareissu ja tota sieltä se sitte jäi oikeestaan. Et vanhemmat nyt niin hirveesti ei enää oo sitte laskettele, mut ite ite sit jotenki ajautu siihe.

IK: Joo-o. No, kävitteks te paljon kuitenkin Suomessa laskemassa sillon?

HN: Joo, on käyty. No, eli sit oli oli noita firman mökkejä, mitä käytettiin sitte hyväks, että käytiin oikeestaan Saariselkä, Pyhä ja Levi oli semmoset, missä sitte käytiin vanhempien kanssa. (Heli Nordenstedt s. 1972. H9, 1)

Aina ei kuitenkaan tarvittu edes oikeaa laskettelurinnettä harrastuksen aloittamiseen. Ensi lasku saattoi tapahtua niin Kannelmäessä kuin Kemijärven peltonyppylällä:

IK: Alotetaas semmosella hommalla että kuinka sää alotit laskemise?

AM: No, jaa-a varmaan se o alotettu niin ku kaikki alottaa täällä ton laskemisen eli penikkana ja pulkalla ja minisuksilla, mutta tuota laskettelusuksilla oon laskenu eka kertaa en oo rinteessä vaan itse asiassa heti rinteitten ulukopuolella. Isä opetti mulle semmosella peltoaukiolla, joka on rinteessä kymmenen kilometriä ennen Kemijärveä Rovaniemeltä päin mentäessä. Vähän niin ku meidän kesäpaikka tai semmonen maalaistalo niin siellä. (Arto Majava s. 1974, H11, 1)

PH: Kannelmäessä ja siinä oli semmonen pieni mäki siinä vieressä. Ja tuota laitoin risuja siihen mäkeen ja pujottelin niiden ympäri. Mä olin tehny tätä pari vuotta niin mutsi ja faija totes, että pojalle on varmaan ostettava slalom-sukset. Ja tuota sitte kymmenen-ykstoistvuotiaana me saatiin broidin kans sitte lähettiin ensimmäistä kertaa Alpeille mutsin ja faijan kanssa. Ja tota siin..muutama vuosi siinä siinä junnuna tuli kisattua portteja. (Pette Halme 1964, H3, 1)

Muutamilla informanteilla harrastus eteni kilpailemiseen asti. Kaksi kisasi alppihiihdossa ja kaksi freestyle-hiihdossa, joista toinen kumparelaskussa ja toinen hypyissä. Kausiasukin kehityskulusta voidaan siis erottaa harrastuksen aloittamisvaihe, jolle on ominaista aktiivinen laskeminen — ehkä jopa

kilpaileminen — kotimaassa ja lyhyet lomamatkat ulkomaisiin hiihtokeskuksiin. Vaiheelle on ominaista perheen säilyminen harrastuksen viiteryhmänä etenkin lomamatkojen suhteen. Lähimäessä kavereiden merkitys on kuitenkin merkittävä:

IK: No, missäs tää tapahtu?

PL: No, tossa Laajavuoressa ihan. Se on kotimäki ollu siitä asti.

IK: Joo-o. Mites se jatku sitten tota harrastus sitä eteenpäin?

PL: No, eihän siinä siinä alettiin pujottelemaan ja se alko kiinnostamaa ja se oli hauskaa ja ja siinä oli kavereita oli ympärillä niin ku pikkupoikana mitä kaikkee, koulukavereita ja naapurin pojat oli siinä mukana. Ja sit lähettiin oli hyppyreitä että hypittiin. Et se hyppinen oli aina aina hienointa. Pääs ilmasta ja sitte oli kaikkee temppeja koitettiin tehdä ja siitä se vaan lähti kehittymään ja se on aina siit lähtien kiinnostanu. Et se on ollu hauskaa. (Panu Lahtinen s. 1980, H12, 1)

Harrastuksen aloittamisvaiheen voidaan katsoa kestävän yläasteen ensimmäisille luokille asti. Vaikka tiettyjen ideaalityypin piirteiden noudattaminen on yksilöllistä ja riippuu paljon myös siitä, onko harrastus aloitettu esimerkiksi neljä vai kymmenen vuotiaana, on aloittamisvaiheelle ominaista laskeminen kavereiden kanssa lähimäessä, perheen kanssa tehdyt lomamatkat Lappiin ja Alpeille. Joillakin informanteilla vaiheeseen liittyi myös kilpalaskeminen.

Hiihtomatoilla

JK: Siitä se se jatku sillä tavalla eteenpäin, että kierreltiin kavereiden kanssa silloin kun alaikäisiä oltiin, niin aina mistä kuski saatiin, että kenen vanhempi lähti kuskiks tai joku vanhempi veli kuskiks niin noita etelän keskuksia. Pääasiassa Hämeenlinnan Kalpalinnassa laskettiin ja sitten tehtiin pistohyökkäyksiä Himokselle ja muihin tällöisiin vähän isompiin paikkoihin ja aika nopeesti sitte alettiin pyörimään myös Lapin keskuksissa ja pääasiassa Rukalla, mutta myös jonkun verran Ylläksellä ja Pyhällä ja näin. (Jussi Koskinen s. 1974. H5, 1)

Yläasteen viimeisillä luokilla kaveripiirin merkitys laskuharrastuksessa kasvaa. Se on alku suunnilleen kaksikymmentävuotiaaksi asti jatkuvalla hiihtomatkailuvaiheelle. Kavereiden kanssa lasketellaan lähimäessä ja maan rajojen ulkopuolelle suuntautuvien matkojen omatoimisuus lisääntyy. Siinä missä aikaisemmin matkustettiin hiihtolomalla vanhempien kanssa viikon pakettilomalle Alpeille, nyt reissataan hiihtävien ystävien kanssa omatoimisesti

Ruotsiin ja Norjaan. Alpeillekin matkustetaan matkatoimistojen valmismatkoilla, mutta sielläkin on nyt laskuseurana oma kaveripiiri.

IK: No, mitenäs sää sitten tulit lähteneeks tuonne ulkomaille?

AM: Ensimmäisen kerran Alpeilla on käynyt viistoistavuotiaana vai käytiinkö me kuustoista just silloin reissun aikana. Yhesänkymmentä St. Anttonissa (Itävalta) käytiin viikon reissu.

IK: Kenen kanssa olit siellä?

AM: Meitä oli vaan semmonen kaveriporukka. Kaikki oli samasta koulusta saman ikäsiä ysiluokkalaisia. En tiä miten ne uskalsi päästää meitä lähtee sinne, mut sinne me menttiin kuitenkin. (Arto Majava s. 1974. H11, 1)

Vaiheeseen liittyi laskuseuran vaihtumisen lisäksi myös muita muutoksia, mikä onkin luonnollista, sillä puberteetti-ikä osuu samaan ajankohtaan. Vaiheen aikana alppihiihtoa ja freestyleä kilpailumielessä harrastaneet lopettivat kilpailemisen. Lumilautailun noustessa suosioon 1980-luvun lopulla ja uudestaan 1990-luvun puolivälissä muutamat informantit vaihtoivat alppisuksista muodikkaampaan lumilautaan.

IK: Öö... millä sä lasket nykyään?

SL: Laudalla. (köhii)... No, nyt mä oon joku kaheksa yheksä vuot laskenu laudalla, mut siihen asti laskenu suksilla ja oon laskenu pikkasen rataa, kisaa. Nyt en oo paljon enää sen jälkeen suksiin koskenut.

IK: Joo. Kummalla sää laskit kisaa?

SL: Mmm. Totaa suksilla.

IK: Suksilla?

SL: Joo.

IK: Joo. Öö.. minkä takia vaihoit lautaan?

SL: Noo, se tuntu silloin mielekkäältä, et ei jaksanu enää sitä ratalaskuu ja sit halus oppii uuden lajin ja sitte innostu lautailusta... (Sanna Lauren s. 1978. H4, 1)

Kaksi informanttia hylkäsi laskemisen kokonaan muutamaksi vuodeksi muiden asioiden kiinnostaessa enemmän palaten laskuharrastuksen pariin entistä intensiivisemmin juuri täysi-ikäisyyden kynnyksellä.

AM: Siitä eteenpäin en oikeestaan..tuli vähän taukoo semmosta aktiiviuralle oikeestaa. Silloin tuli hengattuu vähän enemmän kaikis muissa hommiss ja välpätty vähän viritetty mopoja ja kaikkee sellasta ja jaja..Sitte oikeestaan uuestaan siinä seittemäntoista-kaheksantoista vee niin sit alettiin laskee niin ku oikeestaa vähän toisella remmillä, johon kuulu kuulu porukkaa, jotka vieläkin laskee mäkee enempi vähempi. Niin tuota sillä remmillä alettiin sitte laskee oikein oikeestaan enemmän ja enemmän koko ajan. Et laskettiin ihan niin ku loppuun asti ja käytiin jossain Riksgränssensissä (Ruotsi) vielä silloin niin ku toukokuun lopulla laskee. (Arto Majava s.1974. H11, 1)

Idea kaudesta Alpeilla virisi yleensä hieman alle parikymppisenä. Yleensä siinä tilanteessa, kun lukio tai vastaava keskiasteen koulutus oli saatu suoritettua ja elämäntilanne antoi mahdollisuuden kotimaasta irtautumiseen. Kymmenen

informanttia mainitsee hiihto- ja lumilautailulehtien lukemisen erääksi innoittajaksi kausiasukin elämään:

JH: Sanoisin, että niistä josku niin ku sillein jostain Skimbaaja-lehdest varmaan lukenu jostain tämmösistä pitkätukkaisista lumilautailijoista, ruotsalaishiihtopummeista.(Jarkko Henttonen s.1970, H2)

Eniten mainintoja eli kuusi kappaletta keräsi suomalainen harrastelehti, "perinteinen raamattu *Skimbaaja*" kuten eräs informantti sitä luonnehti (Jussi Koskinen s. 1974. H5, 1). Osa ensikontaktivaiheen aikana aktiivisesti lumilautailua harrastaneista ei maininnut sitä ilmeisesti siksi, että lehti keskittyy pääasiassa alppihiihtoon ja lumilautailijoille ilmestyy omat harrastelehtensä (ks. esim. Slammer 1/2004 ja Droppi 1/2004). Yksi suksilla laskenut informantti muisteli lukeneensa *jenkkilehtiä* ja niistä erityisesti *Powder Magazinea* (H11). Muutamit informantit eivät osanneet yksilöidä kausiasukiajatuksen alkuperää vaan sanoivat sen olleen pidemmän aikaa unelmana, joka odotti toteuttamistaan.

Lehteä tärkeämmäksi vaikuttimeksi nousevat kuitenkin sosiaalisten suhteiden merkitys. Etenkin lähimmän kaveripiirin, jonka kanssa käytiin laskemassa lähimäessä ja hiihtolomamatkoilla, merkitys korostui. Toisaalta lähes poikkeuksetta ensimmäistä alppikautta edelsi kontakti johonkin hiihtopummiin, joka oli jo viettänyt yhden tai useamman kauden Alpeilla. Kontakti luotiin yleensä lyhyemmällä lomamatkalla Lapin tai Keski-Euroopassa hiihtokeskuksissa tai jonkin kaverin kautta. Uusi tuttavuus antoi vähintään käytännön vinkkejä ja kontakteja.

JH: --- Mut sitte niin kun ekan kerran mä näist hiihtopummeista niin kun tiedän lukeneeni, tarkalleen en enää sitä tilannetta muista, kun mä oon sitä lukenu siellä niin varmaan joskus tyyliin kahekskytyheksän tai yheksänkymmentä ehkä. Ja niin ku hiffanu, että tämmönen homma on mahdollista ja sitte sillon mun ensimmäisellä Alppireisulla, joka oli sillon ysiyks, niin sit varmaaankin, jos muistan oikein, niin tapasin muutaman Suomalaisen äijän ja... Ne oli vanhemmat kundit, jotka oli ollu siellä just jonkun kymmenen vuotta tai jotain. Jututtelin niitä ja se oli siistii hommaa mun mielestä. Ja varmaan jotenkin siin vaikutti vähän. Mut ei se siin mitenkään niin kun ratkasevassa roolissa oo siihen siihen niin kun näihin mu..mun päätöksiin ollu, et no ehkä tsägäl tavannuki jonkun ns. hiihtopummin ennen ku mä ite semmoseks tulin. Mut enemmän mulla niin kun o vaikuttanu siihen se, et mun monet monet kaverit niin kun Lahessa ja Hollolassa on oli niin ku tosi saman lail suuntautuneita, tosi innostuneita siit laskemisesta ja muuta. Ja sit vähän semmosia, et niille niilläkään ei niin ku ollu mitään tämmöstä niin järkevää motivaatiota esimerkiksi talviaikaan olla täällä Suomessa sillon. Ettei ollu niin ku kouluja ja eikä ollu töitäkää. Oli lama ja kaikki nää jutut nii... Rahaa aina jostain

onnistuttiin haaliin ja pystyttiin lähteen sinne, mut tota... Tuota tuota ehkä se on sit enem..enemmänkin enemmänkin se, kuin että olis saanu jostain lehestä, leffoista tai livenä tavannu jotain tyyppejä. Tietenkin ei se oo niin paljon vaikuttanu ku se, et oma kaveripiiri vaan on ollu myöskin suuntautunu siihen touhuun. Ihan niin kun siis ne tyytit, joiden kanssa tätä lajia sitte harrastettiin siellä Messilässäkin että. Siihen meistä lähti silloin niin useempia tämmösellä aika yhteisellä päätöksellä sitte sinne reissun päälle. (Jarkko Henttonen s. 1970. H2, 2-3)

Parhaimmassa tapauksessa kokeneempi hiihtopummi toimi "mentorina" tai "agenttina" auttaen majoituksen, kyytien ja muiden matkustukseen liittyvien käytännön asioiden hoitamisessa.

IK: Joo. Ee..no, mitenäs lähit ensimmäistä kertaa sitte ulukomaille?

JM: Se ysiseitemän keväällä ku tää Kemijärven koulu oli lopussa, niin mä olin jostain sit ajatuksen, että mä teen kesän ja syksyn kovasti töitä ja lähen Montte Rosalle (Monte Rosa, Italia). Mä olin Skimbaajasta jutun Alangasta (Alagna, Italia) ja mä ajattelin, että mä kerään rahaa ja lennän Milanoon ja meen sinne huudeille pyörimään ja kyselemään, että jos jostain sitte sais kämpän ja näin. Mut Petri, joka oli täällä baarissa töissä, Pete tunsi Samun. Samu oli ollu aikasemmin Graavessa (La Grave, Ranska). Ja sit siitä kau..sitä kautta sitte sovittiin, että lähetäänpä Graaveen ja siinä kesää myöten sitte Samun kontaktien kautta Pete lähinnä hoiti nää asunnot ja systeemit ja sit startattiin kuudestaista päivä tammikuuta yhekstoistayheksänkaheksan. (Janne Mukkala s. 1974. H8, 2)

Matkatoimistojen palveluja kausiasukit eivät juuri käytä hyväkseen vaan majoitus tapahtuu yleensä kimppekämpissä suoraan paikallisilta vuokratuissa asunnoissa. Joskus matkanjärjestäjiltä voi varata menolennon ensimmäiseen ja paluulennon viimeiseen viikonpakkimatkalaisia kuljettavaan koneeseen, jolloin kauden pituudeksi saa reilun kuukauden. Majoituksen joutuu siinäkin tapauksessa järjestämään itse. Poikkeuksen tekee nuorille vapaahiihdosta kiinnostuneille budjettimatkaajille suunnattu Elämymatkat, jonka viikkomatkojen busseihin ja lentoihin jääviä tyhjiä paikkoja hiihtopummit käyttävät säännöllisesti hyväkseen. Elämymatkojen kautta myös pidempiaikaisen majoituksen järjestäminen on mahdollista, ja yksi informantti olikin ottanut ensin heihin yhteyttä selvitellessään majoitusmahdollisuuksia.

Kolme informanttia oli viettänyt talven tai kaksi hiihtopumminomaista elämää suomalaisissa laskettelukeskuksissa ennen lähtöä kaudeksi Alpeille. Lisäksi kolme muuta oli toiminut hiihdonopettajana Lapissa lähtöä edeltävänä talvena. Heille kaikille kokeneempien hiihtokeskustyöntekijöiden ja hiihdonopettajien esimerkki oli merkittävä.

IK: No, millon sää viimein lähit sinne koko talveksi?

MP: No, mä olin ensi yhen talven, kun mä valmistuin sairaanhoitajaksi, niin mä olin seuraavan Tahkolla. Varmaan Suomen ensimmäisiä hiihtopummeja Suomessa, niin ku mä ittestä silloin sanoin. Syksy ysikaks-ysikolme mä olin ollu kesän reissussa ulkomailta, interreilil partioleirin (?) nimissä. Hain sitte sairaanhoitajien työttömyyskorvausta, kun oli lama silloin ysikaks syksyllä. Ja mulla ei ollu työpaikkaa eikä mulla ollu asuntoa eikä... Hyvillä ihmisuhteilla tein diilin Tahkon hissiyhtiön kanssa, et mä saan olla siellä hiihdonopettajien majassa, joka on itseasiassa hissiyhtiön maja. Ja tota mä asuin siellä ilmaseks ja nautin työttömyyspäivärahoja, jotka oli varsin hyvät ja olin SPR:n risti selässä koko talven rinnepäivystäjänä. Sitte seuraavana vuonna keväällä mä sain työpaikan Kymppimatkoilta. Musta tuli matkaopas kesäksi ja syksyllä kun tulin takas Suomeen, menin takasi Tahkolle. Ei ollu taaskaan niitä sairaanhoitajan töitä, mutta innostuimpa, että hei että jos vähän opettelis oikein kunnolla tätä hiihtämistä, että ei..teknisesti paremmin hiihtämään. Tulin Rukalle hiihdonopettajakurssille. Yllätyksekseni pääsin kurssista läpi. Täällä oli aika kova taso. Niin se ei ollu mulle niin ku päämäärä vaan semmonen vaan kunhan opin hiihtämään ja mä jäin tänne talveksi sitten. Mä tein opetustöitä koko talven täällä. Seuraavana vuonna sitte täältä kavereita lähti Itävaltaan hiihdonopettajiksi ja mä olin heti sitte, että minä myös! Rahaa kenties ei ollu niin ku muuta ku justiin ja justiin maksaa ne matkarahat, mutta kaverit lupautu: kyllä sä niitä töitä siellä saat. Se oli ensimmäinen reissu. (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 2)

Ainoastaan kaksi informanttia ei mainitse kavereiden tai kokeneempien hiihtopummien merkitystä. He ovatkin järjestäneet ensimmäiset kautensa Alpeilla hieman poikkeavasti:

PH: ...Joo, lukio päätyy niin mä menin sitte sinä kesänä töihin Hesarille yöpostitukseen ja tein sit koko syksyn hommia. Ja lähin sit talvella pariks kuukaudeks hiihteelen näillä Interreil-systeemeillä yhen kaverin kans tai suurimmaks osaks yksin olin siellä reissul kyllä liikenteessä. Sit mä tulin keväällä tai aika aikasin joskus maaliskuu takas... (Pette Halme s. 1964. H3, 1)

JJ: No seuraava kerta oli sitten jo vuonna yheksänkytneljä Ranskan Alpeilla. Lähdin tota opiskelemaan ranskan kieltä sellaseen kaupunkiin ku Annecy ja mikä on siellä Ranskan Alpeilla ja tuli sieltä sitten käytyä aika monissa niissä keskusissa mitä on siinä lähellä Annecya. Itse asiassa kaikki ne melkein Ranskan Alppien keskukset siellä.

IK: Joo. No ootkos sää sen jälkeen käyny siellä vielä?

JJ: No joo. Yheksänkytkuus oli samanlainen reissu ku yhensäkytneljä ja neljä kuukautta Ranskan Alpeilla... (Jaakko Järvensivu s. 1974. H1, 2)

Poikkeuksista huolimatta Alppien kausiasukiksi kasvamisessa toiseksi vaiheeksi voidaan katsoa hiihtomatkailevaihe, johon olennaisena osana kuuluvat samanhenkisten kavereiden matkustelu Lapin, Skandinavian ja Alppien hiihtokohteisiin, hiihto- ja lumilautailulehtien lukeminen, välinekokeilut, ensimmäiset kontaktit hiihtopummeihin, idea kausiasukiksi lähtemisestä ja matkan suunnittelu.

Taitojen kehityksen jatkumo: kausi Alpeilla

IK: Joo-o. Minkä takia sää lähit?

HN: Se oli kyl..se oli niin pitkään hautunu hautunu semmonen, et ois kiva päästä harrastaa sitä lajia niin ku oikein tosissaan ja sitte vuoret on niin ku aina kiehtonu. Ja mietin, et okei et siellä ois semmosii kavereita sit, jotka osaa osaa vähän niit hommia, että siellä vois lähinnä sit saada sitä oppia isoihin mäkiin ja... Oikeestaan ihan oma..oman laskemisen ja kehittymisen takia. (Heli Nordenstedt s.1972, H9)

Hiihtopummiksi lähtemisen motiivit olivat moninaiset, mutta selvästi tärkein on halu kehittyä laskijana, jonka lähes puolet vastanneista mainitsee lähdön syyksi. Kehittymisen merkitystä korostaa vielä se, että kaksi muuta informanttia piti kehittymisen mahdollisuutta tärkeimpänä kysyessäni, mikä on parasta laskemisessa. Hiihdonopettajille puolestaan yksi syy opettamisen aloittamiselle oli se, että opetustyön katsottiin kehittävän myös opettajan laskutaitoa. Sama motiivi ajoi heitä suurempiin mäkiin Alpeille. Useat informanteista olivat pyrkineet monipuolistamaan laskuharrastustaan kotimaassa kokeilemalla itselleen vieraita laskuvälineitä. Lumilautailijat olivat saattaneet laskea jonkin verran alppisuksilla ja alppihiihtäjät taas olivat tutustuneet esimerkiksi telemark-hiihtoon:

IK: Eööö... entäpä sitten tota ni sä sanoit, että sä aloitit laskettelun suksilla. Oot sää laskenu muilla välineillä [kuin alppisuksilla]?

JK: Joo, sitte sytytti siinä myöhemmin kaheksantoista ikävuoden korvilla tuli kokeiltua vähän aktiivisemmin parina kautena telemark-suksia ja ja silloin kausi ysiseiska-ysikasi silloin keväällä tuli sitte lumilautailtua. Ja ysikasi-ysiyksitalvi, ensimmäinen talvi siellä Alpeilla niin tuli käytännössä lumilautailtua kokoa..kokonaan. Ja vielä sitte seuraavan kauden puoleen väliin tuli lumilautailtua. Ja sen jälkeen t..olikin sitte luonnollinen siirtyminen takasi suksiin, koska se on ollu se millä sitä on harjaantunu ja missä sitä tuntuu varmin olevan. Ja kun tuntu siltä, että kaikilla noilla vehkeillä aktiivisesti laskeminen, jos haluaa niillä kehittyä, niin se vie niin paljon aikaa, että pitää niitä pikkasen karsia sitte. (Jussi Koskinen s.1974, H5)

Uusien välineiden niksit opittiin kuitenkin muutamassa talvessa ja haasteita täytyi hakea muualta. Kun isompia vuoria oli jo nähty lyhyemmillä lomareissuilla ja Suomen mäet alkoivat tuntua liian pieniltä, tarjosivat Alpit kehittymiselle loistavan ympäristön. Liikkuminen suurilla vuorilla ja varsinkin rinteiden ulkopuolella sisälsi riskejä ja vaaroja, joita vain Suomessa hankituilla taidoilla ei voitu hallita. Kehittyminen saattoi jatkua, ei pelkästään laskutaidoissa, vaan myös kiipeilyssä, lumiolosuhteiden ja sään tuntemuksessa, lumivyörypelastustaidoissa ja vuoristovaelluksessa. Parhaimpia paikkoja uusien

taitojen oppimiseen olivat ja ovat edelleenkin suosituimmat hiihtopummikeskukset ja parhaimpia opettajia kokeneemmat laskijat:

IK: Joo-o. Miten te valitsitte sitte ton paikan, kun te lähitte sinne?

AM: No, tuota eka vuonna me mentiin Chamoniihin (Chamonix, Ranska) koko talveksi. Me valittiin se paikka. Se itse asias oli tavallaan valittiin se sen takii, koska tiettiin et siellä on niin ku tavallaan..se on yhdellä lailla Alppien semmonen niinkö semmonen pummikeskus tai semmonen niin ku mesta, missä on niin ku hyviä laskijoita ja tälläsii kausiasukkaita tosi paljon ja siellä on tekemistä ihan jumalattomasti niin ku ihan kelle vaan ihmiselle käytännössä, joka niin ku harrastaa lii..liikuntaa. Ja sitte varsinkin ku harrastaa tällästä liikuntaa, niin siellä sitä vasta onkin tekemistä. Se oli oikeestaan semmone, et tiettiin et siel on hirveet kahakat niin ku siellä aina on. Se ruuhkautuu enemmän ja enemmän joka vuosi. Mut se et että mennään vaan. Et käydään kattoo, et minkalaista siellä on ja opitaan siinä sitte kaikkee. Et niin ku siellä saa kaikkee tietoo tosi hyvin niin ku kaikesta jostain vuorista ja kaikista tekniikoista, mitä tarvii niin ku tietää siellä ja.. Vuosi vietettiin siellä sitte ja neljä kuukautta elikkä se on suunnilleen se kausi siellä. Ja oltiin sitte se siellä ja opiskeltiin sitä hommaa. (Arto Majava s. 1974. H11, 4)

Ne informantit, jotka eivät maininneet kehittymisen tärkeyttä lähdön syynä, mainitsivat yleensä kauden Alpeilla olleen pitkäaikaisen haaveen, joka vain odotti oikeaa aikaa toteutuakseen tai sitten päätös oli syntynyt lyhyemmällä Alpeille suuntautuneella lomamatkalla:

IK: Mitenkäs se harrastus jatku siitä sitte?

MS: No, tota ääm..no, siis sitte tos lukioiässä alettiin käydä mun kavereiden kanssa niin ku oli tultu takas suomeen vuonna ysviis. Tossa Helsingin lähistöllä Vihdissä ja Talmassa ja muualla ja sitte tota Vuokatissa ja Rukalla ja en varmaan muualla Suomessa oon käyny. Ei sen pidempiä reissuja ehkä viikon. Tota sit kans Norjassa ja ja ihan opiskelijareissuilla oon käyny ja sitte yks reissu pääsin Alpeille sitte oliko se kakstuhatta kakstuhattayks. Tota siellä mä sit päätin, että pakko päästä tänne vähän pidemmäks aikaa.

IK: No, olit sä kuullu sitten tämmösistä tyypeistä, jotka on siellä pidemmän aikaa, niin ennen kun sä lähit sinne?

MS: Joo, siis mä olin ihan lukenu siitä kans ja silleen mutta tota sit mun hyvän kaverin kanssa niin me päätettiin, et me lähetään yhdessä ja tota sit oli vaan sellanen ajankohta, että silloin oli opiskelut siinä vaiheessa, et se pysty niin ku piittää välivuoden niistä sen opiskeluista. Ja tota mäkin olin sitte hakenu tänne kouluun ja päässy ja silleen, et sit mä aattelin no, mä voin lykätä sitä vuodella ja tota sit päätettiin lähtee sinne. Ja sit mä olin niin ku töissä sen kesän ja syksyn. (Minna Saari s. 1979. H13, 1-2)

Yksi informantti etsi kausiasukin elämästä vaihtoehtoa kilpa-alppihiihdolle, koska ei ”enää jaksanu kisata ainakaan paljon vakavamielisesti”, mutta ”jonkinlainen hiihto kiinnosti” (Pette Halme s. 1964. H3, 2). Anna Vanhala tutkiman kausiasukikommuunin asukkaista suurin osa oli harrastanut lapsuudessaan ja nuoruudessaan monipuolisesti urheilua. Useat olivat kilpailleet eri lajeissa ja laskeminen oli aloitettu varhain. Kilpaurheilusta he olivat luopuneet ahdistavaan harjoitteluun kyllästyneenä. (Vanhala 2003, 24.) Epämiellyttävät kokemukset eivät kuitenkaan johtaneet urheilun lopettamiseen

vaan vaihtoehtoinen harrastustapa löytyi kausiasukkuudesta ja vapaalaskusta, joka henkilökohtaisen vapauden vertauskuvana asettuu kausiasukkien merkitysjärjestelmässä totisen kilpaurheilun vastakohtaksi. Päinvastoin kuin kilpaurheilussa harrastaa saa niin kuin itsestä tuntuu parhaalta. Tärkeintä on *hyvä fiilis*.

Jeffery Nash (1977) on tutkimuksissaan kuvaillut ihmisten juoksuharrastuksen aloittamista ja juoksija-identiteetin syntyprosessia. Snyderin ja Spreizerin mukaan hän on jakanut juoksuharrastukseen uppoutumisen kolmeen vaiheeseen. ”Hölkääjä” juoksee satunnaisesti kohottaakseen kuntoa ja voidakseen paremmin. Säännöllisesti ”juoksua harrastavat” rakentavat juoksemisesta pysyvän osan päivittäiseen rutiiniinsa. He myös ilmentävät juoksija-identiteettiään pukeutumalla juoksemista varten suunniteltuihin vaatteisiin, liittymällä juoksuseuroihin ja ostamalla juoksuun liittyviä lehtiä. Kolmannella tasolla olevia Nash kutsuu ”pitkänmatkanjuoksijoiksi”. Heille ominaista on pitkien matkojen juokseminen omilla reiteillään, liittyminen seuroihin ja järjestöihin, harjoitteluun kilpailuja varten ja tietoisuus ruokavalion merkityksestä. (Snyder & Spreitzer 1989, 75-76.)

Haastattelemani kausiasukit ovat pitkänmatkan juoksijoiden tapaan edenneet harrastuksessaan vaiheittain ikään kuin koko ajan syvemmälle. Syvästä kiinnittymisestä puhuminen on paikallaan, sillä hiihtopummin elämäntyö vaatii laskijalta samantapaista totaalista satsaamista laskemiseen kuin alppihihdossa ammattimaisesti kilpaileminen tai täyspäiväisenä hiihdonopettajana toimiminen. Kuten pitkänmatkanjuoksijoilla myös kausiasukeilla elämäntyöön sisältyy sille ominaisia liikuntaharrastukseen liittyviä toimintoja (laskeminen omilla reiteillä rinnealueiden ulkopuolella, kiinnittyminen tiettyihin keskuksiin kokoontuviin kommuuneihin, osallistuminen vapaalaskukilpailuihin). Puhuisin kuitenkin kausiasukkien tapauksessa harrastuksen aloittamisen sijasta siihen kasvamisesta, sillä aineistoni mukaan hyvin harvoin kausiasukiksi ryhdytään aikuisiällä ilman aikaisempaa laskettelukokemusta.

5. HIIHTOPUMMIN VUODENKIERTO

Kesätyö ja asuminen Suomessa

HN: --- huhtikuussa, kun mä oon tullu Suomeen, niin sitte heti toukokuusta on lähetty töihin. Ja mä oon tehny yleensä sitte niin tosi..tosi pitkää päivää ja kahta duunii yleensä sit sinne syksyyn asti. Sen jälkeen oon menny vielä muutamaks tota alkutalven kuukaudeks jonnekin sitte Rukalle opettamaan esimerkiks. Tota sitte lähteny. Siin vaihees yleensä on jo kertyny sen verran säästöön, että on voinu hyvillä mielin lähtee.

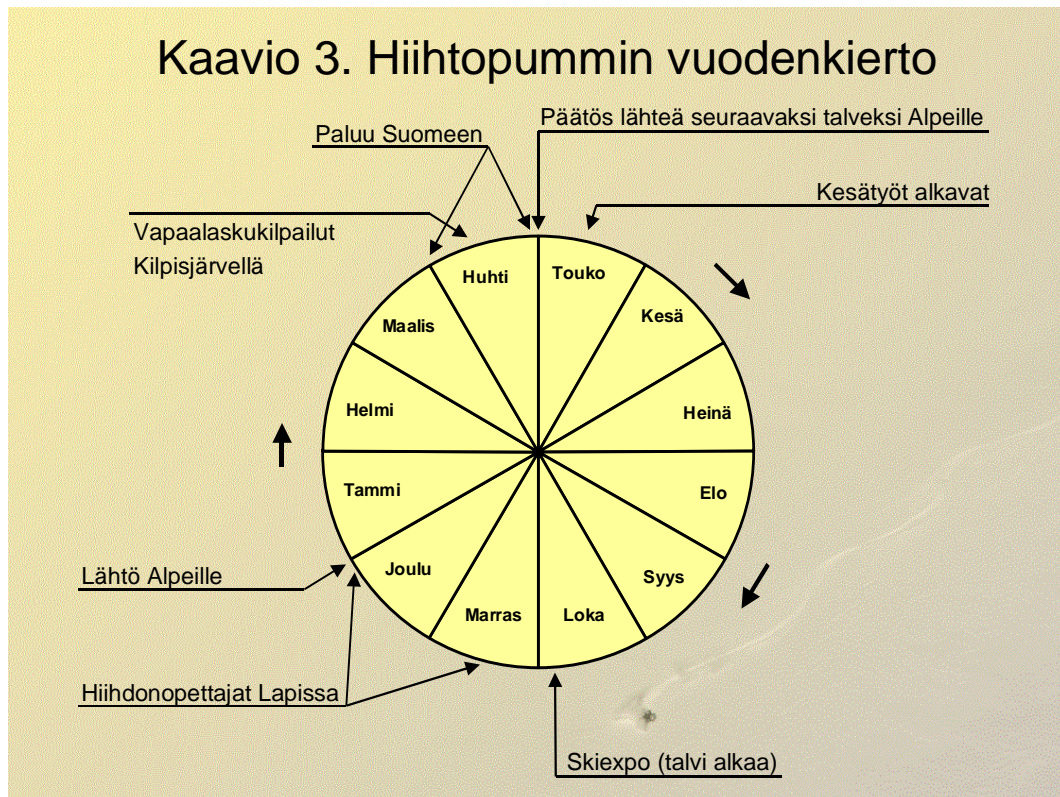
IK: Joo-o. Minkälaisia töitä sä oot tehny sitte?

HN: No, mä oon ollu torilla töissä, mä oon ollu sit oon tehny noita hiihdonopetustöitä sit oon ollu erinäköisillä maahantuojilla. Et mä oon aika paljon ollu just niin ku retkeily- ja kiipeilypuolen maahantuontifirmoissa, ollu Bongella töissä, Griindoorilla [Greendoor], sitten tota noin niin... Yleensä silloin jos kun oli nää niin ku pidemmät kaudet, niin mä tein ihan just jotain tämmöstä puhelinvastausta ja varastohommaa. Mutta tota sitten mä olin olin tota noin niin kyllä pääsin ihan ihan niin ku myyntiedustajan hommiin ja silloin jäi nää kaudet vähän lyhyemmiks --- (Heli Nordenstedt s.1972. H9, 7)

Hiihtopummeilla kalenterivuoden vaihtuminen ei merkitse uuden vuodenkierron (ks. Kaavio 3) alkamista vaan se alkaa huhti-toukokuun vaihteen tienoilla, jolloin tehdään päätös lähteä seuraavaksi talveksi Alpeille:

Kesälehteä selailllessani huomasin, että vuosi kuluu aivan älyttömän nopeasti. Varsinkin, kun viime aikoina olen siirtynyt vuositahdissa kesästä kesään vähän kuin opettajat. 1.1. ei tunnu samalla tavalla miltään kauden tai vuoden vaihtumiselta. (Muukkonen, Arttu 2.6.2006)

Toukokuussa valittu päämäärä ohjaa toimintaa vuodeksi eteenpäin. Seuraa töiden etsintä, mikäli kausiasukilla ei ole vakituista työpaikkaa, mihin palata kesäkaudeksi. Muutamilla informanteilla on ollut kesäisin jopa useampi työpaikka yhtäaikaan. Se on tarpeen etenkin silloin, jos aikoo viettää koko kauden hiihtokeskuksessa tekemättä töitä talven aikana. Tässä tapauksessa kesäinen työnteko saattaa olla niin intensiivistä, että sen koetaan haittaavan sosiaalista elämää kuten vakituisesti Suomessa asuvien sukulaisten ja ystävien tapaamista.

IK: Mitäs te teette sitten laskukauden ulkopuolella kavereitten kanssa?

JK: No, laskukauden ulkopuolella se valitettavasti on mennyt silläviissii hyvin pitkälti kesäsin, että silloin pitää tehdä töitä, jos aikoo seuraavana kautena lähteä, koska keväällä on... on nolliissa tai voi olla jopa vähän miinuksella tuo tili (naurahtaa) niin... Pitää päästä eka siihen nolliin ja sen jälkeen pitää kasvattaa se tili silläviissii, että voi sitte sen neljä-viis kuukautta tai kolmesta viiteen kuukauteen olla sitte tekemättä juuri mitään tai saamatta juuri mitään tuloja. (Jussi Koskinen s.1974, H5, 4)

Yleisimpiä ovat toimet palvelu- ja rakennusalailla. Yhdistävänä tekijöinä ovat töiden sijoittuminen suorittavalle tasolle, lyhytkestoisuus ja sesonkiluonne. Vakinaisen työn löytäminen ei yleensä ole edes tavoitteena. Työstä täytyy olla mahdollista irtautua, kun talvi koittaa. Pysyvämmän työpaikan löytäminen saattaa johtaa hiihtokauden lyhenemiseen, paitsi jos se liittyy hiihtämiseen. Osa löytääkin työpaikkansa harrastuksen piiristä kirjoittamalla artikkeleita hiihtolehtiin, tekemällä yhteistyötä välinevalmistajien ja maahantuojiin kanssa sekä tuottamalla hiihtoelokuvia.

IK: Minkälaisia töitä sää teit?

JH: Ööö... kaikenlaista esimerkiksi... eee... no, mä oon ollu vaikka tota tämmösis ohjelmalveluyrityksis ja seikkailuelämyspalve..palveluita tarjoavis yrityksis töissä. Ja ne on vaihdellu niin kun just noist koiravalkkohommista niin isojen yritysjuhlien rakenteluun. Sit mä oon... Mitäköhän kaikkee mä oon tehny? En mä tiä. Mä oo..mä oon joskus laskenu, et mä oon

toistaseks niin kun harjottanu noin kolmeekymmentä eri ammattia. Eee mut en mä nyt muist...muista niit kaikki etet... Siis kaikkee raksahommii, justiin melontaretkien vetämistä, mä oon ollu alastonmalli siis sitä oon tehny paljonkin, itseaisias taidemalli ei mikään pornomalli, äää... no ihan siis tosi paljon kaikkee. Toi..toimittajan duuneja, tiedottajan duuneja, ihan mitä hyvänsä.

IK: No, mitäs sää nyt teet sitte kesäsin ja syksysin?

JH: Noo, itseaisias tänä kesänä mä en oo hirveesti tehny paljon mitään enkä nyt syksyllä. Paitsi tietysti noita mejän niin kun tota lehtee [Loska, suomalainen hiihtolehti] ja sit noita mejän leffahommeleita [Solid Powder, suomalainen hiihtoelokuva] ja jaja sit oon viritelly täs ku me ollaan Majavan [Arto Majava, H11] ja Kurjen Peten kans nii alottaas tonne Kilpisjärvelle sitä helikopteribisnestä eli helihiitohommaa [Cohkka heliski]. (Jarkko Henttonen s.1970, H2)

Kolme informanttia oli toiminut matkaoppaana, tosin yksi heistä vain yhden talven verran Youtravelin hiihtävänä oppaana Alpeilla. Kaksi muuta sen sijaan työllistyi opastyönsä kautta myös kesällä. Heistä toinen työskenteli talvisin Elämysmatkojen kohdeoppaana ja kesäisin toimistotyöntekjänä ja toinen kesät matkaoppaana Aurinkomatkoilla ja talvisin samaan yhtiöön kuuluvalla ja hiihtomatkoja järjestävällä Sunskillä. Heille rahan säästäminen kesäkaudella ei ollut niin välttämätöntä, sillä työnantaja vastasi mm. asumiskuluista kohteessa:

MP: --- mulla nyt on se sillee tietysti mulla on vähän erilainen lähtökohta. Kun mulla on kaikkina talvina ollu työ ja asuntokin siellä, niin ei oo tarvinnu sillee säästää niin tarkkaan. Eikä oo tarvinnu niin ku kesällä säästää sitä varten hirveesti, että pääsee talvella silleen laskee ---

IK: Joo-o, mitä..mitäs sää oot tehny kesällä sitte?

MP: No, viimesen kymmenen vuotta matkaoppaana eripuolilla maailmaa.(Maaria Pieviläinen s.1969, H6)

Haastatteluja tehdessäni pääsin vierailemaan seitsemän informantin sen hetkisessä asunnossa Suomessa. Lisäksi tutkimuksen teon aikana yövyin yhden informantin kotona matkustaessani kenttätöihin vapaalaskukilpailuihin Kilpisjärvelle keväällä 2004. Pällimmäinen huomioni oli, että asuminen kotimaassa oli huomattavasti väljempää kuin Alpeilla, missä majoitusmuotona ovat yleensä tiiviit kommuunit ja hostellit. Vierailemissani asunnoissa Suomessa jokaisella huoneiston asukkaalla oli vähintään oma huone. Selitys on taloudellinen, sillä alppikaksion kahden kuukauden vuokralla saa Suomesta lähes vastaavankokoisen asunnon yli puoleksi vuodeksi, pääkaupunkiseudun ulkopuolella lähes vuodeksi. Toisaalta asumiseen vaikuttivat myös sosiaaliset syyt etenkin niissä neljässä tapauksessa, jossa asunto jaettiin avo- tai aviopuolison kanssa.

Yleisin asumismuoto suomessa oli vuokra-asunto, jota ei jaettu kuin korkeintaan puolison tai parin kämppiksen kanssa. Yksi informantti oli juuri ostanut puolisoineen omakotitalon. Hän tosin kuului niihin, jotka olivat jo lyhentäneet talvisia matkojaan ja joiden kiinnittyminen Suomeen oli vahvistumassa. Vain yksi informantti kertoi asuneensa eräänä vuonna kahdeksan kuukautta "irtolaisena" ilman vakituista osoitetta (Jarkko Henttonen s.1970. H2,). Toinen oli taas asustellut silloin tällöin "kavereiden nurkissa" ja suunnitteli rakentavansa pakettiautosta itselleen kodin:

IK: No, mitenkäs Suomessa sitte mitenkäs sää Suomessa asut?

JK: No, Suomessa oon oon asunu tota Helsingissä niin hyvin vaihtelevasti sielläkin, että välillä kavereiden, hyvien kavereiden kämppiksinä eli niiden nurkissa jonkun aikaa ja tota... Välillä oli tossa oikee hyvä kausi, että sain yhen kaverin kautta sitte hänen niin sanotun ylimääräisen työsuhdekämpänsä käyttöni ja tota se oli semmonen saman kokonen kämpppä ku mitä Alpeilla on ollu, ni siellä oli mukava köllötellä itteksen. Mutta tällä hetkellä asun tosissaan täällä Rukalla ja täällä meillä on sitte tämmönen kolmenkymmenen hengen solu, missä tosin ei oo onneks koko aikaa kun ehkä viittä tyyppiä pääsääntöisesti. Ja sitte me ollaan nyt hankittu syksyllä tossa tommonen pihalla on tommonen volkkarin transportteri, mihin syntyy tässä lähiviikkoina sänky ja verhot ja siellä on bensawepasto niin se on meikäläisen yksiö nyt tästä eteenpäin. Muuta kämpppää ei ole. (Jussi Koskinen s. 1974. H5, 5)

Suomessa asumisen väljyys johtunee osittain tutkimusaineistoni painottumisesta hieman vanhempiin kausiasukeihin, joista osa oli jo lyhentänyt kausien pituutta ja siirtänyt elämän painopistettä entistä enemmän Suomeen. Anna Vanhalan tutkiman yhteisön jäsenillä sen sijaan asuminen kimppakämpissä ja vanhempien luona oli yleisempää (2003, 50). Tällaisia tapauksia ei kuitenkaan tutkimusaineistostani löytynyt. Toisaalta itse kyllä asuin kesän vanhempieni luona tultuani Chamonix'sta vuonna 1999.

Kesällä työ täyttää päivät ja vapaa-aika on vähissä. Sosiaaliset kontaktit muihin kausiasukkeihin ovat satunnaisia. Anna Vanhala toteaa tutkimuskohteestaan, että "vaikka yhteisö on Ranskassa erittäin tiivis, eivät sen jäsenet välttämättä pidä yhteyttä Suomessa laisinkaan" (2003, 37). Haastattelemistani informanteista kaikki kertoivat tapaavansa muita kausiasukkeja myös kesällä, mutta yhdeksän heistä mainitsi tapaamisien olevan harvassa. Jos samalla paikkakunnalla sattui asumaan muitakin tuttuja kausiasukkeja, olivat tapaamiset yleisempiä. Muiden kausiasukkien sijaan informantit pyrkivät viettämään aikaa koko vuoden Suomessa asuvien ystävien ja sukulaisten kanssa.

IK: No, mitäs sää teet vapaa-ajalla, ku sä oot täällä Suomessa?

SL: Vapaa-aikaa ensinnäkin on paljon enemmän. Mutta mä tarttis sellasen kaheksan päiväsen viikon, et mä kerkeisin tekee kaikki, mitä mä haluisin. Mä harrastan aikatavalla kaikkee erilaista. Ratsastamiseen menee aikaa, ja mä yritän aina vuorillaki päästä aina silloin tällöin ratsastamaan ja sitten kiipeily, punttista, ranskan tunneil mä käyn pari kertaa viikossa. Yritän pitää vähän yllä tota ranskan kielen taitoo. Ja no, tietty mitä perus kavereitten kans heilumista. Sitte kun ei kuitenkaan talvel voi pitää kontaktia näihin suomalaisiin kavereihin, ketkä ei laske, niin sitte yrittää aina täällä ollessa koota sitä puolta --- (Sanna Lauren s. 1978. H4, 4-5)

Mielenkiintoista edellisessä vastauksessa on se, että laskettelemattomien kavereiden tapaaminen mainitaan vasta muiden harrastusten jälkeen. Toisaalta kysymyksen muoto saattaa johdatella informantteja harrastuksiin painottuneisiin vastauksiin. Jako lasketteleviin ja laskettelemattomiin kavereihin sen sijaan oli informanttien yleinen tapa jakaa sosiaalista todellisuutta:

IK: No, entäs tota kaverit sitte?

HN: No, mikäs... ei tota noin niin..on jotenki sillä tavalla, et on niin kun eriytyny on hirveesti tullu niit hiihtokavereita, joiden kans niin ku tehään tiettyjä juttuja. Ja sit taas on semmosii niin ku vanhoja koulukavereita ja tämmösi, joiden kans sitte tulee ehkä vähän harvemmin sitten nähtyä ja näin. Ja ne aina sitte päivitteleeki, et voivoi taas luettiin sieltä ja täältä että olitte tuolla ja olipa jännää ja näin. Et ne on kyllä yleensä tottunu tottunu sit et talvikuukausina ei hirveesti kuulu kuulu meitsistä mitään. (Heli Nordenstedt s. 1972. H9, 4)

Joidenkin informanttien kaveripiiriin ei kuulunut muita kuin laskemista harrastavia henkilöitä, joita ei juuri tavattu laskukauden ulkopuolella:

IK: Tapaat sää näitä kavereita sitte laskukauen ulkopuolella?

JM: No, mää ehkä vähemmän tapaan, mutta tuota käytännössä ne on oikeastaan mun hiihtokaverit on ainoat ihmiset, joihin mää sillä tavalla oman niin ku perheen ulkopuolella perheen ulkopuolella pidän yhteyttä. Että kaikki aikasemmat koulukaverit on..ei niihin sillä tavalla oo enää kontaktia. Ne on ne muutamat tyypit tosta hiihtoporukasta, joihin sitte on. Kesän ja syksyn aikana soitellaan ja kirjojellaan. (Janne Mukkala s.1974, H8, 4)

Syksy ja alkutalvi

Syksyllä kausiasukkien työmahdollisuudet heikkenevät Etelä-Suomessa, koska kesälomalaiset palaavat työpaikoilleen ja monet kesälomalaisille palveluita tarjoavat kohteet sulkevat ovensa tai karsivat henkilökuntansa minimiin. Osalla työt jatkuvat siitä huolimatta, mutta toisille syksy merkitsee keikkatöiden aikaa. Opiskelijat, joita haastateltujen joukossa oli kuusi, palaavat opintojen pariin. Heillekin syksy on selviytymisen aikaa: matkarahat on jo pääosin hankittu, mutta nyt pitäisi pystyä olemaan tuhlamatta niitä ennen vuodenvaihdetta ja

Alpeille lähtöä. Muutaman kuukauden kesätyötuloilla ei kuitenkaan kovin pitkälle matkalle pääse, ja siksi informanteistakin kolme oli rahoittanut matkojaan opintolainalla. Lisäksi tiedän yhden ottaneen lainaa, vaikka asia ei tullut esiin haastattelun aikana. Opintolainasta huolimatta opiskelevien kausiasukkien kauden kesto on usein lyhempi kuin muilla:

JH: No, se oli semmonen reissu, että nostettiin opintolaina (nauraa) ja sitten tota silloisen avomiehen kanssa tota pakattiin kampeet ja lennettiin Geneveen ja Chamoniin (Chamonix, Ranska). Siellä me oltiin maaliskuu. (Johanna Hall s.1971, H7)

Kauden lyhyteen vaikuttavat myös Kansaneläkelaitoksen opintotukeen oikeuttavat vaatimukset opintoviikkomäärästä tukikuukautta kohden. Usein opiskelevien kausiasukkien tavoitteena on suorittaa syyslukukaudella koko vuoden opintotukeen oikeuttava opintoviikkomäärä. Aina tämä ei ole mahdollista, varsinkin jos tekee syksyisin opiskelujen ohella paljon töitä. Silloin tarvittavan opintoviikkomäärän suorittaminen saattaa vaatia myös opiskelua iltaisin itse hiihtokohteessa:

JM: Ja nyt tietysti kun tän opiskelujen aloittamisen jälkeeseen, niin mulla on ollu siellä kyllä tota montako kaks kevättäkö mä nyt siellä olen sitte sen jälkeeseen ollu vai kolme... kaks niin tota silloin o ollu opintohommia mukana, että niihin on joutunu sit käyttää illat oikeestaan. (Janne Mukkala s.1974. H8, 5)

Kaikilla ei riitä motivaatio opiskelujen, työnteon ja laskemisen yhteensovittamiseen:

JH: --- tammikuun puolivälissä lähetettiin sinne [Chamonix, Ranska] ja joku huhtikuun lopuille oltiin sitte siellä näin. Elikkä use...useempi kuukausi tuli oltuu ja sitte se vain jäi päälle. Mä kyllä luin johonkin pääsykokeisiin silloin siellä keväällä aika paljonkin ja kävinkin niissä pääsykokeissa, mutta en sitten kylläkään päässy sinne kouluun ja tota... Tuota tuota no, sitten kun ei päässy opiskeleeseen niin mitäs tässä muutakaan tehään, ku jatketaan laskemista ja... Ysikolme sama kaava silloin mä olin niin kun uudestvuodest tonne huhtikuun loppuun siellä. Edelleenkin luin johonkin pääsykokeisiin. Ei natsannu. Ysineljä olin taas. Silloin mä olin vähän vähemmän aikaa kaks puol-kolme kuukautta vaan siellä. Sitten lueskelin pääsykokeisiin ja ja tota pääsinkin sinne kouluun sitten, mutta sitte sit tietysti oli hurahtanut tähän hommaan, että ettäettä kun mä täällä Helsingin yliopistos yritin jotain opiskella nii ei siitä tietenkään tullu mitään, kun piti samaan aikaan olla tehä täysii duunia, että saa fyrkkaa lähteä Alpeille talveks. Niin se opiskeluhomma jäi kyllä ihan tyystin taka-alalle. Ja siitä asti mä oon niin ku ollu siellä sitte pöristelemässä. Ja pörränny ympäri maailmaa ja näin poispäin. (Jarkko Henttonen s. 1970. H2, 2)

Ensilumien sadettua sesonkityötä löytyy jälleen Lapin hiihtokeskuksista, ja osa hiihtopummeista matkaa sinne hiihdonopettajiksi ja erilaisiin matkailualan töihin.

Kolme informanteista on työskennellyt syystalvisin Rukatunturin hiihtokoulussa ja kaksi Pyhätunturilla. Yksi informanteista taas on työskennellyt ohjelmapalveluyrityksessä Luostolla. Työskenteleminen tunturikeskuksessa antaa mahdollisuuden hioa laskukunto iskuun alppikautta varten. Lisäksi opettaminen nähdään ansiotyön ohella mahdollisuudeksi kehittää itseään laskijana. Opettamaan pääsee käytyään hiihdonopettajakoulutuksen. Kokeeseen osallistujat valitaan näyttökokeessa, jossa arvioidaan mm. laskutaitoa.

IK: Mitenkäs sitten tota ni sää oot täällä hiihdonopettajan täällä Rukalla. Miten sää tota nii oot tänne päätyne?

JK: No, hiihdonopettajaks päädyin ehkä sillä viissii, et toi opetusala silloin Kuopiossa ollessani niin huomasin ja sitä ennenkin huomasin, että se opetusala vois jollain tavalla olla meikäläisen juttu. Ja sitten pyörin Kuopiossa nin Puijon hiihtokeskuksessa harva se päivä. Ja siellä sitten tuli puheeks omistajien kanssa, että pitäs saada hiihtokoulu pystyyn ja ja sitä kautta sitten tuli lähete tonne Vuokattiin, jossa suoritin sitte Ohjuskurssi ykkösen ja ja sen talven sit opetin Kuopiossa. Sitten silloinen..silloiseen tyttöystävään törmäsin Rukalla ja... Hän oli täällä hiihdonopettajana. Ja tunsin aika paljon sitten näitä hiihdonopettajia muutenkin tuolta Etelä-Suomest, ketkä toimi Rukalla ja sitä kautta sitten tuli kääntymys tänne Rukan suuntaan ja sitten on tullu jämähdettyä tänne, koska täällä sitte toi sisäinen koulutus sun muut toimii sen verta hyvin, että on mahdollisuus on ollu mahdollisuus kouluttaa itseänsä eteenpäin ja... (Jussi Koskinen s.1974, H5, 2)

Syksyn ja talven välisenä taitekohtana ovat viikonloppumittaiset Skiexpomessut, jotka järjestetään joka vuosi loka-marraskuun vaihteessa Helsingin messukeskuksessa:

JM: --- Skiexpo on se, mikä avaa kauden, jolloin mennään Helsinkiin kättelemään kaikki ihmiset ja kysymään, että mitä oot tehny kesällä. (Janne Mukkala s.1974. H8, 6)

Monet kausiasukkipöydät kokoontuvat messuille, koska ajankohta on suotuisa: kesätöiden kiireet alkavat olla takanapäin, ja hiihdonopettajina Lapissa työskentelevät eivät vielä ole ehtineet pohjoiseen. Messuilla tavataan myös muita lasketteluun liittyviä kavereita, joita ei välttämättä muuten nähdä vuoden aikana. Heitä ovat eri alppikohteissa kauttaan viettävät hiihtopummit, syystä tai toisesta alppikauden väliin jättävät kausiasukit sekä muut vapaalaskuharrastuksen ympärillä pyörivät henkilöt, jotka eivät kuitenkaan vietä kausiasukin elämää. Messutapahtuman lisäksi aikaa vietetään Helsingin yössä. Viime vuosina suosittu kokoontuminen kausiasukien keskuudessa on ollut

Loska-lehden järjestämä juhla jossain yökerhossa messuja edeltävänä torstaina.

Itse messuilla kierrellään välinevalmistajien ständeillä katsasmassa kauden uutuuksia ja etsitään *Kamapörssiksi* kutsutulta kirpputorilta edullisia välineitä. Aina etsintä ei ole pääosassa vaan tarkoituksena on vain taivastella hintoja ja osoittaa omaa välinetietämystä. Kausiasukit, jotka saavat joka vuosi sponsoreiltaan uudet välineet, saattavat yrittää edellisvuotisten myymistä Kamapörssissä, elleivät ole jo ehtineet kauppaamaan niitä kavereilleen. Internetin yleistyttyä kaupankäynti on siirtynyt myös lasketteluun liittyville keskustelupalstoille (ks. esim. Relaa.com; Skimbaaja.fi/fi/foorumi/)¹⁷.

Hiihtokausi: uudelta vuodelta Alpeille

Uudenvuoden jälkeen joulusesonki Lapissa loppuu ja tunturikeskukset hiljenevät. Kouluissa ja yliopistoissa on saatu syyslukukausi päätökseen. Alppien keskuksetkin ovat jo avanneet ovensa ja vuorille on tässä vaiheessa kenties satanut sen verran lunta, että off-pistehiihto alkaa olla mahdollista. Tämä on luonnollinen hetki kausiasukeille jättää Suomi taaksensa ja suunnata kulkunsa Keski-Euroopan hiihtokohteisiin. Hiihtopummin vuodenkiertoa tarkasteltaessa uusivuosi ei olekaan vuoden aloittava juhla vaan ikään kuin puoliväli. Työt on tehty ja on hedelmien nauttimisen aika:

HN: --- mä oon ainakin niin ku mä oon sellanen et mä sit mielummin teen niin ku kesän ja syksyn tosi paljon töitä ja kerään sitä rahaa ja sitten taas pidetään vähän niin ku lomaa... lomaa noi hiihtokaudet --- (Heli Nordenstedt s.1972. H9, 6)

Kausiasukit matkustavat Alpeille yleensä kimppakyydillä henkilöautolla tai lentäen. Yksi informantti oli myös matkustanut junalla. Hän vietti ensimmäiset kaudet kiertelemällä Alpeja ristiin rastiin Interrail-kortilla. Autoillessa käytetään kolmea vaihtoehtoista reittiä. Ensimmäinen kulkee autolautalla Turusta tai Helsingistä Tukholmaan, siitä Ruotsin ja Tanskan läpi Saksan moottoriteille ja

edelleen Alpeille hieman varioiden riippuen määränpäästä. Toinen reittivaihtoehto on autolautalla Hangosta suoraan Saksan Rostockiin ja siitä eteenpäin edelliseen tapaan. Vähiten käytetty reitti kulkee Viron, Latvian, Liettuan, Puolan ja Tšekin kautta Keski-Eurooppaan. Tietääkseni yksikään informanteista ei ole käyttänyt tätä itäistä reittiä. Autossa kaikki tarvittavat varusteet kulkevat mukana samalla kertaa. Myös ennen halpalentoyhtiöiden ilmaantumista markkinoille 2-4 hengen kimpakyyti henkilöautolla oli selvästi edullisin matkustustapa. Auton käyttömahdollisuus itse kohteessa saattaa myös olla yllättävä etu. Näin kävi Chamonix'ssa helmikuussa 1999, kun sankka lumisade sulki kaikki hissit sekä tien alas laaksoon useammaksi päiväksi. Tie parisataa metriä Chamonix'n yläpuolella sijaitsevaan Lavancherin kylään oli sen sijaan auki. Olin juuri tullut kaupunkiin, ja sukset olivat hukkuneet saapumislennolla. Olin siis luonnollinen valinta kuskiksi ja niin vietin ensimmäisen päiväni Alpeilla suhaamalla Chamonix'in ja Lavancherin välistä serpentiinitietä autolla ylös alas, kun minut kausiasukkien maailmaan tutustuttaneet "mentorit" kurvailivat puuterilumessa kylästä Chamonix'n laitamille yhä uudelleen ja uudelleen.

Lentäminen on nopeaa ja halpalentoyhtiöiden myötä myös hinnaltaan kilpailukykyistä. Tosin matkatavaroiden painorajoitukset ja ylipainomaksut rajoittavat mukaan otettavien varusteiden määrää. Kun kuljetettavana on ehkä useampi pari sukset ja/tai lumilautoja, monot, vuorikiipeilyvarusteet, lumivyörypelastusvälineet ja vaatteet sekä muut henkilökohtaiset tarvikkeet, ylipainomaksujen ja lentokenttäveron jälkeen lento ei olekaan enää niin halpa kuin mainoksessa luvattiin. Ylipainomaksuja halvemmaksi tulee osan varusteista lähettäminen postitse esimerkiksi vuokraisännälle tai jollekin hiihtokeskuksessa jo oleilevalle kausiasukille. Riippumatta siitä lentääkö tavallisella vai halpalentoyhtiöllä matkatavaroiden katoaminen matkalla on mahdollista etenkin, jos lentoyhteys sisältää useampia välilaskuja. Tämä saattaa johtaa arvokkaiden puuterilaskujen menetykseen, kuten minulle kävi vuonna 1999. Useat informantit olivat hinnasta ja matkatavaroiden kuljettamisen

---

¹⁷ Em. keskustelufoorumeista Relaa.com vetää puoleensa enemmän kausiasukkeja, kun taas Skimbaaja-lehden foorumi palvelee laskettelun harrastajia laidasta laitaan ja aiheet keskittyvät enemmän kotimaassa tapahtuvan harrastamisen ympärille.

hankaluudesta huolimatta käyttäneet tavallisten lentoyhtiöiden palveluja. Sen sijaan vain yksi informantti oli lentänyt halpalentoyhtiöllä. Halpalentoyhtiöiden vähäinen käyttö selittyy sillä, että tein suurimman osan haastatteluista syksyllä 2003. Siksi keskustelut matkustustavasta koskivat lähinnä talvia 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun vaihteessa, jolloin halpalentoyhtiöiden nousu oli vasta alkamassa ja reittivaihtoehdot olivat rajoitetut.

Kun itse kohteeseen on päästy, päivät täyttyvät laskemisesta. Ensin on kuitenkin hankittava hissien käyttöön oikeuttava kausikortti. Sen ostaminen onnistuu joko suoraan hissiyhtiöltä tai paikallisesta turistitoimistosta. Investointi on verrattain suuri sillä talvella 1998-1999 kausikortti Ranskan Chamonix'ssa maksoi 4000 markkaa. Kaudella 2004-2005 Les Deux Alpesin kausikortin hinta oli puolestaan 700 euroa. Hiihtokeskuksen kokonainen kausi kestää yleensä marraskuusta huhti-toukokuulle riippuen hieman paikasta ja lumitilanteesta. Kausiasukkien kausi on kuitenkin lyhyempi, sillä päissä olosuhteet puuterihiihtoon eivät aina ole kaikkein parhaimmat:

PH: ...Koko kausi nyt tarkoitti silloin ja Sant Anttonissa (St. Anton) se on vähän lyhyempi kuin Ranskas tai Verbieris (verbier) niin tuota Sant Anttonissa (St. Anton) se oli muistaakseni maalisku..ei ku tammikuun ihan alusta niin huhtikuun alkuun eli se kolmisen kuukautta. (Petri Halme s.1964, H3)

Verbierissä kausiasukkien kausi saattaa kestää huhtikuun loppuun ja Chamonix sulkee hissinsä perinteisesti äitienpäivänä. Kaikki hiihtopummikommuuneisa majoittuvat eivät vietä keskuksessa aina kokonaista kautta, vaan majapaikoissa pyörii runsaasti Alpeilla ehkä kuukauden tai kaksi viettäviä asukkaita. Siksi hiihtopummin statuksen saavuttamiseen vaaditun keskuksessa vietetyn ajan määrittäminen on hankalaa.

Kausityö Alpeilla

Kaikki hiihtopummit eivät tule Alpeille vain laskemaan. Osa suomalaisista kausiasukeista on hankkinut itselleen työpaikan hiihtokeskuksesta leventääkseen leipäänsä. Kuusi informanttia oli työskennellyt lähes kaikkina

Alpeilla viettäminään kausina, kaksi heistä matkatoimiston oppaana, yksi hotellihuoneiden siivoojana ja kolme oli järjestänyt itse bussimatkoja. Matkaoppaista toinen oli ennen oppaaksi ryhtymistään viettänyt kauden Itävallassa hiihdonopettajana. Bussimatkoja järjestäneistä informanteista kahden kohdalla toiminta jäi kertaluontoiseksi kokeiluksi, mutta yksi heistä perusti lopulta oman matkatoimiston Elämysmatkat:

PH: Ihan eka reissu oli joo niillä ihan ihan palkoilla sieltä Hesarin hommista (yöpostitus) ja sitten tuota seuraava reissu oli periaatteessa sama homma. Eipäs ollukkaan, ku seuraavan vuonna mä pääsin intistä tammikuus ja lähin sit reissuun ja ja tota sillon sinne tuli yks neljänkymmenen hengen bussiporukka sinä talvena, jonka mä olin järkäny intissä oloaikana itseasias. Se oli ihan kavereille järkäty. Se meni ihan hyvin ja ja tuota se oli ensimmäinen mun järjestämä bussireissu. Ja sillä se oli sillä yhdellä..yhen viikonr..yhdellä viikon reissulla niin mä sain kustannettuu sen parin kuukauden hiihdot sinä talvena. Ja sit sen jälkeen niin sen jälkeen homma jat..lähtiki siit pikkuhiljaa menemään. Seuraavat viis-kuus vuotta siitä eteenpäin niin mä järjestin semmosen kaks viiva neljä-viis bussireissua tavis..per talvi. Ja niillä sai sain rahotettua nää näänää nää talven talven hiihtojutut. (Pette Halme s. 1964. H3, 6)

Hiihtokeskuksessa talveaan viettävät hiihtopummit voivat myös hakeutua töihin hotelleihin ja ravintoloihin, mutta näitä töitä tehneitä ei informanttien joukossa ollut. Yksi heistä oli tosin pyörittänyt omaa kommuuniaan majataloperiaatteella saaden toimesta itselleen ilmaisen majoituksen ja hissilipun. Ravintolatyöntekijöiden ja hotellisiivoojien arjesta saamme käsityksen Reetta Rädyn reportaasista *Helsingin Sanomien Kuukausilitteestä*. Hän kuvaa kuudetta talvea Sveitsin Verbierissä asuvan 25-vuotiaan Hannu Kukkosen työpäivää ja seuraavasti:

Tiistai. Kello on seitsemän illalla ja Hannu palaa töistä. Työmatka ei ole kovin pitkä. Työpaikka on mukavasti kodin alakerrassa, suositussa after ski -pubissa. Siellä soi Kent, turistien nenät punoittavat, huulet ovat rohtuneet ja pipon alla liiskautunut tukka haisee hieltä. Kurkkuihin kaatuu kolpakkokaupalla Cardinal-olutta. *Une bière, s'il vous plait!*
 "Mun työ on kerätä tyhjät tuopit kuleksimasta", Hannu kertoo.
 Hän ottaa hellalta fetamunakasta ja istuu pöydän ääreen syömään.
 "Mä teen nykyään ihan liikaa töitä."
 Tänään työpäivä kesti kolme tuntia.(Räty 2003, 54)

Samassa artikkelissa Reetta Räty kertoo niin ikään Verbierissä asuvista 19-vuotiaista ystävyksistä Noora Aaltosesta, Minna Paakkolasta, Annika Lundströmmistä ja Laura Ojasta:

Työillä on kesätyörahat säästöissä, ja lisäksi he siivoavat lomahuoneistoja kerran viikossa.
 "Ihan epätodellista, niin ihanaa", Noora kehuu. "Tämä on ihan oma maailma. Kaikki pyörii hiihtämisen ympärillä."

Alkuinnostuksen vallassa tytöt ovat painelleet mäkeen, oli ilma mikä tahansa. Mutta tänään lauantaina, juuri kun oli aurinkoista, piti mennä siivoamaan! Turisteilla on nimittäin vaihtopäivä, toiset lähtevät ja seuraavat tulevat. (Räty 2003, 61.)

Monet kausiasukit järjestävät työpaikkansa etukäteen suhteilla tai käyttäen sesonkityöläisille tarkoitettuja välityspalveluita (ks. esim. About.com. Jobsearch; Natives.co.uk.). Informanttien joukossa kaikki olivat etsineet työnsä suhteiden avulla. Yksi informantti oli pyrkinyt löytämään töitä vasta hiihtokeskukseen saavuttuaan, mutta ruuhkaisessa Chamonixissa hän sai huomata olevansa liikkeellä liian myöhään, ja ainoa työpaikka löytyi Elämymatkoilta:

MS: --- mut olin mä sitte tota just Elämymatkoilla, niin autoin sitä Sannaa. Siel siivottiin niit kämppii ja mitä siin nyt jotain muutakin sit siinä autettiin asiakkaiden kanssa. Jaeltiin niitä kämppii ja ve'ettiin pari rinnenäyttöki niiden kans ja jotain semmosta aika pientä ja ei siinä niin ku rahallisesti hirveesti hyötyny (naurahtaa). (Minna Saari s. 1979. H13, 4).

Yhdeksän informanttia ei ollut työskennellyt lainkaan suurimpana osana Alpeilla vietetyistä kausista. Osalla heistä löytyi yhden kauden mittaisia kokeiluja sesonkityöstä. Yksi oli ollut talven erään matkatoimiston hiihtävänä oppaana Italiassa. Töitä oli tosin vain kahtena päivänä viikossa ja korvaus maksettiin tavaroina ja hissilippuna. Anna Vanhalan tutkiman hiihtoyhteisön jäsenistä kukaan ei työskennellyt talven aikana Ranskassa. Syynä olivat kohteen pienuudesta johtuva työpaikkojen vähyys ja suomalaisten huono kielitaito sekä halu keskittyä vain laskemiseen. (2003, 15, 49.). Ne tutkimukseni informantit, jotka eivät työskennelleet kauden aikana Alpeilla, suhtautuivat talvella työskentelemiseen jokseenkin samoin kuin seuraava informantti:

Koska mä haluan kyl pyhittää sit sen sille laskemiselle, et kyl mä niin ku... sitä työtä on muuten tullu tehty niin paljon. Kyl se siin.siel täytyy olla niin ku vapaa menemään niin ku haluaa --- (Heli Nordenstedt s.1972. H9, 7)

Työskentelyn rajatapauksia ovat välinevalmistajien ja maahantuojien sponsoroimat laskijat, jotka tietystä mielessä työskentelevät laskiessaan. He kuvaavat rinteissä mainoskuvia ja -videoita tukijoilleen, edustavat heitä osallistuessaan vapaalaskukilpailuihin ja kirjoittaessaan matkakertomuksia hiihtolehtiin. Palkaksi he saavat ilmaisia välineitä ja varusteita sekä joskus rahaa matkakuluihin. Parhaimmille ja kansainvälisestikin tunnetuille vapaalaskijoille saatetaan maksaa matkakulujen lisäksi myös asumiskulut

kausikohteessa. Kaikkiaan viisi laskijaa niistä yhdeksästä informantista, jotka eivät juuri työskennelleet hiihtokausien aikana, kertoi tehneensä jonkinlaista yhteistyötä sponsoreiden kanssa. Vain kaksi ammattimaisinta koki tekevänsä töitä sponsoreilleen kuvatessaan ja filmatessaan talven aikana hiihtokeskuksessa, ja heistäkin vain toinen kertoi sponsoreiden maksaneen kaikki matkustus ja asumiskulut talven aikana.

Vuotuiset tapahtumat

Ainoa lähes kaikki kausiasukit kokoava tapahtuma on Skiexpo-hiihtomessut. Informanteista vain kolme jätti sen mainitsematta vuotuisena kokoontumisena. Heistäkin kaksi tapasin vuoden 2003 Skiexpossa aloitellessani tutkimukseni kenttätyövaihetta ja pyysin heti informantikseni. Myös Anna Vanhalan (2005, 37) tutkimalle kausiasukikommunille Skiexpo oli merkittävin yhteinen kokoontuminen Suomessa.

Messujen jälkeen yleisimpiä yhteisiä kokoontumisia olivat erilaiset vapaalaskukilpailut, mutta mikään niistä ei kokoa yhteen kaikkia suomalaisia hiihtopummeja. Seitsemän informanteista oli joskus kilpaillut vapaalaskukilpailuissa, ja yksi suunnitteli niihin osallistumista. Osa kilpailuihin osallistuneista mainitsi jonkun vapaalaskukilpailun kuuluvan vuotuisiin kokoontumisiinsa. Yleisimmin mainittiin Gilbbsjavri Freeride, joka on Suomen vapaalaskuliiton järjestämä vapaalaskun Suomenmestaruuskilpailu Kilpisjärvellä. Tehdessäni kenttätöitä keväällä 2004 Kilpisjärven kilpailuissa paikalla oli kuusi informanttia, kaksi järjestelytehtävissä ja tuomareina sekä neljä kilpailemassa. Kaikki kilpailuun osallistuvat eivät ole Alppien kausiasukkeja, vaan mukana on myös paljon sellaisia vapaalaskijoita, jotka eivät ole viettäneet kanttakaan Alpeilla.

Kilpisjärven kisojen edeltäjänä olivat Pyhätunturilla vuosina 1999 - 2002 järjestetyt Kukkulan kuningas -kilpailut, joissa ratkottiin paremmuuksia skicrossissa, erilaisissa hyppylajeissa kuten big airissa, QP:ssä ja slopestylessä sekä vapaalaskussa. Paras jokaiseen lajiin osallistunut laskija kruunattiin Kukkulan kuninkaaksi. Kilpailut keräsivät yhteen hiihtopummeja ja kotimaassa

laskevia new school -hiihtäjiä sekä ratalaskijoita ja kumparelaskijoita aina maajoukkuetta myöten. Moni informantti oli ottanut osaa tapahtumaan, joko kilpailijana tai järjestäjänä. Kukkulan kuningas -kilpailujen siirryttyä Himokselle hyppylajien osuus korostui, koska rinteiden ulkopuolella tapahtuvaan laskemiseen ei Himoksella ole tarvittavan haastavia puitteita eikä yleensä riittävää luonnonlumipeitettäkään. Edellä mainituista syistä vapaalaskijat siirtyivät kilpailemaan Kilpisjärvelle. Yksi informantti, jonka harrastustausta oli hyppy- ja freestylehiihtopainotteinen, osallistui vielä keväällä 2003 Kukkulan kuningas kilpailuihin Himoksella.

Muita vuotuisina kokoontumisina mainittuja vapaalaskukilpailuja olivat suomalaisten kausiasukien järjestämä Finnish Open La Gravessa ja suuret ylikansalliset kilpailut Verbier Extreme Sveitsissä ja Redbull Snowthrill Chamonix'ssa. Kilpisjärven kilpailujen kuten Finnish Openin asema vuotuisena tapaamisena on siinä mielessä mielenkiintoinen, että edellinen järjestettiin keväällä 2004 vasta toisen kerran ja jälkimmäistäkin on järjestetty vasta vuodesta 2001 lähtien. Tilanne kertoo kentän jatkuvasta muutoksesta. Näkemystä vahvistaa vielä molempien kilpailujen historian päättyminen ennen tutkimukseni valmistumista. Finnish Open pidettiin viimeisen kerran vuonna 2004, koska seuraavana vuonna sen järjestänyt kausiasukikommuuni hajosi. Kilpisjärven kilpailut järjestettiin toistaiseksi viimeisen kerran keväällä 2006. Tänä vuonna kilpailuorganisaatio järjestää kansainvälisen kutsukilpailun Norjan puolella Tamokdalenissa (ks. Artixtamok.com).

Hiihtopummeilla on useita pienempiä vuotuisia tapahtumia, mutta mikään niistä ei kerää yhteen kaikkia kausiasukkeja. Monilla informanteilla on oma suosikkinsa kotimaan hiihtokeskuksista. Etenkin tämä pätee niihin kausiasukkaisiin, jotka toimivat alkuvuodesta hiihdonopettajina kotimaassa. Usein suosikki on jokin Lapin suurista keskuksista kuten Ruka, Pyhä tai Ylläs. Osa informanteista ilmoitti jonkin suosikkikeskukseensa liittyvän tapahtuman kuuluvan vuodenkiertoonsa. Sellainen saattoi olla hiihtokeskuksen avajaiset, päättäjäiset tai hiihtokoulun kesäinen tapaaminen. Vaikka kokoontumisiin saattoi osallistua muitakin hiihtopummeja, oli niiden perusta yleensä muuta kautta luoduissa sosiaalisissa kontakteissa:

IK: No, onks sulla jotain semmosia vuotusia tapahtumia, missä sää aina tapaavat käy?

MP: Jaa-a. Vähän toisin sanoen kun se työ on sanellu sen, että millon on missäkin päin maailmaa, niin ei pysty pitämään sillä tavalla kiinni, mitä kaveriporukalla on tiettyjä juttuja. Että aina joka vuosi menee ja tekee jonkun kesäretken tai talvijutun tai jotain sellasta, niin en oo pystynyt aina lähtee. Mä oon muutaman kerran ollu joissaki sellasissa mukana, mitkä on muuten vuotusia juttuja. Esimerkiksi meillä on aina oppaiden kesäpiknikki heinäkuun viimeinen lauantai. Sitte meidän Rukan maikolla on aina kesällä toivot hiekkaleiri, missä lasketaan hiekkamäkee monot jalassa suksilla. Sit mä oon ollu kahtena kesänä mukana kanoottikursilla, joka vedetty Rukan hiihtoporukalla. (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 6)

Osa vuotuisista tapahtumista oli pienellä kaveriporukalla toteutettavia kokoontumisia. Laskukauden ulkopuolella tavataan satunnaisesti, istutaan iltaa ja saatetaan katsella esimerkiksi talven aikana otettuja hiihtokuvia ja dioja. Vaihtoehtoisesti voidaan mennä kaljalle ja "muistellaan menneitä ja suunnitellaan tulevia hiihtoja" (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 4). Toinen mahdollinen kokoontumisen konteksti on urheilu. Kesäisin, jos on aikaa, mennään yhdessä esimerkiksi kiipeilemään, wakeboardaamaan, melomaan tai retkeilemään. Joskus näistä tapaamisista tulee jonkin pienen kaveriporukan perinne:

JH: Joo, no tota nii Skiexpo. Sitte on öö..heinäkuun viimeinen viimeinen viikonloppu tai elokuun ensimmäinen viikonloppu on Maijan ja Matin (nimet muutettu) häämatka Nauvossa. Se on siitä on tullu perinne. Sinne aina suunnataan. Sinne suuntaa myös muita meidän porukasta hiihtoihmisiä. Lähti siitä, että... ootappas nytte olikohan ne kakstuhatta joo kesällä menivät naimisiin ja sit meitä oli joku, olikohan meitä joku ykstoista tyyppiä siinä avustamassa niitte häitten järkkäämisessä. Tehtiin kaikki ruuat ja systeemit nii sitte ikään ku palkaksi Matti ja Maija kutsu meidä häämatkalle yhdelle mökille Nauvoo. Meillä oli niin mukavaa, niin me silloin päätettiin, että tää on perinne. Sitte me mennään aina häämatkalle. (Johanna Hall s. 1971. H7, 6-7)

6. HIIHTOPUMMIKOMMUUNI ALPEILLA

Hiihtopummikommuuni sosiaalisena ja taloudellisena yksikkönä

Kommuunissa on yhteistalous. Ostoskuitit kasataan purkkiin ja silloin tällöin tilit tasataan.

Täällähän eletään kuin hippiyhteisössä aikoinaan!

Tai ei sittenkään.

Kukaan ei ilmoittaudu kasvissyöjäksi eikä intoile biojätteestä tai pukeudu kirpputorivaatteisiin. Täällä ei asu hinteliä hippejä, vaan riuskoja ja ruskettuneita miehiä, joilla on urheilijan kroppa. Ja ajatelkaa näitä kampeita, kommuunin nurkat ovat täynnä viimeisen päälle hienoja lautoja, telemarksuksia, vaatteita, aurinkolaseja, tennareita, reppuja ja kiipeilyreleitä! Kaikki merkkitarvareita: Millet, North Face, Oakley, Suunto, Quicksilver, Sasta...

Aika cool.

Jotakin vaihtoehtoista tässä elämässä silti on. Pubin yläkerta vaikuttaa nytkin sekasortoiselta matkustajakodilta. Ylimääräiset patjat ja sohvot ovat kovassa käytössä.

Ketä nämä kaikki ihmiset oikein ovat? Kuka on esimerkiksi sohvalla pipoa virkkaava mies?

"Meidän ruotsalaisvahvistus, **Johan Strand**. Se asuu täällä."

Entä tuo?

"**Richard** yöpyy täällä väliaikaisesti, sillä on jotakin kärhämää tyttöystävän kanssa."

Ja tämä sohvalla nukkuja?

"**Kevin**, sillä on joku puolalainen sukunimi. Se asuu täällä."

Entä tuo mies pöydän ääressä?

"Ode, se on Suomesta mutta asuu Chamonix'ssa. Me käydään välillä Nixussa laskemassa, ja ne käy täällä."

No, eipä ole sellaista ongelmaa, ettei näkisi kavereita. Täällä aikuiset miehet nukkuvat jatkuvasti vieressä yhteisissä pienissä huoneissa. (Räty 2003, 54-55)

Reetta Räty kuvaa artikkelissaan hiihtopummikommuunia Verbierissä. Vaikka kommuuni on suomalaisvetoinen, asuu siellä myös muista maista kotoisin olevia hiihtopummeja. Osa informanteistanikin oli asunut kansainvälisissä kommuuneissa, mutta enemmistö oli asunut pääasiassa suomalaisten kanssa. Elämä kommuunissa ei aina ole yhtä iloinen sekamelska kuin Rädyn artikkelissa:

Kämpä oli just semmoinen kauhistus, mitä oli kuulikki. Enää must ei oo siihe. Semmone kaksio, meitä oli siinä kolmetoista. Nukuttii olohuoneen lattialla ja mä luulen, että mä en koko kuukauden aikana nukkunu ehkä pidempään ku aina kolme tuntii semmosissa pätkissä, koska aina heräs siihen, että aa joku astu päälle tai rymys muuten vaan. Tai sit joku heräs aamulla aikasin kuuelta, ku oli lähössä johonkin haikkausreissulle eli heräsit niitten matkassa ja aina sitten joku myös piletiti siihen aamu neljään, niin se oli niin ku aika hajottavaa. (Johanna Hall s.1971. H7, 2)

Ollessani Chamonix'ssa helmi-maaliskuussa 1999 asuin juuri edellisen informantin kuvaaman kaltaisessa kaksiossa. Neliöitä oli 30, ja asukasluku vaihteli neljän ja yhdentoista välillä. Olojen ollessa ahtaimmillaan ruokapöydän aluskin oli varattu nukkumatilaksi, ja vietin muutaman yön nukkuen parvekkeella. Edellä kuvatun kaltaisiin asumisratkaisuihin hiihtopummeja ajaa asuntojen korkea vuokrataso hiihtosesongin aikana. Vuonna 1999 maksoimme 30 neliön kaksioistamme helmikuussa 10 000 frangia ja maaliskuussa 7000 frangia. Frangin arvo oli tuolloin hieman yli yhdeksänkymmentä penniä. Me asunnossa pisimpään viipyneet keräsimme lyhytaikaisilta vierailijoilta tietyn viikkomaksun, jolla kustansimme koko asujaimistolle ruoan. Pitkäaikaisille asukkaille majoitus tuli maksamaan noin 70 frangia yöltä. Vuotta myöhemmin, aloittaessani kulttuuriantropologian opinnot Jyväskylän yliopistossa kalustettu

huone kolmenhengen solussa kustansi hieman yli kuusisataa markkaa eli noin 20 markkaa vuorokaudelta.

Majoituksen hinnat eivät kuitenkaan aina ole olleet yhtä korkealla. Petri Halmeella on kokemusta kausista Alpeilla jo 1980-luvun lopusta. Hän muistelee:

PK: No, alun perin se oli ihan vaan jossain yritti löytää jonkun halvan asumispaikan. Sillon niillä jun..junareissuilla ni siihen aikaan se oli hirveen paljon helpompaa, että helmikuussakin saatto pärähtää johonki kohteeseen ja aina löyty ihan järkevän hintastakin majoitusta. Mutta tuota esimerkiksi Verbier, joka nykyään on jonkun kuukauden päivät semmonen tavella, et sieltä ei yksinkertaisesti suunnilleen majapaikkaa löydy. Niin sillon niin sinne saatto tulla ja kattella tarjonnasta ja valita joku edullinen (naurahtaa). Et se on muuttunu aika paljon hankalammaks varsinkin näis kohteissa just Sant Anttonissa (St. Anton) ja Verbierissä ja tän..myös myös Chamonix (Chamonix). Mutta tuota se oli ihan katto jonkun halvan, yleensä semmosen pienen pensionaatin Itävällassa ja ja tota Verbierissä, Ranskassa sillä puolella sitten pysty vuokraa huoneiston itelleen sitte tai huoneen tai huoneiston... (Petri Halme s. 1964. H3, 3)

Kommuunien lisäksi hiihtopummit majoittuvat yleensä hostelleissa ja halvoissa hotelleissa, mutta väliaikaiseen majoitukseen kelpaa melkein mikä tahansa suojat:

JH: Ööö... kaiken näkösis majoituspaikois on tullu a..oltuu, että niin kun ihan tämmösisistä vuokratuista kerrostalohuoneistoista tommosiin niin kun erillisiin mökkeihin, chaleisiin tai mesoneihin elikkä siis taloihin ja hotelleissa, motelleissa, teltassa, lumiluolassa, oikeestaan ihan mis hyvänsä missä nyt tälle voi ihminen majoittuu että... Joskus on tullu oltuu vähän jossain metriköski tai porttikongissa tai rappukäytäväs tai näi. Mut se on ollu yleensä aina ihan muutaman yön juttu, että yleensä aina on kuitenkin ollu ihan ookoo..ookoo asunnot, katto pään päällä ja jaja elikkä niin kun kaikkes mahdollises. (Jarkko Henttonen s. 1970. H2, 5-6)

Kommuuni ei ole pelkästään taloudellinen yksikkö. Sen kautta rakentuu myös suurin osa sosiaalisista suhteista kauden aikana. Sieltä löytyy seura niin rinteeseen kuin hiihdon jälkeiseen iltaelämäänkin, vaikka kommuunin jäsenet eivät välttämättä kokonaisuudessaan laske yhdessä:

IK: Kenenkäs kanssa sää laskit siellä sitte?

JM: No, varmaan eniten oon laskenu Lampisen Mikon ja Lavian Rikun kans. Tietysti se vaihtelee, koska siinä ku asutaan näin isossa isossa yhteisössä, että siinä koko ajan tulee ja menee porukkaa, niin käytännössä se laskuseura silleen vähän elää, mutta varmaan niin ku Riku ja Mikko on ne, joiitten kans eniten on sitte laskenu. (Janne Mukkala s. 1974. H8, 3-4)

Varsinaisten kausiasukkien lisäksi hiihtopummikommuuneissa asuu paljon lyhytaikaisia vieraita. Joukosta löytyy niin tyttö- ja poikaystäviä kuin jonkun

asukkaan vapaalaskua harrastavia kavereita tai kaverin kavereita, jotka ovat tulleet hiihtolomalle muutamaksi viikoksi. Sen lisäksi kommuuneissa majoittuu esimerkiksi vapaalaskukilpailujen aikaan kausiasukkeja muista hiihtokeskuksista. Lisäksi lyhytaikaiseen asukaskirjoon saattaa kuulua kausiasukkeja, jotka ovat kyseisenä talvena päässeet reissuun vain tavanomaista lyhyemmäksi ajaksi. Joukossa on myös ennestään aivan tuntemattomia laskijoita. He löytävät paikalle internetin keskustelufoorumien kautta, missä hiihtopummeiksi lähtöä suunnittelevat etsivät vapaita majapaikkoja ja missä tyhjää tilaa omaavat kommuunit etsivät asukkaita, mikäli viidakkorumpu ei ole tuottanut tulosta. Liittyminen kommuuniin vaatii kuitenkin yleensä sukulaisuus- tai kaverisuhdetta johonkin pitkäaikaisasukkaaseen. Toinen yhdistävä tekijä on harrastus eli vapaalasku, mutta on huomioitava, että kyseessä ei ole vain pelkkä fyysinen urheilusuoritus vaan myös yhteisen merkitysjärjestelmän jakaminen.

Lyhytaikaisten asukkaiden liikkuvuus luo illuusion yhteisöllisyyden hetkittäisyydestä ja sitoutumattomuudesta. Sitoutumattomuus, hetkittäinen rinnakkaiselo, veloitteiden puuttuminen, uusien ihmisten helppo liittyminen yhteisöön ja samalla tulkittava toiminta ovat Soile Veijolan mukaan turistien yhteisöjen ominaisuuksia. Turistit eivät myöskään ota vastuuta vierailimestaan yhteisöistä (2005, 104). Hiihtopummikommuunia voi pitää turistien yhteisönä rakenteellisessa mielessä eli suhteessa paikallisiin asukkaisiin ja matkailuteollisuuteen. Se ei kuitenkaan ole turistien yhteisö siinä mielessä, että kaikki siellä asuvat sitoutuisivat kommuuniin turistien tavoin hetkellisesti ilman vastuuta, vaikka kommuunissa vietetty aika on kaikille rajallinen, ja siinä mielessä hetkellisyys kuuluu sen ominaisuuksiin. Hiihtopummikommuunin asukkaat voidaan jakaa David R. Unruhin sosiaalisen maailman nelijakoa soveltaen. Kommuunin ytimen muodostavat majapaikan paikallisilta vuokranneet ja siellä koko kauden viettävät sisäpiiriläiset (*insiders*). Vakituiset (*regulars*) asukkaat viipyvät myös pitkään ja maksavat oman osuutensa vuokrasta sisäpiiriläisille. Lyhytaikaisesti majoittuvat henkilöt ovat lähimpänä turistin asemaa suhteessa muihin kommuunin asukkaisiin ja voisivat olla Soile Veijolan ehdottamia turisteja turistien yhteisössä. Vieraita (*strangers*) ovat

puolestaan täysin ulkopuoliset kuten muiden pummikommuunien kausiasukit tai paikalliset asukkaat.

Hiihtopummikommuunissa asukkaiden vaihtuvuus ja yhteiselon väliaikaisuus johtuvat vuodenaikojen vaihtelusta ja asumisen kalleudesta. Lunta on hyvin vain tietyinä aikana vuodesta ja kulujen kattamiseksi majoitetaan lyhyenkin aikaa viivähtäviä vieraita. Heidät otetaan yleensä hyvin vastaan riippumatta siitä ovatko he tulossa kommuuniin pelkästään viikon visiitille vai asumaan koko kaudeksi. Vierailijoille yöpyminen on yleensä halvempaa kuin hotelleissa, ja lisäksi tietyissä kommuuneissa asuminen saatetaan katsoa meriitiksi vapaalaskua harrastavien parissa. Vierailijat saavat myös sisäpiirin tietoa, jota valmiit pakettimatkat eivät pysty tarjoamaan. Tulokkaat perehdytetään rinnealueeseen, vuorilla liikkumisen turvallisuustekijöihin ja vaaroihin sekä hiihtokohteen yöelämään.

Tyypillinen päivä kommuunissa

Kuvaan seuraavaksi tyypillistä päivää hiihtopummikommuunissa. Olen hahmotellut karkean päiväohjelman rungon kaavioon neljä. Kuvaukseni ei ole minkään tietyn kommuunin noudattama vaan ideaalityyppi, jonka olen koostanut omien kokemuksieni ja informanttien kertomusten perusteella. Tarkka kuvaus yksittäisen kommuunin arjesta löytyy Anna Vanhalan pro gradu -tutkielmasta, jota olen myös käyttänyt hyväkseni ideaalityypin luomisessa (2003, 38-42). Lisäksi on huomattava, että päiväohjelma on henkilökohtainen eli kaikki kyseisenä hetkenä kommuunissa asuvat eivät noudata samaa päiväohjelmaa. Kun jotkut lähtevät rinteeseen, eräät suunnistavat töihin rinneravintolaan ja toiset taas saattavat pitää välipäivän pyykkiä pesten.

Olen jättänyt työajat merkitsemättä päiväohjelmaan, koska ne vaihtelevat niin paljon tehdystä työstä riippuen, ettei ideaalityypin luomiseen ole edellytyksiä. Matkaoppaat saattavat olla töissä lähes vuorokauden ympäri kuutena päivänä viikossa. Toisaalta eräillä matkanjärjestäjillä he työskentelevät vain kahtena päivänä viikossa. Ravintolassa blokkarina työskentelevän työvuoro saattaa

Kaavio 4. Päivä hiihtopummikommuunissa

06.00	Haikkausreissulle lähtijät heräävät
08.00	Herätys ja aamupala
09.00	Mäkeen Laskemista
12.00	Lounas repusta Laskemista
16.00	After ski jossakin ravintolassa
17.00	Takaisin majapaikkaan (joillakin After ski jatkuu) Varustehuoltoa, seuraavan päivän laskureittien suunnittelua, ruuan valmistusta, venyttelyä ja yleistä hengailua
20.00	Yhteisillallinen
24.00	Nukkumaan meno
04.00	Viimeiset After ski'n viettäjät saapuvat majapaikkaan

kestää muutaman tunnin päivittäin, mutta alkaa vasta hissien sulkemisen jälkeen kuten Hannu Kukkonen tapauksessa (Räty 2003, 54). Toisaalta talvella 2003 viipyessäni viikon Sveitsin Wengenissä erään hotelli-ravintolan suomalaisten kausityöntekijöiden vieraana kyseisen hotellin ravintolatyöntekijöillä oli parin tunnin laskemisen mahdollistava vapaa iltapäivällä lounaan ja päivällisen kattauksien välissä. Saman hotellin siivoojat puolestaan työskentelivät päivittäin, kun taas Reetta Rädyn artikkelissa Verbierissä hotellisiivoojina työskennelleillä työillä oli töitä vain viikkoturistien vaihtopäivänä lauantaisin (Räty 2003, 61). Työtätekevien kausiasukkien tapauksessa tässä luvussa esitetty päiväohjelman ideaalityyppi vastaa siis parhaiten vapaa-päivän sisältöä.

Päiväohjelma hiihtopummikommuunissa riippuu säästä ja lumitilanteesta. Jos aurinko paistaa ja rinteiltä on löydettävissä puuterilunta, suurimman osan päivästä täyttää laskeminen. Mikäli edellisestä lumisateesta on aikaa, vaatii koskemattoman puuterilumen löytäminen paikallistuntemusta ja vaivannäköä. Hiihtopummit suuntaavat hissittömille vuorille, joiden saavuttaminen vaatii

hiihtovaellusvälineitä¹⁸ ja kiipeilytaitoja. Retkiä suunnitellaan edellisenä iltana tukeutuen sääennusteisiin sekä tietoihin edellispäivien säästä. Puuterilumen säilymiseen pehmeänä vaikuttaa nimittäin tuulen suunta ja voimakkuus, ilman lämpötila ja auringon vaikutus lumeen. Samat muuttujat vaikuttavat yhdessä rinteiden jyrkkyyden ja pohjamateriaalin sekä aikaisemmin sataneiden lumikerrosten rakenteen kanssa laskettavan reitin lumivyöryherkkyyteen ja turvallisuuteen. Suunnittelussa käytetään apuna topografisia karttoja, reitin viimeksi laskeneiden kertomuksia ja hiihtovaelluskirjojen reittikuvauksia (ks. esim. Baud 2002 tai Col 1996).¹⁹ Joskus hiihtovaellus kestää useita päiviä. Toisinaan taas majoitutaan johonkin vuoristomajaan tai lumiluolaan, ja majapaikkaa tukikohtana käyttäen kiivetään ja lasketaan ympäristöstä löytyviä reittejä muutaman päivän ajan.

Kiipeämistä eli *haikkaamista* vaativalle reitille lähteminen saattaa edellyttää aikaista herätystä. Mikäli kommuunissa ei ole vaelluksille lähtijöitä, heräämisen määrittää hissien aukeaminen. Aamupalan aikana yleensä valmistetaan myös mäkeen otettavat eväät, sillä harva kausiasukki syö päivittäin rinneravintoloissa. Jos edellisenä yönä on satanut uutta puuterilunta, hisseillä on oltava hyvissä ajoin ennen niiden aukeamista ja saavutetusta paikasta hissijonossa pidetään henkeen ja vereen kiinni.

Tuoreen lumen puuttuessa rinteeseen ei ole niin kiire. Paras aika laskemiselle saattaa olla iltapäivä, jolloin aurinko on pehmittänyt rinteet sohjoksi. Jossakin vaiheessa päivää pidetään evästauko. *Haikkausreissulla* tämä saatetaan tehdä

---

¹⁸ Alppihiihtosuksissa käytetään kantapäät vapauttavia ja ylämäkeen hiihtämisen mahdollistavia vaellussiteitä ja nousun ajaksi suksien pohjiin kiinnitettäviä nousukarvoja eli skinejä. Lumilautailijat käyttävät lumikenkiä tai minikokoisia vaellussiteitä ja nousukarvoin varustettuja suksia, jotka pakataan selkäreppuun laskemisen ajaksi. Markkinoille on kehitetty myös kaksiosaisia lumilautoja, jotka kahtia halkaisemalla saadaan nousemisen mahdollistava pari suksia.

¹⁹ Kirjoissa on kuvattuna kymmeniä reittejä hiihtokeskusten lähialueilta. Niissä määritellään myös reitin vaikeusaste, mukaan suositeltavat kiipeilyvarusteet ja reitin kulkemiseen keskimäärin kuluva aika. Lisäksi kuvataan reitin selvittämisen kannalta vaikeimmat ongelmakohdat valokuvien sekä annetaan suurpiirteisiä neuvoja suositeltavasta ajakohdasta (kuukausi ja vuorokauden aika), koska reitti saattaa esimerkiksi olla kohtuullisen turvallinen hiihtää puoliltapäivin, kun lumipeite on yön jäljiltä jäässä ja aurikon on vasta sulattanut lumen pintakerroksen pehmeäksi *firniksi*, mutta saman reitin hiihtäminen myöhään iltapäivällä auringon lämmitettyä lumen sohjoksi pohjia myöten voi olla varma itsemurha. Joillakin korkealla sijaitsevilla reiteillä laskeminen puolestaan on turvallista vasta myöhään keväällä, kun satanut lumi on tarpeeksi kosteaa tarttuakseen kiinni jyrkillekin seinämille.

kiivettävän vuoren huipulla, mikäli ylhäällä ei ole liian kylmä tuulen ja pakkasen vuoksi. Hiihtopäivän lopuksi hiihtoalueelta lasketaan alas kylään, jos se on lumiolosuhteiden puolesta mahdollista. Lumirajan ollessa korkealla käytetään hissiä. Hiihtovaellusreitit saattavat päättyä toiseen kylään kauas majapaikasta tai jopa toiseen valtioon kuten Chamonix'ssa, joka sijaitsee lähellä lähes Ranskan ja Sveitsin rajalla. Reitiltä pois suoriutuminen voi vaatia ensin pitkän patikoinnin lähimmälle tielle tai rautatieasemalle ja sen jälkeen liftaamisen tai julkisilla kulkuneuvolla tapahtuvan paluun kotikohteeseen.

Hyvä hiihtopäivä kruunataan after ski -oluilla jossakin ravintolassa. After skin aikana monet hiihtokeskusten ravintolat laskevat hintoja muutamaksi tunniksi hissien mentyä kiinni houkutelukseen asiakkaita. Joskus jostakin tietystä ravintolasta tulee kausiasukien kantapaikka. Piheimmät hiihtopummit juovat tietenkin kaupasta ostettua halpaa olutta asunnolla tai ulkona jossakin aurinkoisessa paikassa. After ski -käytännön yleisyys riippuu paikallisesta kulttuurista. After skin puute ei estä kausiasukkeja nauttimasta, vaikkei meno aivan hillittömäksi ratkeaisikaan:

MP: Huomaa niin ku sillon ku oli Ranskassa töissä ja oli Itävallassa töissä, vaikka Ranskassa ei ollu afterskitä, niin silti oli aina ihan nas..nastaa ja ja käytiin jollaki ehkä yhdellä oluella, mutta ne samat ihmiset, kun on Itävallassa, ne aivan villiintyy sitte iltapäivällä, ku (nauraa) ku ne olosuhteet on sellaset, et sitä vaan niin ku menee...

IK: Siellä on sitä ohjelmaa ja...

MP: ...kuuluu kulttuuriin niin (nauraa) (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 5)

Laskusuunnitelmia seuraavaksi päiväksi hautovat jättävät after skin aikaisin ja palaavat kommuuniin. Juhlatuulella olevat saattavat jatkaa pikkutunneille. Yleensä hekin käyvät jossakin vaiheessa iltaa kommuunissa suihkussa ja vaihtamassa laskuvarusteet menovaatteisiin ennen kuin jatkavat ilonpitoaan baareissa tai yökerhoissa.

Iltaisin kommuunin tärkeimpänä ohjelmana on yhteisen päivällisen valmistus. Talvella 1999 asumassani kommuunissa jokaisella pitkäaikaisella asukkaalla oli oma ruuanvalmistus- ja tiskausvuoronsa noin kerran viikossa. Lyhyempiaikaiset vierailijat osallistuivat apuna ruuanvalmistukseen kykyjensä mukaan. Suosituin ruokalaji oli tomaattipohjainen pasta, johon lisättiin erilaisten kasvien ja kerman lisäksi kalkkunaa, jauhelihaa tai kanaa. Muuta iltaohjelmaa olivat

varustehuolto, venyttely, tulevan päivän laskujen suunnitteleminen ja muissa saman kohteen suomalaiskommuuneissa vierailu. Myös hiihtolehtien lukeminen ja hiihtoelokuvien katseleminen olivat suosittua ajanvietettä. Ylivoimaisesti suosituinta oli kuitenkin hiihtämisestä puhuminen ja hiihtokokemusten jakaminen. Myös informanteilla on samansuuntaisia kokemuksia:

JM: No, varmaan se aika mikä tuota hereilläoloaika, mitä ei olla mäessä, niin puhutaan laskemisesta tai (nauraa) minusta tuntuu, et yleisimmin puheenaihe on se laskeminen. (Janne Mikkala s. 1974. H8, 5)

Asumassani kommuunissa ei tuolloin juurikaan harrastettu seurapelejä, mutta vieraillessani eräässä toisessa kommuunissa talvella 2005 suosituin ajanviette iltaisin oli videopelien pelaaminen ja dvd-elokuvien katselu. Eräs informantti taas kertoi seikkaperäisesti asumansa kommuunin pelaamasta lautapelistä:

PL: No, sitte on tota no, heti ku laskupäivä o ohi, niin siin syyään jotain ja vähän että selviää. Niin ku siellä on tietyt, jotka ketkä tekee ruokkaa. Niin ku Graaves oli, että Majava oli pääkokki ja hyvää ruokaa teki, et sitte illalla syötiin ja sit siinä niin ku pyykättiin vaatteita, ku..kellä oli likaisia. Niin ku venyt..lihashuolto ja tollast tehtiin. Ja sit oli niin ku luki..jos luki kirjaa ja jotkut luki kirjoja ja itekki luki siellä jotain vähä ja sit niin ku ruppikumi oli sellanen kova iltapeli et niin ku sit pelai..pelailtiin niin ku. Ei ollu mitään telkkareita eikä mitään niin ku et se. Oltiin siellä istuskeltiin ja vietettiin iltaa porukalla ja niin ku ju..ker..juttuja mitä oli tapahtunu (nauraa). Porukka kerto niin ku mitä oli tapahtunu, missä oli ollu ja muuta niin ku sellasta niin ku normaalia. Mut niin ku rubbigumi oli se kova kova peli, mitä me pelattiin se on hauskaa.
IK: Minkälainen peli se o? (Panu Lahtinen s. 1980. H12, 16)

Esittämäni kysymystä seuraa edellistä lainausta kaksi kertaa pidempi selostus pelin säännöistä, joiden kertaaminen tässä ei liene tarpeellista. Joskus päiväohjelma ei sisällä lainkaan laskemista. Syitä voivat olla huono sää, fyysiset vammat ja etenkin loppupalvesta kyllästyminen laskemiseen. Näinä *välipäivinä* pestään pyykkiä, harrastetaan muita lajeja kuten kiipeilyä tai lenkkeilyä. Mikäli kommuunin käytössä on edes yksi auto, saatetaan tehdä retkiä läheisiin kaupunkeihin tai supermarketeihin. Vuonna 1999 asuessani kommuunissa Ranskan Chamonix'ssa organisoimme noin kerran kahdessa viikossa sopivana välipäivänä ostosmatkan alas laaksoon läheisen Chalanches'n automarkettiin, josta ostimme elin- ja taloustarvikkeita kerralla noin 500-1000 frangilla. Hiihtokeskuksen pienistä ruokakaupoista ostimme vain täydennyksiä ja tuoretuotteita. Joka-aamuinen rutiini oli myös hakea tuoretta patonkia aamupalalle ja evääksi alakerran kaupan leipomosta.

Laskemisen jaetut merkitykset

Juhliminen ja päihteiden käyttö on yleistä kommuuneissa silloin, kun edellisestä lumisateesta on jo kulunut aikaa, ja vaihtelevan suuntaiset tuulet ovat pieksäneet lumen pinnan huollettujen rinteiden ulkopuolella kovaksi mutta hauraaksi *korpuksi*, jota on erittäin vaikea laskea. Koko kommuuni saattaa ryhtyä viihteelle myös, jos seuraavaksi päiväksi on tiedossa huonoa säätä. Edelle kuvatuissa tilanteissa humalahakuista juomista kutsutaan vitsaillen *kelin tekemiseksi* tai *lumetukseksi*, joista jälkimmäinen tarkoittaa myös hiihtokeskusten tapaa tehdä keinotekoista lunta lumitykeillä. Idea on sama kuin sadetanssissa: lumisade saapuu tai keli paranee juominkien jälkeen, kunhan vain juo tarpeeksi paljon ja pitkään.

Liian kauan jatkuva lumisadekaan ei ole toivottavaa ja vaatii samanlaisia hallintatoimenpiteitä. Esimerkiksi jos hissit sulkevaa lumisadetta on jatkunut jo kaksi päivää, ja sen on luvattu jatkuvan vielä kaksi lisää, päätetään juoda oikein kunnan humalat, koska uskomuksen mukaan seuraavana aamuna aurinko paistaa, hissit ovat auki ja rinteet täynnä puuteria, kun kaikki kausiasukit makaavat krapulassa kykenemättöminä hiihtämään. Edellä kuvattuihin uskomuksiin suhtaudutaan huumorilla, mutta silti iltaisin majapaikoissa saatetaan kuulla tarinoita *eepisistä puuteriaamuista*, jolloin hisseille on raahauduttu krapulassa onnistuneen *kelintekemisen* seurauksena. Toinen samaan uskomukseen liittyvä tarinatyyppe on päässyt Skimbaaja-lehden hiihtopummitestin kysymyksiin. Kysymys numero kuusi kuuluu seuraavasti:

On keskiyö ja olet juhlatuulella. Illan kaunein on kiinnostunut vain sinusta ja päässäsi on melkoinen määrä viinaa. Yhtäkkiä alkaa sataa valtavasti lunta. Mitä teet?

- a) Kiroilet lakeerikenkiesi kohtaloa kahlatessasi lumessa kohti taksia illan kaunein kainalossasi.
- b) Lopetat viinan kanssa läträämisen. Jatkat flirttailua illan kauneimman kanssa ja missaat aamun ensimmäiset tunnit krapulaan.
- c) Menet vessaan ja laitat sormet kurkkuun. Tilaat pannullisen kahvia, jonka tuhoat ja lähdet juhlista viisi minuuttia myöhemmin. Yksin. Kävelet kahdeksan kilometriä kotiin selvitäksesi. Majottaudut yöksi valmiiksi hissien ala-asemalle. (Gunne 1996, 12.)

Suurimmat hiihtopummitestit saa tietenkin vastauksesta c. Halutessasi voit testata oman hiihtopummitestisi, sillä testi kokonaisuudessaan löytyy Liitteestä 3.

Testikysymys kuvaa laskemisen merkitystä vain ja ainoastaan kausiasukkien keskinäisen sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lujittajana. Yhteisyyttä rakennetaan arkisessa puheessa ja tyyppillistä aihepiiriin liittyvää retoriikkaa ovat pummiyhteisöissä liikkuvat sanonnat: ”laskeminen on parasta, mitä voi tehdä housut jalassa” ja ”laskeminen parempaa kuin huono seksi”. Kuva talvesta pelkästään laskemiselle omistettuna aikana täydentyä Anna Vanhalan tekemästä huomiosta tutkimassaan kausiasukkipöytäkirjassa: sen jäsenillä ei kenelläkään ollut kauden aikana irtosuhteita. ”Naisille on sijaa puheissa, mutta käytännössä aika pyhitetään laskemiselle.”, kirjoittaa Vanhala. Puheissa seurustelu on Suomeen liittyvää toimintaa. Aivan näin yksioikoinen tilanne ei sentään ole, sillä jokaisen seurustelemaan kausiasukin tyttöystävä kävi kauden aikana kommuunissa vierailulla. Kommuunissa asui tutkijan lisäksi vain miehiä, ja Vanhalan mukaan alle puolet sen asukkaista seurusteli. (Vanhala 2003, 48.)

Omat havaintoni Chamonix’sta vuodelta 1999 olivat hieman erilaisia. Yritystä intiimiin kanssakäymiseen vastakkaisen sukupuolen kanssa oli ajoittain paljonkin, mutta yleensä vain silloin, kun hissit olivat pidempiä aikoja kiinni lumimyrskyjen takia eikä laskeminen ollut mahdollista. Joskus yritys johti tulokseen. Asumassani kommuunissa syntyi myös yksi lyhyt romanssi kahden asukkaan välille. Silti eräs kommuunin suosikkihokemista oli Skimbaaja-lehden mainospaidasta lainattu lause: ”If I sleep with you tonight it doesn’t mean I’ll ski with you tomorrow”. Erot irtosuhteissa kahden kohteen välillä selittyvät sillä, että Vanhalan tutkima yhteisö asui pienessä vuoristokylässä, jossa ei ole paljon turisteja, ja Chamonix taas täyttyy talvisin nuorista ruotsalaisista, joille laskeminen ei välttämättä ole matkan päätarkoitus vaan iltaelämä on vähintään yhtä tärkeää. Se vetää kaupunkiin myös suomalaisia kausiasukkeja, jotka ovat kiinnostuneet muustakin kuin laskemisesta. Juhliminen ja bilettäminen eivät itsessään saa negatiivista merkitystä hiihtopummien alakulttuurissa. Joskus runsaskin päihteiden käyttö on sallitua ja jopa suotavaa. Mutta jos juhliminen ajaa tärkeysjärjestyksessä laskemisen edelle, poikkeavan arvomaailman omaavat erotetaan laskemiseen vakavasti suhtautuvista kausiasukeista:

HN: --- nyt tääl [Chamonix] rupee olee jo aika paljo tämmöstä niin ku hengaaajaa, jotka ei välttämättä, niille se laskeminen ei välttämättä merkitse niin kun ihan samaa, et siel on hirveest

just semmost bilehilettä, nii kyl mä huomaan, et kyl mä rupeen sit miettii, et mihinköhän menis ens kaudella --- (Heli Nordenstedt s.1972, H9, 6)

Myös tekoja suuremmilla puheilla leveilevät *wannabe-laskijat* erotetaan laskemiseen tosissaan suhtautuvista kausiasukeista:

PL: --- Et niin ku se on ehkä just kausiasukit, niin ne o ne on laskemassa siellä. Ne ei oo niitä wannabe, et joilla pitää olla [uusimmat ja muodinmukaisimmat välineet]. Ne [kausiasukit] on laskemassa. Ne niin ku on ehkä kattellu ja kuullu kommenttia, et joo tää tää vehe pelaa ja tää o hyvä, et se kannattaa hommata, et se toimii ja muuta. Et sitä sitä kautta niin ku o vehkeet hommattu. Et ei niin ku, että se on kova merkki ja se pitää olla. ---

IK: Joo-o. No, minkäslaisia tälläset wannabeet sitte on?

PL: Ne puhuu paljon (nauraa) ja ei ehkä tee mitään. Että ne o ollu justiinsa se jossakin käyneet ja niin ku silleen niin ku ne haluaa kovasti olla, mutta ne ei niin ku oo. Ei sitä ei sitä osaa selittää. Kyl sen niin ku, jos ite ite laskee niin ku omaks iloks ja niin ku tekee sitä itelleen ja niin ku jos on jonkun tason saavuttanu, niin ei si..sit ei piä mölyä, että niin ku se näkyy näkyy niin ku siinä. Että ei oo mikään kauheen tyrkky ja tolle. Et niin ku tietää, mitä tekee, mitä on, mitä haluaa. --- (Panu Lahtinen s. 1980. H12, 17)

Tekemisen ihannointi ja katteettoman pullistelun paheksunta näkyy toisinaan vapaa-laskijoille ja kausiasukeille suunnatun *Loska*-lehden artikkeleissa (ks. esim. Lavia 2003 b, 21). Extreme-laskijoiden antamia merkityksiä extreme-sanalle selviteltyt Mikael Leppä toteaa, että extreme-heimon keskuudessa tekojen esitleminen tulee suotavaksi vasta, kun ne yltävät tarpeeksi korkealle tasolle (Leppä 2005, 14). Niin *Loska* kuin *Skimbaajakin* raportoi säännöllisesti sivuillaan suomalaisten vapaa-laskijoiden, jotka ovat usein myös kausiasukkeja, suorittamista äärimmäisen vaikeista *extreme-laskuista* (ks. esim. Henttonen 2004, 49; Henttonen 1999 b, 77-80; *Skimbaaja* 3/1999, 12; *Loska* 1/2002, 12). Vaikeiden reittien laskemisella saa arvostusta alakulttuurin sisällä. Lisäksi extreme-laskujen avulla voidaan hankkia näkyvyyttä mahdollisille sponsoreille tai sponsoreita, ellei niitä jo ole. Anna Vanhala (2003, 31) toteaa tutkimastaan kausiasukkkommuunista, että siellä "Hiihtäjän ansioluottelo muodostuu osin siitä kenen kanssa on laskenut ja missä." Extreme-laskujen merkitystä hän kuvailee seuraavasti:

Extreme-laskut ovat laskuja joissa laskettava rinne tai kuru on hyvin jyrkkä, tavallisen laskettelijan silmissä pystysuora, tai lasku joka on jotenkin muulla tavoin vaativa ja vaarallinen tai sekä jyrkkä että vaarallinen. Useat näistä extreme-laskuista ovat hyvin tunnettuja laskupiireissä nimistä ja kuvista. Vapaa-laskijan meriittilista koostuu osin näistä laskuista. (Vanhala 2003, 50.)

Kuuluisimmat extreme-reitit on kuvattu tarkasti ja luokiteltu vaikeusasteen mukaan reittiopaskirjoissa (ks. esim. Baud 2002; Col 1996). Vaikka haastavien laskujen tekeminen on tie asiantuntijuteen ja arvostukseen hiihtopummien alakulttuurissa, kaikki eivät kuitenkaan tavoittele extreme-laskuja. Ainoastaan kolme informanttia kertoi joskus laskeneensa reitin, jonka katsoisi kuuluvan extremen-laskujen joukkoon. Lisäksi tiedän kahden muun informantin laskeneen reittioppaissa kuvattuja extreme-reittejä, mutta kyseiset laskut eivät tulleet puheeksi haastattelujen yhteydessä. Yksi informantti, joka kertoi laskeneensa extreme-reitin, oli joutunut tilanteeseen virheellisen reitinvalinnan seurauksena eikä kokemus ollut miellyttävä:

IK: Sen määkin oon huomannu..sen huomannu nyt. (Naurahtaa) Tota, onks se sitte ekstreme-urheilua?

JH: Riippuu missä lasket. Minun laskuni ei ole. Minä olen laskenut eläissäni ää..ehkä yhen no, en mä tiä sillai ois voinu ehkä muutamassa muussaki paikassa käydä huonosti, mutta mutta ei nyt ollu kuitenkaan sitä. Yhen kerran oon ollu semmosessa paikassa, että sitä voi sanoo, että se oli sitä ekstremeä ja se ei oo mun laji. Ää..koska sillai että aina voi sattua pahasti, jos menee pieleen, mutta sieltä ei ois päässy pois jos...tai ei istuis tässä, jos ois menny pieleen. Ja minä en siitä tunteesta pitänyt.

IK: Joo-o. Minkälainen tilanne tää sitte oli?

JH: Kämmi. (Nauraa). Meillä oli tarkoitus..me haikattiin semmonen kuru ylös ja oli tarkoitus sitte laskee niin ku ikään ku sen vuorenhuipun niin ku pohjospuolelle alas. Meillä oli vähän köyttä mukana ja sillain, mutta voi voi sepä oli liian lyhyt ja voivoivoi eipä sitä suunu siellä tehtyä ständiäkään ja eihän me päästy sinne toiselle puolelle ja sitte Räsäsen Jukka ilmotti, että se on muuten nyt semmonen juttu, että me joudutaan laskee tää sama kuru alas ja minä olin sillain, että klups. Kaikki sanoo, että mun naama oli menny valkoseks, minä löin takamukseni siihen harjanteelle ja sanoin Skipelle, että anna rööki. Poltin sen siinä ja mietiskelin asioita uuestaan. Sittenhän mä..Skipe meni ensin ja katteli, että tuossahan tuo menee, onhan tuo aika jyrkkää, mutta siinä se menee ja Antti laskee seuraavana ja sitte siinä tuli se ku siinä oli sillai vähän kaartuvia, just ennen ku laskija hävis näkyvistä, niin se jyrkkeni tosi paljon ja kapeni ja mä katoin, että hups Antti rupes luisuttelee suksia ja näyttääpäs vaikeelta ja siinä vaiheessa mä aattelin, että okei mä en pääse täältä alas. Niin ei ollu paljon vaihtoehtoja. Kyllä minä sieltä alas tulin. Tässä istun, mut tota mutta ei se mitenkään kivaa ollu. Siinä oli semmonen hillittömän jyrkkä kuru, joka päätty semmoseen pystysuoraan seinään sillain oisko siinä ollu parisataa metriä pudotusta jäätikölle. Ja sitähän just pojat sano mulle, että muista Johanna ihan oikeesti, et nyt ei saa kaatuu, et jos kaadut niin se on huiskista ja morientes. Ja sitte siinä oli semmonen pieni kalliokieleke, joka piti ylittää että pääsi sitte niin ku toiselle puolelle sitä kurua, että pääsi taas niin ku turvallisille vesille ja mä muistan sillon kun me kiivettiin ylös se kuru, niin mun mielestä se kalliokiipeilypätkä siinä oli jossain määrin semmonen kuumottava, mutta sitte ku mä olin tullu sen ek..yläkurun niin ku siihen kallion kielekkeelle ja sitte ku minä tarrasin siinä sormilla siihen kallioon, niin minä en oo tuntenu varmaan ikinä oloani niin turvalliseksi (nauraa). Sitte mä totesin, et tää taitaa olla sitä ekstremeä ja mulla ei oo kivaa (nauraa). Ne on muitten ihmisten asioita kuin minun. (Johanna Hall s. 1971. H7,8)

Kertomuksesta välittyä myös informanttien näkemys, että extreme on subjektiivinen kokemus. Joku voi tuntea tietyn rinteiden laskemisen äärimmäisen vaaralliseksi, vaikka jollekin toiselle se on täysin arkipäiväistä ja turvallisen tuntuista. Taitojen karttuessa äärimmäisyyden kokemisen raja siirtyy yhä

haastavampiin reitteihin. Extreme-kokemuksen subjektiivisuudesta on kirjoittanut myös Mikael Leppä pro gradu -tutkielmassaan (Leppä 2005, 8-9, 54-55).

Informanttien mielestä extreme-sana on kokenut inflaation, kun se on yhdistetty urheilumarkkinoinnissa mitä erilaisimpiin lajeihin. Tätä mieltä olivat myös sponsoroidut laskijat, vaikka heille medianäkyvyys on tärkeää. Informanttien näkemys on tässä suhteessa lähellä Joanne Kayn ja Suzanne Laberge'n (2003) tutkimien yhdysvaltaisten vapaa-laskijoiden kokemusta extreme-sanan kaupallistumisesta ja valtavirtaistumisesta. Suomalaisten kausiasukkien vastaus valtavirtaistumiseen ei kuitenkaan ole luopuminen extremehiihto-sanasta ja sen korvaaminen vapaa-hiihdolla kuten Kayn ja Laberge'n (2003, 282-283) mukaan on tapahtumassa Yhdysvalloissa. Suomalaiset hiihtopummit eivät halua luopua extreme-sanasta kokonaan vaan he määrittelevät sen entistä tarkemmin, sillä he katsovat omaavansa asiasta parempaa tietoa valtavirtaan verrattuna:

IK: Mitenkä entäpä sitten tota niin onko se [informantin laskuharrastus] extreme-urheilua?

JH: Äää... voi olla, mutta ei välttämättä oo. Extremen määritelmä on niin sanotusti hiukan hakusessa useimmilla ihmisillä. Mut et jotkut siis harrastaa myöskin tämmöstä äärimmäisyysurheilua ja ja tota ja on on olemassa jotakin, mitä voi sanoa extreme-hiihdoks, extreme-lumilautailuks, extreme-surffaukseks tai kiipeilyks tai no, skeittauksen kanssa se on vähän niin ja näin. Mutta tota muttamutta siis lähellekään kaikki, jotka sanoisin itseasias näin niin kun extreme-hommien harrastajaa on tästäkin niin kun jengistä nii..niin mitkä niin kun vuorilla pyörii niin niin se on niin kun hyvin pieni porukka loppupeleis. Et se on niin kun jos vaik Suomes on sata aktiivista semmosta ns. hiihtotyyp..hiihtopummityyppi tai lumilautapummityyppi, jotka liikkuu paljon vuorilla, niin niistä on extreme..extreme-laskemista oikeesti harrastunu ehkä viis tai kymmenen. Et ei se oo mikään niin kun semmonen niin kun synonyymi tälle toiminnalle se extreme.

IK: No, minkäslaista mitäs tää extreme..ee..laskeminen sitten on?

JH: No, kuitenkin niin kun mun mielest niin kun exreme, äärimmäisyysurheilu, jos sen nyt kääntää joku niin. Se on luonnonolosuhteis tapahtuvaa niin kun erittäin hengenvaarallista jonkin lajin harrastamista. Et ei esimerkiks vaikka tietysmä mieles jonkun formula ykkösen ajaminen on aika äärimmäistä, niin mä en silti laske sitä ite, joku toinen voi ajatella niin ää..laskee sen niin kun extreme-urheilulajiksi. Eee..sitte sitte taas joku skeittaus vaik tai varsinkin joku inlain rullaluistimilla vetäminen niin kaikkihan sitä sanoo extreme-lajiks, jotkut ei. Mut mä nään sen niin kun ei tapahdu semmosissa kontrolloimat..ihmisen kontrollin ulottumattomissa olevissa olosuhteissa vaan se on aina niin kun jossain tehdyssä valmiiks tehdys paikas. Jossain niin kun näitten olosuhteiden puolesta voi varsinaisesti mennä mitään pieleen tai tapahtua jotain katastrofaalista. Niin kun esimerkiks vuorilla voi tulla lumivyöryjä tai muuta. Se on niin kun hommaa, jossa sä luonnon..luonnon elementtien armoilla temässä jotain jotain semmoista, mikä on niin kun noin niin kun potentiaalisesti todella vaarallista. Että se kun niin kun delaamisen riski on, jos sä teet jotain jotain väärin tai hölmöilet jotain, on suurempi kun sanotaan yks prosentti tai jotain vastaavaa, joissain tapauksissa vähän korkeempiki. Ja sit se sun oman tietotaidon ja osaamisen avulla sä niin kun vältät sen kauhean kohtalon täysin. Tai sitten teet jotain jotain tyhmää, etkä vältä. Et joku niin kun esimerkiks Mont Everestille (Mount Everest) kiipeily on mun mielestä extreme-urheilua, Etelänavan Etelänavalle hiihtäminen on mun mielestä extreme-urheilua eee... vaikka Englannin kanaalin yli uiminen on extreme-urheilua, jossei sulla oo sitä turvavenettä siinä vieressä jeesaamassa sua. Sitte vaikkapa vaikkapa niin kun beis-

hyppääminen ehottomasti on extreme-urheilua, vaikka sitäkin on niin kun aika monen tyyppistä. Tommot..tommost toimintaa se mun mielest on.

IK: Oot sää harrastanu tällasta ex..extremelaskettelua?

JH: No, muutaman kerran. Että en itseasias kauhean montaa kertaa. Ehkä jonkun kymmenen tai kaksikyt kertaa voin voin niin kun sanoa tehneeni jotain minkä mä laskisin tän urheilun ääri..äärisuoritukses jollain lailla. (Jarkko Henttonen s. 1970. H2, 14)

Suomalaisten hiihtopummien merkitysjärjestelmässä extreme-sanan käyttö rajataan siis todellisiin äärisuorituksiin, joihin sisältyy merkittävä kuoleman tai vakavan loukkaantumisen riski. Näkemys on ominainen eurooppalaiselle extreme-hiihtoliikkeelle, jonka vaikutus suomalaisten hiihtopummien alakulttuuriin näyttäisi tässä suhteessa olevan amerikkalaista vapaahiihtosuuntausta merkittävämpi.

Vaikka extremelaskuja käytetään hiihtopummien keskinäiseen erotteluun, niin ne sekä rinteiden ulkopuolelle tehtävät haikkausreissut erottavat hiihtopummit hiihtokeskuksissa korkeintaan viikon tai kaksi viipyvistä pakettimatkalaisista eli *turisteista*. Reetta Rätty kuvailee artikkelissaan, kuinka hiihtopummien laskeminen eroaa turistien harrastamasta laskettelusta:

Puolen tunnin kiipeämisen jälkeen ollaan perillä. Ison, kulhomaisen vuorenrinteen, *superbowlin*, harjalla.

Alppien takamaastoissa, kaukana turistirinteistä, on huikean kaunista. Joka puolella on koskematon lunta, kevyttä puuterilunta. Aurinko on kirkas, taivas loistaa turkoosina. Sieltä täältä paistaa kallioita, ihan kuin valkoisissa vuorissa olisi tahroja. Tällaisia maisemia näkee yleensä vain hiihtovaate-esitteissä, ulkomaisissa mainoksissa tai lumilautavideoissa. ”Tämä on *niin* hieno fiilis”, Hannu hehkuttaa. ”Voi katsoa kaukaa, kun muurahaislaumat menee rinteissä ja me ollaan omassa rauhassa.” (Rätty 2003, 55-57.)

Ero tehdään myös puhumalla, sillä turistit ”vetää sitä tampattuu rinnettä pitkin, plaanailee vaan” toisin kuin kausiasukit, jotka ”laskee kunnolla ja kovaa” (Panu Lahtinen s. 1980. H12, 12). Anna Vanhalan tutkimassa kausiasukkipöytäkirjoissa turisti oli kiroana:

Turisti on yhteisön kielenkäytössä ihminen, joka tulee laskettelemaan keskukseen viikonlopuksi, pukeutuu värikkäisiin toppahaalareihin ja on tiellä hissijonossa ja mäessä. Erikoista on, että yleensä tällainen turisti on ranskalainen [Vanhalan tutkimassa yhteisö asui ranskalaisessa hiihtokeskuksessa], turistiutta ei siis määritä kansalaisuus vaan asenne laskemiseen ja laskutaito. (Vanhala 2003, 25.)

Erottautuminen tavallisista turisteista on yleistä itsensä yksilöllisiksi matkailijoiksi kokevien parissa. *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen* artikkelissa

Intiaa kiertävät reppumatkailijat kutsuvat itseään *travellereiksi* erotuksena turisteista (Malmberg 2006, 32). Reppumatkailijoita tutkineen Peter Welkin mukaan juuri tuon eron tekeminen on keskeinen elementti reppumatkailijoiden matkailijaidentiteetin luomisessa. Nimityksen lisäksi ero tehdään teoilla eli matkustamalla mahdollisimman halvalla, mutta ajallisesti kauan sekä suosimalla paikkoja, joihin ei tehdä pakettimatkoja (Welk 2003, 80). Jo Pasi Hannonen (1998, 33-51) on tehnyt reppumatkailijoita käsitelleessä pro gradu -tutkielmassaan saman huomion. Welkin mukaan reppumatkailijat liittyvät erottautumistarpeellaan kautta matkailun historian vallinneeseen symboliseen taisteluun sosiaalisesta ylemmyydestä (*symbolic struggle for social superiority*) (Welk 2003, 84). Soile Veijola taas toteaa, että matkailijat (*travellers*) yhdistyvät brittiläisten aatelisnuorten *Grand tour* -oppimatkoihin ja eurooppalaisiin löytöretkiin. Turismi taas liittyy teollistuneen massayhteiskunnan vapaa-ajan viettoon. Erottautumisellaan hiihtopummit toisintavat tätä vastakkain asettelua. (Veijola 2005, 99.) Aristokratian näkökulmasta massat ovat aina kuluttaneet väärä asioita ja matkustaneet väärällä tavalla eli turistina. Puheiden ja laskemistavan ohella suomalaiset kausiasukit erottautuvat *turisteista* myös noudattamalla hiihtopummin vuodenkiertoa.

Kun Lonely Planetin kaltaisten matkailuohjelmien ja opaskirjojen seurauksena reppumatkailusta ja reppumatkailijoiden suosimista syrjäisistä kohteista on tullut yhä suosituimpia, on syntynyt tarve tehdä eroja myös reppumatkailijoiden keskuudessa. Todelliset *travellerit*, jotka kokevat matkustamisen elämäntavakseen (*traveling as 'way of life'*), vetäytyvät yhä syrjemmälle erottautuakseen nuorista juhlimiseen keskittyvistä reppumatkailijoista (*the young party backpacker*). (Welk 2003, 81-84, 89.) Samanlainen alakulttuurin sisäinen erottautumisen tarve ajaa myös hiihtopummeja ruuhkaisissa hiihtokeskuksissa. Laskettelumatkailun suosio on kasvanut, ja uudet välineet kuten lumilauta ja vapaalaskuun erityisesti suunnitellut sukset ovat helpottaneet entistä kokemattomampien laskijoiden siirtymistä rinteiden ulkopuolelle. Siinä missä *travellerit* etsivät yhä uusia kokemattomia kohteita erottautuakseen *party backpackers*-reppumatkailijoista hiihtopummit pyrkivät laskemaan vaikeita extreme-reittejä, joihin kaikkien *wannabe*- ja *bilehilehiihtopummien* saati sitten *turistien* taidot eivät riitä. Jos keskukset olisivat ruuhkattomampia, ja

koskematonta puuterilunta olisi tarjolla aina hissien läheisyydessä, huomattavasti harvempi kausiasukki tekisi haikkausreissuja *takamaastoihin* tai extreme-reiteille. Päätelmä on hiukan yksioikoinen sillä, extreme-reiteille laskijoita ajaa myös halu kehittyä laskijana, motiivi, joka alun perin on tuonut heidät kausiasukiksi Alpeille.

Erottautumista tärkeämpi houkutin haikkausreissuille ja rinteiden ulkopuolella laskemiselle on *puuterilumen* laskeminen kokemuksena. Yksitoista informanttia mainitsee laskemisen yhteydessä *puuterilumen* tai *syvän lumen*. Kuudelle heistä se on parasta laskemisessa.

IK: No, mikäs laskemisessa on sitte kaikista parasta?

SL: No, ihan kaikkein parasta on silloin kun on tullu hyvin lunta ja pääsee pölyttää puuteria. Se on tietenkin ihan parasta, mut sitähan ei ole aina suinkaan. Maisemat vaikuttaa tosi paljon, vauhti, tavallaan vapauden tunne ja... kavereitten kanssa oleminen ja tolleen yleinen harrastaminen.

IK: Ooo... ootappas nyt... mikäs siinä puuterin laskemisessa sitte on hyvää?

SL: Noo..sitä vois aika pitkälti verrata johonki surffaamiseen. Se on niin sellasta, siin vaan liitelee. Tai en osaa selittää. Ei sellasta ole joka paikassa. Sä löydät sitä. Jos oot Suomessa, niin harvemmin pääset laskee puuteria, sillee et on niin ku todella paljon lunta. Ja tuol, ei tietenkään aina, mut kyllähän tuolla nytte usein tulee hyvin lunta ja pääsee laskemaan hyviä paikkoja ja siis se on ihan jotain eri ku laskee jotain rinnettä tai huonoa lunta. Yleensä vaan huutaa suoraa huutoa ja laskee ihan täysil. (Sanna Lauren s. 1980. H4, 9)

Uutta puuterilunta saisi olla rinteessä mielellään niin paljon, että se käännöksiä tehdessä lentäisi pään yli antaen *face shotteja*:

IK: No, minkäslainen on hyvä lasku?

JH: Ei pysty määrittelemään, koska ne voi olla niin erilaisia. En mä, en pysty vastaamaan. No, just sillain ku voi olla niin sitä älyttömän hyvää fiilistä. Totta kai sillai, että mimmonen on hyvä lasku. Yhen kerran Chamoniissa sellanen hillitön pyydäkenttä, jonka vetäsin ihan yksin ja oli niin paljon lunta, et mä en nähnyt mitään, mutta ei ollut kyllä kuulemma muakaan näkynyt. Semmonen lumipölyy vaan joka eteni. Semmonen on aika hyvä lasku (nauraa). (Johanna Hall s. 1971. H7, 10)

Edellä kuvatuissa olosuhteissa kuiva puuterilumi tunkeutuu hienona pölynä hengityselimiin, ja hyvinä puuteriaamuina vitsaillaankin, että riinteeseen pitäisi ottaa *snorkkelit* eli sukellusmaski mukaan, jotta hengittäminen olisi helpompaa. Vaikka informantti onkin puuteripölyyn keskellä yksin, ei laskeminen ole pelkästään henkilökohtainen kokemus, vaan se ja sen merkitys jaetaan muiden laskijoiden kanssa:

IK: Joo-o. Oiskos sulla joku paras laskettelumuisto?

MP: Niitä nyt on aika paljon, tosi paljon... Parhaimmisto on ehkä viime talvisia juttuja, kun ensin skinnataan pari tuntia semmoselle huipulle, minne ei todellakaan hissillä pääse, kauaksi. Ja sieltä löytyy sitte jäätikkö, joka on mukavasti kallellaan ja semmonen kaheksakytä senttii puuterilunta, jossa ei oo kukaan käyny viikkoihi. Sieltä sitte saa laskee reilun kilometrin verran vertikaalia siis tosi pitkää hiihtää. Kevät firniä siellä toisella seinällä, missä vähän kääntyy se reitti. Sitte tullaan semmoseen laaksoon, josta luritellaan mettän keskellä sellasta polkua poies alas ihmisten ilmoille. Ollaan käyty takana, kaukana. Ja kaveriporukalla hyvien hiihtäjien kanssa. Siinä on semmosta yhteistä fiilistä. (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 9)

Evästuolla, afterskissä tai viimeistään illalla majapaikassa kokemuksia vertaillaan. Puuteripatjan syvyydestä puhuttaessa käytetään mittana laskijan kehoa. Laskettiin joko *nilkan*, *polven* tai *vyötärön syvyyistä pyydaa*. Kahdeksankymmentä senttimetriä on jo todella paljon, mutta vähempäänkin tyydytään, jos olosuhteet ja laskuseura on ollut muuten kohdallaan:

PL: Paras laskettelumuisto? No, ehkä silleen niin ku paras ja niin ku hienoin siinä mielessä olis sillo eka ekan kerran ku olin Graaves käymässä niin oltiin niin ku oli Finnish Open. Kol du Lautaretissa käytiin laskee. Ku sillon niin ku kokonaisuutena se päivä niin ku käyti lask..Kol du Lautaretis käytiin. Lähettiin haikkaamaan. Aamul mentiin. Katottiin mäki. Lähettiin haikkaamaan ylös. Siinä niin ku se..seitsemänsataa korkeuserometrii haikattiin mäen päälle. Lask..sitte oli niin ku se oli vähän niin ku kisatyyppinen, mut ei siellä mitään kisailtu. Kuhan vaan laskettiin ja kuvattiin vähän ja kaikkee tollasta tehtiin. Et jokainen teki sen oman suoritukse. Niin ku et oli niin ku se mäki oli että ekaks oli niin ku vähän kuluaa..kuluuaria oli tälleen, että laskettiin siitä. Laski siitä ja sit pääs niin ku isolle kentälle lojottelee. Et se oli niin ku se oli kokonaisuutena niin niin helkatin hieno mäki ja lumi, no se oli hyvää sitä ei mitää kauheeta paupau-meininkii, mut oli pehmeet lunta, hyvää lunta laskee. Et se oli niin ku kokonaisuutena sillo se on niin ku ehkä paraimpia muistoja, mitä on. (Panu Lahtinen s. 1980. H12, 14)

Anna Vanhala (2003, 51) on huomionnut laskusuoritusten valo- ja videokuvaamisen tärkeyden tutkimassaan kausiasukkommuunissa. Hänen mukaansa kuvia otetaan omaksi iloksi, sponsoreita varten sekä osoitukseksi muille laskijoille siitä, mitä talven aikana on tehty. Kommuunissa kuvien katseluillat olivat suosittu ajanvietemuoto iltaisin. Kuvatut asiat paljastavat, mitä yhteisössä pidetään tärkeänä:

Kuvissa esiintyy lähes poikkeuksetta hiihtäjä, joka laskee tai sitten jokin muu seikka kuvassa viittaa laskemiseen: sukset, vaatteet, laskulasit jne. Toinen yleinen elementti on tietysti lumi, mutta ei mikä tahansa lumi. Kuvissa esiintyy useimmiten puuterilunta, kevyttä, vastasatanutta lunta. Hiihtäjän lisäksi suosittuja kuvauksen kohteita ovat maisemat, lumiset vuoret ja luminen metsä. Tähän tiivistyy se mitä yhteisössä arvostetaan: laskeminen, puuterilumi ja vuoret. Kuvilla halutaan kertoa rakkaudesta niihin. (Vanhala 2003, 51.)

Omalla kohdallani Vanhalan havainto pitävää paikkansa turhauttavan tarkasti. Etsiessäni kuva-arkistostani kuvitusta tätä tutkielmaa varten huomasin, ettei minulla ole juurikaan muita kuin laskemista tai maisemia esittäviä kuvia. Kuvat

evästauoista, välipäivien kauppareissuista, ruuanlaitosta ja jopa afterski-illoista loistivat poissaolollaan. Talven 1999 ahtaasta kommuuniasumisesta löytyi yksi sisäkuva. Se ei kuitenkaan esittänyt keittiön pöydän alla nukkuvaa hiihtopumppia vaan vuorimaisemaa, joka näkyi asuntomme ikkunasta. Majapaikkaamme kuvassa edustivat ikkunapuitteet ja parvekkeemme teräskaide.

Huomio tietyn tyyppisten kuvien arvostamisesta paljastaa, että toimintakeskeisessä ja käytänteisiin painottuvassa hiihtopumppien elämäntyyliä on myös ulkoiseen tyyliin liittyvä puolensa. Hiihtokuvissa, varsinkaan lehdissä julkaistuissa näkee harvoin vanhoja välineitä tai vaatteita. Se johtuu osittain siitä, että hiihtolehtien kuvasisällöstä vastaavat pitkälti vaate- ja välinevalmistajilta sponsoritukea saavat laskijat ja kuvaajat. Tyylin arvostus liittyy myös laskemiseen. Vaikka vapaahiihdossa korostetaan laskijan vapautta valita oma tyyliä, niin yleisesti arvostettuna laskutyylinä pidetään leveillä vapaalaskusuksilla tapahtuvaa kovavauhtista laskemista pitkillä suurpujottelukäännöksillä. Arvostettua on myös hyppiä eli *dropata* kallioilta. Vapaalaskukilpailuissa ja hiihtoelokuvissa tämä tehdään usein täydessä vauhdissa pysähtymättä arvioimaan olosuhteita hyppypaikan yläpuolelle. Lasku tehdään silloin *on sight* eli reitti valitaan vain valokuvien ja rinteiden alapuolelta tapahtuneen tarkastelun perusteella. Lyhytsäteiset ja voimakkaaseen kevennykseen perustuvat puuterikäännökset, jotka olivat suosiossa ennen vapaalaskusuksien tuloa markkinoille, ovat auttamattomasti vanhanaikaisia, ja niitä tehdään korkeintaan retrohengessä. Kuvat eivät kuitenkaan kerro kaikkea. Vauhdikkuuden ohella arvostetaan muitakin asioita:

MP: Kyl mä sanoisin, että mun mielestä hyvä laskija on monipuolinen, riittävän. Erilaisia rinteitä tostavaan suhauttelee. Se on siis hyvin kokenut, hyvä koordinaatio. Laskee vauhdikkaasti, urheilullisesti niin kun sanottais liikunnanopettajamaisella tavalla. Hyvä laskija laskee offareilla tietty. Ja sielläkin sitte ku ne lumiolosuhteet voi olla vaikka minkälaiset, niin on helppoja ja vaikeita lumiolosuhteita. Yhtälaila on helppoja ja jyrkkiä ja kapeita, vaikeita paikkoja, hyppyjä ja hyvä laskija vielä, jos on hyvä laskija, mä voisin sanoa, et mä olen hyvä laskija, mutta silti mä en kykene vielä noihin hyppyihin sun muihin eli mä en ole mikään äärimmäisen hyvä periaatteessa. Sitten on olemassa paljon niitä, jotka on myös äärimmäisen hyviä hiihtäjiä. Mulla on vielä opittavaa.

IK: Öö.

MP: Ja tietysti hyvän laskijan täytyy tietää lumesta aika paljon. Hyvän laskijan täytyy ymmärtää lumiolosuhteet yhtälaila kun säätää, niin että ei lähe hölmöilemään. (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 14)

Yleisimmäksi hyvän laskijan piirteeksi katsottiin rauhallisuus ja omien rajojen tunteminen. Hyvä hiihtäjä ei hiihdä paikoissa ja olosuhteissa, joista ei tiedä selviytyvänsä. Hyvä hiihtäjä ottaa myös muut huomioon eikä riskeeraa laskutoverien turvallisuutta kärsimättömyydellä tai huolimattomuudella. Laskeminen tapahtuu usein ympäristössä, joka on täynnä riskejä. Siksi laskuseuraan ei kaivata mukaan *sähliä* tai *suhareita*, jotka hätäilemällä luovat lisää vaaroja:

HN: Hyvä laskija? Monipuolinen, öö pystyy laskee kaiken näkösiä niin ku lumiolosuhteita ja maastoja. Öö..ottaa kanssalaskijat huomioon ja tota noin niin... Siinä oikeestaa. Lähin..lähinnä semmonen jonka kans on niin ku tosiaan hyvä hyvä laskee, et ei tarvi..et on sellaset niin kun jo sisäänrakentuneet pelisäännöt, ettei tarvi niin ku koko aikaa olla, jos ollaan just jossain niin ku takamaastossa, et sun ei koko aikaa tarvi kattoo, et apua, no meneeks se nyt tuolta ja odottaaks se nyt, että se on niin ku hirvee esimerkiks laskee jonku suhareitten kanssa, jotka ei niin ku todellakaan kato, et onko se heikoin lenkki tulossa sielt mukana tai tai näin et tota noin niin.. Semmonen muut huom..muut huomioiva ja tarkka, asiansaosaava. (Heli Nordenstedt s. 1972. H9, 11)

Sisäänrakennetut pelisäännöt viittaavat tiettyihin yhteisesti jaettuihin laskemisetiketteihin, joita noudatetaan rinteiden ulkopuolella laskiessa. Hitaampien laskijoiden odottamisen ohella etikettiin kuuluu laskeminen yksi kerrallaan lumivyöryherkillä alueilla. Laskuvuoroa odotetaan turvallisiksi koetuissa paikoissa esimerkiksi harjanteilla tai kivien suojassa poissa laskulinjalta, jolloin laskuvuorossa olevan laskijan mahdollisesti laukaisema lumivyöry ei pääse hautaamaan muita allensa. Toiminta ei kuitenkaan saa olla liian turvallisuushakuista, sillä vaarana on silloin hauskuuden menetys:

IK: No, minkäslainen on hyvä laskija?

AM: No, se on sellanen kaveri, joka osaa kaikki nämä lajit. Periaatteessa osaa laskee kaikilla välineillä ainakin jollainlailla ja tuntee lumen hyvin ja tuntee olosuhteet ja sillä tavalla tuolla on pakko olla jonkun verran niin ku nöyränä noissa jutuissa, koska siellä on niin paljon niitä luonnon..luonnontekijöitä, jotka vaikuttaa siihen hommaan. Että pitää olla niin ku malttia paljo ja ja jonkunlainen kipinä tietenkin pitää olla. Että se säilyy se et se ei oo liian semmosta seiftiä, että pakko sitä on niin ku, että se on hauskaa niin, siinä tiettyjä, no en mie sano et riskejä ottaa, mut niin ku järkevissä paikiossa voi niin ku vähän revitellä tai pitää hauskaa niin sanotusti. Mut se et se löytyy semmonen henkilö niin semmonen on hyvä laskija mun mielestä. (Arto Majava s. 1974. H11, 11-12)

7. VAPAA-AIKAA VAI TYÖTÄ?

Vapaa-aika työn vastakohtana

Soile Veijola kutsuu hiihtopummeja vapaa-ajan sankareiksi ja asettaa heidät alppikohteissa lomailevien menestyvien työelämän sankareiden vastakohtaksi (2005, 93.) Tarkasteltaessa hiihtopummien suhtautumista työhön onkin tarkasteltava myös heidän suhtautumistaan vapaa-aikaan, koska laskeminen vapaa-ajan harrastuksena saa hiihtopummien alakulttuurissa keskeisen aseman. Ensimmäiseksi on syytä selvittää tarkemmin käsiteparin työ ja vapaa-aika suhdetta.

Angloamerikkalaisessa vapaa-aikatutkimuksessa on perinteisesti tarkasteltu vapaa-ajan käyttöä väestötutkimuksien tarjoaman tiedon avulla. Vapaa-aika on nähty toimintoina, joita yksilöt tekevät työaikansa ulkopuolella. Vapaa-aika on saanut tutkimuksissa yksilöllisen luonteen harrastettujen aktiviteettien yksilöllisestä valinnasta ja laajasta kirjosta johtuen. Kansainvälisissä ajankäyttötutkimuksissa puolestaan on vapaa-aikaa lähestytty nimenomaan ajan eikä tekemisen kautta. Silloin vapaa-aika on tarkoittanut sekä vapaa-aikaa työn vastakohtana että ”vapaana” vuorokauden aikana eli aikana, jota ei käytetä työskentelyyn, opiskeluun, kotitöihin, syömiseen, nukkumiseen, hygieniaan tai seksuaalisiin tarpeisiin. Tässä näkemyksessä vapaa-aika kaventuu vielä yksilöllisemmäksi ja harrastustoimintaan liittyväksi siivuksi ihmisen elämässä. Molemmissa tutkimustraditioissa vapaa-aikaan liittyvät sosiaaliset suhteet ja vapaa-ajan saamat yksilölliset merkitykset ovat tutkimusfokuksen ulkopuolella. (Liikkanen 2004.)

Sosiologi Mirja Liikkanen (2004) on tutkinut tilastollisesti vapaa-ajan muutosta suomalaisessa yhteiskunnassa 1980-luvulta 2000-luvulle. Liikkasen mukaan vapaa-aika käsitteenä liittyy kiinteästi palkkatyöyhteiskunnan syntymiseen. Teollistuvissa ja palkkatyöhön siirtyvissä yhteiskunnissa 1800-luvulla huolta aiheuttivat vapaa-ajan lisääntyvä määrä ja lisääntymisestä seuraavat sosiaaliset ongelmat. Tämä johtui siitä, että agraarisessa yhteiskunnassa työlle annettiin

moraalinen itseisarvo, ja vapaa-aika oli joutoaikaan eli ajan tuhlausta. Joutoaikana ihmiset eivät olleet tuottavia. Yhteiskunnan muututtua täysin palkkatyöperustaiseksi 1900-luvulle tultaessa vapaa-aikakin tuli sallituksi, mutta sen tehtävänä oli yksilön virkistäminen työtä varten. Myöhemmin vapaa-aikaan on liitetty myös itsensä kehittämisen vaatimuksia, jotka liittyvät vapaa-aikakeskustelun alkuajoista periytyvään moraaliseen debattiin erilaisten vapaa-ajan aktiviteettien arvostuksesta. Vapaa-ajan käsitteen avulla on siten tuotettu järjestystä ja moraalialia palkkatyöyhteiskuntaan. Käsitteenä sen merkitys vaihtelee riippuen ajasta, paikasta ja kulttuurista. (Liikkanen 2004.)

Kauppatieteilijä Anu Valtonen on tutkinut väitöskirjassaan vapaa-aikaa symbolisena konstruktiona, jonka rajankäynti ja neuvottelu on jatkuvaa. Rajankäyntiin kuuluu erilaisiin vapaa-ajan viettotapoihin liitetyt moraaliset arvotukset. Valtonen huomioi, että vapaa-aika on nykyään tekemisen ohella kuluttamista, jolla ilmaistaan henkilökohtaista elämäntyyliä. (Valtonen 2004, 3, 45-47.) Liikkanen puolestaan muistuttaa, että vaikka vapaa-ajan käsite on jatkuvassa liikkeessä ja uudelleen määrittelyn kohteena, on sen perusluonne silti säilynyt. Siksi puhuttaessa vapaa-ajasta nyky-yhteiskunnassa keskusteluun liitetään edelleen moraalialia argumentteja, jotka periytyvät niin agraarista kuin kehittyvän palkkatyöyhteiskunnan arvoista. (Liikkanen 2004.)

Hiihtopummien alakulttuurissa työ ja vapaa-aika asetetaan yleensä vastakohtiksi, mutta ne saavat myös muita merkityksiä ja tietyissä tilanteissa niiden rajoja jopa sekoitetaan. Kesä on työn aikaa, jolloin ansaitaan rahat elämiseen liittyviin välttämättömiin menoihin, mutta myös laskemiseen ja hiihtopummin elämäntyylistä koituviin kuluihin. Kausiasukit, jotka eivät työskentele talvisin hiihtokohteessa, saattavat tehdä kesäisin jopa kahta työtä yhtä aikaa. Tutkiessaan lumilautailijoiden elämäntyyliä Riitta Hänninen teki huomion, että heille rahalla, työllä ja velvollisuuksilla oli vain välinearvo, jonka tarkoitus oli palvella autenttisenä lumilautailijana olemista eli mahdollistaa lumilautailijoiden arvomaailmassa arvostettujen tuotteiden kuluttaminen ja elämäntyylliset valinnat. (Hänninen 2004, 83.) Myöhemmissä tutkimuksissa skotlantilaisten lumilautailijoiden parissa hän huomasi, että elämäntyylliset valinnat eivät liity vain ulkoiseen tyyliin ja kulutukseen, vaan ne voivat myös

toteutua jokapäiväisissä käytänteissä ja tavanomaisesta poikkeavan työuran suunnittelussa. (Hänninen 2006, 56.) Myös suomalaisille hiihtopummeille työllä on välineellinen arvo, jonka tarkoituksena on mahdollistaa kausiasukeille tyypillinen kulutus ja käytänteet eli hiihtovarusteiden ostaminen ja kausiasukin vuodenkierron noudattaminen.

Kesäisin hiihtopummien vapaa-aikaa on aika, jolloin ei työskennellä laskemista varten. Siihen kuuluvat omat harrastuksensa, joista suurin osa liittyi informanteilla liikuntaan. Mieluisiksi lajeiksi mainittiin mm. kalliokiipeily, retkeily, maastopyöräily, rullaluistelu, erilaiset pallopelit, punttisali ja lenkkeily. Lumilautailijat mainitsivat myös rullalautailun ja *surffauksen* eli lainelautailun. Muista harrastuksista suosituin oli lukeminen. Siinä missä työllä oli välinearvo, myös muiden harrastusten nähtiin palvelevan laskemista. Niillä tähdätiin hyvän yleensä hyvän laskukunnon saavuttamiseen:

IK: No, harrastat sä jotain muuta ku laskemista?

JM: No, mä yritän liikkua sillä tavalla, pitää itteni sellasessa kohtuullisessa tai hyvässä fyysisessä kunnossa, että mikä niin ku on oikeestaan tähänny aina siihen, että talavella on heleppo laskee ja heleppo liikkua ja heleppo kiivetä. Sen lisäksi mä kuuntelen musiikkia ja luen hereilläoloajasta niin kyllä koko ajan, jos en tuota ole sitte estynyt jonkun muun toimen vuoksi lukemaan. (Janne Mukkala s. 1974. H8, 5)

Toisinaan tavoitteena oli vaikeiden laskureittien saavuttamisen edellyttävien kiipeilytaitojen kehittäminen:

HN: No, yleensä keväällä on sit vähän käyty sitä kaltsii repimässä [kalliokiipeilemässä], mutta se ei oo..mä teen sitä vaan sen takii, et mä en sit jää niinku jumiin jonnekin pahaan kohtaan jossain Alpeilla, et se ei oo mulla kyllä sellanen intohimo. (Heli Nordenstedt s. 1972. H9, 8)

Anna Vanhala (2003) on pohtinut laskemisen ja työn suhdetta tutkimassaan kausiasukkipummuunissa. Hän vertaa sitä Riitta Jallinojan (1991) tutkimien boheemien työhön, jossa vapaus on itseisarvo. Säännölliseen palkkatyöhön sitoutumaton boheemi voi järjestää muun elämänsä kuten haluaa. Hiihtoyhteisön jäsenet haluavat olla vapaita työn sitoumuksista ja järjestää aikaa laskemiselle. Parhaana työpaikkana pidetään työpaikkaa, johon voi palata vielä muutaman kuukauden hiihtoloman jälkeen. Vanhala korostaa, että kyse on valinnoista (Vanhala 2003, 10, 49). Eräät informanteistani kokivat valinan vaativan luopumista esimerkiksi työurasta:

JH: --- Mut sitte ne ei ne vuoret oo kaikkien ulottuvilla. Se vaatii kuitenkin ehkä no niin luopumista paljosta. Normaalista ehkä vois sanoo. Harvassa on ne hmm..työpaikat, että katoppa ku minä lähen ja nähään tos viien kuukauden päästä. Niin sillai varsinkin jos ajattelee, että sanotaan että että no keikka hommat on asia erikseen, siivoomaan pääsee aina, kaljaa pääsee aina myymään, mutta että jotakin ns. vakkari oikeeta duunia, niin eipä niitä sellasia ole. (Johanna Hall s. 1971. H7, 13)

Vanhala tulkitsee, että laskeminen olisi kausiasukeille työelämän kahlitsevuudesta vapauttava työ. (Vanhala 2003, 10.) Työvertaus ontuu, sillä ainakin haastattelemani kausiasukit, jotka eivät työskentele talven aikana hiihtokeskuksessa, kokevat Alpeilla vietetyn ajan lomaksi. Heillä laskeminen ei tähtää elannon hankkimiseen kuten työ vaan on vapaa-aikaa siinä mielessä, että se on aikaa poissa työstä. Vanhalan vertaus tuo kuitenkin esiin vapaa-ajan saaman toisen merkityksen hiihtopummien alakulttuurissa. Talvella hiihtokeskuksessa laskeminen nimittäin ottaa työn perinteisen paikan päiväjärjestyksessä:

IK: No, entäpä sitten tota niin tuolla kohteessa, jos oot reissun päällä niin mitäs sää teet siellä sitten sinä aikana kun sä et oo laskemassa?

JH: Öö...syön ja lepään ja luen kirjoja ja tapailen kavereita ja siis ihan kaikkee tismalleen samanlaista, mitä ihmiset normaalistikin tekee vapaa-ajallaan. (nauraa)

IK: Eikö laskeminen oo vapaa-aikaa?

JH: Joo, se ei oo. Se on se on niin kun et sillan ollaan duunissa. Mut tota et jos ajatellaan, että et normaali-ihmisel päivärytmi menee nii et se herää aamulla ja käy töissä ja sit illalla sil on vapaa-aikaa, niin muut..muuten toi niin kun hiihtopummin elämä on ihan tismalleen samanlaista, kun normaalin ihmisenkin paitsi, että sen ei oo pakko herätä aamulla töihin. Se menee laskee, jos sitä huvittaa. Tai viettää koko päivän vapaa-aikaa. Jos se menee laskee, nii sit ku se tulee mäest pois niin se viettää vapaa-aikaa. Samanlaist vapaa-aikaa mitä tavallisetkin ihmiset vapaa-ajallaan viettää että... Mitä siellä nyt sitte voi tehdä? Rentoilla ja seurustella ja kokkailla safkaa ja juoda kaljaa ja tämmöstä. (Jarkko Henttonen s.1970. H2, 8)

Hiihtokohteessa ollessa vapaa-aikaa onkin aika jolloin ei hiihdetä, vaikka hiihtämiseen ei liity työn kaltaista velvollisuutta. Edellinen informantti oli toinen niistä lähes ammattimaisista, sponsoroiduista laskijoista, jotka mieltivät rinteessä vietetyn ajan osittain myös työnä. Vapaa-aika laskemisen ulkopuolisena aikana oli kuitenkin tuttu ajatusmalli muillekin informanteille.

Laskeminen käy työstä

Kaikki informantit tekevät jonkilaisen jaon työ- ja vapaa-ajan välille. Termien merkitykset vaihtelevat riippuen henkilön taustasta. Niille kausiasukeille, jotka

työskentelevät myös talvisin hiihtokeskuksessa, laskeminen näyttäytyy työnä tai vapaa-aikana riippuen työn määrästä ja sisällöstä. Verbierissä iltaisin ravintolassa työskentelevälle Arttu Muukkoselle lasien kerääminen on työtä:

After skilla Zürichin suomalaiset olivat paikalla, joten pubin suominurkkaus saatiin vallattua kokonaan. Mukava iltapäivä muuttui työnteoksi, kun toinen lasinkerääjä ilmeisesti unohti ilmoittaa, ettei saanutkaan lääkäriltä vielä lupaa tulla töihin. Parin tunnin työntekeo vapaapäivänä on aika perseestä, mutta minkäs teet. Huomenna onneksi pitäisi auringon taas paistaa. Ei töitä vaikka koko publi kaatuisi, se on varmaa. (Muukkonen, Arttu 7.1.2006)

Työ- ja vapaa-ajan raja on kuitenkin häilyvä:

Niille, joille alkoholi maistuu, työ sveitsiläisessä baarissa on loistohomma - työvuorojen aikana kaikki juomat ovat ilmaisia. Tosin kaatokänniä katsotaan pahalla silmällä, mutta hyvä hiprakka ei ole ongelma eikä mikään. Pubilla on myös niin sanottu staff shot. Kun kello pirisee, jättävät kaikki työnsä ja rientävät tiskille, jossa jokaiselle on kaadettu shotti. Kovimpina juhlailltoina, tai jos on äärimmäisen tylsää, noita kellonkilkutuksia tulee illan aikana yli kymmenen. Party on! (Muukkonen, Arttu 19.2.2006)

Työ- ja vapaa-ajan häilyvästä suhteesta yksi jako on kuitenkin selvä: laskeminen on vapaa-aikaa ja lasienkeräys työtä ilmaisista juomista huolimatta, koska työvuoron sattuessa ei ole mahdollisuus hiihtää, vaikka olosuhteet puuterihiihdolle olisivat mitä mainioimmat. Myös kuutena päivänä viikossa työskentelevä matkaopas kokee laskemisen työajan ulkopuolella vapaa-aikana, vaikka työ sisältääkin laskemista asiakkaiden kanssa:

MP: --- Vapaapäivänä hiihdän toisten oppaiden tai paikan, kylän muitten hiihdonopettajien tai baarityöntekijöitten kanssa, kellä sattuu olemaan vapaata yhtä aikaa, mutta paikallisia hiihtokavereita. --- (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 4)

Työksi laskemisen asiakkaiden kanssa tekee se, ettei laskuseuraa ja ympäristöä voi valita mieleiseseen toisin kuin oikeana vapaa-aikana. Työaikana laskeminen lähenee vapaa-aikaa vain päivänä, jolloin taitavimmat asiakkaat viedään opastetulle retkelle laskemaan rinteiden ulkopuolelle, ja päävastuu siirtyy hetkeksi matkaoppaalta paikalliselle vuoristo-oppaalle:

MP: --- Ja sitte justiin niin niin hiihdonopettajana, ku siellä niin monta työpäivää menee hiihtäessä ja ihan sen asiakasporukan kanssa, että sitä ei sitä asiakasporukkaakaan ei voi valita, mutta sitten on tietysti vapaapäivä ja sanskii-oppaalla on retkipäivä. Sinne tulee ihan virallinen paikallinen opas, mutta sitten vain ne asiakkaat lähtee, jotka ovat oikeestikin hyviä ja laadukkaita, että ne pärjää offareilla ja sit sinne saa lähtee ite mukaan. (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 4)

Lähimmäksi vapaa-ajanomaista hiihtoa työssään pääsi vuoristo-opas, joka hiihti asiakkaidensa kanssa yleensä vain rinteiden ulkopuolella. Hän piti asiakkaiden kanssa hiihtämistä tietyissä tilanteissa jopa palkitsevampana kuin vapaa-ajalla suksimista:

PH: --- Toisaalt ei siit jää aina hyvä fiilis kun huomaa, että tota joidenkin asiakkaiden kans, jotka ei oo ehkä p..osannu aikasemmin ehkä hiihtäny kovin paljo puuteria ja sitte niiden kanssa pääsee näyttää jotain hyvii paikkoi ja ne oikein nauttii ja ensimmäisii kertaa pääsee kokemaan, mitä se mahtavimmillaan voi olla. Niin niist tulee sen lisäksi, että kun jos ne asiakkaat on tarpeeks hyvii hiihtää, nii ettei niit tarvii odotella kamalasti, niin tuota niinniin niin sillon siit pystyy itte nauttii enemmän siit menosta, ettei se oo pelkästää seisoskeluu. Niin sillon siit siit melkein nauttii voi nauttii hyvästä opastuspäivästä enemmän jo ku niin ku kavereiden kans. Koska jos asiakkaat o mukavii, ne osaa hiihtää ja sit sä saat sieltä vielä fyrkkaa, niin tota siin on semmoset fiilikset, että et tota ja sitte yksinkertasesi se, että näkee ku joku asiakas, kavereiden kans me kaikki..ne on kokenu sen niin mont kertaa, et ei se se niin ku niinden kokemuksen syvyys ei oo sitä luokkaa, ku jonku kokemattoman asiakkaan kanssa. (Pette Halme s. 1969. H3, 14)

Hiihtopummit ovat Alpeilla ennen kaikkea laskeakseen syvää koskematonta puuterilunta rinteiden ulkopuolella. Se on parhaimmillaan kevyenä ja vastasataneena. Vilkkaimmissa kohteissa kuten Chamonix'ssa ja Verbierissä hisseiltä helpoimmin lähestyttävät hoidettujen rinteiden ulkopuoliset alueet eli offarit kuten hiihtopummit niitä kutsuvat lasketaan puhki muutamissa tunneissa. Siksi monet hiihtopummit kokevat työn hiihtokeskuksessa laskemisnautinnon vaarantavana toimintana. Tämä selittää myös Reetta Rädyn (2003) reportaasissaan esittelemien hiihtopummien nihkeän suhtautumisen työntekoon. Työvuorohan saattaa osua kauden parhaalle puuteriaamulle tai kun olosuhteet ovat muuten ihanteelliset esimerkiksi jonkin haastavan extreme-reitin laskemiseen tai pidemmän hiihtovaelluksen toteuttamiseen:

AM: Kyllä sen [työn] pystyy yhistämään. Siinä sillä rajoituksella, et se ei oo jokapäiväistä, tietyn tasan kellonajan mukaan sun pitää olla vaikka joku aamu tai ilta aina töissä, koska sit se taas pikkasen rajoittaa sitä tekemistä siellä Alpeilla. Ku joskus pitää oottaa olosuhteita, että pitää olla hyvä et voi tehdä jonkun jutun tai jotain vastaavaa, niin se voi olla esteenä se työ siinä ja sillon se kärsii se itte pääasia eli se laskettelu. (Arto Majava s. 1974. H11, 8)

Informantit, joiden työmäärä oli hyvin pieni, suhtautuivat laskemiseen yleensä samoin kuin ne informantit, jotka eivät työskennelleet kohteessa. Heillä laskeminen otti työn paikan päiväjärjestyksessä, ja laskemiseen suhtauduttiin työnomaisella tehokkuudella. Esimerkiksi käy Elämymatkojen opas, jolla töitä oli kahtena tai kolmena päivänä viikossa:

SL: --- Esimerkiks Chmoniissa [Chamonix, Ranska] siel on hirveesti harrastemahollisuuksia. Mutta esimerkiks mulla, et jos mä teen duunihommat ja yritän laskee edes kuutena päivänä viikosta, nii ei siin paljon muuhun jää aikaa. Mut totta kai sitte eihän kaikki laske välttämättä ihan joka päivä, jos ei oo ihan nii hyvää kelii tai muuta, ei huvita mennä laskemaan, niin ohan siellä. Voi käydä kiipeilee, siel löytyy urheiluhallit, siel on kaikki uimapaikat, voi käydä ulkona jääkiipeilemässä ja tai voi lähtee sinne alas johonki kylään käymään tai kyl siel löytyy kaiken näköstä tekemistä. (Sanna Lauren s.1978, H4)

Laskemiseen ei kuitenkaan liity ulkopuolelta tulevaa velvoitetta, siksi toisinaan voidaan ottaa vähän rennommin ja mäkeen lähdetään vasta, kun sää ja lumipeite ovat täysin kohdallaan. Reetta Rätty kirjoittaa Verbieristä:

Keskiviikko. Alkaa sataa lunta. Turisteja harmittaa, mutta hiihtopummit nauttivat. Pubin yläkerrassa kurkitaan parvekkeen ovista ulos ja intoillaan: "Parin päivän päästä päästään mahtavalle puuterille!" "Lunta täällä juuri tarvitaan!" "Kunnon pyry, jes!" Viikkoturistit raahaavat sukset kabiibihisseissä ylös vuorille ja yrittävät laskea sumuisessa möykkelikössä. Ensi viikolla pitää mennä takaisin töihin, ja sitä ennen on pakko lomaila täysipainoisesti. Pubin yläkerrassa päätetään, että päivän ohjelmaksi riittää ruuanlaitto. (Rätty 2003, 54.)

Mutta kun kaikki olosuhteet täsmäävät, toiminta saattaa muuttua yhtä kiireiseksi kuin millä tahansa työmaalla ennen urakan luovuttamista. Päivä pyritään myös laskemaan loppuun saakka:

Auringon pilkahdusten myötä avattiin hissi 2700 metriin Attelakselle. Pääsimme ensimmäisten joukossa ylös vuorelle, joten täpinä hississä oli kova. Mihin suuntaan mennään, missä on varmasti hyvää, mihin saadaan vielä omat jäljet, eihän tässä hississä kenellekään ole reppua tai muita kamoja²⁰... Hissin ovien auettua hillittyä puolijuoksua rinteeseen, sukset kiinni, puolitosissaan "puuteripäivinä ei ole kavereita" ja menoksi. Omaa linjaa puhtaaseen kenttään, neljä sanaa riittänevät kuvaamaan fiiliksiä.

Kuvia ei ehditty päivän aikana liikaa ottaa, valitan ainoan onnistuneemman kuvan heikkoa tasoa. Kuvassa lumi ei pölyy niin kuin se oikeasti teki, mutta ei se haittaa. Täällä oli kivaa, uutta lunta oli paikoitellen kevyesti yli puoli metriä.

Niille, jotka ovat käyneet Verbierissä, päivän laskulista kertonee jotain: Attelas kaksi kertaa, Vallonin oikean puolen metsät, kaksi kertaa Marlenaz, kaksi kertaa Muumimetsä, Col de Minesin alapuoliset metsät.

Päivästä jäi hyvä fiilis, kun otimme yhden kaverin kaverin kanssa vielä hissien ylös kello 16.45. Ylhäällä täysi sinkki, alempana metsässä vielä omaa linjaa aivan mielettömän hyvässä lumessa. Kello viiden face shotit, miksei. Kun pääsimme pubille, oli mäessä vietetty täysi toimistopäivä. Ihan jees. (Muukkonen, Arttu 7.3.2006)

Anna Vanhala kuvailee puuteriaamua hyvin samaan tapaan tutkimassaan kausiasukkkommuunissa:

---

²⁰ Reppujen ja *muiden kamojen* kuten lumivyörypelastusvälineiden ja leveiden vapaalaskusuksien kantaminen kertoo yleensä, että laskija on suunnistamassa rinteiden

Hiihtopiireissä liikkuu sanonta: "No friends on powderdays" eli kärjistäen, sellaisina päivinä kun on mahdollista laskea kaikkien hiihtäjien janoamaa puuterilunta, jokainen toimii niin, että itse saisi laskea mahdollisimman paljon, hitaammista ystävistä välittämättä. Hissijonoissa ei tunneta tällaisina hartaasti odotettuina päivinä armoa, ketään ei odoteta ja etuilusta jonossa seuraa kovaaäänistä keskustelua. Puuteriaamuina kaikki ovat kiireisiä ja hermostuneita. Vain kokeneimmat yhteisön jäsenet pysyvät kohtuullisen rauhallisina, heillä on takana jo useita puuteriaamuja ja luottamus siihen, että lunta riittää laskettavaksi kaikille. (2003,46-47.)

Kokemukseni Vanhalan tutkimaa keskusta vilkkaammasta Chamonix'ista ovat hieman erilaisia. Kokeneimmat todella saattavat pysyä rauhallisina puuteriaamuinakin, mutta syynä ole tieto puuterin riittämisestä kaikille (se lasketaan hissien läheisyydestä loppuun todella nopeasti), vaan sen riittämisestä kokeneille laskijoille itselleen. He näet tietävät *mansikkapaikat*, joihin kokemattomamat eivät osaa suunnistaa. Hitaampia odottamatta kokeneet etsiytyvät näille salaisille laskulinjoilleen noudattaen näin vanhan sananlaskun henkeä.

Vaikka sananlasku kuvaakin äärimmäistä itsekkyyttä, ei puuteripäivän toiminta ole vailla yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä. Harva kausiasukki suunnistaa rinteeseen yksin vaan muodostuu pieniä ryhmiä suunnilleen samantasoisista laskijoista. Ryhmät kyllä pyrkivät toimimaan sananalaskun henkeä noudattaen varmistaakseen itselleen mahdollisimman suuren osan saatavilla olevasta puuterilumesta. Ryhmässä liikkuminen liittyy kokemusten jakamiseen. Laskuporukat kuvaavat ja videoivat toimintaansa ja kertaavat kokemuksiaan yhdessä iltaisin. He myös vertailevat niitä muiden laskijoiden kanssa.

Ryhmässä liikkuminen on myös yksin laskemista turvallisempaa. Lumivyöryyn joutuneelle laskutoverien toiminta on pelastumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää, koska uhrin mahdollisuudet selviytyä hengissä vähenevät radikaalisti puolen tunnin hautautumisen jälkeen ja hiihtokeskuksen pelastuskoneisto ehtii harvoin tarpeeksi nopeasti rinteiden ulkopuolisille alueille. Lumivyöryvaara taas on yleensä suurimmillaan heti suurten lumisateiden jälkeen, jolloin myös puuterilumi on parasta laskettavaksi. Lumivyöryyn hautautuneen löytäminen ilman, että sekä uhrilla että etsijöillä on lumivyörypiiparit ja etsijöillä lisäksi lumitutkaimet ja lapiot, onnistuu harvoin alle puolen tunnin, siksi ilman

---

ulkopuolelle. Varustautumattomat hiihtäjät eivät ole siis todennäköisiä kilpailijoita koskemattoman puuterilumen saavuttamisessa. (Tutkimuksen tekijän huomautus.)

asianmukaisia varusteita ja pelastustaitoja hiihtävien katsotaan vaarantavan laskutoveriensa hengen ja heidän laskuseuraansa välttämään rinteiden ulkopuolella:

Itse hiihdän mielelläni vain hyvien kavereideni kanssa. Tiedän, että ne henkilöt, jotka ovat kanssani samassa mäessä, ovat pelastustaitoisia ja -haluisia. Välttelen sellaisten tapausten kanssa hiihtämistä, joiden hiihtotyylillä on vaarallisen reikäpäinen tai jotka eivät suhtaudu lumitietoisuuteen ja turvallisuusasioihin vakavasti. Äärimmilleen vietyä - ja sitäkin jonkun mielestä offarihiihto on - annan joka päivä oman henkeni kavereiden käsiin, aivan samalla tavalla kuin he luottavat minun taitoihini ja haluuni tiukan paikan tullen auttaa. (Muukkonen, Arttu 2.2.2007)

Työ ja vapaa-aika tulevaisuudessa

JM: --- Mut et niin ku kyl mä nyt oon siinä uskossa, että ei tuota ainakaan minä en voi niin ku loputtomiin tällasta elämää elää, että kyllä mulla on kuitenkin semmonen ajatus siitä, että pitää pitää tehdä töitä ja elää siinä mielessä niin ku normaalien ihmisten elämää, mut jos valitsee pakkasa oikein niin siinä ohessa pystyy harrastamaan vielä hyvin. (Janne Mukkala s. 1974. H8, 9)

Suurin osa hiihtopummeista tiedostaa, ettei kausiasukin elämä tule jatkumaan loputtomasti. He ovat miettineet myös tulevaisuutta, vaikka elämäntyylillä leimaakin tietty hetkessä eläminen ja nautinnon tavoittelu. Suhtautuminen tulevaisuuden työhön vaihtelee riippuen siitä kuinka kiinteästi henkilö noudattaa hiihtopummin vuodenvieroa. Informantit, jotka olivat aikaisemmin noudattaneet tiiviisti vuodenvieroa, mutta olivat jostain syystä lyhentäneet Alpeilla vietettyjen kausien pituutta, suhtautuivat työelämäänsä myönteisemmin ja heillä saattoi olla lasketteluun liittymättömiä työurasuunnitelmia:

IK: Mitäs sää aiot tehdä viiden vuoden kuluttua?

HN: Viiden vuoden kuluttua, no joo, mä toivon, et mun kahvilabisnekset on hirveen menestyviä ja tota noin niin öö... mä aion olla onnellisesti tota Jarnon kanssa ja se et on niin ku kaikki tommoset perusasiat, että just niin ku työt ja asunnot ja tämmöset kunnossa ja mä luulen et me tullaan reissaamaan aika paljon, ihan ihan samanlaisii hiihtoreissui. Mutta tota noin ehkä se että että tota noin nyt kun molemmilla on semmoset vakituiset duunit ja tulot vähän eri eri kun oli niin ku nuorempana niin pystyy sit tekee vähän erilaisii hiihtoreissuja, että nyt me ollaan esimerkiks tänä talvena, ku meille tuli toi pieni koira, ei ihan niin..tai muutamaks viikoks vaan pystytään lähtemään, niin päätettiin sitte se, että että tota otetaan sitte helihiihtoo sillee, että ei tarvii (nauraa) niin ku kärvistellä. Nyt me otettiin sellanen helihiihtopaketti tuolt Italiasta ja Halmeen Pette lähtee sinne kans kans messiin. Ensin mennään Engelberiin (Engelberg, Sveitsi) vähän treenaileen ja näin, et e..ehkä viiden vuoden päästä ne reissut on vähän semmosii ää..sillä taval korkeempi laatusia, et ei tarvi niin kattoo, että missä asuu että voi asuu vähän kalliimmassaki paikassa ja vähän tilavammin. Ei tarvii nukkuu kenenkään latioilla ja tota noin niin ja se että voi sitte voi ehkä ottaa vähän just jotain helihiihtoo ja tämmöstä. (Heli Nordenstedt s. 1972. H9, 11)

Huolimatta muista tavoitteista elämässä laskemisen merkitys säilyy suurena, vaikka alkaakin saada perinteisen lomailun piirteitä. Ihanteellinen työpaikka mahdollistaa ainakin muutaman viikon, ellei jopa kuukauden, hiihtoloman pitämisen talvella. Opiskelevilla kausiasukeilla oli samanlaisia tavoitteita:

IK: No, mitäs sitte tulevaisuudessa, niin mitäs ajattelit tehdä viiden vuoden päästä?

PL: No, voi ihan suoraa sanoa en tiä (nauraa). Kai sitä tos koulus pitä's valmistua ens vuoden lop..tai tän vuoden lopulla tai ens vuoden keväällä pitä's valmistua. Sitte ehkä jotain töitä koittais hommata, mutta siinä kummiskin huomion pitäen, että laskeekkin pitäis päästä. Et en mä en mä voi laskemista hylätä. Et laskee, se on varmaa, että lasken, jos vaan henki pihisee. (nauraa) Et laskee niin ku, se on silleen, että laskee koko elämä. (Panu Lahtinen s. 1980. H12, 14)

Vuodenkiertoon yhä tiukasti sitoutuneet informantit pitivät työtä välttämättömänä pahana. He suunnittelivat tulevaisuudessa tekevänsä lasketteluun liittyviä töitä, jotka eivät kuitenkaan haittaisi intensiivistä laskemista vaan mahdollistaisivat riittävän pitkän ajan Alpeilla tai vuorilla ylipäättään:

JH: Mä oisin niin kun kirjoittautunu läsnäolevaksi sinne [yliopistoon] ja ruvennu opiskelee, mutta sit ku mä vähän aikaa mietin sitä asiaa niin mä tajusin, että mulla on niin paljon kaiken näköstä tekemistä näitten näitten tota kirjoitustouhujen ja noitten tapahtumien järjestämises, mitä ollaan tehty, lehden tekemisessä, leffahommissa ja sit pitää vähän töitäkin ku mä yksinkertaisesti ehdi. --- Ehdottomasti mieluummin mä teen näitä kuin ryhdyn opiskelemaan hovin vuoksi itseäni filosofian maisteriksi ja yritän ohjata mun elämän kulkua si..siihen, et mä tosiaankin viiskymppisenä ja vanhempanakin pystyn yhä laskemaan viiskyt viiva sataviiskyt päivää vuodessa.(Jarkko Henttonen s.1970. H2, 18)

Muutamit informantit olivat tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen, koska työ tuntui mielekkäältä ja mahdollisti kausiasukin elämän:

SL: --- muutama vuosi sitten niin ajattelin kysyä Petteltä (Petri Halme s.1964 H3), että oisko mitään hommia ja pääsin sitten tänne sillä periaatteella, että oon muun ajan toimistossa [Elämysmatkat, Helsingissä] ja sitte kaudet oon oppaana Chamoniissa [Chamonix, Ranska] elikkä sitä kautta mä oon päässyt tähän kausiasukielämään. (Sanna Lauren 1978. H4, 2)

Ainoastaan yhdellä informantilla ei ollut töihin liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia. Hän noudatti yhä tiiviisti hiihtopummin vuodenkiertoa tehden kesät palvelualan töitä kotimaassa ja viettäen talvet Alpeilla:

IK: Joo. Minkälaisia tulevaisuuden suunnitelmia sulla on? Mitäs oot aikonu tehdä viiden vuoden kuluttua?

JK: En tiä yhtään. Et tota niin pitkälle en oo ajatellu. Et et täytyy tän kauden jälkeen, nyt kun lähetään Alpeille täks kaudeks tässä näin, niin kattoo taas uudestaan, että kiinnostaaako mahdollisesti laskemisen puitteissa reissaaminen vielä vai tota reissataan mahdollisesti muiden asioiden merkeissä, mutta varmasti tuun matkustelemaan viiden vuoden päästäkin, että se että

teen..tekeekö silloin kuinka pitkiä reissuja, niin niiniin sitä en osaa sanoo ja eli en osaa ajatella niin pitkälle kyllä. (Jussi Koskinen s. 1974. H5, 8)

Yksi informantti suunnitteli ratkaisevansa työn ja laskemisen välisen ongelman muuttamalla pysyvästi Alpeille:

IK: No, mitäs aiot tehdä tulevaisuudessa sitte? Esimerkiks viiden vuoden kuluttua?

JM: Mu..mulla on vähän sellanen suunnitelma, että ku mä oon valmistunu koulusta, niin mä oon ajatellu, että mä voisin yrittää hakeutua esimerkiksi Sveitsiin tai Itävaltaan. Tekemään töitä, elämään elämää siellä, jollon pystyis pystyis niin ku kuitenkin viikonloput ja vapaat laskemaan sikäli ku se sitte viiden vuoden päästä..toden näkösesti se kiinnostaa vielä sitte. --- (Janne Mukkala s. 1974. H8, 9)

Oman matkatoimiston perustanut informantti oli toteuttanut edellisen aikomuksen ja koki Verbierin kodikseen. Useat ihmiset luokittelivat hänet silti yhä hiihtopummiin kategoriaan, koska informantin noudattama matkustusrytmi muistutti hiihtopummin vuodenkiertoa ja koska hän Alpeilla ollessaan liikkui hiihtopummiin seurassa:

PH: --- Se mikä mikä mua edelleen niin ku tavallaan vähän ihmetyttää ihmisissä, mut okei ne nyt ei tiedä vaan mun tilannetta niin tarkkaan, niin edelleen ne kysyy, et vielä sä meet sinne tänä vuonna vai... Verppariin. No, se on hyvin helppo siihen on helppo vastata, et mä sanon: en oikeestaan tai kyl...usein kysyy, että ai vielä sä lähet sinne reissuun. Mä sanon, et en mä lähe, et mä oon nyt reissus, mä oon menossa kotiin takasi, koska se on mun koti enemmän Verppari. Nykyään mä asun siel pidempää..enemmän ku Suomessa ja näin pois päin niin. Jengi ei vaan tiedä sitä. Se on ihan selvä, et tulee tämmösiä kysymyksiä, et edelleen siellä se reissaa. (Pette Halme s. 1964. H3, 10)

Mirja Liikkasen (2004) mukaan palkkatyöyhteiskunnan muotoutumiseen liittyy vapaa-ajan ja sen merkityksen lisääntyminen ihmisten elämässä. Vertailtuaan tilastokeskuksen vuosina 1991 ja 2002 tekemiä suomalaisten vapaa-ajankäyttöä koskevia kyselytutkimuksia hän totesi saman kehityksen yhä jatkuvan. Vapaa-ajan ja harrastusten merkityksen kasvun lisäksi huomion arvoista on, että perheen tärkeys vapaa-ajassa on myös kasvanut tutkimuksien välisenä aikana. Liikkanen kysyykin:

Olemmeko siis siirtymässä yksityisyydestä ja yksilöllisyydestä katsovaan ja niistä kumpuavan yhteisöllisyyden yhteiskuntaan? Ehkä paljon puhuttu vapaa-ajan yhteiskunta ei olekaan vapaiden yksilöiden harrastusyhteiskunta, vaan jonkinlainen nurinkääntyminen, jossa omat yksityiselämän kiinnostukset ja siitä kumpuava identiteetti tulevat yhä keskeisemmäksi yksilöiden toiminnan määrittäjiksi, jossa myös työ yhä enemmän määräytyy yksityisyydestä käsin ja jossa elämää ei enää ehkä ajatellakaan työstä käsin, vaan yksityisyydestä, perheestä, harrastuksista, omasta identiteetistä käsin. Silloin myös Chris Rojekin (1997) epäily, että vapaa-aika-käsite ei enää olekaan sosiaalisen elämän merkityksellinen kategoria, koskisikin vapaa-aika-käsitettä vain sen traditionaalisessa, työn määrittämässä merkityksessä. (Liikkanen 2004.)

Hiihtopummien alakulttuurin merkitys sen jakavien yksilöiden elämässä näyttäisi olevan valtakunnallisen trendin mukainen mitä tulee vapaa-ajan merkityksen lisääntymiseen. Myös yksityisyys tai pikemminkin yksilöllisyys on tärkeää, ja oma identiteetti rakennetaan osin laskuharrastuksen kautta. Vaikka perheen yhteisellä vapaa-ajalla on ollut suuri merkitys lasketteluharrastuksen aloittamisessa, jää perheen merkitys hiihtopummien nykyisessä vapaa-ajassa pieneksi vastoin valtakunnallista trendiä. Aineiston perusteella näyttää siltä, että Liikkasen työlle ehdottamista vaihtoehtoista hiihtopummeilla harrastus nousee tärkeimmäksi. Soile Veijola tekee saman huomion:

Hiihtopummit eivät suostu jakamaan aikaansa ja tarmoaan työn tai sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat eri ikäisiä tai joilla on erilaisia tarpeita. He eivät sovi omaa aikaansa työ- ja perheyhteiskunnan sykleihin, minkä vastapainoksi on pakko levätä kaksi viikkoa rinteessä. He kieltäytyvät kaikesta näin isälliseen ja äidilliseen viittaavasta. He haluavat olla vapaita tekemään mitä huvittaa yhdessä samanikäisten ja samanlaisten kanssa. (Veijola 2005, 105).

Veijola on oikeassa siinä, että hiihtopummeilla on oma vuotuinen sykkinsä, jonka noudattaminen tai noudattamatta jättäminen jäsentää elämää. Vuodenkierron seuraaminen on kuitenkin mahdollista vain, jos *työ- ja perheyhteiskunnasta* löytyy siihen sopivaa työtä. On kuitenkin muistettava, että osa hiihtopummeista ajattelee elämää yhä työn kautta ja kokee ajan Alpeilla ansaituksi vapaa-ajaksi kesän töissä tehdyistä ponnisteluista. Lepojakso vain venyy viikoista kuukausiin. Soile Veijolan huomio isällisyydestä ja äidillisyydestä on sen sijaan kovin arvottava. Vainko vanhemmat työskentelevät, huolehtivat ihmisistä, joilla on erilaisia tarpeita ja pitävät kahden viikon hiihtolomia? Anna Vanhalan tutkiman hiihtoyhteisön jäsenet halusivat perheen, työn ja uran, mutta niiden yhdistäminen hiihtämiseen tuntui mahdottomalta. Sen hetkessä elämäntilanteessa hiihtäminen koettiin tärkeämmäksi. (Vanhala 2003, 23-24.) Vanhala korostaa, että kyse on valinnoista, jotka eivät ole aina helppoja:

Vaikka päällepäin näyttää, että hiihtoyhteisön jäsenet sukkuloivat valinnasta valintaan, tilanteesta tilanteeseen hymyssä suin, pysty päin, on tämä vain pintaa. Ratkaisut ja niistä johtuvat menetykset kuuluvat yhteisön jäsenten puheissa. Parisuhteiden kariutuminen tai niiden puuttuminen kokonaan on yksi elämäntavasta johtuva surun aihe. Halu löytää rakastettu on valtava. Useimmilla on jo sen verran kokemusta parisuhteiden ja hiihdon yhdistämisestä, että sen tiedetään olevan vaikeaa, muttei mahdotonta. (Vanhala 2003, 47.)

Haastattelemistani informanteista kuusi oli onnistunut yhdistämään seurustelun ja hiihtämisen, sillä haastatteluhetkellä viisi heistä seurusteli ja yksi oli avioliitossa. Perheelle löytyi myös sija tulevaisuuden toiveista:

IK: Joo-o. No, minkälaisia visioita ois sit ku oot viiskymmentä?

PL: (nauraa) Eiköhän siinä vaiheessa se perhe pitäis olla jo. Ehkä omakotitalo järvenrannalta tälleen suomalaisena. Niin ku kai sitä jälkikaskvuaki ehkä pitäis olla ja en mä tiijä. Ei sitä osaa sanoo vielä. Mut niin ku tollaset niin ku perus..perusjutut mitä o, et kyl sitä lapsia jossakin vaiheessa ja rauhoittuu johonki johonki paikkaan ja niin ku sitte elää elää niille lapsille, mut kummiski pitää se laskeminen ja mäessä hauskanpito mielessä. Ja silleen että niin ku tehä mitää tykkää. Mut ei sitä ei sitä noin pitkälle voi sanoo vielä (nauraa). (Panu Lahtinen s. 1980. H12, 14-15)

Soile Veijolan huomio perhe-elämän vähäisestä merkityksestä hiihtopummien elämässä on kuitenkin oikean suuntainen, sillä vaikka suurimmalla osalla informanteista olikin työhön liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia, niin edellä lainattu informantti kuului aineistossani siihen kolmen hengen vähemmistöön, jonka tulevaisuuden toivelistalle lapset kuuluivat. Yleensä perhe ja etenkin lapset nähtiin harrastusmahdollisuuksia rajoittavana uhkana, joka nielee aikaa ja rahaa:

IK: No, entäpä sitte tota niin onko perhe-elämälle jotain tavoitteita tulevaisuudessa tai toiveita?

JM: No, kyllä kai sitä niin ku ajattelee niin, että jonkinlainen parisuhde niin se ois, joku ihminen jonka kans jakaa niitä ilon ja surun hetkiä, niin kyllä kai se niin ku kuuluu siihen palettiin, mutta lapset ei kuulu. Niitä ei niin ku ole..tämän hetkessä parisuhteessa ei onneksi ole tota kummallakaan osapuolella osapuolella toivomuksia lasten suhteen, että siinä mielessä pelkkä vaimo riittää hyvin?

IK: Miks näin?

JM: No, meillä on sellanen ajatus, että ne kuluttaa hirveesti rahaa ja ne sitoo hirveesti ja ne huutaa ja metelöi. (Janne Mukkala s. 1974. H8, 10)

Muutamalle hiihdonopettajana työskentelevälle lapset merkitsivät opetustunteja ja toimeentuloa:

IK: No, onks muita suunnitelmia tulevaisuuden suhteen esimerkiksi perheen?

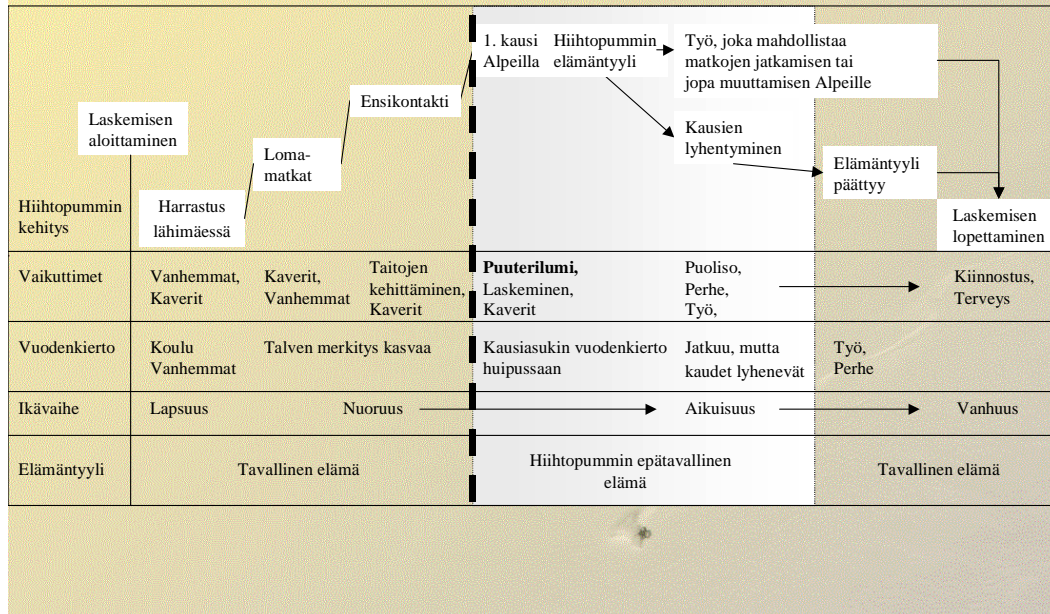
EO: No, ei sitä nyt oikeen oo mietitty. Ei oikeen. Lapset on ihan hauskoja, kun ne on tossa suksien päällä ja niistä tulee rahaa, ku niitten kans käy rinteessä. (nauraa) En mä kyllä itelle nyt ainakaan. Ei nyt pystys ajattelee kyllä vähään aikaan. (Erkki Ollila s. 1980. H10, 10-11)

Kausiasukkien tulevaisuutta koskevasta puheesta voidaan hahmotella hiihtopummin elämälle kaksi vaihtoehtoista päätepistettä. Joko kausiasukkius päättyy perheen ja työn saadessa tärkeämmän osan yksilön elämässä, ja seuraa paluu *tavalliseen elämään* tai sitten kausien viettämistä Alpeilla

jatketaan. Jälkimmäinen vaihtoehto vaatii yleensä sellaisen itselle mielekkään työn löytämistä, joka mahdollistaa vuosittain irtaantumisen vähintään pariiksi kuukaudeksi pelkästään laskemaan. Vain hanttihommia tekemällä ei kovinkaan moni jaksa itseään loputtomasti elättää, vaan suunnitelmissa on kokoajan erilaisia laskemisen ja pysyvemmän työn yhdistäviä strategioita. Muutamilla näihin suunnitelmiin liittyy myös mahdollinen perhe lapsineen. Kuitenkin työ määrittää pitkälti sen, kuinka kausiasukin elämää jatketaan. Yhdistämällä tulevaisuuden suunnitelmat aiemmin esittämäni kausiasukiksi kasvamisen kolmivaihemalliin voidaan hahmotella seuraava kaavio hiihtopummin tyyppillisestä elämänkaaresta (Kaavio 5).

Elämänkaaren ensimmäisenä vaiheena on *harrastuksen aloittaminen*. Se tapahtuu yleensä lapsena ja vanhempien vaikutuksesta. Vuodenkiertoa määrittelevät vanhemmat ja koulu. Seuraavaksi koittaa *aktiivisen harrastuksen vaihe kotimaassa*. Harrastus tapahtuu pääosin kotipaikkaa lähimpänä olevassa rinteessä. Kuvaan astuvat myös vanhempien kanssa tehdyt lyhyet laskettelumatkat Lappiin ja ulkomaille. Vuodenkierrossa talven merkitys kasvaa. Kolmatta vaihetta kutsun *ensikontaktiksi*, jolloin hieman alle 20-vuotiaana saadaan ensimmäiset kosketukset hiihtopummeihin. Yleensä se tapahtuu lyhyellä ominpäin tehdyllä lomamatkalla Lapiin tai Alpeille, jolle matkaseuraksi ovat valikoituneet vanhempien asemesta kaverit. Harrastuksessa eteenpäin vievät halu kehittyä laskijana ja haaveet hiihtopummiudesta. Seuraava vaihe on *ensimmäinen kausi hiihtopummina*, mikä voidaan nähdä myös määrätietoisien laskutaitojen kehittämisen jatkumona.

Kaavio 5. Hiihtopummin elämänkaari

Hiihtopummiksi kehittymistä seuraa epämääräisen mittainen aika, jolloin noudatetaan hiihtopummin elämäntyyliä ja vuodenkiertoa. Yleensä se sijoittuu 18 ja 35 ikävuoden välille. Voidaan ajatella, että hiihtopummius on eräänlainen elämänvaihe nuoruuden ja aikuisuuden välillä. Puuterilumen laskeminen sekä laskukavereiden kanssa vietetty aika ovat vaiheelle ominaista toimintaa. Hiihtopummin elämäntyyli päättyy yleensä, kun aikuisuuteen liitetyt työ ja perhe saavat enemmän painoarvoa elämässä. Kehitykseen liittyy usein Alpeilla vietettyjen kausien asteittainen lyheneminen. Elämäntyyli voi myös jatkua, mikäli löytyy pysyvämpi työ, joka mahdollistaa kausien viettämisen Alpeilla. Myös muuttaminen Alpeille on mahdollista. Jossain hamassa tulevaisuudessa laskeminen saattaa loppua kokonaan. Siihen mahdollisia syitä ovat terveyden heikkeneminen ja laskemiseen liittyvän kiinnostuksen lopahtaminen. Yleisesti lopettaminen liitetään vanhuuteen.

Ei tavallista elämää

Urheilusosiologit Snyder ja Spreitzer ovat tutkimuksissaan haastatelleet entisiä huippu-urheilijoita, jotka totesivat, etteivät saaneet lajistaan samaa nautintoa enää vanhoilla päivillään, koska eivät pystyneet yhtä hyvin suorituksiin kuin nuorena. Tämä tunne oli johtanut heidät pois oman kilpalajinsa parista harrastamaan jotain muuta urheilun muotoa. (1989, 104-107.) Sama tietoisuus vanhenemisen urheiluharrastuksen luonnetta muuttavasta vaikutuksesta ajaa myös hiihtopummit valitsemaan laskemisen työn ja perhe-elämän sijasta. Anna Vanhalan tutkiman yhteisön jäsenet ajattelivat, että juuri nuorena on oikea aika laskea ja matkustella, sillä ikääntyminen ja loukkaantumiset saattavat vaikeuttaa laskemista tulevaisuudessa. (Vanhala 2003, 47.) Reetta Rätty puolestaan kirjoittaa Verbierin hiihtopummeista seuraavaa:

Vahemmat tosin kyselevät välillä, pitäisikö poikien vaikka opiskella jotakin. Tai hankkia ammatti. Hannu arvelee, ettei hänestä taida enää olla opiskelijaksi. "Voisi vaikka alkaa vuoristo-oppaaksi."

"Olen luvannut vanhemmille, että klaaraan tämän homman jotenkin", Arska sanoo. "Siis tän perinteisen: opiskelu, työt, perhe."

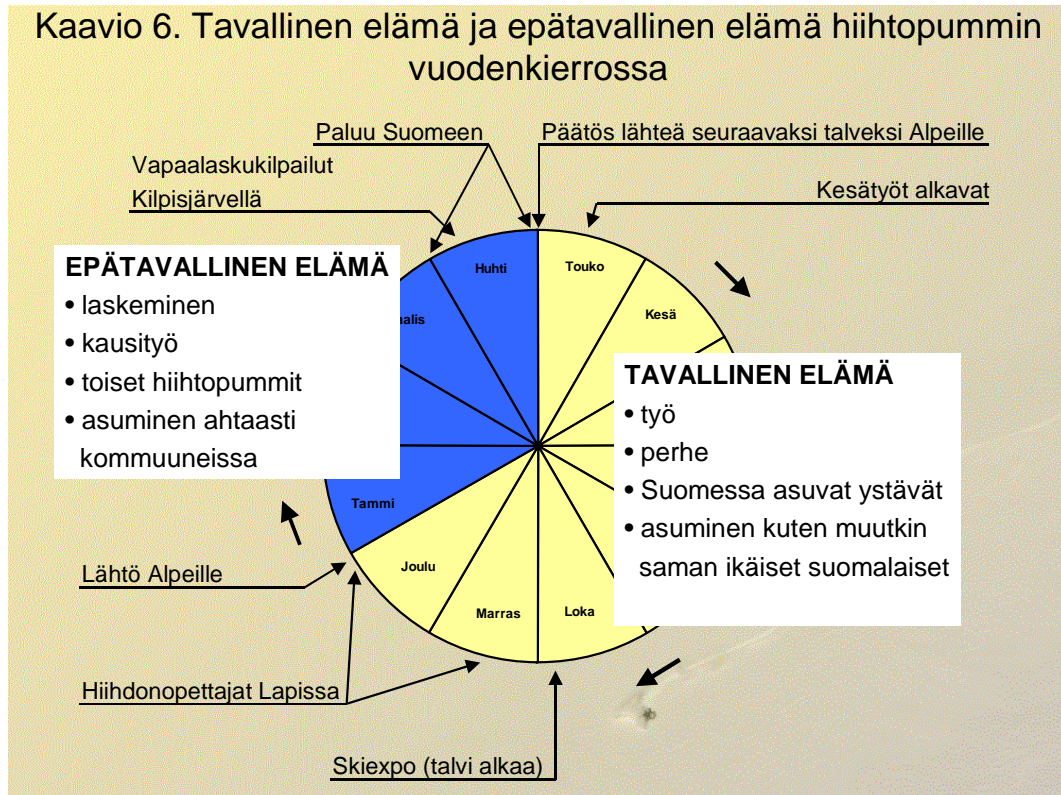
Vielä ei ole paineita:

"Ainakin 35-vuotiaaksi asti ihmisen pitää tehdä omia juttuja." (Rätty 2003, 54.)

Suurimmalla osalla informanteista ajatukset olivat samoja. Opiskelu, työura, omaisuuden kartuttaminen ja perhe luettiin kuuluvaksi *normaalielämään* tai *tavalliseen elämään*, jollaista suurin osa suomalaisista elää:

EO: --- se on on sitte silleen erilaista erilaine kai se elämäntapajuttu on sitte [kausiasukin elämäntapa]. Että kun suurin osa ihmisistä ne käy käy töissä ympärivuoden ja pitää parin viikon kesäloman ja on lapset ja koira ja nää perinteiset (naurahtaa) jutut niin. Tota kai se sitte herättää semmosta ihmetystä, että miten minkätakia sitte hurahtaa noin paljon tollaseen hommaan [kausiasukiksi] ---. (Erkki Ollila s. 1980. H10, 8)

Hiihtopummitkin olivat eläneet tavallista elämää Suomessa ennen kausiasukiksi ryhtymistä, ja suurin osa aikoi elää sitä jälleen hiihtopummin elämäntyylin loputtua (ks. Kaavio 5). Toisaalta normaalielämä sai kaksoismerkityksen. Sillä viitattiin myös hiihtokausien välissä Suomessa vietettyyn aikaan, jolloin tehtiin töitä ja tavattiin sukulaisia sekä ystäviä (ks. myös. Kaavio 6):

PH: --- sanotaan ny et sillan ku käy mäessä niin sillan yleensä melkein joka..ei nyt joka kerta mut melkein joka päivä käy myös äftörskiillä elikkä se on semmosta hengailua sitte ehkä vähän tikanheittoa ja oluen ääressä ju..kavereiden kans jutuskelua niin kyllähän se nyt on, et eihän se normaalielämään suomalaisilla eikä mullakaan kuulu sillan ku mä oon Suomessa. Niin tota eihän se oo normaalia, et joka päivä suunnilleen käy oluella, mut jos mä hiihdän neljä-viis päivää viikossa edel..sillon ku on hyvä viikko niin vaikei mulla ois töitäkään niin mä saatan hyvin hiihtää sen viis päivää viikossa, jos vaan on tosi hyvä keli. Ja sit jos on duunii nii yhtä lailla, niin kyl mä sillan melkeen joka päivä käyn myös äftörskii-oluella siinä ja ja ei se oo niin ku normaali elämää, jos näin vois sanoo. (Pette Halme s. 1964. H3, 8)

Kaksi informanttia ei ollut valmis luopumaan täysin normaalielämästä hiihtopummin elämäntyylin vuoksi. Heistä vain toinen oli viettänyt kokonaisia kausia Alpeilla, ja hänkin oli viime vuosina lyhentänyt matkojaan opiskelujen takia. Vain vajaita kausia hiihtäen viettänyt informantti perusteli ratkaisaan seuraavasti:

JH: Että sillai siinä mielessä mä oon tosi ehkä poikkeus, että kun minä tiedän, että minä en jaksais olla koko kautta ja se, että mä haluan vastapainoks oikeen elämän. (nauraa) Niin ku siis sillain, että no se on mun mielipide. Moni on, varmasti kaikki kausiasukat..asukit ja muut on eri mieltä ja saaki olla. Mut sillai, että tietää ite, et mulle ei riitä se, että mä saan hiihtää kolme-neljä kuukautta. Sit se loppuaika vuodesta on vaan sitä oottamista ja teet kaiken maailman hanttihommia, jotka ei kiinnostat sua pätkän vertaa, ihan vaan sillä, että pääset taas kolme-neljä kuukautta tekemään sitä mitä haluat. Ei mun mielestä se oo. Pitää olla elämää kolmesataakuuskytviis päivää vuodessa. (Johanna Hall s. 1971. H7, 6)

Kahdelle haastatteluhetkellä täysin hiihtopummin vuodenkiertoa noudattaneelle informantille paluu tavalliseen elämään ei tuntunut missään elämän vaiheessa varteen otettavalta vaihtoehdolta. Toinen heistä tavoitteli myös täyttä elämää vuoden ympäri, mutta ei tavallisen elämän vaan harrastusten avulla:

IK: Mitäs sää aiot tehdä viiden vuoden päästä?

SL: Hyvin todennäköisesti samaa hommaa. Tai jollain tapaa samaa hommaa kyl, enemmän tai vähemmän. Ainakin laskeminen pysyy, mut haluis viel lisää siihen et pystyis ehkä kesän surffaamaan jossain. Ja ei ollenkaan kiinnosta enää palaa mihinkään normaaliin. En mä pystyis ajattelee, et mä olisin jossain toimistotöissä esimerkiks koko vuotta töissä. Se ei onnistuis.

IK: No, entäs sitte ku oot viiskymmentä?

SL: Varmaan edelleen jatkuu samanlai...(nauraa). Lisää vaan koko aika kaikkee. Mun mielest pitäis olla paljon enemmän aikaa harrastaa kaikkea mahdollista. Siis missä tahansa ollaan. Et jos ajattelee ihmisii, ketkä on ihan normaalitöissä, niin kuinka suuren osa... (nauha päättyy)

IK: Nii sää meinasit, et vapaa-aikaa pitäis olla niin ku enemmän?

SL: Joo, ehdottomasti, työpäivii pitäis lyhentää, että jäis hirveesti paljon enemmän aikaa harrastaa. Ja silloin viiskytvuotiaana ehkä tilanne on muuttunut sen verran, että todennäköisesti, mulla on oma hevonen ja sit se on mul aina mukana ja sit mä oon talvet aina Chamoniissa ja sit mä oon kesät jossain surfaamassa (nauraa) ja sitte syksyt ehkä kiipeemässä. Mut mahdollisimman vähän ihan tätä normaalielämää. Se ei oikein kiinnosta. Se mikä on varmaan aika yleistä kaikille, ketkä on ainakin yhen kauden viettänyt Alpeilla niin se vie aika paljolti mukanaan. Sit on aika vaikee sen jälkeen pysyy koko vuotta ihan normaalitöissä lähtemättä mihinkään tai edes ainakaan ettei haaveilis mistään, niin se on varmaan aika hankalaa. (Sanna Lauren s. 1978. H4, 9-10)

Nauru paljastaa, että informantti itsekään ei pidä tulevaisuuden visioitaan aivan realistisina, mutta vastauksesta huokuu kuitenkin selkeä normaalielämän vastainen asenne. Normaalielämän vastakohdan, hiihtopummin vuodenkierron noudattamisen useat informantit kokivat *elämäntavakseen* tai *-tyylikseen*.

AM: --- et sehän on elämäntapa ja -tyyli täysin, koska se vie niin paljon aikaa. Se vie melkein puolet mun elämästä niin ku pelkä..oon lumilla melkein. Tammikuusta yleensä tonne kesäkuun..juhannukseen asti voi sanoo melkein. Että vie hirveesti aikaa että tota kyllä ne on ihan sillälaila voi sanoo --- (Arto Majava s. 1974. H11, 10)

Akateemisessa keskustelussa elämäntavalla on tarkoitettu usein muuttumatonta ja jopa sukupolvelta toiselle periytyvää tietylle ryhmälle ominaista elämäntapaa. Hiihtopummien kohdalla onkin parempi puhua elämäntyylistä, joka korostaa yksilön valintaa. Elämäntyylään voi vaihtaa helpommin kuin elämäntapaa. Elämäntyyli on usein liitetty ulkoiseen tyyliin ja kulutukseen, ja hiihtopummien matkustamista voidaan tarkastella myös elämäntyyliesenä kulutuksena, johon sisältyvät lasketteluun liittyvät vaatteet ja varusteet. Heidän kohdallaan elämäntyylillisten valintojen ja käytänteiden – erityisesti hiihtopummin vuodenkierron noudattamisen – arvostus alakulttuurin

rakentumisessa korostuu ulkoisen tyylin jäädessä taka-alalle. Puhutaan *elämäntapalaskemisesta* erotuksena tavallisiin lasketteluun harrastajiin, sillä pelkkä tietyn lajin harrastaminen tai välineiden ostaminen ei tee kenestäkään elämäntapaurheilijaa. Siihen vaaditaan irrottautumista tavallisesta elämästä, mikä tehdään omistautumalla vain harrastukselle vuodenkierrossa sopivana ajankohtana:

IK: Mitäs kaikkee sää lasket sit tämmöseen sä oot puhunu tässä et on niin kun sama..että sama juttu on, että on skeittausta ja on...

JH: No, esimerkiksi jos sää aattelet et niin kun normi skeittari täällä näin Stadissa näin, et se käy niin ku päiväl koulus ja sitte menee menee tota illal Kontulan hallille skeittaaan tai sit se käy päiväl duunis jossain ja menee illalla kontulan hallille skeittaaan, niin et se on niin kun harrastusskeittausta. Sit on olemas näitä pummiskeittareita eli että esimerkiksi mun yks frendi tuolt kotopuolesta niin se niin ku ei tehny mitään muuta skeittas. Se häipy Suomest johonkin Portugaliin tai tonne Barseloonaan Espanjaan. Asu siel kolme vuotta ja se oli oikeesti pummi suorastaan spurgu, skeittispuge. Et se o niin kun tota touhuu. Tai sit jotku surffarit, kun ne häippäsee täält näin vaikka viideks kuukaudeks. Yks mun kaveri niin menee joku Indoneesiaan viideks kuukaudeks vaan surffaamaan. Ei töihin eikä varsinaisesti... Se ei oll..se ei oo sinällään lomamatka samassa mielessä kun tavallisen ihmisen niin kun viikon mittanen talviloma vaan se niin ottaa irrottaa ittesä kokonaan tästä niin kun ns. normaali elämästä ja menee vaan tekemään sitä juttua, mist se tykkää. Kiipeilijät harrastaa samaa hommaa, purjelautailijat, jotkut pyöräily harrastavat tyypit, ää... joku joku tota no kiip..kiipeilijät. No, niitä siis näit lajeja mi..mitä mitä niin kun tämmösii ns. just elämäntapallajeiks helposti sanotaan niin tota... Sit tommosehan voi kehittää vaik kävelemisestä, että ei sen tarvi sinällään mitään sen kummallisempaa olla. Mutta siinä on kyse just siitä, että hä..häipy tämmösestä niin kun perus..peruskuviosta, mitä suurin osa ihmisistä harrastaa ja menee jotain ju..juttua, mist..mistä diggailee että... Voihan se olla vaikka, että sä lähet niin kun katusoittajaks tonne johonkin Eurooppaan kitaran kans tai ihan mitä hyvänsä. Mun mielest on niin kun il..ilmiönä niin saman kaltanen kun tämä, mitä mä ite oon tehny, että se on niin kun tätä samaa hommaa vaikka vaik sä oisit jonglööri tai joku katutaiteilija justiin tai ihan mitä hyvänsä mitä sit ikinä onkaan. Vaik lähtisit pelkästään ajeleen autolla. En mä tiedä, et voisko karavaanarijuttua rinnastaa tähän. Ehkä jollain lailla. (Jarkko Henttonen s. 1970. H2, 9)

Nomadiseksi hiihtopummien elämäntyylin tekee vuodenaikaismuutto, jota määräävät harrastukselle sopivat olosuhteet. Vuorille mennään mielellään silloin, kun siellä on eniten puuterilunta. Muuttoliikettä voidaan siis pitää sopeutumisenä vallitsevaan luonnonympäristöön, vaikka hiihtopummien toiminta eroaa perinteisestä nomadismista siinä, että muuttoliikkeen syy ei liity pääasiassa toimeentulon hankkimiseen vaan harrastuksesta nauttimiseen. Toisaalta paluu kesäisin Suomeen tekee hiihtopummien elämäntyylistä myös taloudellista sopeutumista, sillä kotimaahan palataan silloin, kun tarjolla on eniten työtä:

IK: No, minkäs takia nää pummit sitte tulee nii takasi Suomeen, et miksei ne pysy sitten poissa koko ajan, jos jos tota niin...

JH: --- No, työ o. Työtä on tietenkin et pakkohan sitä on jot.duunia on jossain vaiheessa tehdä. Niin sitä duunii on helpointa saada Suomesta suomalaiselle suomenkieliselle. Ee... sitte totta kai se niin kun ku on kasvanu jossain tämmöses kulttuuris, missä mekin nyt on kasvettu suunnilleen, et onhan tää nyt tavallaan, jos vertaa niin kun Suomee Suomee, niin onhan täällä aika yhtenäinen kulttuuri. Jos sitä vertaa just vaikka niin kun ranskalaisiin tai tansanialaisiin, niin Suo..Suomi nyt on tämmönen ja me nyt ollaan täältä ja on niin kun aika paljon iisimpää olla täällä töissä, kun jossain ulkomailla ja... Sitte tietysti useimmilla on myöskin niin kun sukulaiset. Et ei ne nyt niitäkään halua asuu jatkuvasti viidentuhannen kilometrin pääs kaikista sukulaisistaan ja vanhoista kavereista ja näin. Et tietysti niitäkin kyl nähä. No, kaik..kaikkii syitähän sitä on. Totta kai sitä vois myös ihan yhtä hyvin ja jotkut jääkin asumaan sitte pysyvästi johonkin ulkomaille ja näin. Mutta mutta tota yleensä se niitten niitten tota ns. statuskin sitte siellä jossain keskukses muuttuu jollain lail. Et jos sä jos sä tota jäät asuu johonkin keskukseseen, sä yleensä hoidat sielt itelles työpaikan ja kaikki tämmöset niin kun normaaliin peruskuvioon tai tavalliseen elämään kuuluvat kuviot. Etkä sitte oikeestaan oookkaan hiihtopummi tai tämmönen niin kun elämäntapalaskettelija. Et sit sä oot vaan tavallaan ihminen, joka on tämmösen tämmösen jonkun jakson kautta muuttanut toisaalle. Et tota joka tapauksessahan töitä pitää tehdä niin teet niitä sitte kotona tai et. Se lähinnä varmaan se työnteko ja niin ku sukulaisuus-kaverisuhteet on se, mikä niin kun saa tyytit tulee aina takas ja sit talveks kuitenkin lähtee vetää täältä tai kesäks oli just riippuu mitä ne harrastaa. (Jarkko Henttonen s. 1970. H2, 9-10)

Matkustaminen ilman perhettä ja sukulaisia erottaa hiihtopummien elämäntyylin perinteisestä nomadismista, jossa vuodenaikaismuuttoon osallistuu aina yleensä toisiinsa sukulaisuus- ja vuorovaikutussuhteessa oleva ryhmä kuten perhe, suku, leirikunta, heimo tai kokonainen kansa. A.M. Khazanovin (1984 [1983], 23) nomadijaottelussa hiihtopummien matkustustapa muistuttaa eniten paimentamiseen ja maanviljelyyn perustuvaa taloutta, jota hän kutsuu nimellä *transhumance* tai *yaylag-pastoralism*. Siinä on kyse vuoristoseuduilla tapahtuvasta muuttoliikkeestä, jossa erilliset paimenet vievät laaksojen kiinteistä kylistä karjan vuoristoylänköjen laitumille kesäkaudeksi muun yhteisön jäädessä paikalleen viljelemään maata. Tapa on ollut yleinen niin Alpeilla, Pyreneillä ja muilla Euroopan vuoristoalueilla, ja esimerkiksi Emmanuel Le Roy Ladurie on kuvannut arkistolähteiden avulla, millaista kyseinen elinkeino oli pienessä eteläranskalaisessa Montaillon kylässä 1200- ja 1300-lukujen vaihteessa (Le Roy Ladurie 2004 [1975]).

8. MIKÄ TEKEE HIIHTOPUMMISTA PUMMIN?

Edellisissä luvuissa olen kuvannut kolmentoista Alpeilla kausia viettäneen ihmisen elämäntyyliä ja heidän jakamaansa merkitysjärjestelmää, jota olen kutsunut hiihtopummien alakulttuuriksi. Työssäni on vain yksi perustavaa laatua oleva ongelma: haastatteleman informantit eivät pidä itseään varsinaisina

hiihtopummeina! Onko koko tutkimuksen ainoa pummi tutkija, joka on pummannut informanteiltaan vastaukset teemalistan kysymyksiin täysin vastikkeetta? Syyt hiihtopumminimityksen välttelemiseen vaihtelevat. Kauden aikana hiihtokeskuksessa työskentelevät informantit rajaavat itsensä pois varsinaisesta hiihtopummien kategoriasta vetoamalla kausityöhönsä. Heille oikeita hiihtopummeja ovat ne kausiasukit, jotka keräävät matkarahansa työskentelemällä vain Suomessa ja omistautuvat talvella pelkästään laskemiselle. Kuutena päivänä viikossa työskennelleelle matkaoppaalle hiihtopummit merkitsivät seuraavaa:

IK: Ää..no, oot sä mielestäs tota niin sitten hiihtopummi?

PM: No, en varmaan semmonen pummi oo ollu, koska mulla on ollu aina niitä töitä. Eriäinen ollu kyllä.

IK: Joo-o. Minkälainen, mitä sä tarkoitat tälläsellä "semmosella pummilla" sitte?

MP: No, mä luulen mitä mää nyt sanosin hiihtopummiksi enemmän on sellainen henkilö, joka on sen verran säästänyt sitä rahaa kesäkauden aikana, että sillä on melkein matkarahat ja ehkä asuntokin hallussa ja jonkin verran ruokarahaa, niin se kuhan vaan on Alpeilla, et sen ei tarte tehdä töitä. Mutta sitten mihin kastiin menee ne henkilöt, jotka tulee sinne talveksi on vaikka baareissa iltasin töissä. Mulla on ollu päivätyö. --- (Maaria Pieviläinen s. 1969. H6, 10)

Verbierissä iltaisin baarissa työskennelleet kutsuivat itseään mieluummin kausilaisiksi kuin hiihtopummeiksi (Räty 2003, 54). Niin ikään Verbierissä kuutena päivänä viikossa tuoppeja keräävä Arttu Muukkonen pitää oikeina hiihtopummeina niitä, jotka tekevät rahat etukäteen Suomessa (Muukkonen, Arttu 18.1.2007). Bloginsa esittelyssä hänellä lukee: "Syksy Australiassa takana. Talvi taas Sveitsissä, Verbierissä. Joku sanoisi hiihtopummiksi." (Blogilista.fi) Itse hän ei sitä kuitenkaan tee. Vain 2-3 päivää viikossa kohdeoppaana Chamonix'ssa työskentelevä informantti suhtautui hiihtopummiuteen samoin kuin täysipäiväinen kollegansa, mutta tunnusti tuntevansa oikeitakin hiihtopummeja:

IK: No, mitenäs sitten sää puhuit tossa noista hiihtopummeista...

SL: Mmm...

IK: ... niin mikä sun mielestä on hiihtopummi?

SL: No, periaatteessa voi sanoa ne kaikki, ketkä viettää koko kauden Alpeilla, mutta sitte oikeestaan mä en itseäni lue ihan täydelliseksi hiihtopummiksi, koska mä oon kuitenkin töissä siellä. Eli sellaset, ketkä täällä kerää rahat siihen. Ne, joilla joilla on se yks pääperiaate, et ne on talven Alpeilla ja sit ne siel laskee ja tekee mitä tekee, mut ei tee duunii siellä, niin mun mielest ne voi laskea hiihtopummeiks ---

IK: Just. Eee...No, tunnet sää tämmösiä hiihtopummeja sitte enemmänki?

SL: Joo, kyl siis Chamoniissa (Chamonix, Ranska) on niitä paljon. Ja sitte tunnen aika paljon myös Verbierin porukkaa. Petten kautta tutustunu hirveesti ihmisiin. (Sanna Lauren s. 1978. H4, 5)

Siivoustyötä kerran viikossa tehnyt informantti kutsui itseään *niin sanotuksi hiihtopummiksi*, mikä oli yleistä myös muiden informanttien puheessa. Hänen mukaansa hiihtopummit viettivät pitkiä aikoja hiihtokeskuksissa laskien tekemättä juuri mitään muuta. Hän laskee itsensä jo melkein hiihtopummiksi, mutta oikeasta hiihtopummista hänet erottaa Alpeilla vietetyn kauden kertaluonteisuus.

MS: No, kyl mun suurin osa muistakin kavereista laskettelee, että ei ehkä niin aktiivisesti mut kuitenkin. Aika monella oli kuitenkin suuret epäilykset, et sit ku alko puhumaan siitä, että niin ku oikeesti on lähössä niin sanotusti hiihtopummiksi. En mä usko niin ku, että kukaan niistä sitä usko ennen ku sinne sit lähti. Mutta tota...

IK: Minkä takia ne epäili?

MS: En mä tiedä. (naurahtaa) Niistä kuulosti vaan niin hullulta.

IK: Mikäs sun mielestä tommonen hiihtopummi sit on?

MS: No, semmonen tyyppi, joka lähtee vähän pidemmäks aikaa tonne jonnekin laskee. Eikä paljon muuta tee siellä.

IK: Olit sää hiihtopummina?

MS: No, joo. Kai sen niin voi sanoa. Tai kyllä mä nyt ajattelen, et niin ku oikeet tälläset hiihtopummit on ehkä sellasii, jotka niin ku menee vuos toisen jälkeen...

IK: No, joo... et sä aio mennä enää?

MS: No, en varmaan ainakaan näillä näkymin niin ku koko kaudeks. Et se muutenki selvä sillo, että on vähän niin ku tota yhen vuoden juttu, mut siis kyllähän sitä totta kai tulee lähettyy jonnekin varmaan pidemmillekin reissuille kuukaudeks tai parikskin. En mä tiedä, mut tota helpompihan se on nyt lähtee, kun niin kun tietää ne systeemit ja tuntee enemmän jengii ja... (Minna Saari s. 1979. H13, 6)

Näyttää siis siltä, että oikeita hiihtopummeja ovat Alpeille vuosi vuoden jälkeen pelkästään laskemaan matkustavat kausiasukit. Heillä on kuitenkin eriävä mielipide asiasta:

IK: No, entäpä sitten tota ni koetko olevas hiihtopummi?

JK: En kyllä siinä (köhii) siinä sanan varsinaisessa merkityksessä, että kyllä me ollaan tiukasti tehty kaikki kaverit, kenen kans mä oon hiihtäny niin rahat sillon kesällä ja syksyllä ja käytetty ihan omia rahoja ja omilla rahoilla hiihdetty. Että harva harva kaveri on ees velalla ollu liikenteessä kokonaista matkaa. (köhii) Että mitään ei oo pummattu keneltäkään ja kaikesta me ollaan maksettu, mutta se on semmonen yleinen nimitys vaan semmonen hiih..hiihtopummi, käsittääkseni, semmosille ihmisille, ketkä pidemmän aikaa nyt Alpeilla esimerkiksi viihtyvät kaudesta niin... Että mittään en oo pummannu. (Jussi Koskinen s. 1974. H5, 8)

Tarkastelu suorastaan palautuu lähtöruutuun, kun osa vain kotimaassa työskennelleistä informanteista suhtautuu työntekoon samoin kuin Anna Vanhalan (2003, 1) tutkiman yhteisön jäsenet, jotka pitivät Alpeilla työskenteleviä kausiasukkeja varsinaisina hiihtopummeina:

PL: --- Mut niin ku hiihtopummin mä nään siinä, että niin ku ne jätkät menee ja sitte tekee siellä ihan hanttihommista hanttihommista kaikkee, että ne selviää sen jollakin konstilla läpi läpi sen homman.

IK: No, tunnet sää tämmösiä tyyppejä?

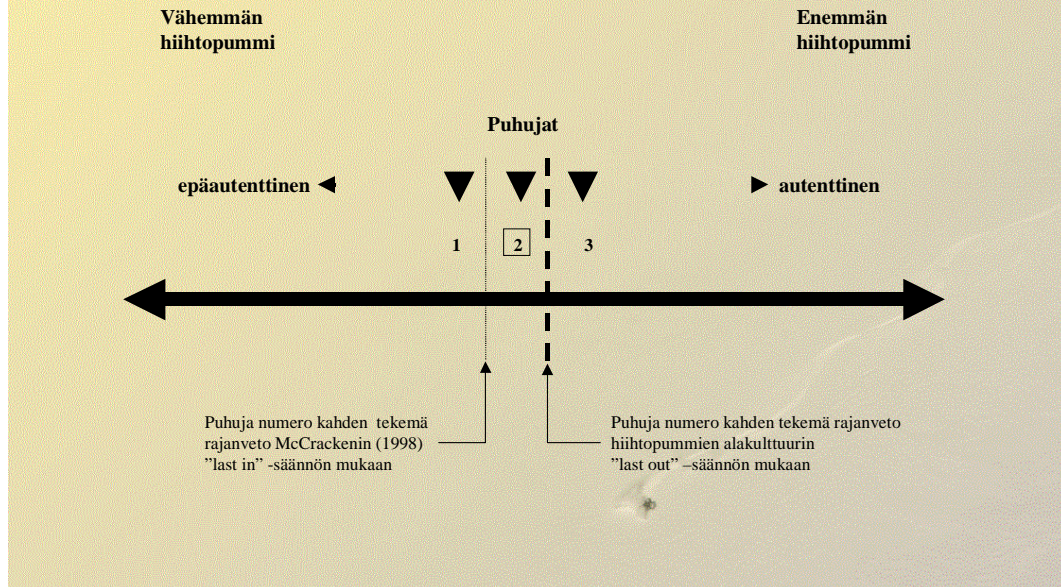
PL: No, kyllä nyt kun puhe Verpparin porukka taitaa olla vähän, että en mä nyt pysty sanoo. Kyllä niin ku varmaan no Verbierin porukka on lähimpänä, mitä mä tiijän. Mut ei niin ku Graaves mitä mää olin, ei ne niin ku niin hiihtopummeja ollu. Et se oli niin ku jä..jätkät oli kummiski jostakin hommanu ne rahat silleen, että kesällä oltiin tehty varastohommia tai jotain. Et niin ku oli tietty tietty rahat, et ei siel niin ku Graaven puolella ei kukaan ei käyny niin ku tekee muuta työtä, et kaikki laski. Mut niin ku Verbierin porukka oli silleen, ku Sveitsissä on tosi kallista ja muuta, et ne teki niin ku hommia siinä ohessa. Et se ei ollu ainoastaan, että tultiin vaan laskemaan. Et niin ku ne jätkät teki niin ku töitä töitäkin sen eteen, että ne pysty olee siellä. Et niin ku ehkä se siinä vähän tulee se raja raja siinä että mikä on vähän pummi. Ei oo niin ku, mitä on kuullu hurjimpia juttuja, lukenu lehistä, että käyään hotellin hotellin roskiksista tai jostain niin ku ruokaa, niin en mä sellasia tunne. --- (Panu Lahtinen s. 1980. H12, 15)

Antropologi Grant McCracken huomasi tutkiessaan goottien alakulttuuria, että puhuttaessa goottiuden aitoudesta kerrontaa ohjasi "*last in* -sääntö" (ks. Kaavio 1, s. 49). Sen ensimmäisessä versiossa kertoja piti vain itseään intensiivisemmin goottien alakulttuuriin sitoutuneita todellisina gootteina. Säännön nimi tulee siitä, että kertoja katsoi olevansa juuri itse viimeinen aidon gootin kriteerit täyttävä henkilö, ja kertojaa vähemmän sitoutuneet gootteina esiintyvät henkilöt olivat epäaitoja. Hiihtopummien alakulttuurissa pätee saman säännön päinvastainen muunnos, jota kutsun *first out* -säännöksi. Siinä kertoja kokee olevansa itse ensimmäinen kausiasukki, joka jää hiihtopummistatuksen ulkopuolelle (ks. Kaavio 7).

Kaaviossa seitsemän kertoja kaksi pitää itseään vain "niin sanottuna hiihtopummina" ja katsoo kertojan kolme olevan autenttinen hiihtopummi. Kertoja yksi suhtautuu samoin kertoja kahteen. Aidon hiihtopummin kriteerit vaihtelevat kertojasta riippuen, mikä tahansa kertojan näkökulmasta häntä itseään sitoutuneempi toiminta (esim. pidemmät kaudet, toistuvat kaudet, vähempi työskentely, pienempi matkabudjetti) katsotaan aidoksi hiihtopummiudeksi, mutta kertojan oma toiminta tai mikä tahansa vähemmän sitoutunut ei täytä hiihtopummiuden kriteereitä.

Kerrontarakenteen selvittäminen ei kuitenkaan vielä selitä, miksi kaikista aidoimmat hiihtopummit näyttävät aina pakenevan tutkijan suurennuslasin alta. Osittainen selitys saattaisi johtua termin loppuosasta *pummi*, joka liittää mielikuvat toisten siivellä elämiseen ja jopa rappioalkoholisteihin. Ei ole siis

Kaavio 7. ”Last out”-säntö hiihtopummien alakulttuurissa

ihme, että eräät omalla työllään itsensä elättävät informantit eivät halunneet itseään rinnastettavan pummeihin:

IK: No, oot sää tai oot sää ollu mielestäs hiihtopummi?

HN: En mä ollu hiihtopummi, koska mä oon aina ollu liikentees kyllä niin ku omalla rahalla ja tota noin. Et se on kans yks sana mitä mä mä en voi sietää (nauraa), koska just se, että et niin kauan ku ollaan niin ku omalla rahalla liikenteessä niin tosiaan en oo ollu hiihtopummi. Kausua..kausiasukki enempi.

IK: Mikä tota ni..mikä sun mielestä on hiihtopummi sitte?

HN: No, hiihtopummi olis niin kun ääh..ehkä sellanen, jolla o niin ku ihan ni..supersuper pienet tulot ja se yrittää niin ku saada sen elantonsa jostain sieltä, ehkä just jossain hiihtokeskuksessa vähän keräämällä laseja tai jotain sellast pientä niin ku... et sano..vois sanoo niin ku duuniikaan, koska sit taas ne, jotka on kauden ja tekee duunii niin ei ne oo niin ku... (ei saa selvää) Mut just sellane hiihtopummi, jol..sellanen jolla o niin ku ihan supervähän fyrkkaa ja sit se käy syömäs kaikkien jävät lautasilta ja polttaa muiden röökki (nauraa) ja käyttää muiden voiteet ja mun mielest se on hiihtopummi.

IK: Tunnet sä tommosia hiihtopummeja?

HN: En mä oikeestaan. Ohi mennen voi olla joskus, et on oon niin ku tavannu semmosia, mut ne ei oo kyl niin ku lähiystäväpiirissä. Ei tuu kyl nyt mieleen. (Heli Nordenstedt s. 1974. H9, 12)

Syntynyttä tilannetta ei selitä pelkästään hiihtopumminimityksen kaksoismerkitys ja muuttuminen aikojen kuluessa (vrt. Johdanto), koska McCrackenin aikaan sidottua autenttisuussäntöä (Kaavio 2) noudattaen kaikkien pitäisi pitää hiihtopummiuden ajallisesti ensimmäistä muotoa eli työskentelemistä hiihtokohteessa kaikista aidoimpana tapana olla hiihtopummi.

Näin ei ole, vaan Alpeilla työskentelevät informantit pitivät hiihtopummeina vain laskemaan tulleita ja hiihtokeskukseen pelkästään laskemaan tulleet taas pitävät oikeina pummeina keskuksissa hanttihommissa työskenteleviä tai todellisella pummauksella eläviä kausiasukkeja. Jälkimmäisiä he eivät kuitenkaan yleensä tunne, korkeintaan tietävät.

Selitys hiihtopummien jatkuvalla katoamiselle tutkijan suurennuslasin alta löytyy hiihtopummitermin monimerkityksellisyydestä. Se on sekä yleisilmaus kausien viettämiselle Alpeilla että kausiasukkien elämäntyylin symboli, jolla viestitään halvalla elämisen ja hiihdolle omistautumisen ihanteita. Kaavion seitsemän puhujalle numero kolme autenttinen hiihtopummi onkin usein todellisen henkilön sijasta James P. Spradleyn (1988) ja Jyrki Pöysän (1997) sosiaalisen kategorian prototyyppi, jonka saavuttamattomuus oikeuttaa puhujan pitämään itseään vain ns. Hiihtopummina. Sen sijaan hiihtopummien alakulttuurin ulkopuolisille kaikki kaudeksi Alpeille matkustavat ovat stereotyyppisesti hiihtopummeja. Merkitysjärjestelmän jakavat tunnistavat kyllä yleiskäytön, mutta pitävät itseään vain "niin sanottuina hiihtopummeina". Alpeilla työskentelevät tekevät sen, koska heidän mielikuvissaan hiihtopummin prototyyppi ei työskentele hiihtokeskuksessa. Työskentelemättömiä kausiasukkeja hiihtopummin tavoittamaton prototyyppi vaatii aina elämään vielä vähän pummimaisemmin. Ihannetta rakennetaan myös tarinoin hiihtopummeista, jotka *dyykkaavat* roskiksista ja kärkevät rinneravintoloissa perheiden hampurilaisannosten tähteitä. Tarinoilla on varmastikin yhtymäkohtia todellisiin tapahtumiin, mutta keskeistä niissä on, että ne ovat jo kiteytyneet hiihtopummien alakulttuurin merkityksiä välittäväksi folkloreksi.

Symbolisessa käytössä hiihtopummius ei ole sidottu maantieteellisiin sijainteihin vaan on pikemminkin asenne, jonka myötä informantit tekevät valintoja ja uhrauksia hiihtääkseen vapaasti itseään toteuttaen. Hiihtopummina olo on periaatteessa mahdollista myös Suomen keskuksissa, ja kaksi informanttia katsoi tehneensä niin aloittaessaan hiihtopummin uransa:

AM: --- Jos palataan vielä vuosi taaksepäin..no, itse asiassa ei tarvi palatakkaan vuotta vaan se oli sama vuosi kausi yheksänviis. Me asuttiin sillä samalla remmillä, jolla me alotettiin silloin muutama vuosi aikasemmin laskemaan, niin asuttiin Pyhätunturilla. Me oltiin koko talvi siellä

Pyhällä niin ku niin sanotusti hiihtopummina. Se on mun ensimmäinen niin kun tämmönen pummauskausi niin sanotusti. (Arto Majava s. 1974. H11, 2)

Lapin hiihtokeskusten kausityöntekijöiden vuodenaikaismuutto Lapin ja Etelä-Suomen välillä muistuttaa suuresti Alppien kausiasukien elämäntyyliä. Helsingin Sanomien Nyt-liitteen artikkelin (Similä 2006, 17) kuvauksen perusteella he myös tekevät talvisin Lapin hiihtokeskuksissa samanlaisia asioita kuin kausiasukit Alpeilla: he laskevat offareilla syvää ja koskemantonta lunta, haikkaavat, juhlivat, siivoavat hotelleja ja tarjoilevat sekä kokkaavat ravintoloissa. Itse he kutsuvat itseään *henksuiksi* (henkilökunta). Yleisesti heitä ei kuitenkaan pidetä hiihtopummeina:

Varsinaisia hiihtopummeja Levin henksuun ei kuulu. Ainakin nämä savolaiset ovat varsin rehellistä ja luotettavaa ravintolatyöväkeä (savolaisiksi). (Similä 2006, 17.)

Similä erottaa kausityöntekijät hiihtopummeista rehellisyyden ja luotettavuuden perusteella. Samanlainen asenne hiihtopummeja kohtaan näyttäisi olevan yleinen muutoinkin alakulttuurin ulkopuolella. Soile Veijola kirjoittaa artikkelissaan:

Turistielämä tarjoaa silti myös tiloja ja paikkoja, jotka tekevät mahdolliseksi keksittymisen toimintaan ja autenttisen kokemuksen vierekkäin olosta toisten kanssa – katsottuna, verrattuna ja tunnettuna olemisen sijasta. Mutta tämä ei vielä ole yhteisön tae. Harrastus, vaikkapa lautailu, surffaaminen tai sukeltaminen, mahdollistaa paluun lapsuuteen mutta ei välttämättä vie aikuisuuteen ja vastuuseen toisista ihmisistä –tai paikasta. (Veijola 2005, 111-112.)

Hiihtopummit eivät suostu jakamaan aikaansa ja tarmoaan työn tai sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat eri ikäisiä tai joilla on erilaisia tarpeita. He eivät sovita omaa aikaansa työ- ja perhe yhteiskunnan sykleihin, minkä vastapainoksi olisi levättävä kaksi viikkoa rinteessä. Hiihtopummit kieltäytyvät kaikesta näin isälliseen ja äidilliseen viittaavasta. (Veijola 2005, 105-106.)

Juuri edellisen kaltaiset ulkopuolisten arvostukset tekevät viime kädessä kausiasukeista hiihtopummeja riippumatta siitä missä he työskentelevät tai siitä kuinka monta talvea he ovat hiihtopummin vuodenvierailua noudattaneet tai siitä mitä he itse kokevat olevansa. Sama näkemys tekee hiihtopummien arvojärjestelmästä alakulttuurin vastakulttuurisessa mielessä. Suomalainen yhteiskunta odottaa nuorten aikuisten osallistuvan yhteiskunnan rakentamiseen ja sen jatkuvuuden varmistamiseen teoilla, jotka eivät kuulu hiihtopummien elämäntyyliin. Nuorilta odotetaan ahkeraa opiskelua, työntekoa ja perheen

perustamista. Vaikka suurin osa hiihtopummeista elättää itsensä omalla työllään, heidän Alpeilla viettämänsä aika on ulkopuolisten ja jopa heidän itsensä mielestä ansaitsematonta vapaa-aikaa yhteiskunnan velvoitteista. Joutilaisuus on varattu vain eläkeläisille:

JH: --- Tai sitte se kun mi..miten niin kun ehkä aikasemmin ihmiset on kelannut sen homman niin, että kun ne pääsee eläkkeelle, niin sit ne viettää sitä niin sanottuu laatu-aikaa tai mikskä sitä nyt ikinä sanoiski. Ja sit kun ne on eläkkeellä, ne viettää talvet jossain Gran Canarialla --- Niin ne lähtee menee täältä heti, kun niillä on mahdollisuus. No, ehkä sekun on jollain lailla samaa hommaa. Tietysti siin on vaan se, että ehkä vanhempana ei niin kun kenties ihan samanlailla pysty harrastaa jotain, jos vaikka urheilua. Mut ei se nyt oo sinällään niin oleellista siinä. Mutta erohan tietysti jonkun eläkeläisen ja jonkun hiihtopummin välillä on se, että eläkeläinen on niin kun yhteiskunnalliset velvoitteensa hoitanu mahdollisimman asiallisesti koko elämänsä ajan, työura ja näin. Ja ansaitusti (naurahtaa) viettää viettää tota eläkettään jossain. Ja sitten saa sen eläkkeen. No, hiihtopummi on ehkä kelannu, että tota tai joku vastaava, et no ei sit eläkkeellä pysty lasketteleen enää ainakaan samalla lailla kun nyt pystyy. Nyt on pakko mennä ja sitte koittaa jotenkin sinnitellä ja saada hoidettuu ne hommansa siin sanotaanko kaheksantoist ja kolmenkymmenenviiden ikävuoden välillä sillä lailla, et pyysyy hengissä ja pystyy tekee sitä juttuunsa. Ja sitten ehkä siirtyy sinne normaaliin elämään niin kun se yleensä menee. Mut et tota en mä tiedä samaa samaa touhuu ne siel on papparaisilla Gran Canarialla vaik ne vaan istuski puun alla ja lukis kirjaa. (Jarkko Henttonen s.1970. H2, 9)

Haastattelemieni informantien kokemuksien mukaan erityisesti heitä itseään vanhemmat henkilöt ovat suhtautuneet hiihtopummien elämäntyyliin negatiivisesti. Joskus kyseessä ovat saattaneet olla omat vanhemmat:

IK: No, mitäs sitte muut ihmiset on ajatellu tästä sun ajanvietosta tuolla Alpeilla että esimerkiks perhe tai sitte öö yhteiskunta noin muuten, että...

PH: Mmm. No, mutsi ja fajia oli aina sitä m...no, siis ne o ollu aina hirvee joustavii ei niit oo silleen häiriny palj..paitsi vaikka ne onkin suht konservatiiveja. Ne on aina silti ollu sillee, että hoidat omat asias hyvin niin ei siin mitään saat tehdä ihan mitä huvittaa. Et ei ne siitä..onhan sitä aina kuullu vähän niin ku, et koska sä alat normaalihommat, mut et okei se on jääny tietenkun viimevuosina, kun ne nyt on niin ku se on kaik..sama ku mä kuulin paljon opiskelukavereilta siin vielä sanotaan viis vuotta, kol..neljä-viis vuotta sitte kuulu hyvinkin paljo, et sä et ilmeisesti ikinä kasva aikuiseks ja et alota kunnon hommia ja ky..ky..tuu normaali töitä tekemään. Mutta tota ne on jääny nyt, koska onhan se ihan selvä, et kyllähän se nyt näkyy mutsille..muts..mutsi joka hoitaa firman kirjanpitoa, niin näkee, et ihan kunnon hommaa tää on, ku firma on kuitenkin jo kohtuullisen kokone ja jaja ja näin pois päin ja... Et ei niillä sit päinvastoin ne on varmaan ylpeitäkin siitä, et miten tää on menny, mutta mutta tota opiskelijat..vanhoi opiskelijakavereit ku näkee, ei niiltäkään enää kuule niin usein sitä --- (Pette Halme s. 1964. H3, 10)

Hiihtopummien elämäntyylistä voidaan puhua nuorten aikuisten elämänvaiheena, joka kuitenkin näyttäisi päinvastoin kuin Soile Veijola olettaa johtavan vastuulliseen aikuisuuteen, tosin myöhemmin kuin yhteiskunnan näkökulmasta on suotavaa. Tutkimukseni aikana pääministeri Matti Vanhanen otti julkisuudessa pitämässään puheissa useasti kantaa niin opiskelijoiden pitkiin valmistumisaikoihin työmarkkinoiden ongelmana kuin ensisynnyttäjien

huolestuttavan korkeaan ikään tulevaisuuden huoltosuhteen uhkana . Normaalielämä olisi aloitettava hänen mukaansa viimeistään 25-vuotiaana hiihtopummien suunnitteleman 35 ikävuoden sijasta. (Matti Vanhanen1; Matti Vanhanen 2.)

Kausien viettäminen Alpeilla, opiskelujen hidastuminen, hanttihommien tekeminen uran sijaan, lasten hankkimisen viivästyttäminen tai niiden hankinnasta pidättäytyminen harrastuksen vuoksi näyttäytyy vastuuttomuutena suomalaista yhteiskuntaa ja kanssaihmissä kohtaan. Vastuuttomuus riippuu kuitenkin näkökulmasta. Esimerkiksi verrattessa lapsettomuuspäätöstä globaaliin väestöräjähdykseen alhaisen syntyvyyden uhkaaman suomalaisen yhteiskunnan sijasta, ei useiden hiihtopummien valinta vaikutakaan niin vastuuttomalta. Itsekkäitä ovatkin kenties ne, jotka varaavat itselleen oikeuden "isällisyyteen ja äidillisyyteen" ympäristöseurauksista välittämättä. Hiihtopummien alakulttuurissa ei kuitenkaan ole havaittavissa ympäristöaktivismia, vaikka vuoristomaisemat ja -luonto koetaan tärkeäksi osaksi Alpeilla vietetyn ajan viehätystä. Toiminnan paradoksi on, että matkustamalla vuorille laskemaan hiihtopummit samalla edistävät vuoristoluonnon valjastamista hiihtokeskuskäyttöön ja jäätikköjen sulamista matkustamisen tuottaessa hiilidioksidipäästöjä. Valitettavasti tätä kysymystä ei teemahaastatteluissa sivuttu.

Edellisessä lainauksessa myös informantin opiskelijatoverit kyseenalaistivat hänen elämäntyyliänsä. Tämä oli aineistossa poikkeus ja johtunee informantin korkeasta iästä muihin haastateltuihin verrattuna. Yleensä informantit kertoivat samanikäisten ihmisten olevan vähintäänkin kiinnostuneita hiihtopummin elämäntyylistä, ellei jopa ihailevan sitä, koska hiihtopummit olivat uskaltaneet tehdä valtavirrasta poikkeavia valintoja:

JK: --- Ja mitä kaverit on suhtautunut tohon niin kaverit, ketkä vali..valinnu semmosen yliopisto..yliopistoon opiskelu-uran, sitä kautta työelämään ja mun mielestä niin ku perusvarman keskitien niin ne on kyllä näyttäny peukkaa poikkeuksetta ja hieman ehkä silleen kadehtien sanonut, että hieno homma ku sä oot tehny tommosen ratkasun, että valitettavasti en ei voi tehdä ja ja tota... Ja tällä hetkellä moni kaveri ei enää voikkaan tehdä, mutta sitä mieltä mä oon ollu kyllä siinä ja oon nähny niitä niitä tyyppjeä kanssa, että ketkä on valinnu tavallaan tuon keskitien niin kyllä nekin aikansa on pystynyt tämmöstäkin kokeilemaan, että tota sehän on

vaan ku osaa osais niin kun ajottaa oikein ja ja palstottaa oikein ton opiskelujakson esimerkiksi niin kyllä siinä on mahdollista kokeilla tällästäkii. (Jussi Koskinen s. 1974. H5, 6)

Mirja Liikkasen mukaan vapaa-ajasta on tullut suomalaisille entistä tärkeämpää. Vapaa-ajan arvostus on ollut korkealla 1960-luvun lopun jälkeen syntyneille jo 1990-luvun alussa. Vanhemmissa ikäluokissa arvostuksen nousua on tapahtunut myöhemmin, ja vuonna 2002 60 prosenttia suomalaisista piti vapaa-aikaa hyvin tärkeänä. Suurinta vapaa-ajan arvostus on 15-24-vuotiailla nuorilla, joiden keskuudesta uudet hiihtopummit yleensä tulevat. (Liikkanen 2005, 11-12.) Vapaa-ajan arvostus on yksi niistä yhdistävistä arvoista, jotka tekevät hiihtopummien alakulttuurin alakulttuuriksi käsitteen osakulttuurimerkityksessä. Vapaa-aikaa arvostavat lähes kaikki, ja kyse on vain siitä, kuinka paljon sitä saa arvostaa suhteessa muihin arvostettuihin asioihin. Saako se ajaa esimerkiksi työn, parisuhteen tai perheen ohi?

On ilmeistä, että hiihtopummit asettavat laskemisen näiden edellä esiteltyjen vaihtoehtojen edelle, ja voitaneen sanoa, että heidän alakulttuurissaan vallitsee tietty itsenäisyyden ja jopa itsekkyyden sekä vapauden ihannointi. Vapaa-aikaa merkittyjen rinteiden ulkopuolella muiden koskemattomassa puuterilumessa voidaan nähdä alakulttuurissa vallitseva vapauden ihannoinnin vertauskuvana. Tärkeintä on, että tekee omaa juttua, oli se sitten vapaa-laskua, lainelautailua, maastopyöräilyä tai vain kirjan lukemista palmun alla Gran Canarialla. Myös Anna Vanhalan tukiman yhteisön jäsenet asettivat yksilöllisyyden toteuttamisen etusijalle:

Merkittävää oli myös se, kuinka moneen kertaan minulle teroitettiin vastauksissa sitä, että yhteisön yksilölliset jäsenet eivät halua olla osa yhteisöä, vaan he kokevat tekevänsä jotain täysin omalaatuista ja yksilöllistä. He eivät halunneet laskea itseään varsinaisesti minkään joukon jäseneksi, vaan halusivat olla irti yhteisö käsitteestä. (2003, 36.)

Silti Vanhala oli havainnoinut hiihtoyhteisön jäsenet yksilöllisyyden korostuksesta huolimatta yhtenäisesti ajattelevaksi ja toimivaksi ryhmäksi (2003, 36). Vanhalan tutkimus yhteisö voisi kenties olla Soile Veijolan ehdottama turistien yhteisö. Toisten samanlaisten seurassa viihdytään ilman ponnisteluja ja pitkäaikaisia sitoumuksia. Lähteminen ja tuleminen ovat vaivatonta. (Veijola 2005, 104.) Näkemys on ongelmallinen, sillä käyttäessään turistien yhteisön

käsitettä Veijola olettaa homologisesti, että koska hänen näkökulmastaan yksilöt liittyvät yksittäiseen hiihtopummikommuuniin hetkellisesti ilman sitoumuksia niin myös hiihtopummien sosiaaliseen maailmaan liittyttäisiin myös hetkellisesti ja sitoumuksetta.

Ensinnäkin aineistoni perusteella näyttää siltä, että hiihtopummikommuuniin ei liitytä niin vaivattomasti kuin turistien yhteisöön. Sitoutumista kommuuniin olen tarkastellut David R. Unruhin esimerkin mukaan jakaen sitoutumisen asteen sisäpiiriläisiin, vakituisiin, turisteihin, ja vieraisiin. Tarkastelussa paljastui, että turistin roolin saavillakin on yleensä joko ystävyys- tai sukulaisuussuhde johonkin kommuunin vakituiseen asukkaaseen. Muuten kommuuniin liittyminen vaatii ainakin jollakin tasolla jaettuja merkityksiä. Kaikkien lyhytaikaisten vierailijoiden ei tarvitse jakaa hiihtopummien alakulttuuria, mutta vapaalaskun harrastaminen ja hiihtopummien kanssa yhteneväiset rinteiden ulkopuolella tapahtuvaan lasketteluun sekä laskutyyliin liitettävät arvostukset auttavat sopeutumista.

Toiseksi hiihtopummien alakulttuurin sitoutuminen ei sekään käy vaivattomasti ja hetkellisesti. Vaikka informantit yleensä katsovat hiihtopummin elämäntyylin olevan väliaikainen elämänvaihe, hiihtopummeiksi ryhtyvillä on takanaan pitkä ja koko ajan intensiivisemmäksi kehittynyt lasketteluhistoria. Tehty päätös hiihtopummiiksi ryhtymisestä taas vaikuttaa valintoihin ja tekoihin ympäri vuoden eikä vain hetkellisesti hiihtokeskuksessa vietettynä aikana, joka puolestaan yhdessä alakulttuuristen arvojen kanssa vaikuttavat tulevaisuudessa tehtäviin valintoihin hiihtopummin elämäntyylin jo päätyttyä. Myös joidenkin yksilöiden tekemä totaalinen satsaus alakulttuuriin kertoo jostain muusta kuin sitoutumattomuudesta. Lopulta Veijolakin toteaa, että on mahdotonta kuvitella tilannetta, jossa kaikki yhteisöt olisivat kaikille niin avoimia ja hetkittäisiä, että vieraan roolia ei olisi. Yhtä mahdottamana hän pitää myös niin suljettuja yhteisöjä, joissa vieraan tai turistin rooli ei olisi mahdollinen. (Veijola 2005, 113.)

On siis mielekkäämpää tarkastella hiihtopummien elämäntyyliä alakulttuurin ilmentymänä ja sitoutumista alakulttuuriin David. R. Unruhin sosiaalisen maailman nelijaolla kuin turistien yhteisönä. Sisäpiiriläisiä (*insiders*) voisivat olla

informanttien H2, H3, ja H11 kaltaiset henkilöt, jotka ovat viettäneet useita peräkkäisiä kausia Alpeilla. He ovat myös usein sponsoroituja laskijoita, jotka saavat ainakin osan elannostaan tuottamalla sisältöä hiihtolehtiin ja -elokuvaan sekä järjestämällä vapaalaskukilpailuja. Heille hiihtopummin alakulttuuriin sitoutuminen ei ole mikään turistivierailu, sillä tulevaisuuden tavoitteena heillä on usein täysipäiväinen työllistyminen laskemisen parissa. Eräät ovat jo siinä onnistuneetkin. Vakituksia (*regulars*) ovat useamman vuoden hiihtopummin vuodenvierailu noudattaneet kuten informantit H5, H8 ja H9 sekä Verbierin bloggaaja Arttu Muukkonen. Heidän tulevaisuuden suunnitelmansa etenkin työn suhteen liittyvät yleensä johonkin muuhun kuin hiihtoon. Aktiivisen hiihtämisen pitäisi kuitenkin olla mahdollista työn ohessa. Heidän erottamisensa turisteista, joita kutsuisin mieluummin vierailijoiksi, on hankalaa, koska osa vakituisista oli jo lyhentänyt Alpeilla vietettyjen kausien pituutta, ja heille hiihtopummin elämäntyyli oli yksi elämänvaihe muiden joukossa. Erottava tekijä saattaisi olla epävarmuus elämänvaiheen väliaikaisuudesta hiihtopummin elämäntyyliä aloitettaessa:

Ei tässä hirveästi voi 21-vuotiaan kypsässä iässä elämäkokemuksesta puhua, eikä paljon muustakaan. Silti tällä hetkellä tuntuu, että tiedän selkeästi mitä haluan tehdä. Tilanne voi muuttua kesän aikana, ensi talven jälkeen, kolmekymppisenä tai ei koskaan. Sitten mennään senaikaisen suunnitelman mukaan. Kuten eräs Verbierin ja St. Antonin suomipekka Tankki usein sanoo: "Fiilispohjalta." Tällä hetkellä valintani on kuitenkin se, että 1.12. alkavat työt taas Pubilla. (Muukkonen, Arttu 6.5.2006)

Toisin kuin turistit vakituiset eivät välttämättä tiedä hiihtopummiksi ryhtyessään kuinka kauan he tulevat vuodenvierailu noudattamaan, vaan asia päätetään joka kevät aina vuodeksi eteenpäin. Turisteille tai vierailijoille on selvää informantti H13 tapaan, että kausi Alpeilla on lähtökohtaisesti "kerran elämässä" kokemus ja kenties välivuosi esimerkiksi lukion ja yliopiston välillä. Toisaalta vierailijoiksi voitaisiin lukea myös informantti H1 ja H7 kaltaiset henkilöt, jotka huolimatta pitkäaikaisesta vuodenvierailun rytmin noudattamisesta ovat viettäneet Alpeilla "täysiä kausia" lyhyempiä aikoja ja panostaneet elämässään muihinkin asioihin kuten vaikkapa opiskeluun. Myös oma suhteeni hiihtopummin alakulttuurin on edellisten kaltainen. Vieraita (*strangers*) ovat kaikki hiihtopummikommuunien lyhytaikaiset vierailijat, jotka eivät ole viettäneet kauttaaan noudattaen hiihtopummin vuodenvierailu noudattaneet. Ulkopuolisten joukkoon kuuluvat tietysti myös

perheenjäsenet, työkaverit suomessa, paikalliset asukkaat hiihtokeskuksissa jne.

Luokittelun kannalta ongelmallisia ovat informantit H4 ja H6, jotka opastyönsä kautta tiettyssä mielessä luovat hiihtoon liittyviä palveluja. Ne liittyvät kuitenkin enemmän laskettelukulttuuriin yleensä kuin hiihtopummien alakulttuuriin, joten laskisin heidät enemmän vakituisten kuin sisäpiiriläisten joukkoon. Informanttien H10 ja H12 kohdalla luokittelu on myös hankalaa, koska takana ei ole kokonaisia kausia Alpeilla, mutta vuodenkierto noudattaa samaa rytmiä muiden informanttien kanssa ja kiinnostus hiihtopummin elämäntyylillä kohtaan on huomattava. He myös selvästi jakavat alakulttuurin arvoja ja merkityksiä. Heidän kohdallaan tulevaisuus näyttää onko valintana elämäntyylin täydellinen noudattaminen vai panostaminen kenties muihin asioihin elämässä. Molemmat ovat tähän mennessä ainakin opiskelleet. Rajatapaukset osoittavat, että luokittelu on vain yksi mahdollinen tapa tulkita tilannetta. Yhteistä kaikille informanteille on se, että laskemisen arvostaminen on saanut heidät noudattamaan hiihtopummien vuodenkiertoa ja vienyt heidät viettämään tavanomaista hiihtolomaviikkoa pidempiä aikoja Alpeille.

Vuodenkierron noudattaminen ja talven viettäminen ulkomaalaisessa hiihtokeskuksessa sekä laskemiselle annettu merkitys ovat hiihtopummiuden edellytykset. Se viettääkö keskuksessa talvisin kuukauden tai viisi ei ole tärkeää, jos noudattaa vuodenkiertoa ja tekee laskemista suosivia valintoja elämässään. Hiihtokaudet voivat olla myös lyhyitä siitä syystä, että harrastaa intohimoisesti laskemisen lisäksi muita lajeja. Talven viettäminen hiihtokeskuksessa on kuin hiihtopummiuden vahvistava rituaali. Osoituksena tästä on eräiden informanttien kausien lyheneminen, mutta pysyminen silti kiinni alakulttuurissa. Kun matkat lyhenevät vain viikon mittaisiksi, voidaan olla lähes varmoja, että muut arvot ovat ajaneet elämässä hiihtämisen ohitse.

Talven merkityksestä kausiasukeille Anna Vanhala on todennut, että hänen tutkimansa hiihtoyhteisö tuli näkyväksi ryhmänä vain hiihtokohteessa, johon kokoonnuttiin hiihtämään (2003, 3). Tietyn vuodenaajan merkitys ryhmän yhteenkuulumisen lujittajana ja yhteisenä kokoontumisena on ollut yleistä talvi

ja kesäalueiden välillä vaeltaneiden kansojen parissa. Kirjassaan *Seasonal Variations of the Eskimo - A Study in Social Morphology* (1979 [1904]) Marcel Mauss on tutkinut viime vuosisadan alun eskimoiden vuotuista muuttoliikettä todennut, että heillä tietoisuus omasta ryhmästä aktualisoitui merenrannikolla sijainneessa talvikylässä, jossa elettiin usean perheen yhteisissä majoissa. Talven aikana vahvistettiin perheiden välisiä sosiaalisia siteitä ja vietettiin heimon tärkeimmät uskonnolliset juhlat. Elinkeinona oli merinisäkkäiden pyynti ja kalastus. Kesällä asuttiin perhekunnittain teltoissa tundaralla kulkien liikkuvien karibulaumojen perässä. Silloin keskityttiin elannon hankkimiseen ja kontaktit oman perheen ulkopuolisiin ihmisiin olivat harvinaisia. Mauss esittää näkemyksen, että tämä vastakohtaisuus loi pohjan koko eskimokulttuurin järjestäytymiselle, mikä näkyi esimerkiksi moraal sääntöjen ja uskonnollisen elämän erilaisuudesta kesällä ja talvella. (Mauss 1979, 36-52, 76-77.) Mauss kirjoittaa:

[In the winter] --- By its existence and constant activity, the group becomes more aware of itself and assumes a more prominent place in the consciousness of individuals. Conversely in summer, social bonds are relaxed; fewer relationships are formed, and there are fewer people with whom to make them; and thus, psychologically, life slackens its pace. (Mauss 1979, 76-77.)

Useille biisonilaumojen perässä liikkuneille intiaaniheimoille vuodenaikojen roolit olivat päinvastaiset. Heille kesä oli yhteisen kokoontumisen aikaa. Silloin talven erillään viettäneet pienet leirikunnat kokoontuivat viettämään tärkeintä uskonnollista rituaalia aurinkotanssia. Leirikuntien välisiä avioliittoja solmittiin ja tanssin jälkeen biisoneita metsästettiin suurissa yhteisjahdeissa. (Hoebel 1965 [1954], 548.) Sekä eskimoiden että tasankointiaanien tapauksessa sosiaalisten ja kulttuuristen syiden lisäksi vuodenaikaismuuttoon vaikutti kulloisenkin vuodenajan elinkeino.

Nomadinen muuttoliike kesä- ja talviympäristön välillä muokkaa myös hiihtopummien alakulttuuria, vaikka muuttoliikkeessä ovat heimojen sijasta yksilöt. Muita hiihtopummeja nähdään vähän tai ei lainkaan kesän aikana kausiasukkien levittäytyessä ympäri Suomea hankkimaan rahaa tulevaa kautta varten. Silloin pyritään tapaamaan koko vuoden Suomessa asuvia tuttuja ja sukulaisia. Talvi on taas alakulttuurin jakavien kanssakäymisen aikaa, ja

kommuunien sisäisiä sekä välisiä suhteita vahvistetaan hiihtämällä yhdessä. Hiihtopummius aktualisoituu Alppien hiihtokeskuksissa. Myös hiihtopummien yhteiset kokoontumiset kuten kauden avaava Skiexpo-messut ja vapaalaskukilpailut ajoittuvat talveen.

Marcel Maussin työ oli ensimmäisiä kulttuurimaterialistisesta näkökulmasta tehtyjä antropologisia tutkimuksia, vaikka Maus itse väittikin, etteivät ympäristötekijät olleet eskimoiden sosiaalisen järjestyksen muokkaajina ensisijaisia, vaan kulttuurin muodostumisen taustalla vaikuttivat yleisemmät syyt (Fox 1979, 8-9). Mauss kuitenkin toteaa, että eskimoiden sosiaalisen järjestyksen muovaajana oli osaltaan riistaeläinten vuodenaikoihin sidottu muuttoliike, jota ihmiset olivat pakotettuja seuraamaan (Mauss 1979, 55). En puutu Maussia kohtaan esitettyyn kritiikkiin ja hänen työnsä jälkeen käytyyn keskusteluun kulttuurin muovautumiseen vaikuttavien tekijöiden tärkeysjärjestyksestä (Ks. Fox 1979, 1-17). Totean kuitenkin, että kesän ja talven vastakohtaisuus muovaa kausiasukkien elämää lähes kaikilla elämän osa-alueilla: asumisessa, työssä, sosiaalisissa suhteissa ja harrastuksissa. Eskimoihin verrattuna kesällä hiihtopummien karibuja ovat rahat, jotka tienataan laskemista varten. Erilaiset merkitysjärjestelmät vaihtelevat vuodenaikojen mukaan. Laiskaksi mielletyt hiihtopummit voivat olla kesäisin aivan yhtä ahkeria työntekijöitä kuin ketkä tahansa muutkin suomalaiset. Kaikki muuttuu talvella. Kesäisen työn tilalle tulee laskeminen ja koskemattoman puuterilumen metsästys. Alakulttuurin arvot ja normit saavat vahvemman aseman arjessa. Toiminnan motiivina ei ole kuitenkaan toimeentulo kuten eskimoiden talvisessa merinisäkäsjahdissa, vaan kokemusten hankkiminen ja niistä nauttiminen. Laskemisesta haetaan *hyviä fiiliksiä*.

Olen tässä työssä tarttunut joihinkin hiihtopummien elämässä keskeisiin teemoihin, mutta paljon jäi vielä selvittämättä. Koska hiihtopummit asettuvat vapaaehtoisesti alttiiksi vaaroille, olisi eräs erittäin mielenkiintoinen aihepiiri ollut suhtautuminen kuolemaan. Kuinka siitä puhutaan hiihtopummien keskuudessa? Tehdessäni haastatteluja en ymmärtänyt tarttua aiheeseen, vaikka informanttien kanssa keskustelimmekin extreme-hiihdosta. Arttu Muukkosen blogista olisi löytynyt kuvauksia kohtaamisista hengenvaaran kanssa sekä

kirjoittajan mielipiteitä laskemiseen liittyvistä riskeistä, mutta päätin jättää aiheen käsittelyn näin suppean aineiston varassa tutkimukseni ulkopuolelle. Olisin myös halunnut ottaa yksityiskohtaisemmin esiin puuterilumen laskemisen kokemuksena. Mikä tekee siitä niin voimakkaan, että se saa hiihtopummit uhmaamaan rinteiden ulkopuolella vaanivia vaaroja ja palaamaan vuosi vuoden jälkeen Alpeille? Voisiko sitä verrata esimerkiksi flow-kokemukseen (Csikszentmihalyi 1991)? Onko muitakin motivaatioita kuin nautinto, arvostuksen hankkiminen alakulttuurin kantajien keskuudessa ja henkilökohtainen kehittyminen laskijana?

Matkailuntutkimuksen kannalta olisi kiinnostavaa selvittää hiihtokeskusten vakituisten asukkaiden ja hiihtopummien suhteita. Pitävätkö paikalliset heitä pummeina vai kenties tarpeellisina kausityöntekijöinä? Majoitusliikkeet ja matkanjärjestäjät eivät hyödy hiihtopummien kulutuksesta niin paljon kuin viikkoturisteista, mutta kausiasukit käyttävät paljon rahaa kausikorttien ja erilaisten lasku- ja vuorikiipeilyvälineiden ostamiseen. Pasi Hannonen (1998, 4-5, 47) on reppumatkailijoita tutkiessaan havainnut, että heidän merkitys kohdealueensa matkailuelinkeinolle on huomattavasti luultua suurempi. Hän on osoittanut, että vaikka repputuristin päivittäin käyttämä rahasumma on pieni, niin pitkäaikaisen oleskelun seurauksena kulutettu summa saattaa ylittää moninkertaisesti maassa viikon viettävän turistin lomallaan käyttämän rahamäärän. Olisiko näin myös hiihtopummien kohdalla?

Hiihtopummin etsiminen osoittautui varsinaiseksi salapoliisitarinaksi, jota olisi mielenkiintoista jatkaa. Uskon, että pienellä etsimisellä saattaisi löytyä myös hiihtopummien prototyyppejä, suomalaisia tai ulkomaalaisia laskijoita, jotka ovat syöneet turistiperheen ateriantähteet, dyykanneet roskiksista, asuneet pakettiautossa koko talven tai lasketelleet kolme kuukautta Alpeilla työttöminä työnhakijoina ilman tavoitettakaan löytää töitä. Kokisivatko nämä prototyyppiset hiihtopummit itsensä vihdoinkin oikeiksi hiihtopummeiksi vai olisivatko heidän ihanteensa vieläkin tiukemmat? Sitä en tämän tutkimuksen puitteissa saa tietää, ja toistaiseksi on tyydyttävä niin sanottuihin hiihtopummeihin, jotka avaininformantin mukaan voidaan määritellä seuraavasti:

JH: --- et ei kukaan oo pelkästään mikään hiihtopummi. Et se sä oot hiihtopummi ehkä just juts sillon kun sä oot jossain hiihtokeskuksessa viettämässä pidemmän aikaa niin, että sä et tee töitä. Ehkä teet jotain häsläystä tai mahdollisesti jotain hommii, mutta et se sun varsinainen motivaatio olla siellä hiihtokeskuksessa ei oo mikään niin kun niin kun ansion hankkiminen tai duunin teko vaan se, et sä pääset laskemaan. Ja sitte näitä tyyppejä on niin ku mo...monesta eri taustoista. Et siellä on just näitä tyyppillisiä pappaa betalar-osaston rikkaiden kakaroita, joilla on niin kun kymmentuhannen euron budjetti kuukaudeks tai ihan mitä hyvänsä. Sit siel on näitä jätkii, joilla on kymmenen euron budjetti neljäks kuukaudeks. Et ne jotenkin sinnittelee siellä niin kun siis ihan oikeesti pummeina. Silleen ne käy ei ne nyt roskikses asu, mut ehkä asuu teltassa tai jossain hylätys mestassa ja sitten käy niin ku dyykkaa roskiksesta ja näin. Et se skaala on aika laaja, mutta mun mielestä se niin ku e..ehkä ennemminkin toi roskisjätkä on se oikea hiihtopummi kuin nää pappaa betalar-tyypit, mutta se se on niin venyvä käsite joka tapauksessa, että siinä mahtuu kaiken näköstä. Hiihtopummi mun mielestä on semmonen jätkä, joka just on, tai nainen, joka on jossain hiihtokeskukses nimenomaisesti hiihtämässä. Pääasiallisesti tekemässä sitä laskuhommelia. Eli et sillei. (Jarkko Henttonen s. 1970. H2, 3-4)

LÄHTEET

1. Painamattomat lähteet Haastattelut (13 kasettia tekijän hallussa)

H1 = Jaakko Järvensivu, Lahti, s. 1974, opiskelija (ammattikorkeakoulu), Lahti
2.11.2003

H2 = Jarkko Henttonen, Helsinki, s. 1970, freelancer/sekatyömies, Helsinki
13.11.2003

H3 = Petri Halme, Helsinki, s. 1964, yrittäjä-toiminnanjohtaja/vuoristo-opas,
Helsinki 13.11.2003

H4 = Sanna Laurén, Vantaa, s. 1978, toimistopäällikkö/kohdepäällikkö, Helsinki
13.11.2003 (Informantin pyynnöstä suoria lainauksia muokattu
selkeämmiksi poistamalla sidesanoja ja toistoja.)

H5 = Jussi Koskinen, Kuusamo, s. 1974, nykyaikainen sekatyömies
(hiihdonopettaja, ravintolatyöntekijä, myyjä), Rukatunturi
15.12.2003

H6 = Maaria Pieviläinen, Suolahti, s. 1969, hiihdonopettaja/työnjohtaja,
matkaopas, Rukatunturi 16.12.2003

H7 = Johanna Hall, Helsinki, s. 1971, tapahtuma-assistentti, Rukatunturi
16.12.2003

H8 = Janne Mukkala, Oulu, s. 1974, opiskelija (yliopisto), Pyhätunturi
17.12.2003

H9 = Heli Nordenstedt, Vantaa s. 1972, kahvilayrittäjä, Pyhätunturi 18.12.2003

H10 = Erkki Ollila, Lahti, s. 1980, opiskelija (ammattikorkeakoulu), Pyhätunturi
18.12.2003

H11 = Arto Majava, Rovaniemi, s. 1974, vapaalaskija, Rovaniemi 18.12.2003

H12 = Panu Lahtinen, Jyväskylä, s. 1980, opiskelija (ammattikorkeakoulu),
Jyväskylä 5.2.2004

H13= Minna Saari, Vantaa, s. 1979, opiskelija (yliopisto), Jyväskylä 13.10.2004

Kaikki tutkimuksessa käytetyt valokuvat tekijän ottamia.

Puheet

Matti Vanhanen 1.

Pääministeri Matti Vanhanen Tulevaisuusfoorumit 2005
 tilaisuudessa Keravalla 10.10.2006
<http://www.mattivanhanen.net/index.php?sivu=mvsispol&puheid=132> Viitattu 20.4.2007.

Matti Vanhanen 2.

Pääministeri Matti Vanhanen hallituksen työseminaarissa
 valtioneuvoston juhlahuoneistossa 12.11.2003. *Hallituksen
 tavoitteet ja keinot työllisyysasteen nostamiseksi.
 Ikääntyvän Suomen haasteet.* Valtioneuvosto
<http://www.vn.fi/ajankohtaista/puheet/puhe/fi.jsp?toid=2066&c=1&moid=2067oid=102228> Viitattu 20.4.2007

Arkistot

International Movie Database. <http://www.imdb.com/>.

The Ski Bum (USA 1971). <http://www.imdb.com/title/tt0067761/>
 Viitattu 7.5.2006.

Aspen Extreme. (USA 1993). <http://www.imdb.com/title/tt0106315/>
 Viitattu 7.5.2006.

Opinnäytetyöt

Hannonen, Pasi 1998. *Kamalat hauskat kokemukset. Reppumatkailijoiden
 henkilökohtainen kerronta idiokulttuurisena folkloreina.*

Folkloristiikan pro gradu-työ. Jyväskylän yliopisto,
 etnologian laitos.

Hasanen, Elina 2001. *Lumilautailun kulttuurinen merkityksen anto.*

Liikuntasosiologian pro gradu –työ. Jyväskylän yliopisto,
 liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Elektroninen versio.
<http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/f/ehasanen.pdf> Viitattu
 19.2.2007.

Leppä, Mikael 2005. *Extreme – Kulttuuri-ilmiön tutkiminen muotoilijan
 näkökulmasta.* Teollisen muotoilun pro gradu -työ. Lapin yliopisto,
 taiteiden tiedekunta. Elektroninen versio.

http://www.elisanet.fi/mikael.leppa/Gradu_Mikael%20Leppa.pdf

Viitattu 17.4.2007.

Luomaranta, Anne-Maj 1991. *Alppiihito suomalaisen kulttuurin muutoksessa - diakroninen tutkimus alppiihdon integroitumisesta suomalaiseen liikuntakulttuuriin ja yhteiskuntaan.* Etnologian pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos.

Mannermaa, Jaakko 2004. *Oudosta ilmiöstä seuratuksi urheiluksi: lumilautailu Helsingin Sanomissa ja Iltalehdessä 1988-2003.* Journalistiikan pro gradu työ. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.

Uusitalo, Katriina 1998. *Alpit suomalaisten laskettelijoiden matkakohteena. Matkakohteen valintaan vaikuttavat työntö- ja vetovoimatekijät.* Talousmaantieteen pro gradu-työ. Vaasan yliopisto, aluetieteen laitos.

Vanhala, Anna 2003. *Postmoderni yhteisö – suomalainen hiihtoyhteisö Ranskan Alpeilla.* Sosiologian pro gradu -työ. Lapin yliopisto, sosiologia.

2. Elektroniset lähteet

About.com. Jobsearch. Töitä hiihtopummeille.

<http://jobsearch.about.com/library/weekly/aa120300b.htm> Viitattu 7.5.2006.

Artixtamok.com. Kansaivälisen vapaahiihtokilpailun kotisivut.

<http://www.artixtamok.com> Viitattu 20.3.2007.

Blogilista.fi. Arttu Muukkosen Elämää Alpeilla -blogin esittely.

<http://www.blogilista.fi/info.php?id=4169> Viitattu 25.4.2007.

Hoenisch, Steve 2005. Great Ski Bum Jobs.

<http://www.criticism.com/pap/skijobs.html> Viitattu 7.5.2006.

Julkaistu myös artikkelina lehdessä *Snow Country*, October 1993.

Inkinen, Sam 2000. Kybermaailma ja (uus)mediakulttuuri identiteetin rakentajana – Lähtökohtia, ongelmia, peruskäsitteitä.

Verkkojulkaisu Lapin yliopisto.

- <http://www.ulapland.fi/home/ttk/projekti/inkinen/index.htm> Viitattu 19.3.2007.
- Muukkonen, Arttu. Elämää Alpeilla -blogi. <http://laskien.vuodatus.net/> Viitattu 25.4.2007.
- Natives.co.uk. Iso-Britannialaisella kausityöläisten sivustolla olevat ohjeet hiihtopummeiksi lähteille.
<http://www.natives.co.uk/skijobs/descrip/skibum.htm> Viitattu 8.5.2006.
- Relaa.com. Ulkoilufoorumi. Keskittynyt etenkin retkeilyyn, kiipeilyyn, lasketteluun, pyöräilyyn, rullaluisteluun, melontaan, seikkailu-urheiluun, kalastukseen ja metsästyksen.
<http://www.relaa.com> Viitattu 20.3.2007.
- Romar, Darren R. & Steven A. Steinberg 2000-2004. The Ski Bum's Guide. Practical Advice How to Get Something for Nothing.
http://skibumsguide.com/articles/ski_bums_version31017.pdf
Viitattu 7.5.2006.
- Skimbaaja.fi/fi/foorumi/. Skimbaaja-lehden keskustelufoorumi.
<http://www.skimbaaja.fi/fi/foorumi/> Viitattu 20.3.2007.

3. Painetut lähteet

Sanoma- ja aikakauslehdet

- Anttila, Seppo 1998. Välineiden vallankumous jatkuu ensi vuonna. *Skimbaaja* 3/1998, s. 23-26.
- Gunne, Per 1997. Suksimiesten revanssi. *Skimbaaja* 2/1997, s. 22-26.
- Gunne, Per 1996. Testaa itsesi. Oletko hiihtopummi? *Skimbaaja* 7/1996, s. 12.
- Heinilä, Ari 2006. Skimbaajan vuotuiskierto. *Skimbaaja* 3/2006, s. 31-35.
- Heinilä, Ari 2000. Arska parkuu: V-tieteen lehtori ja puuteritieteen tohtori.
Skimbaaja 8/2000, s. 81
- Heinilä, Ari 1998. 15 vuotta elämyksiä. Skimbaaja 1977-92. *Skimbaaja* 8/1992, s. 14-18.
- Heinilä, Ari 1995. Ääripään älykköpummi. Extremisti Jarkko Henttonen ajattelee – siis lautailee. *Skimbaaja* 4/1995, s. 10-14.
- Heinilä, Ari 1986. Jiippiderus Pummilata. *Skimbaaja* 3/1986, s. 94-97.

- Heinilä, Ari 1984. Per 25 v. "laskettelu täyttää elämäni"... *Skimbaaja* 7/1984, s. 37-39.
- Heinonen, Jouni 1994. Pummit euro-aikaan. ETA-sopimus lanseeraa lailliset työsuhteet. *Skimbaaja* 2/1994, s. 46-47.
- Henttonen, Jarkko 2004. Lyngen. *Loska* 1/2004, s. 42-49.
- Henttonen, Jarkko 2003. Arto Majava. *Loska* 1/2003, s. 64-70.
- Henttonen, Jarkko-Juhani 1999 a. Lautavalaisin. *Skimbaaja* 4/1999, s. 64-68.
- Henttonen, Jarkko-Juhani 1999 b. Kultainen lapsi. *Skimbaaja* 6/1999, s. 76-80.
- Hiihtopummi. Aku Ankan taskukirja 214.* 1998. Helsinki: Helsinki Media. Suom. Heikki Kaukoranta.
- Kjessel, Robert 1997. Warren Miller. *Skimbaaja* 2/1997, s. 28-29.
- Kokkonen, Kimmo 1998. Hiihtäjiltä pääsy kielletty? *Skimbaaja* 1/1998, s. 48-51.
- Lavia, Riku 2003 a. Läski määrää – helppous houkuttaa. *Loska* 1/2003, s. 36-40.
- Lavia, Riku 2003 b. Henkilokuva >>> Sami Modenius. *Loska* 1/2003, s. 20-28.
- Lindfors, Harri 1998. Chris Davenport - vapaahiihdon lähettiläs. *Skimbaaja* 1/1998, s. 78-81.
- Loska* 1/2002. Palsta. Uutiset *Loska* # 1/2002, s. 12-13.
- Luotonen, Marko 1998. Freestyleä Wanhaan tyyliin. *Skimbaaja* 3/1998, s. 44-47.
- Lähdes, Toni 1998. Suurten vuorten kutsu. *Urheilulehti* 14-15/1998.
- Malmberg, Ilkka 2006. Goan vangit. *Helsingin Sanomien kuukausiliite* maaliskuu 2006, s. 26-39.
- "Nimetön pummi" 1996. Kaksi kertaa sisua ja kerran kielitaitoa. *Skimbaaja* 1/1996, s. 80.
- Pettersson, Jimmy 1986. Ohjeita hiihtopummille. *Skimbaaja* 8/1986, s. 38-40.
- Routala, Mikko 1998. Jukka Räsänen. *Skimbaaja* 2/1998, s. 30-35.
- Räty, Reetta 2003. Elämä on lunta. *Helsingin Sanomien Kuukausiliite* maaliskuu 2003, s. 52-61.
- Sirén, Juhani 2006. Laskuhumala. Ski-pummien uusi sukupolvi. *City-lehti, Jyväskylä* 12/2006 joulukuu, s. 8-10.
- Skimbaaja* 3/1999, Talven kuulumiset Alpeilta, s. 12.
- Skimbaaja* 1/1977. Hodareitten herätysliike Freestyle, s. 16-19.

Kaunokirjallisuus ja matkaoppaat

- Baud, Anselme 2002. *Mont Blanc et Auguilles Rouges à ski*. Bruxelles: Nevicata.
- Col, Patrick 1996. *Guide blanc de la Maurienne. Vanoise Savoie France. Lauzière Belledonne Arvan-Vilards Ceres Alpes Grées*. Imprimerie Roux.
- Gary, Romain 1967 [1964]. *Hiihtopummi*. Helsinki: Otava. Englanninkielinen alkuteos *The Ski Bum*. Suom. Pirjo Ranta.
- Laklan, Carli 1973. *Ski Bum*. New York: McGraw-Hill.
- Peterson, Gary J. 1998. *Ski Bummin' in the Rockies – A Profile of 20 Western Resorts & the Ski Bum Lifestyle*. ?: Champagne Enterprises.
- Poster, Carol & Calvin Grondahl 1995. *Skiing!: Faceplants, Eggbeaters and Snowsnakes : A Guide to the Ski Bum Lifestyle*. Merrillville, IN: Ics Books, Inc.
- Zeiger, Helane 1988. *Ski Bum*. New York: Berkley Publishing Group.

Tutkimuskirjallisuus

- Aikio, Annukka & Rauni Vornanen 1981. *Uusi sivistyssanakirja*. Helsinki: Otava.
- Anderson, Benedict 1991. *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Revised Edition. London, New York: Verso. Ilmestyi ensi kerran 1983.
- Anderson, Nels 1988. *Kulkumiehet – hobojen elämää 20-luvun Amerikassa*. Helsinki: A-klinikkasäätiö, Alkoholitutkimussäätiö, Sosiaalhallitus. Englanninkielinen alkuteos 1923. *The hobo: the sociology of the homeless man: a study prepared for the Chicago council of social agencies under the direction of the committee on homeless men*. Chigago.
- Attali, Jacques 2003. *L'homme nomade*. Paris: Fayard.
- Bauman, Zygmunt 1996. *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Binder, Jana 2004. The Whole Point of Backpacking: Anthropological Perspectives on the Charasteristic of Backpacking. Teoksessa Greg Richards & Julie Wilson (eds.) 2004. *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. s. 92-108.

- Cohen, Eric 2004. Backpacking: Diversity and Change. Teoksessa Greg Richards & Julie Wilson (eds.) 2004. *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. s. 43-59.
- Cooper, Malcolm & Kieran O'Mahony & Patricia Erfurt 2004. Backpackers: Nomads Join the Mainstream? An Analysis of Backpacker Employment on the 'Harvest Trail Circuit' in Australia. Teoksessa Greg Richards & Julie Wilson (eds.) 2004. *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. s. 180-195.
- Csikszentmihalyi, Mihaly 1991. *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper Collins Publishers.
- Deleuze, Gilles & Félix Guattari 1980. *Mille Plateaux: Capitalisme et Schizophrénie*. Paris: Les Éditions de Minuit.
- Dyson-Hudson, Neville 1972. The Study of Nomads. Teoksessa William Irons & Neville Dyson-Hudson (eds.) *Perspectives on Nomadism*. s. 2-29.
- Dyson-Hudson, Rada 1972. Pastoralism: Self Image and Behavioral Reality. Teoksessa William Irons & Neville Dyson-Hudson (eds.). *Perspectives on Nomadism*. s. 30-47.
- Ehrnrooth, Jari 1988. *Hevirock ja hevarit. Myytit, tyyli ja alakulttuuri*. Joensuu: Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja no 83.
- Featherstone, Mike 1991. *Consumer Culture and Postmodernism*. London: Sage Publications.
- Fornäs, Johan 1995. *Cultural Theory & Late Modernity*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Fox, James J. 1979. Translator's forewords. Teoksessa Marcel Mauss. *Seasonal Variations of Eskimo - A study in Social Morphology*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd. s. 1-17.
- Franck, Michel 2004. *Désirs d'Ailleurs. Essai d'anthropologie des voyages*. Québec: Les Presses de l'Université Laval. (3e édition)
- Geertz, Clifford 1973. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Gellner, Ernest 1984. Foreword. Teoksessa A. M. Khazanov. *Nomads and the Outside World*.
- Ginzburg, Carlo 1996. *Johtolankoja, kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista*. Helsinki: Gaudeamus. Suom. Aulikki Vuola.

- Gothóni, René 1997. Eläytyminen ja etääntyminen kenttätutkimuksessa.
Teoksessa Anna Maria Viljanen & Minna Lahti (toim.). *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. s. 136-148.
- Grönfors, Martti 1982. *Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät*. Helsinki: WSOY.
- Harinen, Päivi & Hannu Itkonen & Juhani Rautopuro 2006. *Asfalttiprinssit: tutkimus skeittareista*. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Heiskala, Risto 1990. Sosiologinen kulttuurintutkimus. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heiskanen, Ilkka & Ritva Mitchell 1985. *Lättähatuista Punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä*. Helsinki: Otava.
- Hoebel, E. Adamson 1965. *Primitiivinen kulttuuri*. Helsinki: WSOY.
Englanninkielinen alkuteos 1958 (2. uudistettu painos) [1949].
Man in the Primitive World. Kääntäneet Elina Haavio-Mannila ja Matti Haavio.
- Hoikkala, Tommi 1989. *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holmberg, Allan R. 1969. *Nomads of the longbow: The Siriono of Eastern Bolivia*. Garden City (N.Y.): Natural History Press.
- Howe, Susanna 1998. *(Sick) A Cultural History of Snowboarding*. New York: St. Martin's Griffin.
- Humphreys, Duncan 2003. Selling Out Snowboarding. The Alternative Response to Commercial Co-optation. Teoksessa Robert E. Rinehart & Cynthia Sydnor (eds.) *To the Extreme. Alternative Sports, Inside and Out*. s. 407-428.
- Humphreys, Duncan 1997. 'Shredheads go mainstream'? Snowboarding and Alternative Youth. *International Review for the Sociology of Sport* 32 (4). s. 147-160.
- Hänninen, Riitta 2006. Against the Odds – Snowboarding in Scotland. *Ethnologia Scandinavica*. Vol 33. s. 48-64.
- Hänninen, Riitta 2005. Perinteisen urheilun tuolla puolen. Lumilautailukulttuuri ja puuterilumen lumo. *Kulttuurintutkimus* 22:1. s. 33-46.

- Hänninen, Riitta 2004. Snowboarding Culture and the Totality of Style. *Ethnologia Scandinavica*. Vol 34. s. 75-88.
- Irons, William & Neville Dyson-Hudson (eds.). *Perspectives on Nomadism*. Leiden: E.J. Brill.
- Jallinoja, Riitta 1991. *Moderni elämä: ajankuva ja käytäntö*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 550. Helsinki: SKS.
- Kaplan, Caren 1996. *Questions of Travel: Postmodern Discourses of Displacement*. Durham, NC: Duke University Press.
- Karisto, Antti 1988. Liikunta ja elämäntyyli. Teoksessa Esa Sironen (toim.) *Uuteen liikuntakulttuuriin*. Tampere: Vastapaino.
- Kay, Joanne & Suzanne Laberge 2003. Oh Say Can You Ski? Imperialistic Construction of Freedom in Warren Miller's *Freeriders*. Teoksessa Robert E. Rinehart & Cynthia Sydnor (eds.) *To the Extreme. Alternative Sports, Inside and Out*. s. 381-398.
- Keinänen, Susanna & Anne-Mari Virtanen 1989. *Laskettelijoiden talvilomakohteen valinta*. Helsinki: Matkailun edistämiskeskus.
- Khazanov, A. M. 1984 [1983]. *Nomads and the outside world*. Cambridge: Cambridge University Press. Original Russian Version 1983.
- Koski, Pasi 2006. Liikuntasuhde – liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana. Teoksessa Kalervo Ilmanen (toim.) *Pelit ja kentät. Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Liikunnan sosiaalitieteidenlaitos. Tutkimuksia 3/2004. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kremer, Kirsten 2003. May 27, 1998. Teoksessa Robert E. Rinehart & Cynthia Sydnor (eds.) *To the Extreme. Alternative Sports, Inside and Out*. s. 373-379.
- Kroeber, A. L. 1947. Culture Groupings in Asia. *Southwestern Journal of Anthropology*. Vol. 3. No. 4. s. 322-330.
- Le Roy Ladurie, Emmanuel 2004 [1975]. *Montaillou, village occitan de 1294 à 1324*. Édition revue et corrigée. Paris: Gallimard.
- Liikkanen, Mirja 2005. Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa Mirja Liikkanen, Riitta Hanifi & Ulla Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981-2002*. Helsinki: Tilastokeskus.

- Liikkanen, Mirja 2004. Vapaa-aika – työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta? *Hyvinvointikatsaus* 2/2004. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2004_2_vapaa_aika.html Viitattu 1.4.2007.
- Linde, Charlotte 1993. *Life Stories. The Creation of Coherence*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Lunnas, Jani 2003. A Rock-Climbers Landscapes. Teoksessa Soile Veijola (ed.) *Landscapes of Presence: Aesthetics, Amenities and Technologies. Proceedings of the First Winter Academy convened by Amenity Landscapes Research Group*. University of Lapland Publications in the Social Sciences B47. Rovaniemi: University of Lapland.
- Lähteenmaa, Jaana 2000. *Myöhäsimoderni nuorisokulttuuri. Tulkintoja ryhmistä ja ryhmiin kuulumisten ulottuvuuksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Lähteenmaa, Jaana 1996. Alakulttuuriteorian nousu ja tuho? Teoksessa Leena Suurpää & Pia Aaltojärvi (toim.) *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Tietolipas 143. Helsinki: SKS.
- Lähteenmaa, Jaana 1989. *Tytöt ja rock*. Helsinki: Kanslaiskasvatuksen keskus ry:n tutkimuksia ja selvityksiä 2/1989.
- Maffesoli, Michel 1996. *The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage. Ranskankielinen alkuteos 1988. *Le temps des tribus. Le déclin de l'individualisme dans les sociétés de masse*. Paris: Méridiens Klincksieck.
- Martonne, Emmanuel de 1904. *La Vie pastorale et la transhumance dans les Carpates méridionales*. Paris.
- Mauss, Marcel 1979. *Seasonal Variations of the Eskimo - A study in Social Morphology*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd. Ilmestynyt ensikerran ranskaksi 1904-1905. *Essai sur les variations saisonnières des sociétés Eskimos: étude de morphologie sociale*. Teoksessa *Année Sociologique* Volume 9. Kääntäjä James J. Fox.
- McCracken, Grant 1998. *Plenitude 2.0. Revisited edition of Volume 1 of the series: Culture by Commotion*. Fluide, Toronto: Periphe.

- <http://cultureby.com/books/plenit/html/Plenitude2.htm> Viitattu 23.3.2007.
- Montesquieu, Charles de Secondat , paroni de la Brède et de 1999 [1721]. *Lettres persanes*. Paris: Gallimard.
- Mouffe, Chantal 1993. *The Return of the Political*. London: Verso.
- Nash, Jeffery 1977. Decoding the Runner's Wardrobe. Teoksessa James P. Spradley (ed.) *Conformity and Conflict: Readings in Cultural Anthropology*. Boston: Little, Brown & Co. s. 172-185.
- Noro, Arto 1989. Yksilöllistyvä palkkatyöläisyhteiskunta kyllä, entä posttraditionaalit yhteisöt? *Sociologia* 1/1989. s. 2-5.
- Pearson, Kent 1979. *Surfin Subcultures of Australia and New Zealand*. St. Lucia: University of Queensland Press.
- Pöysä, Jyrki 1997. *Jätkän synty - tutkimus sosiaalisen kategorian muotoutumisesta suomalaisessa kulttuurissa ja itäsuomalaisessa metsätyöperinteessä*. Helsinki: SKS.
- Puuronen, Vesa 1997. *Johdatus nuorisotutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Ratzel, Friedrich 1909 [1887]. *Anthropogéographie*. Stuttgart: Engelhorn. 2. painos.
- Richards, Greg & Julie Wilson (eds.) 2004 a. *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. Clevedon: Channel View Publications.
- Richards, Greg & Julie Wilson 2004 b. Drifting Towards the Global Nomad. Teoksessa Greg Richards & Julie Wilson (eds). *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. s. 3-13.
- Richards, Greg & Julie Wilson 2004 c. Widening Perspectives in Backpacker Research. Teoksessa Greg Richards & Julie Wilson (eds). *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. s. 253-279.
- Rinehart, Robert E. & Synthia Sydnor (eds.) 2003. *To the Extreme. Alternative Sports, Inside and Out*. New York: Suny Press.
- Roos, J.P. 1989. *Liikunta ja elämäntapa: nautintoa vai itsekuria*. Nykykulttuurintutkimusyksikön julkaisuja 14. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Roos, J.P. 1988. *Elämäntavasta elämänkertaan*. Helsinki: Tutkijaliitto.

- Rousseau, Jean-Jacques 1980 [1782-1789]. *Les Confessions*. Paris: Garnier.
- Saarinen, Tuija 2003. *Poikkeusyksilö ja kyläyhteisö. Tutkimus Heikan Jussin (Juho Mäkäraisen) elämästä ja huumorista*. Helsinki: SKS.
- Sellars, John 1998. Nomadic Wisdom: Herodotus and the Scythians. *Pli. Warwick Journal of Philosophy*. Volume 7/1998. s. 69- 92.
http://www.warwick.ac.uk/philosophy/pli_journal/pdfs/pli_7.pdf
 Viitattu 14.3.2007.
- Selänniemi, Tom 1996. *Matka ikuiseen kesään. Kulttuuriantropologinen näkökulma suomalaisten etelänmatkailuun*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 649. Helsinki: SKS.
- Siikala, Jukka 1997. Kulttuurin käsite ja etnografian ongelma. Teoksessa Anna Maria Viljanen & Minna Lahti (toim.) *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. s. 20-34.
- Snyder, Eldon E. & Elmer A. Spreitzer 1989 [1983]. *Social Aspects of Sport*. Third Edition. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Spradley, James P. 1988. *You Owe Yourself A Drunk. An Ethnography of Urban Nomads*. Lanham: University Press of America.
- Spooner, Brian 1972. The Status of Nomadism as a Cultural Phenomenon in the Middle East. Teoksessa William Irons & Neville Dyson Hudson (eds.) *Perspectives on Nomadism*. s. 122-131.
- Stivale, Charles J. 1998. V as in *Voyages Gilles Deleuze with Claire Parnet*. *Pli. Warwick Journal of Philosophy*. Volume 7/1998. s. 3-6.
- Sumiala-Seppänen, Johanna 2001. *Nomadit rippituolissa. Mediodun uskonnon moraalisen järjestyksen dynamiikka (post)modernin television ja kulttuurin kontekstissa*. Jyväskylä Studies in Communication 15. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
<http://selene.lib.jyu.fi:8080/vaitos/studies/studcomm/9513912981.pdf> Viitattu 19.3.2007.
- Suojanen, Päivikki 1997. Työkaluna tutkijan persoona. Teoksessa Anna Maria Viljanen & Minna Lahti (toim.). *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. s. 149-157.
- Suojanen, Päivikki 1996. *Kulttuurien tutkijan arki. Kokemuksia omasta ja vieraasta*. Jyväskylä: Antrokirjat.

- Suojanen, Päivikki 1982. Osallistuva havainnointi työvälteenä. Teoksessa Päivikki Suojanen & Lassi Saressalo (toim.) *Kulttuurin kenttätutkimus*. Kulttuuri ja kieli 1. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksen julkaisu 9. Tampere: Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos.
- Suojanen, Päivikki 1978. *Saarna, saarnaaja, tilanne. The Spontaneous Sermon: Its Production and Context*. Helsinki: SKS.
- Söderholm, Stig 1997. Kartan piste vai moderni uusheimo? Teoksessa Anna Maria Viljanen & Minna Lahti (toim.). *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. s. 107-115.
- Turner, Louis & Jordan Ash 1975. *The Golden Hordes. International Tourism and Pleasure Periphery*. London: Constable.
- Unruh, David R. 1980. The Nature of Social Worlds. *Pacific Sociological Review* 23:3. s. 271-296.
- Viljanen, Anna Maria & Minna Lahti (toim.) 1997. *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. Helsinki: SAS.
- Valtonen, Anu 2004. *Rethinking Free Time: A Study on Boundaries, Disorders and Symbolic Goods*. Acta univesitatis oeconomicae Helsingiensis A 236. Helsinki: Helsinki School of Economics.
- Veijola, Soile 2005. Turistien yhteisöt. Teoksessa Antti Hautamäki & al. (toim.) *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus. s. 90-113.
- Weber, Max 1949. *The Methodology of the Social Sciences*. Clencoe, Ill: Free Press.
- Welk, Peter 2004. The Beaten Track: Anti-Tourism as an Element of Backpacker Identity Construction. Teoksessa Greg Richards & Julie Wilson (eds.) 2004. *The Global Nomad. Backpacker Travel in Theory and Practice*. s. 77-91.
- Wolfgang, M & F. Ferracuti 1967. *Subculture of Violence: An Integrated Conceptualization*. London: Tavistock Publications.

LIITE 1 Teemalista

Haastattelun teemalista:

Perustiedot

Kuinka aloitit laskettelun?

Milloin?

Missä?

Kenen kanssa?

Kuinka lähdit ensimmäistä kertaa ulkomaille?

Entäpä Alpeille?

Milloin kuultu kausiasukeista ensi kerran?

Kuinka lähdit ensimmäisen kerran kaudeksi Alpeille?

Miksi lähdit?

Millä lasket?

Onko merkillä väliä?

Oletko kokeillut muita välineitä?

Mitä muita välineitä tai varusteita tarvitset hiihtämisessä?

Kuinka valitset kohteen/missä käyt laskemassa?

Käytkö aina samassa paikassa?

Kuinka kauan olet kohteessa?

Kuinka usein käyt laskemassa ulkomailla? Onko lomaa?*

Kuinka matkustat?

Missä majoitut?

Entä Suomessa? *

Kenen kanssa?

Tapaatko heitä laskettelukauden ulkopuolella?

Mitä teette*?

Onko eri kohteilla eroja?

Vaatiiko hiihtäminen paljon rahaa?

Kuinka rahoitat hiihtämisen?

Mitä teet työkseesi?

Työskenteletkö talven aikana kohteessa?

Mitä ajattelet ihmisistä, jotka työskentelevät (eivät työskentele)? *

Mitä teet kesäisin ja syksyisin?

Vapaa-ajan vietto kohteessa

Muut harrastukset

Päihteet

Vuotuiset tapahtumat?

Kokoontumiset, kilpailut

Kuulutko yhdistykseen?

Millainen yhdistys? Mitä tekee?

Miksi et kuulu?

Mitä muut ajattelevat toiminnastasi?

Onko media kiinnostunut kausiasukeista?

Onko laskeminen urheilua?

Entäpä extreme-urheilua?

Mikä laskemisessa on parasta?

Paras laskettelumuisto?

Minkälainen on hyvä laskija? *

Minkälainen on hyvä lasku? *

Tulevaisuus

Mitä teet 5 vuoden kuluttua?

Mitä teet kun olet 50?

Työ, perhe ja elämän muut päämäärät?

Oletko hiihtopummi?

Miksi olet/miksi et ole?

Kuka sitten on hiihtopummi?

Tunnetko hiihtopummeja?

Onko elämäntapa?

Ilmennätkö olevasi hiihtopummi(pukeutuminen, merkkitietoisuus, slangit)?

Luovatko hiihtopummit trendejä?

Tähdellä (*) merkityt kysymykset lisätty ensimmäisen haastattelun jälkeen.

LIITE 2 Aineiston analyysirunko

KAUSIASUKISKSI KASVAMINEN

Milloin aloittaneet?
Millä välineillä?
Mainitseeko Skimbaajan?
Laskevatko vanhemmat?
Vanhempien sosioekonominen asema aloittaessa?
Lasketteliko lähimäessä?
Kavereiden merkitys?
Matkustiko Lappiin?
Onko ”mentoreita”?
Oliko käynyt Alpeilla ennen kokonaista kautta?
Alppimatkojen matkaseura vanhemmat/kaverit?

TYÖ JA RAHOITUS

Onko hiihdonopettaja?
Työskenteleekö vain Alpeilla?
Työskenteleekö vain Suomessa?
Työskenteleekö sekä että?
Työskenteleekö Lapissa syksyisin?
Rahoittavatko vanhemmat?
Opiskeleeko?
Onko opintolainaa?
Vaatiiko hiihtäminen paljon rahaa?

VUODENKIERTO

Mainitseeko Skiexpo-messut kokoontumisena?
Muu matkailu?

SOSIAALISET SUHTEET

Tapaako laskukavereita kauden ulkopuolella?
Erotteleeko laskukaverit ja tavalliset kaverit?
Vanhempien/sukulaisten suhtautuminen laskemiseen?
Kavereiden/muiden ihmisten suhtautuminen laskemiseen?

VAPAAALASKU TOIMINTANA

Millä välineillä laskee alppisukset/lumilauta/telemark/muu (esim. monoski)?
Onko kokeillut muita välineitä?
Mainitseeko vapaalaskun?
Vapaalasku = rinteiden ulkopuolella laskeminen?
Vapaalasku = kaikki alppihihtokilpailujen ulkopuolinen laskeminen?
Kilpaileeko vapaalaskukilpailuissa?

**Vapaaalasku erilaista kuin tavallinen urheilu?
Kuuluuko Suomen vapaaalaskuliiton?**

LASKEMISEN MERKITYS

**Laskemisessa parasta?
Mainitseeko fiiliksen?
Mainitseeko puuterilumen/ pehmeän lumen/ syvän lumen?
Kuinka syvää on syvä lumi?
Mainitseeko offarit tai hiihdon rinteiden ulkopuolella?
Hyvä laskija =
Tarpeeksi hiihtoa =
Mainitseeko extremen?
Onko extreme ylikäytetty/väärä sana?
Extreme =
Onko extremelaskija?**

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

**Tulevaisuus viiden vuoden kuluttua?
Tulevaisuus 50-vuotiaana?
Suhtautuminen lapsiin?**

HIIHTOPUMMIUS

**Mainitseeko hiihtopummit oma-aloitteisesti?
Onko hiihtopummi?
Tunteeko hiihtopummeja?
Hiihtopummi =
Erottaako kausiasukin/hiihtopummin turisteista?
Erottaako kausiasukin paikallisista asukkaista?
Mainitseeko normaalielämän?
Mainitseeko oman jutun?
Mainitseeko elämäntavan?**

Oletko hiihtopummi?

TESTAA ITSESI

Onko halpa asuminen hyvää asumista, vaivutko horrokseen kesällä, onko irtolumi parempaa kuin seksi?

Lyhyesti - oletko aito hiihtopummi?

Lue, ruksi ja laske kuulutko tuohon pieneen, mutta niin arvostettuun joukkoon.

Teksti: Per Gunne Kuva: Göran Assner

1. Minkälaiset varusteet sinulla on?

- Varusteet?
- Vuoden huippumallit. Pari kisasuksia ja pari kumparesuksia.
- Mitä sinulla ei olisi? Löysät 80-luvun laskettelusukset, painatut pöksyt, nippu sauvoja, täydellinen telemark-varustus, pari lumilautaa ja ensi kauden kisasukset. Kaikki omassa kaapissasi.

2. Hyvä hiihtopäivä...

- ...tyyntyä, aurinkoista ja herkullinen lounas
- ...on täydellistä rinteitä ja umpihankea
- ...ettet loukkaa itseäsi

3. Mieli after-ski juomasi on

- Hehkuviini
- Olut
- Toisten olut

4. Hyvä asuminen on

- Huoneisto avotakalla, leveällä sängyllä, jättimäisellä parvekkeella ja mieluiten lähellä alueen keskusta
- Huoneisto lähellä kylää ja diskoa
- Halpa. Mieluiten ilmainen.

5. Umpihanke on

- Vaivalloista
- Hauskaa, mutta ei voita after-skitä
- "The best a man can get" tai vaihtoehtoisesti "a girls best friend"

6. On keskiyö ja olet juhlatuulella. Illan kaunein on kiinnostunut vain sinusta ja päässäsi on melkoinen määrä viinaa. Yhtäkkiä alkaa sataa valtavasti lunta. Mitä teet?

- Kiroilet lakeerikenkiesi kohtaloa kahlatessasi lumessa kohti taksia illan kaunein kainalossasi.
- Lopetat viinan kanssa läträämisen. Jatkat flirttailua illan kauneimman kanssa ja missaat aamun ensimmäiset tunnit krapulaan.
- Menet vessaan ja laitat sormet kurkkuun. Tilaat pannullisen kahvia, jonka tuhoat ja lähdet juhlista viisi minuuttia myöhemmin. Yksin. Kävelet kahdeksan kilometriä kotiin selvitäksesi. Majoittaudut yöksi valmiiksi hissien ala-asmalle.

7. Kesällä...

- ...pääsen kahlaamasta lumessa ja palelemasta.
- ...katselen hiihtofilmejä, ajan maastopyörällä ja kerron vaihteita talven laskuista.
- .. vaivun horrokseen.

Tulos

Pisteet.: a = 1, b = 2, c = 3

7-14 pistettä

Okei, ei auta kuin kääriä hihat ylös ja alkaa tehdä työtä imagosi kanssa. Hiihtopummin asemaa ei kannata ajatella, mutta jos sinuun saadaan edes vähän ytyä, saat kenties joskus mennä hissiin jonkun rinnetyöläisen kanssa. Heitä menemään neon-sinkkipastasi ja vähda ihmeessä Jokeri-piposi.

15-28 pistettä

Olet kunnan laskettelija, harvinainen lumivirtuoosi. Hiihtopummi? - Et. Elämässäsi on nimittäin muitakin kiinnostuksen kohteita kuin laskettelu. Vähennä aikaavieviä toimintoja kuten ruokailua, nukkumista ja vastakkaisen sukupuolen kanssa seurustelua. Käytä energiasi mäessä, älä turhan puhumisessa.

29-35 pistettä

Onneksi olkoon. Kuulut pieneen ja arvostettuun hiihtopummiin lajiin. Valitettavasti laji on kuolemassa sukupuuttoon. Useimmat laskettelijat ovat ajautuneet elämään, johon eivät kuulu koskemattomat rinteet ja ensi kauden varusteet. Suurin mahdollisuus törmätä laijitovereihin on Alpeilla.